Twee en twintigste Jaargang 1940

De West-Indische Gids

ONDER REDACTIE VAN

Prof. Dr. J. BOEKE, Mr. B. DE GAAY FORTMAN
EN W. R. MENKMAN

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1940

De

West-Indische Gids

ONDER REDACTIE VAN

Prof. Dr. J. BOEKE, Mr. B. DE GAAY FORTMAN
en W. R. MENKMAN

TWEE EN TWINTIGSTE JAARGANG 1940

DRIE EN TWINTIGSTE DEEL

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1940

PRINTED IN THE NETHERLANDS

INHOUD VAN DEN TWEE EN TWINTIGSTEN JAARGANG

ECONOMISCHE BINNENLAND-PENETRATIE IN DE VIER GUYANA'S

DOOR

DR. W. C. KLEIN, M.I.

(met een kaartje)

Om zich van exploraties in de binnenlanden van Suriname en de aangrenzende Guyana's — waarbij ik ook Venezolaansch Guyana betrekken wil, omdat men daar tamelijk actief is — een goed denkbeeld te vormen, is het wel het beste, alles op een kaartoverzicht samen te brengen. Het visueele beeld, dat men dan verkrijgt, spreekt veel meer dan beschrijvingen met plaatsnamen, die ons niets zeggen, tenzij men ter plaatse bekend is.

Aan de hand van de bijgaande schetskaart zal daarom zoo kort mogelijk worden nagegaan, wat men bij ons en onze buren op het stuk van binnenlandverkenning en penetratie op economisch gebied in de laatste 5 á 10 jaren heeft gedaan [1]). Dit beeld zal bij de meeste lezers zeker den wensch doen opkomen, ten onzent meer te zien gebeuren; het zich realiseeren van de activiteit van anderen op het gebied van exploratie wekt bij den goeden Nederlander immers steeds de ambitie op, daarbij niet ten achteren te blijven. In sommige opzichten zijn wij zeker niet minder actief dan onze buren (en daarbij hoeft de lezer dan niet lang stil te staan), in andere echter wel. Men oordeele zelf na lezing van het volgende.

Openlegging door wegen en spoorwegen). Zooals overal, zijn de spoorwegen thans op het tweede plan gekomen. Wij voltooiden in 1912 den 170 km langen spoorweg naar Dam in het goudgebied van de Sarakreek. De Engelschen legden van Georgetown uit naar O. en naar W. ca. 120 km spoorweg langs

[1]) Verwezen zij voorts naar een opstel van schrijver dezes in de Indische Gids van Februari 1939, getiteld: „Luchtopnamen in Suriname, vooral met het oog op economische mogelijkheden". Het navolgende artikel behandelt niet alleen de luchtvaart, doch ook andere penetratie-middelen en voorts gebeurtenissen en gezichtspunten, opgekomen na het schrijven van genoemd opstel.

de kust aan, doch de het laatst aangelegde verkeersweg langs de kust was een gewone autoweg, ten Westen van Georgetown.

Ook tusschen het Oostelijk spooreindpunt Nieuw-Amsterdam en de plantage Skeldon bij Springlands tegenover Nickerie ligt alleen een autoweg. De totale lengte van deze wegen langs de kust van bewesten Georgetown tot Skeldon is ruim 250 km.

De Franschen maakten ca. 170 km weg langs de kust. Suriname heeft thans ruim 100 km, doch men is druk bezig met voltooiing van den weg naar Coronie, die in 1940 geheel gereed zal komen. Omtrent de doortrekking naar Nickerie kan men geenszins gerust zijn, en toch is Nickerie de voornaamste plaats ten Westen van Paramaribo. Coronie is niet zoo belangrijk.

Inzake *autowegaanleg in het binnenland* hebben de Engelschen vrij veel gepresteerd. Zij voltooiden tusschen 1930 en 1936 de *wegen van Bartica* (Z.W. van Georgetown) naar het Zuiden. Het in 1929 gestichte Colonial Development Fund te Londen, een instelling die bij ons ontbreekt en die gelden geeft of voorschiet ter bevordering van landbouw en nijverheid in de koloniën, leende voor het Bartica-wegenstelsel een groote som met gunstige aflossingsbepalingen (amortisatie verdeeld over 25 jaren). De kosten voor deze op de kaart aangegeven ruim 250 km lange wegen beliepen ca. *f* 5000 per km, dat is dus $1^1/_4$ millioen gulden, waarbij een 108 m lange hangbrug over de Potaro is medegerekend. Het is in zoover half werk geweest, dat het „fair weather roads" zijn; de zware Morrislorries van 4 ton laadvermogen, waarvan er 32 stuks in gebruik zijn, kunnen er niet steeds langs. Desondanks werden in 1937 4972 ton goederen en 13359 personen vervoerd. Een deel der tonnage bestaat uit langs deze wegen toegankelijk geworden en gekapt greenheart-hout.

De door dit wegstelsel beter ontsloten goud- en diamantgebieden produceeren per jaar $^2/_3$ van het goud van Britsch Guyana, i.e. voor ca. 1.3 millioen gulden en voorts nog voor ruim 0.7 millioen gulden aan diamanten. In zooverre was er voor deze wegen iets meer reden dan vroeger voor onzen Damspoorweg, die een gebied met een productie van 1.6 millioen gulden (cijfer voor 1908) ontsloot. De verwachte stijging der goudactiviteit bleef bij ons tot nu toe uit. Ze heeft zich bij het Bartica-wegenstelsel wèl voorgedaan, doch de stijging der goudhoeveelheid kan hier ook andere oorzaken hebben; ertegenover staat, dat de diamanthoeveelheid uit dit gebied geregeld in geringe mate daalde. Maar ook deze daling kan aan geheel andere factoren te wijten zijn. De statistieken der jaren 1937 en 1938 zijn de laatst bekende en de Bar-

tica-wegen werden eerst drie jaar geleden voltooid (September 1936). Men kan overigens niet zeggen, dat deze wegen speciaal voor den mijnbouw zijn gemaakt, want de vervoerkosten over water naar de goud- en diamantgebieden zijn niet hooger, dan die over den weg. Deze heeft het echter gewonnen vanwege de grootere snelheid van het vervoer. Zware machinerieën kunnen niet anders dan daar langs vervoerd worden en aldus ging een complete *baggermolen*, van de British Guiana Consolidated Goldfields Ltd., in 1936 daar langs en bereikte zoodoende het arbeidspunt, dat op 140 km van Bartica en op 200 km van de kust is gelegen. De voor het vervoer vanaf Bartica betaalde vracht bedroeg 38 $ = *fl.* 72.— per ton. Dank zij den aangelegden weg kon een modern goudbaggerbedrijf worden gesticht. Men heeft bij den Bartica-wegenaanleg zonder twijfel ook in het hoofd gehad om de goede greenheart- en balata-bosschen langs den weg voor exploitatie te ontsluiten (houtvervoerkosten 45 dollarcent per tonmijl) en het touristenverkeer naar den mooien Kaieteurwaterval ($ 2.50 van Bartica tot de Potarorivier, afstand 166 km) willen vergemakkelijken. Tenslotte dacht men aan de verdere ontwikkeling van den thans nog steeds noodlijdenden veeteelt op de Rupununi-savannah's. Deze werd in ongeveer 1860 of 1870 door de *Hollandsche* familie de Roy begonnen te Dadanawa en in 1919 door een maatschappij, de Rupununi Development Co. Ltd., voortgezet; deze onderneming keerde nooit dividend uit. Een van de gevolgen van de voltooiing van den weg was de uitvoering van een *practisch-geologische carteering*, in het gebied der Bartica-wegen, waarvoor in 1937 £ 5350 werd verkregen als subsidie van het meergenoemde Colonial Development Fund te Londen. Men hoopt nieuwe goudafzettingen te ontdekken, en de resultaten zijn tot nu toe gunstig.

Veepaden. De bovengenoemde noodlijdende veeteeltonderneming („selfsupporting" is eigenlijk een juistere term) had ook haar nut, want het gouvernement liet naar aanleiding van de oprichting een honderden kilometers lang pad (zie de kaart) aanleggen voor afvoer van aan de kust te verkoopen vee. Dit pad kon sindsdien voor bosch- en andere exploraties (het tracé werd door een houtvester uitgezocht) een goed uitgangspunt vormen en in het algemeen voor allerlei latere verkenningen het werk vergemakkelijken, zooals laatstelijk nog voor de onderzoekingen der British Guiana Jewish Refugee Commission in dit jaar 1939.

Openlegging door bootverbindingen naar het binnenland. Bij beschouwing der kaart zal de kleine letter b, bij de Kanuku-bergen aan de Essequiborivier bijgeschre-

ven, wel het meest opvallen. Inderdaad kan dit punt (Makaparima) van eind Juni tot midden December bereikt worden door 12 meter lange dieselmotorbooten, die 6 ton lading kunnen vervoeren en over het traject Rockstone—Makaparima 7 dagen doen. De genoemde dieselbooten hebben naar het schijnt intrekbare schroeven en ik acht het niet geheel zeker, dat dit type al voldoende in Suriname is geprobeerd, met gebruikmaking van de ervaring van personen in Britsch Guyana.

Van Bartica tot Rockstone, waar de Essequibo zeer zware versnellingen vertoont, is alle scheepvaart onmogelijk, doch langs de Demerara-rivier van Georgetown tot Wismar kunnen zelfs zeeschepen van 5 m diepgang de rivier bevaren; de particuliere met een groot overheidssubsidie aangelegde *smalspoorweg* Wismar—Rockstone werd daarom in 1897 geopend ten einde het genoemde onbevaarbare gedeelte van de overigens de grootste afmetingen hebbende Essequibo-rivier als het ware te vervangen door den goed bevaarbaren benedenloop der Demerara-rivier. Het doel hiervan was een goede verbinding van de goudvelden aan de Essequibo met Georgetown, en ook verbetering van het balatatransport. Dit lijntje heeft tot voor kort dienst gedaan. Thans is het gestaakt, in verband met het tot stand komen van de Bartica-wegen.

In Britsch Guyana heeft in 1939 de z.g. *Hinterland Commission* (Committee to advise what steps are practicable to expedite the development of the economic resources of the interior of the Colony; rapport d.d. 15-2-1939) een verslag uitgebracht over de versterking der binnenlandpenetratie en deed daarbij de verbetering van het riviertransport aan de hand. Aanbevolen werd om een systematisch onderzoek naar de mogelijkheid van de verbetering van de bevaarbaarheid der rivieren uit te voeren. Daarbij werd niet alleen gedacht aan meer *omloopwegen* of omlooppaden (portages) langs de vele vallen en versnellingen, doch ook aan opruiming met dynamiet van rotspartijen, die sterke versnellingen veroorzaken. Zoo zou het wegschieten van 8 rotspartijen in de Essequibo aan de transporten zeven maal lossen en zeven maal laden kunnen besparen.

Zeer kort geleden is naar aanleiding van deze aanbeveling de Directeur der Openbare Werken begonnen met het maken van een *luchtverkenning van enkele rivieren*, om te weten te komen, waar met succes rotsen kunnen worden opgeruimd en waar door hijschinrichtingen de booten van beneden tot boven een val kunnen worden gebracht (building locks and lifts on inclines). Zou zoo'n onderzoek ook bij ons geen aanbeveling verdienen?

Openlegging door luchtvaart. Op dit gebied zijn de gouvernementen van Venezolaansch en Britsch Guyana ons beide voor, doch hier zou het ons niet moeilijk vallen, dezen voorsprong in het tegendeel te veranderen [1]). Wij hebben een ervaren luchtvaartmaatschappij, de K.L.M., die zich sedert kort in Suriname heeft gevestigd. Elke week doen haar moderne vliegtuigen Suriname aan, en carteeringsmateriaal als camera's, enz., alsmede in luchtopnamewerk geoefende ploegen staan in de West zelf ter beschikking. De Billiton-maatschappij maakte van deze faciliteiten reeds voor haar bauxietexploratie in Suriname gebruik en sloot daartoe een contract met de K.L.M. Het werk duurde vijf weken. Niet onmogelijk worden deze luchtopnamen later voortgezet, doch tot den volgenden zomer is de bewolking te sterk.

In *Venezuela* heeft men een maandelijkschen luchtdienst naar het op 1300 meter hoogte gelegen Luepa, een plaats met een zeer koel klimaat in een boomloos en dor gebied, waar niets te doen is en waar slechts eenige Capucijnerpaters en Indianen wonen. Hier begint de groote nog geheel onontsloten Gran Sabana, die, hoewel grasgebied, nog geen noemenswaardige veeteelt vertoont, behalve bij Santa Elena, waar koeien, paarden, schapen en varkens worden geteeld. Een enkele maal gaat een machine naar het minder boomlooze en meer waterrijke gebied van het Santa Elena-vliegveld, om grenswachten en missionarissen af te lossen [2]). Dit vliegveld is groot genoeg om te kunnen dienen voor de tweemotorige Lockheed-Electra 10 A, die de Linea Aeropostal Venezolana gebruikt. Ook is er een vliegveld te Uruyen. De aanlegkosten dezer velden waren gering. Zij zijn niet steeds te gebruiken, maar het is toch een zeer voordeelige omstandigheid, dat men aan de kust en in de provinciale hoofdstad Ciudad Bolivar weet, dat deze landingsgelegenheden er zijn. Men komt dan gemakkelijker tot allerlei binnenland-exploratieplannen en tot de uitvoering daarvan dan bij ons in Suriname. Dit bleek in dit jaar, toen de President in Dec. '38 besloot om *Venezolaansch Guyana* nader te doen onderzoeken, vooral economisch. Dank zij de springplank der vliegvelden is er nu reeds een landexpeditie in gang sinds Februari l.l. Het geheele expeditieplan is op de aanwezigheid der op de kaart aangegeven vliegvelden gebaseerd. Het werk werd voorbereid van de lucht uit. Aan de eerste oriënteerende vluchten werd deelgenomen door twee geologen van den technischen mijn-

[1]) Nu Venezuela aan de K.L.M. heeft opgedragen, een groot deel van het land in kaart te brengen, blijkens berichten in de dagbladen, wordt dit echter moeilijker. De F18 Fokker zal worden gebruikt.

bouwkundig-geologischen dienst, een observator van het Ministerie van Defensie en een van de militaire luchtmacht, de laatste tevens plaatsvervangend piloot.

De aerotopografische dienst van het Ministerie van Openbare Werken nam van enkele gebieden, die door deze deskundigen bij de eerste vluchten werden uitgezocht, met behulp van militaire machines series van luchtfoto's om te komen tot fotoschetskaarten (mozaiekkaarten), die door de landexpedities zullen worden gebruikt en aangevuld. Deze laatste expedities hebben in April onderzoekingen gedaan tusschen Uruyen en Luepa. De exploraties bestonden uit geologisch werk, wegverkenning, onderzoek van klimaat, bewoonbaarheid, alsmede van landbouw- en veeteeltmogelijkheden. Zij werden uitgevoerd door drie leden van den genoemden technischen dienst en een medicus. Deze streek is voor meer dan de helft met bosch bedekt. Daarna werkte men tusschen Luepa en Santa Elena, waar voorbereidende vluchten waren gemaakt, die 8 uren in beslag namen. Men carteerde uit de lucht en later te land vele rivieren met groote watervallen, o.m. ten Oosten van Luepa. Daarop volgde geologisch- en bodemonderzoek door een landbouwtechnisch ambtenaar voor het Instituut voor Immigratie en Kolonisatie. Men is te Caracas in geregeld dagelijksch contact met de expeditie, die een radiotelefoonapparaat bij zich heeft.

In *Engelsch Guyana* zijn geen geregelde luchtdiensten, doch in het touristenseizoen vlogen ondernemende touristen sinds lang met een te Georgetown door een Amerikaan gestationneerd éénmotorige vliegboot, die 4 passagiers kan vervoeren, naar de Kaieteurvallen. De Gran Sabana gaat over in de Engelsche Rupununisavanna. Waarschijnlijk kan men hier even goedkoop landvliegveldn aanleggen als in Venezuela. Men heeft echter sinds 1933 te Georgetown wel de genoemde vliegboot, doch geen landvliegtuigen en zoo is aan vliegveldmogelijkheden in Britsch Guyana geen aandacht geschonken. Wel bleek, dat op tal van punten, vooral in den regentijd, *landingsgelegenheden* voor het kleine watervliegtuig bestonden. De kleine driehoeken op de kaart geven de mij bekende plaatsen aan. Als de K.L.M. in Suriname over een dergelijk vliegtuig beschikte, zou zij juist nu, in verband met de exploraties naar bauxiet en olie, die sinds kort aan den gang zijn, zich omtrent de mogelijkheden kunnen oriënteeren.

In Georgetown is de eigenaar van het Amerikaansche watervliegtuig klein begonnen, doch allerlei werk in het binnenland is door hem gestimuleerd of vergemakkelijkt. O.a. verleende hij veel

hulp aan de Britsche *grensexpeditie*, die gelijktijdig met de Nederlandsche de grens van de beide Guyana's tegen Brazilië afbakende. Deze expeditie heeft vlak bij de grens langen tijd een bivak gehad bij de Oronoque-waterval (Or op de kaart), welk bivak voor het kleine watervliegtuig bereikbaar was met alle voordeelen van dien. Bij allerlei spoedreizen en ook vele malen bij *ziekenvervoer*, o.a. tusschen de Mazaruni-rivier (Ma op de kaart) en de kust kon het vliegtuig dienst doen, evenzoo in het Potaro-goudgebied. Het ontdekte daarbij incidenteel allerlei topografische bijzonderheden en o.a. talrijke *watervallen*. Ook in Suriname werd deze machine meermalen door goud- en cultuurmaatschappijen en door den Irrigatiedienst gecharterd, alsook een enkele maal door wijlen Admiraal Kayser, de leider van onze thans afgeloopen grens expeditie. Thans is in Georgetown van de onderneming van den Amerikaan Williams een maatschappijtje gemaakt, de *British Guiana Airways Ltd*. Het gouvernement wil de luchtvaart in het land intensiveeren en geeft dat bedrijf een vasten steun door een minimum aantal van 30 vlieguren per jaar tegen den prijs van $ 60 (ruim *f* 110) per uur te garandeeren, ten behoeve van reizen en onderzoekingen door gouvernementsambtenaren [1]). Bovendien geeft de regeering een *subsidie* van $ 26.000 (*f* 50.000) per jaar, alles gedurende drie jaren. Er zullen twee watervliegtuigen worden gebruikt en een en ander zou 1 October 1939 ingaan. Een gevolg hiervan zal zijn, dat de luchtreizen van diverse ambtenaren zullen toenemen. Ook zijn opnamen, als die van de versnellingen en vallen van de Essequibo, welke opnamen gebeurden op instigatie van de reeds hier boven genoemde Hinterland Commissie, er het gevolg van.

De voornaamste aanbeveling van deze Commissie was echter wel het onmiddellijk uitvoeren van *luchtopnamen* (*aerial survey*) *in de geheele kolonie Britsch Guyana*, om op de goedkoopste en meest practische wijze te bepalen, waar economische verkenningen wenschelijk zijn, zooals geologische gouvernements-verkenningen [2]) met systematische goudprospectie en voorts bodem-(soil)verkenningen, om land te vinden, dat al of niet na bemesting voor permanente landbouwnederzettingen geschikt is (permanent agricultural settlement). Dergelijk werk zou de K.L.M. voor Br.

---

[1]) Vergeleken met Australisch N. Guinea zijn deze tarieven hoog (zie p. 1098 van deel III van mijn N. Guinea-boek, uitgegeven door het Molukken-Instituut).

[2]) De gouvernements-geoloog Harrison ontdekte de eerste bauxiet in Br. Guyana in 1897.

Guiana kunnen verrichten; om het goed uit te voeren zijn verticaal genomen foto's noodig en daarvoor is het kleine vliegbootje, dat men tot nu toe in Britsch Guyana gebruikte, ongeschikt.

Het is opvallend, dat men in deze kolonie nog niet spreekt over *boschopnamen* van de lucht uit en het maakt den indruk, dat de waarde van deze methode, die de houtvesters van Britsch Indië wel kennen, nog niet tot hier is doorgedrongen.

Zou het gouvernement van Suriname niet eens, zonder lange voorafgaande commissoriale werkzaamheden ginds en hier, de K.L.M. kunnen stimuleeren tot het stichten van een dergelijken kleinen localen luchtdienst met een gegarandeerd aantal vlieguren? De Lockheed Super Electra, die er thans elke week komt, is een twee-motorig landvliegtuig en uiteraard voor dit locale gebruik voor vervoer naar allerlei verschillende punten, ongeschikt. Daartoe is een toestel noodig, dat op vele punten landen kan, dus een watervliegtuig. Men moet de risico's aandurven; niemand weet vooruit, welke reizen en exploraties door de permanente aanwezigheid van zoo'n watervliegtuig [1]) gestimuleerd worden. Als het er geweest was, zou bij ons wellicht ook het binnenland betrokken zijn geworden in de onderzoekingen der Commissie Dijk, Swellengrebel en Vink, die de mogelijkheden van Joodsche vestiging naging. De reis naar de savannah's in het Z. zou 2 uren in plaats van 5 weken hebben geduurd.

In Britsch Guyana ging dit jaar de *British Guiana Jewish Refugee Commission* [2]) per vliegtuig direct na aankomst naar het binnenland en de meeste der met kleine driehoeken op de kaart aangegeven landingsterreinen werden door haar gebruikt bij verschillende rondvluchten. Van de Makarapan, Arasuka en Kanukubergen werden overboord-fotoreeksen vervaardigd op 4000′ hoogte; voor bepaalde gebieden werd de afwezigheid van savanna's en van bewoners (Indianen) vastgesteld; een ziek commissielid werd naar de kust gebracht per vliegtuig en op dezelfde wijze na korten tijd teruggehaald, etc. Een merkwaardigheid was het, dat de Com³ missie den indruk kreeg, dat een vruchtbare door haar op het land op enkele punten vastgestelde roode, wellicht *dioritische verweeringsbodem* gekenmerkt werd door de palmsoort *Orbignya Sagotii*. Deze palm bleek van het vliegtuig uit herkenbaar te zijn.

In Suriname zijn volgens het mooie overzicht van IJzerman

[1]) Ook een amfibievliegtuig komt, naar het voorbeeld van bijv. Nederlandsch en Australisch N. Guinea, in aanmerking.

[2]) Hare verslagen zijn gedrukt door de Britsche Regeering als Command papers 6014 en 6029 in Mei 1939.

dioritische gesteenten vooral bekend in zijn zgn. *„diorietjaciesgebied"*. Dit gebied van 1 millioen ha omvat de Midden-Surinamerivier, het geheele Sarakreekgebied, de Beneden-Tapanahony en de Lawa. Aan de Boven-Nickerie kent men veel gabbrogesteenten en ook elders zijn basische gesteenten gevonden. Als vruchtbare bodems in dit gebied voorkomen (en het tegendeel is geheel onbewezen) zouden zij niet zoo afgelegen zijn als veel andere gebieden van Suriname en in elk geval driemaal zoo dicht bij de kust liggen als de door de genoemde Jewish Refugee Commission aanbevolen gronden in het Rupununi-gebied. De eerste exploratie dient, als die van deze Commissie, van de lucht uit te geschieden!

Het gebruik van het kleine watervliegtuig spaarde deze Commissie volgens haar eigen rapport twee maanden uit. Zij heeft in opvallend weinig tijd (1½ maand) zeer veel gedaan, mede dank zij de voortdurende radiocommunicatie tusschen de verschillende groepen der expeditie onderling en met de kust. Zij heeft dan ook, voor het geval dat het door haar aangeraden besluit genomen wordt, om eenige duizenden Joodsche kolonisten te zenden naar het binnenland van Britsch Guyana, nadere luchtverkenning aanbevolen, o.a. voor het traceeren van kleine omlooprailbanen rondom de moeilijkste vallen der Essequiborivier. Dergelijke omlooproute's, die soms slechts 5 km of 3 km lang zijn, bestaan reeds in den vorm van wegen, en de kaart geeft er eenige aan zonder volledig te zijn (letter o ten W. en ZW. van Georgetown) [1].

De heer Williams heeft reeds vastgesteld, dat men met een klein watervliegtuig tot nabij de bronnen der Corantijn en tot het Lawagedeelte der Marowijne kan komen, speciaal in den regentijd. De groote driehoeken, die op de kaart in Suriname zijn aangegeven, stellen mogelijke landingsplaatsen voor groote watervliegtuigen voor. Het zou nuttig zijn, dat vastgesteld werd, welke hoogste punten aan de Lucie-rivier (L op de kaart), aan de Coppename-, Saramacca- en Suriname-rivieren (Co, Sa, Su), alsmede aan de Tapanahony (T) met dit kleine vliegtuig bereikbaar zijn bij een bepaalden waterstand in een bepaald seizoen. Men zou dit dan eens voor altijd weten. Latere exploraties zouden door zoo'n

[1]) Bij ons zouden dergelijke omloopwegen (autowegen of railbanen) bezuiden Kabelstation het dichtbevolkte dal van den middenloop der Suriname-rivier voor hout-, balata- en personenvervoer wellicht kunnen ontsluiten; dit geldt ook voor eventueele waardevolle bosschen stroomop van de Wonotobo-vallen, waar een omloopweg om deze vallen een vrij rustig riviervak van 70 km lengte toegankelijk zou maken, en wellicht zelfs voor het vervoer naar het Lawa-gebied. Men neme zulke projecten na verkenning van de lucht uit nog eens in studie.

wetenschap vlugger over het doode punt van lange, weifelende beraadslagingen, die wij zoo dikwijls meemaken,heenkomen. Thans blijven plannen meermalen op dit punt steken of zij worden van wege de groote moeilijkheden in het geheel niet gemaakt. Nog meer remmende onzekerheden zouden verdwijnen, als stellig bekend was, zooals nu vermoed wordt, dat in het goede seizoen de savanna-complexen in het Z.Z.W. van Suriname, welke door De Goeje, Kayser en Van Lynden ontdekt werden, voor een vliegtuiglanding zijn te gebruiken. Daaraan zit echter meer vast, want het is zeer de vraag, of men een landing met een Fokker F 18 machine, waarmede onlangs drie verkenningsvluchten naar dit gebied werden uitgevoerd, zou mogen riskeeren. De Lockheed kan men daar in ieder geval niet voor gebruiken en een kleiner landvliegtuig is niet beschikbaar in Suriname. Men kan het echter charteren. Bij de genoemde recente vluchten met de Snip bleken de grenssavanna's, waar men zeer laag overheen vloog, er gunstig uit te zien voor een landing. Gelukt het dan is er een redelijke kans, dat het landingsterrein vele maanden van het jaar bruikbaar is, want de regenval is in Z.-Suriname zeker geringer dan in het N. In de Rupununisavanna's is hij slechts 825 mm te Bon Success, doch gemiddeld 1500 mm. in dat gebied,

Openlegging door radio. Deze had tijdelijk op Nederlandsch en Britsch gebied plaats in de jaren, dat de grensexpedities de grens met Brazilië afbakenden, o.a. hadden wij twee stations aan de Zuidgrens in de jaren 1936, 1937 en 1938, en in Britsch Guyana waren er drie. Ook de British Guiana Jewish Refugee Commission expeditie in 1939 had draagbare radiostations bij zich. In Britsch Guyana's binnenland zijn echter ook zes permanente radiostations (ra) van den dienst der posterijen aanwezig, o.a. te Mazaruni (Kamakusa), Bartica, Wismar, Kurupukari (kruising van veepad met Essequibo-rivier) en ten N.W. van Dadanawa te Bon Success. Voorgesteld is door de Chamber of Commerce om nog talrijke verdere radiostations over geheel Britsch Guyana aan te leggen ter vergemakkelijking van het vliegen in het binnenland. Deze stations zouden tweemaal per dag weerberichten moeten uitzenden.

Bij overleg van Suriname met Britsch Guyana zouden wij vermoedelijk kunnen bewerken, dat eenige dezer stations aan de Corantijn komen; alsdan zijn de gegevens voor ons van evenveel nut als voor Britsch Guyana. Een geringe bijdrage in de kosten van dergelijke stations zou ons dan denkelijk gevraagd worden.

Openlegging v/h binnenland v/d vier Guyana's

Schaal 1 : 8.500.000

◎ o	*Plaatsen*
	Spoorweg
	Weg of weg in aanleg (a)
	Weg geprojecteerd
	Veepad
	Savannagrens
	Luchtlijn
□ , =	*Landvliegveld, id. mogelijk*
△ △	*Waterlandingsgelegenheid*
	Waterval
+ + + +	*Landsgrenzen*
+	*Bergen*

Au	*Goud*	mn	*Mangaan*
fe	*IJzer*	bx	*Bauxiet*
di	*Diamant*	v	*Veeteelt*
pe	*Petroleum*	ht	*Hout*
B	*Eindp.*	r	*Regenstation*
b	*Zeeschepen (B) of motorb. (b)*	ra	*Radio*
		i	*Indianen*
		e	*Europeanen*
		n	*Negers*

Onvolledig

Fransch Guyana is in deze studie weinig genoemd, omdat er niet veel schijnt te gebeuren; van *Braziliaansch Guyana*, het gebied van St. Georges tot de Amazonas, zijn mij in het geheel geen gegevens bekend inzake economische exploratie. Aan de spoedige uitvoering der in Fransch Guyana gemaakte wegprojecten twijfel ik, doch erkent dient te worden, dat men daar al een grootere weglengte langs de kust heeft dan wij in Suriname.

Hopenlijk kan het bovenstaande den ondernemingsgeest aanwakkeren, wat Nederlandsch Guyana betreft. Suriname heeft een veiliger ligging dan eenig ander deel van onze koloniën en daarom een veiliger toekomst als Nederlandsch Rijksdeel; moge dit een reden zijn, om in dit gewest, dat bijna vijf maal zoo groot is als Nederland, meer geld te steken, dan tot op heden het geval was, te meer nu ook Venezuela en Britsch Guyana zeer actief zijn. Waar deze landen blijkens het bovenstaande vooral *economische* binnenlandverkenningen nastreven en daarbij van *luchtvaart* gebruik maken, dient m.i. evenzoo bij ons economische exploratie, met voorbereiding van de lucht uit, het eerst op het program te komen. Wetenschappelijke exploratie door geleerde genootschappen kome hiernaast aan de orde, doch *het Gouvernement geve thans zijn gelden allereerst voor binnenland-onderzoek naar economische mogelijkheden*. Als dus het gouvernement eigen expedities bekostigt, dienen mijningenieurs en prospectors mede te gaan, eerder dan wetenschappelijke geologen; evenzoo dienen eerder houtvesters mede te gaan dan botanici en bij het savanna-onderzoek vergete men den veearts niet. Zoodra geregeld binnenlandsch luchtverkeer mogelijk wordt, ontstaat een nieuw arbeidsveld voor de vroeger bestaan hebbende doch sindsdien opgeheven *mijnbouw- en houtvestersdiensten*. Hunne wederinstelling verdient ernstige overweging. Het met vliegtuigen voor zulke diensten bereikbaar wordende exploratieterrein is vroeger practisch ononderzocht gebleven. De moderne exploraties vergen minder van het physiek van de functionarissen van zulke diensten. Krachten, die reeds veel ervaring hebben opgedaan kan men voor deze moderne exploraties nog dikwijls gebruiken ondanks wat hoogeren leeftijd. De pas besloten aanleg van een modern oceaanvliegveld te Paramaribo voor 1,4 millioen gulden, kan alleen tot gevolg hebben, dat voor de luchtvaart grootere faciliteiten ontstaan en het voor haar dus vergemakkelijkt wordt om bij ons een dergelijke rol te spelen als in Britsch en Venezolaansch Guyana!

LANDBOUW-ECONOMISCHE POLITIEK IN SURINAME

DOOR

W. R. MENKMAN

Het verslag over de jaren 1936 en 1937 van het Departement van Landbouw-Economische Zaken in Suriname (Drukkerij Eben Haëzer te Paramaribo) is niet gedagteekend; het werd pas onlangs hier te lande ontvangen en zal dus waarschijnlijk in het laatst van 1938 verschenen zijn, wat wel laat lijkt. Dit wil echter geenszins zeggen dat de gegevens welke het bevat niet belangrijk, of niet meer actueel zouden zijn.

In de eerste plaats geeft het verslag een overzicht van de landbouwkundige en landbouw-economische organisatie, van de oprichting, in 1903, eener Inspectie van den Landbouw in West-Indië, tot en met de tot stand koming, in 1937, van het hierboven genoemde departement van algemeen bestuur, los van het Landbouwproefstation te Paramaribo.

Geconstateerd wordt in het verslag dat de economische beteekenis van den landbouw in Suriname voor de wereldhuishouding, voor het moederland en voor de overige deelen des Rijks, uiterst gering is.

Ten aanzien van de rol welke de landbouw speelt voor de eigen Surinaamsche volkshuishouding, mogen hier de volgende, aan het verslag ontleende cijfers gegeven worden.

	Deel der totale bevolking[1]), op de plantages en in den kleinen landbouw werkzaam	Omvang van den kleinen landbouw		Omvang van den grooten landbouw	Aandeel der landbouwproducten in de totale uitvoerwaarde
		aantal perceelen	H.A.	H.A.	
1932	46%	—	—	—	52.1%
1933	54%	16164	20165	17967	40.4%
1934	53%	16913	20391	15323	38.1%
1935	57%	17213	28645	16666	36.3%
1936	57%	18291	21706	14874	23.7%
1937	55%	19266	22377	11277	21.6%

[1]) Boschnegers en Indianen buiten beschouwing gelaten.

Deze cijfers spreken een duidelijke taal, doch wie ze niet direct begrijpt moge eraan herinnerd worden dat het waardevolste Surinaamsche uitvoerproduct tegenwoordig een mijnproduct is, het bauxieterts, dat in de exportstatistiek voor 1937 met 65% de eerste plaats innam. Met betrekking tot den uitvoer is Suriname, hoewel het landbouwende deel der bevolking toeneemt, geen typisch landbouwgewest meer. Waarbij dan echter bedacht moet worden dat de waarde van het uitgevoerde bauxiet, dat voor buitenlandsche rekening gewonnen wordt, slechts voor een deel (arbeidsloon en belastingen) aan de Surinaamsche gemeenschap ten goede komt.

Wat betreft de absolute waarde der uitgevoerde landbouwproducten komt het verslag tot het resultaat dat deze in 1932 ƒ 17.34, in 1933 ƒ 10.86, in 1934 ƒ 11.42, in 1935 ƒ 9.68, in 1936 ƒ 8.25 en in 1937 ƒ 10.94 per hoofd der bevolking bedroeg. De prijsdaling op de wereldmarkt teekent zich in deze reeks duidelijk af.

Voor zoover betreft den nog bestaanden plantagelandbouw geldt hetzelfde wat ten aanzien van het bauxiet opgemerkt is; de opbrengst der uitgevoerde producten komt slechts voor een deel aan Suriname zelf ten goede, ten minste .... wanneer in die opbrengst eenige winst begrepen is. De koffiecultuur genoot sedert 1931 directen financieelen steun uit de openbare kas. De suikercultuur vindt in het land zelf een door een hoog invoerrecht beschermde markt; in 1937 was de verhouding tusschen de uitgevoerde en de ter plaatse verkochte hoeveelheden suiker als 367 : 100, die tusschen den prijs per kg. bij export en bij localen verkoop als 100 : 353.

Terloops moge hier opgemerkt worden dat in 1862, het laatste jaar der slavernij, Suriname nog voor een waarde van p.m. ƒ 65.— per hoofd der bevolking uitvoerde aan landbouwproducten, destijds vrijwel uitsluitend plantageproducten en grootendeels verkregen voor rekening van buitenlandsche belanghebbenden.

Ons verslag wijdt 77 bladzijden aan de citrus-, 38 aan de koffie- en 15 aan de rijstcultuur; misschien mogen wij hieruit afleiden dat eerstgenoemde cultuur tegenwoordig het meest de aandacht gaande houdt der ambtelijke landbouwdeskundigen.

Er is blijkbaar in het belang der citruscultuur veel gedaan; de resultaten evenwel zijn nog altijd niet zeer belangrijk. De waarde van den uitvoer, van sinaasappelen alleen, varieerde in de jaren 1933 tot en met 1937 van ƒ 3716.— (1934) tot ƒ 10612.— (1936);

gemiddeld bedroeg die waarde in deze vijf jaren nog geen ƒ 7000.— per jaar.

De productie van citrusvruchten was in 1937 voor bijna een derde van den grooten landbouw afkomstig.

Van de sinaasappelproductie werd in 1933 tot en met 1937 nog slechts gemiddeld iets meer dan 25% uitgevoerd; er bestaat natuurlijk ook een locale markt en het percentage voor uitvoer afgekeurde vruchten is groot. Het spreekt vanzelf dat, wil de citruscultuur werkelijk iets gaan beteekenen voor Suriname, de productie — en het deel daarvan dat voor export geschikt is — vele malen zoo groot zal moeten worden. En welke beteekenis deze cultuur zal kunnen verkrijgen als volkscultuur, schijnt nog moeilijk te voorspellen.

Aangaande de koffiecultuur bevat het verslag talrijke technische gegevens, vooral op het gebied der bereiding. Deze van overheidswege financieel gesteunde cultuur leverde in 1937 nog 32% der waarde van den uitvoer aan landbouwproducten; uit het Surinaamsch Verslag 1937 weten wij dat in 1936 het aandeel van den kleinen landbouw in de totale productie slechts 5 à 6% bedroeg.

Van de rijstcultuur deelt het Departement van Landbouw-Economische Zaken mede dat zij een opvallende ontwikkeling vertoont, ook echter dat de afzetmogelijkheid buiten Suriname zeer onzeker blijft, zoolang een aanmerkelijke verbetering der kwaliteit van het voor uitvoer in aanmerking komende deel achterwege blijft.

Deze cultuur vormt volgens het verslag reeds thans de ruggegraat van den kleinen landbouw; het aandeel van het district Nickerie in de totale productie was in 1937 bijna 41%.

Aangaande het mechanische rijstbedrijf in laatstgenoemd district volstaat het verslag hoofdzakelijk met citaten uit de rapporten van den leider van dit bedrijf over 1936 en 1937. Het bedrijf der Suriname Hoeve Maatschappij leverde, zooals bekend geacht mag worden, tot dusver geen definitieve resultaten op, negatieve dan wel positieve.

De uitvoer van rijst intusschen, vrijwel geheel product van den kleinen landbouw, bedroeg in 1937 circa 25% van den totalen uitvoer aan landbouwvoortbrengselen.

Aan de bacovencultuur wijdt het verslag slechts enkele bladzijden; er was dan ook tot dusver slechts sprake van eenige bescheiden proefnemingen. Interessant is het intusschen wel, te lezen dat men zich nog steeds met de Gros Michel-variëteit bezighoudt, de soort welke het best verkoopbaar en vervoerbaar is.

Men heeft ook proeven genomen met bemesting, op zandgrond en in het heuvelland.

Altijd weder, bij het kennis nemen van gegevens aangaande den Surinaamschen landbouw, rijst déze vraag, hoe men zich voorstelt Suriname opnieuw te maken tot een op groote schaal landbouwproducten uitvoerend gewest (op wat in den tegenwoordigen tijd een groote schaal genoemd zou worden, wel te verstaan), wanneer eenmaal verschillende cultuurproblemen opgelost zullen zijn. Waarin dan begrepen het menschelijke probleem, voor zoover er gezocht wordt naar de mogelijkheid tot het scheppen van rendabele volkscultures; ten slotte moet de zelfstandige inheemsche landbouwer toch ook de bekwaamheid en het inzicht hebben welke vereischt worden om bepaalde cultures — en dan nog wel exportcultures — te doen slagen.

Vervoer en afzet — er is in dit tijdschrift al eerder op gewezen — kunnen overigens reeds zoodanige moeilijkheden opleveren, dat de beste resultaten, op cultuur-technisch gebied bereikt, waardeloos zouden worden.

Massale uitvoer van veel ruimte innemende goederen vereischt groote schepen, of frequente afvaarten; oogstproducten kunnen niet altijd op een vervoergelegenheid wachten, zoodat het noodig kan zijn dat veel tonnage opeens ter plaatse aanwezig is; op landbouwvoortbrengselen van betrekkelijk geringe waarde drukt de vracht zwaar.

Suriname ligt tamelijk afgelegen, is dus niet gemakkelijk op te nemen in de reisroute van schepen welke ook lading van en naar andere landen vervoeren; een haven, toegankelijk, of toegankelijk te maken, voor de relatief goedkooper te exploiteeren groote schepen van den tegenwoordigen tijd, heeft Suriname niet; tot dusver is er geen belangrijk vervoer náár Suriname, dat de heenreis der schepen goed kan maken en de invoer zal kwantitatief niet in dezelfde mate toenemen als de export.

Een achterland heeft Suriname niet; het heeft ook geen niettropisch buurland, zooals b.v. Brazilië in Argentinië heeft, dat tropische producten af kan nemen; uitvoer naar Europa beteekent vervoer over een grooten afstand, alleen om die reden reeds een duur vervoer.

Nederland was tot dusver geen voorkeursmarkt voor Surinaamsche producten en het is zeer de vraag of het moederland zijn economische politiek zoodanig zou kunnen wijzigen dat het dit worden zou; van de Vereenigde Staten is niet gebleken dat er veel van te verwachten valt als afzetgebied voor die producten welke men

thans in Suriname op het oog heeft als wellicht kansen biedend; de Britsche West Indiën echter genieten preferentie in het Vereenigd Koninkrijk en in Canada en zij houden met hand en tand aan die preferentie vast, als een eerste levensbelang voor den export-landbouw.

Dit alles slechts om te waarschuwen tegen een optimisme met betrekking tot Suriname's toekomst, dat misschien niet voldoende rekening houden zou met die problemen, welke zich pas zullen vertoonen, wanneer de pogingen van tegenwoordig, om den Surinaamschen landbouw aan te moedigen, tot werkelijk belangrijke resultaten geleid zullen hebben. In onze Tweede Kamer bleek bij de behandeling der Surinaamsche begrooting voor 1939 hier en daar de hoop te zijn gaan leven dat het nu met ons zorgenkind den goeden weg zal uitgaan.

Het landbouw-economische rapport bevat ook een hoofdstuk Kolonisatie. Hierin wordt o.a. gezegd dat het normale dagloon voor plantage-arbeid 60 cents bedraagt, maar dat vaak de plantage den arbeider geen volle week arbeid kan garandeeren.

Wat den kleinen landbouw betreft wordt geconstateerd, dat de creool die dit bedrijf uitoefent, slechts noodgedrongen daarbij blijft en liever anderen arbeid zou verrichten, dat de Javaan, hoewel landbouwer van traditie, het in Suriname als zoodanig niet tot eenigen welstand vermocht te brengen en dat de Britsch Indiër, die vaak wèl succes had, thans in verre van rooskleurige omstandigheden verkeert.

De zoogenaamde Hollandsche boeren, die hoofdzakelijk veehouders zijn, hebben het tegen de concurrentie der Hinostani moeten afleggen, zooals reeds bekend was en thans nog eens in het rapport bevestigd wordt.

Wat betreft nieuwe kolonisatie bespreekt het rapport natuurlijk ook de kansen van een middenstandslandbouw, uitgeoefend door blanke (Hollandsche) kolonisten. Men beschouwt deze kansen als wel aanwezig, mits de kolonist over kapitaal beschikt. Blijkbaar zou de zelfstandige blanke kolonist als rijstverbouwer niet veel te verwachten hebben; in de citruscultuur zou hij wel succes kunnen hebben, wanneer hij kans zou zien de eerste vier of vijfjarige periode, gedurende welke geen product te oogsten valt, door te komen.

De binnenlandsche kolonisatie, tot leniging van den nood der stadsbevolking, dus van creolen, wordt in het rapport vrij uitvoerig behandeld. Wat er tot dusver op dit gebied bereikt werd kon nog niet veel beteekenen; daartoe is het probleem waarvoor men

Legt het kleinbedrijf zich toe op dezelfde exportcultuur als het groote, dan krijgt het eerste een gelegenheid om zich tot middenstandsbedrijf te ontwikkelen, een proces waarvan ook Suriname voorbeelden geleverd heeft. Het inheemsche middenstandsbedrijf deelt dan echter ook in de kwade kans van prijsdaling op de wereldmarkt, al is het allicht wat minder eenzijdig en dus minder kwetsbaar. Het zoogenaamd kapitalistische plantagebedrijf zal de neiging hebben te liquideeren, wanneer gedurende eenigen tijd de marktpositie der producten het tot een verlieslatende exploitatie veroordeelt en het niet kunstmatig op de been gehouden wordt; het middenstandsbedrijf kan altijd nog tot de positie van kleinbedrijf terugvallen en dit laatste zal, hoofdzakelijk voedingsmiddelen voor gebruik van het gezin produceerend, wel slechts een poover bestaan opleveren, maar toch in leven blijven.

In Suriname, waar de landbouw als plantagelandbouw begonnen is en al spoedig daarnaast een kleine landbouw ontstaan is, uit welke geen middenstandslandbouw gegroeid is die zich in moeilijke tijden staande kon houden, leven thans naast elkander een kwijnend grootbedrijf, dat steun behoeft en een kleinbedrijf dat geen welvaart schept, met ongeveer niets ertusschen in.

Bestaat er, gegeven deze constellatie, toch niet een mogelijkheid om het plantagebedrijf, dat men nog steeds niet op wil geven, in de eerste plaats dienstbaar te maken aan de ontwikkeling van het kleine tot een middenstands-landbouw bedrijf? Voorshands lijkt de kans zeer gering dat het particuliere kapitaal en het particuliere initiatief in Suriname het plantagebedrijf zullen willen redden, nog minder het nieuw leven zullen kunnen inblazen. Wat er nog in stand gebleven is wordt gesteund, hetzij door subsidie (koffie), hetzij door beschermend recht (suiker).

Er lijkt veel voor te zeggen dat een bedrijf dat geld kost aan de gemeenschap, hetzij omdat het direct of indirect financieelen steun geniet, hetzij omdat het van overheidswege gedreven wordt, nuttig behoort te zijn voor het algemeen en het Surinaamsche plantagebedrijf wordt geacht dat ook geweest te zijn; thans is het dit nog alleen in zooverre dat, wanneer het verdween, de p.m. 9000 arbeiders aan wie het werk verschaft (1937) ingelijfd zouden moeten worden bij den kleinen landbouw, waarin al reeds p.m. 74000 personen levensonderhoud vinden (1937).

Koffie- en suikercultuur kunnen onder de tegenwoordige omstandigheden niet geacht worden de meest gewenschte opleiding te geven aan arbeiders ten bate van den inheemschen landbouw, althans niet van den inheemschen middenstandslandbouw, de be-

langrijkheid waarvan voor de verdere ontwikkeling des lands tegenwoordig zoo duidelijk ingezien wordt. De aan beide cultures verleende steun houdt haar dus wel in stand, maar zij leveren geen contraprestatie, door het scheppen der voorwaarden ter verbetering van een algemeenen toestand; althans wanneer zij niet, vrijwillig of gedwongen, zich toeleggen op de teelt van andere gewassen, welke van waarde zijn, of van waarde kunnen worden, voor den inheemschen landbouw.

Ook behoeft men het plantagebedrijf niet uitsluitend te zien als een leerschool voor den middenstandslandbouw, langs den omweg van den kleinen. Plantages hebben ook leidend personeel, grootendeels bestaande uit inheemschen, of uit de beste elementen onder de immigranten, die als meer ontwikkeld of geschikter, van het grootbedrijf direct tot het middenstandsbedrijf zouden kunnen overgaan.

Zoo schijnt er nog wel een landbouw-economische politiek in Suriname denkbaar, welke slechts één doel zou nastreven, de verheffing van den inheemschen landbouw, zonder zich door bijkomstige overwegingen te laten leiden.

De uitheemsche ondernemer komt, wanneer hij meent voordeelige zaken te kunnen doen, aanvaardt met open oogen zekere risico's, wordt, zoolang het hem goed gaat, liefst met rust gelaten en liquideert zijn bedrijf wanneer het geen winst meer oplevert, tenzij hem iets geboden wordt dat het de moeite waard maakt voort te blijven gaan. Hem door zijn moeilijkheden heen te willen helpen is voor de overheid steeds een bedenkelijk streven; het algemeen belang kan ermede gebaat zijn, maar de kans is groot dat men iets begint waarvan men niet kan overzien waar het eindigen of waarheen het leiden zal.

Het is een forschere en het kan een wijzere politiek zijn, zich bij de déconfiture van het particuliere uitheemsche bedrijf neer te leggen en te trachten op de puinhopen iets nieuws op te bouwen, ten bate der gemeenschap.

Januari 1939.

EENIGE AANVULLINGEN OP DE ENCYCLOPAEDIE VAN WEST-INDIË

DE FINANCIËN VAN SURINAME

DOOR

C. R. WEYTINGH

In onderstaande tabel zijn aangegeven de totale ontvangsten en uitgaven, alsmede de subsidies en dekking uit geldleening gedurende de jaren 1909 t/m 1934.

Jaar	Ontvangsten	Uitgaven	Nadeelig slot en subsidie	Onder de ontvangstcijfers is begrepen int. geldleening
1909	3.622.854	4.460.069	837.215	733.434
1910	3.900.938	4.731.315	830.377	643.957
1911	3.794.941	4.467.779	672.838	297.538
1912	3.301.031	4.036.046	735.015	15.752
1913	3.471.247	4.280.163	808.916	—
1914	3.016.958	4.184.432	1.167.474	—
1915	2.845.834	4.526.836	1.681.002	14.378
1916	3.175.811	4.587.196	1.411.385	117.287
1917	3.668.827	4.951.999	1.283.172	224.252
1918	3.272.042	5.357.835	2.085.793	88.447
1919	4.197.855	7.256.829	3.058.974	917.194
1920	5.331.357	9.762.541	4.431.184	1.807.281
1921	4.841.036	9.585.612	4.744.576	972.963
1922	4.514.603	9.336.087	4.821.484	1.100.181
1923	4.789.041	8.122.265	3.333.224	553.307
1924	4.540.723	8.073.907	3.533.184	577.242
1925	5.248.144	8.082.627	2.834.483	564.035
1926	5.062.466	8.213.560	3.151.094	301.908
1927	4.954.371	7.701.378	2.747.007	294.187

Jaar	Ontvangsten	Uitgaven	Nadeelig slot en subsidie	Onder de ontvangstcijfers is begrepen int. geldleening
1928	4.573.595	8.212.706	3.639.111	803.856
1929	4.443.940	7.808.967	3.365.027	305.851
1930	4.596.332	7.626.677	3.030.345	113.145
1931	4.118.422	7.386.739	3.268.317	439.845
1932	3.861.585	6.950.370	3.088.785	271.425
1933	3.655.526	6.693.380	3.037.854	300.711
1934	3.814.645	6.650.249	2.835.604	242.284

Onder de ontvangstcijfers is de opbrengst der directe en indirecte belastingen vertegenwoordigd met de navolgende sommen:

1911	ƒ 1.981.953	1925	ƒ 3.022.047
1912	1.937.804	1926	3.007.371
1913	1.906.874	1927	2.938.708
1914	1.786.582	1928	3.032.963
1915	1.558.853	1929	2.932.050
1916	1.603.764	1930	2.927.357
1917	1.856.323	1931	2.650.216
1918	1.893.751	1932	2.497.174
1919	1.698.803	1933	2.394.312
1920	2.045.082	1934	2.410.994
1921	1.917.125	1935	2.407.624
1922	1.814.101	1936	2.494.578
1923	2.639.414	1937	2.722.628
1924	2.570.374		

Hieruit blijkt, dat de opbrengst der belastingen in genoemde jaren gaandeweg is gestegen met ongeveer 1 millioen gulden, welke stijging moet worden toegeschreven aan:

1. de invoering van nieuwe belastingen, t.w. rij- en voertuigenbelastingen (1910), oorlogswinstbelasting (1917), belasting op publieke vermakelijkheden (1917), bauxietbelasting (1919);
2. de verhooging van — en de heffing van opcenten op invoerrechten, drankaccijns, inkomsten-, rij- en voertuigen-, huurwaarde- en lucifersbelastingen;
3. heffingen in het bijzonder voor den aanleg, het onderhoud en de verbetering van straten en wegen (wegengeld).

Zooals uit den staat der ontvangsten en uitgaven blijkt, zijn de ontvangsten tot en met 1925 gestegen om daarna geleidelijk te dalen en wel het sterkst in 1931 en 1932 (crisisjaren).

Het natuurlijk accres, dat als gevolg van bevolkingsaanwas (van ± 95000 zielen in 1914 tot ± 148.000 in 1934) en belastingverhooging had kunnen worden verwacht, is niet alleen uitgebleven, doch heeft zelfs plaats gemaakt voor een volstrekte daling der inkomsten.

Deze daling moet o.m. worden toegeschreven aan:

1. de belangrijke inkrimping van het balatabedrijf;
2. de mindere opbrengst der invoerrechten;
3. de lage prijzen der voornaamste uitvoerproducten suiker, koffie en balata;
4. afschaffing van eenige immigratielasten.
5. invoering van premie-vrij pensioen voor de landsdienaren.

De uitgaven stegen van 1909 t/m 1922 van rond 4½ millioen tot rond 9½ millioen gulden, om daarna ten gevolge van de getroffen bezuinigingsmaatregelen terug te gaan tot rond 6½ millioen gulden in 1934.

De stijging vond zijn oorzaak voornamelijk in de navolgende uitgaven:

1. uitkeering voor eens (over het jaar 1919) aan het personeel in 's Lands dienst en bij de van Landswege ondersteunde kerkelijke gemeenten en inrichtingen van onderwijs ter tegemoetkoming in den achterstand waarin dat personeel in geldelijk opzicht door den langen duur der buitengewone tijdsomstandigheden was komen te verkeeren (1920);
2. buitengewone verhooging van bezoldigingen en toekenning van detacheeringstoelagen (1920);
3. duurtebijslagen op bezoldigingen, wachtgelden en onderstanden, (1920/21);
4. gelijkstelling van het bijzonder en het openbaar onderwijs (1920);
5. nieuwe salarisregeling van de Landsdienaren (1925);
6. uitbreiding van de immigratie van werkkrachten ten behoeve van den grooten landbouw (1927).

Bovendien steeg de pensioenlast belangrijk (van ƒ 275.000.— in 1910 tot ƒ 915.000.— in 1931).

Bij de vestiging in 1908 van het stelsel om de uitgaven te splitsen in soorten; en wel in gewone — en buitengewone uitgaven en in die te betalen uit leening, lag het in de bedoeling om jaar-

lijks een stijgend bedrag van de uitgaven, welke volgens dit stelsel uit rijksbijdragen zouden moeten worden betaald, uit de eigen middelen te betalen. Hierbij was gerekend op een normale ontwikkeling en geleidelijke vermeerdering der middelen.

Door den druk, door den Europeeschen oorlog ook op den economischen toestand van Suriname uitgeoefend, bleef de opbrengst der middelen achteruitgaan; aan bedoeld voornemen kon daarom geen gevolg worden gegeven en te voorzien was, dat ook in de naaste toekomst daarop geen uitzicht zou bestaan.

Dit had tot gevolg, dat in de toepassing van bedoeld stelsel eenige wijzigingen moesten worden gebracht; de groep „buitengewone uitgaven" werd toen bezwaard met eenige uitgaven, die volgens den oorspronkelijken opzet daarin zouden mogen worden opgenomen, doch toen in de groep „gewone uitgaven" waren ondergebracht.

Het doel, met de aangebrachte wijzigingen beoogd, was tweeërlei: te zorgen dat voor de beheersuitgaven (den gewonen dienst) zoo spoedig mogelijk de steun van de Rijksbijdrage kon worden gemist, en dat voor den vervolge geen beroep op dièn steun meer zou behoeven te worden gedaan.

Volgens dit gewijzigde stelsel komen op de begrooting voor 1918 voor als uitgaven ten laste van den

A. Buitengewonen dienst	
1°. Kapitaalverstrekkingen	ƒ 487.050
2°. Renten en aflossingen	585.915
3°. Spoorwegbedrijf (kosten v/h bedrijf)	263.639
4°. Bijzondere diensten, t.w.	67.220
a. hervorming van het domeinwezen; *b.* het boschwezen	
	ƒ 1.403.824
B. Gewonen dienst	
Beheerskosten of kosten van den gewonen dienst . .	3.607.727
Totaal der uitgaven	ƒ 5.011.551
Geraamd werd voor:	
middelen ten bate van den gewonen dienst	ƒ 2.938.754
den buitengewonen dienst	191.225
	ƒ 3.129.979
opbrengst leening 's Lands Koffieonderneming . . .	70.700
	ƒ 3.200.679
waarbij subsidie	1.810.872
	ƒ 5.011.551

Onder de uitgaven voor kapitaalverstrekkingen komt op de begrooting voor 1918 voor een post van *f* 175.000.—, welke als *vaste som* voor de eerste maal werd uitgetrokken voor het verleenen van eene bijdrage aan het immigratiefonds om zijne uitgaven te kunnen bestrijden.

Ten einde het fonds in de gelegenheid te stellen dit ook te kunnen doen in die jaren, waarin de uit te keeren vaste som (met of zonder saldi van vorige jaren) onvoldoende zoude zijn om het nadeelig verschil tusschen de ontvangsten en uitgaven te dekken, werd bij Verordening van 10 Mei 1917 (B.G. no. 82) voor het fonds de gelegenheid geopend om de benoodigde gelden te goeder rekening uit de koloniale kas te ontvangen. Aan het fonds werd van den anderen kant de verplichting opgelegd om zijn overtollig kasgeld in de koloniale kas te storten.

Daar het immigratiefonds door deze regeling de gelden, die het noodig heeft, sedert *van de koloniale kas* krijgt, volgt daaruit, dat het aan die kas *geen rente* meer behoeft te betalen voor de daaruit ontvangen kasvoorschotten.

Met het aangaan van nieuwe geldleeningen op langen termijn ten behoeve van genoemd fonds kwam door bedoelde regeling een einde.

De stijging der gewone uitgaven kan blijken uit de begrootingscijfers aangegeven in de tabel op de volgende bladzijde.

De stijging der hiernagemelde gewone uitgaven in 1918, vergeleken bij die in 1928, is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de navolgende posten, waarop voor 1928 na te melden bedragen hooger zijn geraamd dan in 1918.

Algemeen en gewestelijk bestuur:
gouvernements-secretarie *f* 44.000.—; bevolkingsregister *f* 10.000.—; drukwerk Koloniale Staten *f* 6000.—; gewestelijk bestuur *f* 53.000.—; vervoerdiensten personeel *f* 44.000.—.

Rechts- en politiewezen:
Hof van Justitie en parket van den Procureur-Generaal *f* 25.000.—; Kanton- en Ommegaande gerechten *f* 6000.—; gevangenissen *f* 18.000.—; politiecorps *f* 160.000.— (met inbegrip uitbreiding van dit corps); toezicht op 's Lands bosschen *f* 55.000.—; vervoerdiensten personeel *f* 16.000; kinderhuis Saron *f* 10.000.—; voogdijraad *f* 2200.—.

Geldelijk beheer:
Administratie van Financiën en domeinkantoor *f* 56.000.—; contrôle der belastingen en ontvangers *f* 36.000.—; actieve dienst

	1918	1928	1938
Algemeen en gewestelijk bestuur . . .	195.919	345.957	292.718
Rechts- en politiewezen	451.818	760.945	555.910
Administratie van financiën en domeinwezen	349.398	389.358	294.897
Post en Telegraaf	44.515	84.915	93.016
Immigratie en Kolonisatie	274.964	792.921	381.212
Eeredienst, onderwijs, armenzorg . .	669.709	1.411.629	1.292.909
Landbouw	239.858	113.247	109.898
Geneeskundige dienst.	547.860	824.192	889.345
Openbare werken	453.959	1.030.881	630.887
Verkeer te land (exploitatie spoorweg).	263.639	221.627	151.638
Verkeer te water, betonning, bebakekening	352.514	267.633	18.857
Brandweer	12.538	26.915	6.943
Pensioenen, wachtgelden	324.500	897.117	1.275.529
Onvoorziene uitgaven	50.000	50.000	50.000
	4.231.191	7.217.337	6.043.759
Rente en aflossing van geleende gelden.	653.548	642.450	462.885
Uitgaven voor buitengew. productieve werken, voorschotten aan het Immigratiefonds	158.600	—	—
Verrekening van het tekort op de rekening „Aanvoer van levensmiddelen t.b. van de bevolking	—	36.000	—
	5.043.339	7.895.787	6.506.644

der belastingen *f* 53.000.—; post- en telegraaf *f* 40.000.—.

Immigratie en Kolonisatie:

Immigratiedepartement *f* 26.000.—; Landsbijdrage aan het Immigratiefonds *f* 213.000.—; onderhoud der Landsvestigingsplaatsen *f* 73.000.—.

Armenzorg en Eeredienst:

Uitgaven ten behoeve van ouden en gebrekkigen *f* 26.000.—; weezenverpleging *f* 16.000.—; Eeredienst *f* 42.000.—.

Onderwijs:

Uitbreiding aantal scholen en subsidies *f* 620.000.—.

Geneeskundige dienst:

Behandeling en verpleging enz. van burgerlijke personen in en buiten de militaire ziekeninrichtingen *f* 82.000.—; dienst bij de poliklinieken *f* 7400.—; toezicht op de naleving van de wettelijke voorschriften op den openbaren geozndheidsdienst, enz. *f* 6600.— Keuringsdienst *f* 2700.—; slachthuizen *f* 9000.—; gouvernements-

inrichting voor Krankzinnigen ƒ 15.000.—; diem voor melaatschen ƒ 20.000.—; bijdrage aan particuliere inrichtingen tot afzondering van melaatschen ƒ 37.000.—; vervoerdiensten personeel ƒ 33.000.—.

Openbare werken:

Administratief personeel en opzichters ƒ 39.000.—; onderhoud landsgebouwen ƒ 63.000.—; idem land- en waterwegen ƒ 148.000; besproeiïng straten en wegen ƒ 17.000.—; vuilnisdienst ƒ 3000.—; landvoorziening voor den kleinen landbouw ƒ 4000.—; exploitatie van den spoorweg ƒ 95.000.—; onderhoud en verbetering van het Landstelefoonnet ƒ 30.000.—; verkeer te water ƒ 62.000.—; betonning en bebakening ƒ 8000.—.

Brandweer:

Aanschaffing van 2 motorbrandspuiten ƒ 14.500.—.

Pensioenen: ƒ 570.000.—.

Voorts dient bij de overige stijgingen rekening te worden gehouden met den aanwas der bevolking (van ± 95.000.— zielen in 1918 tot ± 148.000 in 1928).

Van 1928–1938 liepen de meeste uitgaven terug tengevolge van de genomen bezuinigingsmaatregelen, zooals korting op de salarissen van het Landspersoneel; vereeniging van enkele districten; inkrimping van het politiecorps; opheffing van het Immigratiedepartement als zelfstandige afdeeling van bestuur; versobering van het lager onderwijs (invoering van beperkt lager onderwijs op de districtsscholen); verminderde aanvoer van immigranten; uitvoering op beperktere schaal van nieuwe werken; overdracht van den dienst der Koloniale vaartuigen aan eene particuliere onderneming (gemengd bedrijf Vaartuigendienst Suriname, N.V.)

De pensioenlast steeg in de hiervorenbedoelde 10-jarige periode met nog bijna ƒ 40.000.—; door wederinvoering van de pensioenspremie en door de in uitzicht gestelde instelling van een pensioenfonds wordt evenwel verwacht, dat de pensioenlast in de toekomst zeer belangrijk zal dalen.

Tengevolge van de omzetting van het Militair Hospitaal te Paramaribo in een burgerziekenhuis ('s Lands hospitaal) en de opening van het buitengasthuis voor den openbaren gezondheidsdienst te Paramaribo bleven de uitgaven voor den geneeskundigen dienst in laatstbedoelde periode in stijgende lijn.

Bronnen:

Verslagen van Bestuur en Staat van 1911 t/m 1937.
Begrootingen van 1911 t/m 1938.

BOEKBESPREKING

Vleeschkeuring, Vleesch en Slachtveeteelt in Suriname, lezing door J. Frickers, gouvernementsdierenarts.

In een overzichtelijke lezing vertelt hier de schrijver over de ontwikkeling van den „Keurmeester van het Beestiaal" van 1828 tot zijn collega Gouvernementsdierenarts van heden.

Ons treft de systematische beschrijving der verschillende dierziekten t.o.v. vleeschkeuring zoowel als veeteelt. Tuberculose, straalschimmelziekte, lintwormen, de verschillende inheemsche bloedziekten en parasitaire aandoeningen nemen daarbij een belangrijke plaats in.

In 't kort worden ook de maatregelen besproken, welke de Sch. noodig oordeelt om tot verbetering van de dikwijls slechte toestanden te geraken. De vleeschkeuring kan nog steeds niet volgens de modernste principes worden uitgevoerd wegens gebrek aan materiaal en arbeidskrachten.

Ten slotte geeft hij een statistisch overzicht van de opbrengsten van het slachthuis, het vleeschverbruik in Suriname, het verloop van de veestapel en van in- en uitvoer van slachtvee.

J. GAJENTAAN.

De Geschiedenis van den Diergeneeskundigen Dienst in Suriname door J. Frickers, gouvernementsdierenarts.

In een vlot geschreven artikel geeft de Schrijver een overzicht van den diergeneeskundigen dienst in Suriname. Achtereenvolgens worden de verschillende hoofden van Dienst vermeld en daarbij tevens de omstandigheden besproken, waaronder zij hun dikwijls vaak moeilijke werkzaamheden moesten verrichten en de maatregelen, die zij tot verbetering van die toestanden namen.

Een belangrijk deel wijdt hij aan de bestrijding der inheemsche ziekten ook welke van belang zijn voor de vleeschkeuring.

Tevens beschrijft hij bij iedere ambtsperiode de toestand van de veestapel en wat daarmee samenhangt.

Ten slotte vermeldt hij de in Suriname bij huisdieren voorkomende parasieten, welke tot nu toe gedetermineerd zijn.

J. G.

Beknopt leerboek der aardrijkskunde voor burgerscholen, gymnasia en kweekscholen. Vijfde deel door B. A. Kwast en C. Lekkerkerker.

Sociale geografie van Nederland en zijn overzeese gewesten. Negende druk, door C. Lekkerkerker. Geïllustreerd. J. B. Wolters, Groningen, Batavia, 1939.

Het is nog maar een jaar geleden ,dat ik den achtsten druk aankondigde. Wat Suriname en Curaçao betreft zijn noemenswaardige veranderingen niet aangebracht. Ook hier zijn de gegevens bijgewerkt. Ik heb aan mijn gunstig oordeel van destijds niets te veranderen.

B. DE GAAY FORTMAN.

1940 West-Indische Kalender in dank ontvangen.

F.

KRONIEK

SURINAME

Zelfs in normale tijden is het moeilijk een maandelijksche Surinaamsche Kroniek eenigszins „bij" te doen zijn, aangewezen als men is op gedrukte gegevens welke uit den aard der zaak eerst vrij laat h.t.l. beschikbaar kunnen zijn. Gegeven de datums der laatst alhier aangekomen Surinaamsche couranten, valt het wel te vreezen, dat de oorlogstoestand ons nog verder „achterop" zal brengen.

In de Statenvergadering van 21 September besprak een der leden de tijdelijke aanwijzing van een districtscommissaris als waarn. agent generaal voor de immigratie en gaf dit lid zijn voornemen te kennen op de immigratie in het algemeen nog nader terug te komen. Wat er aangaande deze hoogst belangrijke aangelegenheid verder behandeld is, kan helaas in deze kroniek nog niet medegedeeld worden.

Het was, meenen wij, in 1932, dat besloten werd, het immigratiedepartement op te heffen en den gouvernements secretaris te belasten met de functie van waarn. agent generaal. Men stelde zich destijds dus blijkbaar op het standpunt, dat de z.g. immigranten, Aziaten, van wie een groot aantal eigenlijk inboorlingen zijn, langzamerhand wel op eigen beenen moesten kunnen staan en niet meer een departement van algemeen bestuur ter beschikking verdienden te hebben, dat een soort voogdij over hen uitoefende en van al hun speciale nooden en behoeften kennis nam. Wordt opnieuw een immigratie (van Javanen) op groote schaal in werking gesteld, dan zou wel eens een afzonderlijk immigratie departement wederom onmisbaar kunnen blijken. Toen het nog bestond, gold de stelregel dat de Aziaat een kolonist was, die zich zoo snel mogelijk moest assimileeren, nadat het opgeheven werd, is de koersverandering opgetreden, welke segregatie in de hand werkt. Wel een eigenaardige tegenstelling!

Dat de gedrukte handelingen der Staten geregeld maanden achter zijn bij de courantenverslagen, is een oude kwaal; wanneer eerstgenoemde stukken h.t.l. aankomen, bevatten zij eerst recht „oude kost". Het feit dat de twee aanvullingen van het Sur. Wetb. v. Strafrecht, de eene betreffende de openbare orde en het openbare gezag, de andere nopens voor godsdienstige gevoelens krenkende uitingen, op 27 Juli door de Staten aangenomen zijn, het eerste met zeven tegen twee, het tweede met vijf tegen vier stemmen, was ons hier natuurlijk al lang bekend.

Uit de Handelingen blijkt nu dat het eenige vrouwelijke Statenlid een nogal dramatische redevoering gehouden heeft, om haar stemmen vóór het eerste ontwerp te motiveeren. De gedelegeerde van den gou-

verneur meende dat, hoe goed deze oratie ook bedoeld was, een zeker deel ervan beter achterwege ware gebleven; hij zou er niet op ingaan, wat echter ook volkomen overbodig geweest zou zijn. Men kan zich afvragen of een dergelijke critiek, van deze zijde, wel op haar plaats was.

Wat de voorgestelde wijzigingen zelf betreft, stonden bestuur en voorstanders in de Staten, ditmaal in zoover sterk, dat de moederlandsche wetgeving gevolgd was en dus naar het concordantiebeginsel verwezen worden kon. Ook het Surinaamsche strafrecht moet „zooveel mogelijk" aan het Nederlandsche gelijk zijn; van de noodzakelijkheid of de wenschelijkheid der overeenstemming spreekt de staatsregeling niet. Men kan dus, om voorbeelden te noemen, met een beroep op de ongelijkheid der toestanden, in Suriname de doodstraf, welke in Nederland reeds een zeventigtal jaren tot het verleden behoort, handhaven en een gedifferentieerd huwelijksrecht invoeren, terwijl het onze voor alle inwoners gelijk is. Of er evenwel in Suriname aan nieuwe strafbepalingen, als de thans aangenomene, behoefte bestaat, zou niet behoeven te worden aangetoond.

Met betrekking tot de bepaling tegen de uitingen welke godsdienstige gevoelens kunnen kwetsen, is aangevoerd, ook in de Surinaamsche pers, dat wat niet is, komen kan en dat, wanneer zekere onbehoorlijkheden mochten voorkomen, het altijd nuttig is het instrument bij de hand te hebben om ze als delicten tegen te kunnen gaan. Noch dit argument, noch dat der preventieve werking van strafbepalingen, lijkt erg sterk.

Nu wij het toch over de Surinaamsche pers hebben, is dit een goede gelegenheid om hulde te brengen aan een harer organen, dat reeds geruimen tijd, vrij regelmatig, naar strekking en vorm uitstekende artikelen geeft, waarin op prettige wijze gecauseerd wordt over tropenziekten, speciaal de malaria, de gevaren waarmede zij de bevolking bedreigt en de afweermiddelen er tegen. Superieure en hoogst nuttige propaganda!

Een andere propaganda, ditmaal natuurlijk in advertentievorm, in hetzelfde blad, voor zeker Amerikaansch patentmedicijn, zouden wij daarentegen graag missen.

Te Paramaribo werd in September een lezing gehouden over „Onze Voeding" en voor November een tentoonstelling aangekondigd „De Surinaamsche Voeding".

Een daartoe speciaal gevormd comité stelde zich tot doel, aan te toonen wat, op het gebied der voeding, met eigen producten te bereiken valt. En dat niet alléén met het oog op de tijdsomstandigheden, maar ook vanwege de ongemotiveerde voorkeur voor uitheemsche voedingsmiddelen, welke nog altijd in Suriname zou bestaan.

Moge in Suriname het nieuwe jaar nog meer prijzenswaardig initiatief brengen, op velerlei gebied!

15 December 1939. M.

CURAÇAO

In de Tweede Kamer

De mail komt schaars en de Curaçaosche pers geeft weinig stof — er moet dus hier te lande wat gezocht worden.

Dan dient in de eerste plaats vermeld te worden het persbericht, dat op 12 en 13 December een Amerikaansche autoriteit een bezoek zou gebracht hebben aan St. Eustatius om namens president Roosevelt een gedenkplaat ter herinnering aan het saluut aan de Amerikaansche vlag op de reede van St. Eustatius in 1786 te overhandigen. Het is wel vreemd, wanneer men na zoo'n bericht over wat zal gebeuren van de gebeurtenis zelf niets meer hoort.

Iets anders, op zichzelf reeds meer geheimzinnig, is het telegram uit Willemstad van 10 Dec., meldende, dat de Duitsche tankboot „Nordmeer", sedert het begin van den oorlog daar opgelegd, plotseling, geheel geladen, de Caracasbaai heeft verlaten. Ook hier ontbreekt verder commentaar.

Meer houvast geeft de behandeling van hoofdstuk XII (Koloniën) der staatsbegrooting voor 1940 in de Tweede Kamer. Er is werkelijk nogal wat aandacht aan Curaçao besteed. Daartoe waren allereerst de tijdsomstandigheden aanleiding.

Men weet, dat, anders dan Nederlandsch-Indië, Curaçao noch Suriname verplicht zijn bij te dragen in de kosten der verdediging van het gebiedsdeel. Verleden jaar gaf Curaçao onverplicht *f* 100.000.— en voor 1940 zullen het *f* 240.000.—. Kan dat niet een verplichting worden? vroeg de Kamer, maar de minister, die dat verleden jaar niet aardig vond tegenover het kersversche royale gebaar van Curaçao, gaf dit keer geen nader bescheid. Er zou een wijziging der Curaçaosche staatsregeling voor noodig zijn.

Ook over de verdediging van Curaçao zelf is gesproken. Waarborgen de tegenwoordige verdedigingsmiddelen een voldoende veiligheid? zoo is gevraagd. Het antwoord is niet erg bevredigend. Het spreekt van een „reeds" gegeven begin van uitvoering aan maatregelen, die hun grond vinden in het streven te beschikken over de middelen om de onzijdigheid te kunnen handhaven. Daarbij zal men waarschijnlijk goed doen niet te veel te denken aan Bonaire en de bovenwindsche eilanden.

Bij aanvullende begrooting voor 1939 is 2 millioen aangevraagd, reeds besteed aan kustgeschut ter bescherming van de oliebedrijven op Curaçao en Aruba, waarvoor onverwacht een goede gelegenheid zich had voorgedaan.

Een concreete gedachte is geopperd door het R.K. Kamerlid Bajetto: het zou te kostbaar zijn een sterk afzonderlijk eskader in de West te hebben, evenals de personeele en materieele strijdkrachten belangrijk uit te breiden, daarom moeten wij een vliegtuigafdeeling van bescheiden sterkte (ten minste 9 bommenwerpers) oprichten, die ook voor Suriname dienen kan. De minister heeft bij deze gelegenheid meegedeeld, dat een majoor van den Indischen generalen staf werd uitgezonden om den gouverneur van raad te dienen in zake de verdediging te land van Curaçao. Bommenwerpers zijn duur, voegde de

minister eraantoe; misschien is eerder iets te bereiken met vliegtuigen van de burgerluchtvaart, zooveel mogelijk geschikt gemaakt voor militaire doeleinden.

Er is nog veel meer ter sprake gekomen: de groei der uitgaven in verband met de eene welvaartsbron, de olie, en de kans op een topzwaar bestuursapparaat, het economisch beleid van den gouverneur, de volkshuisvesting, onderwijs, volksgezondheid. De beste rede is ongetwijfeld weer door den heer IJzerman gehouden. Deze afgevaardigde, die, voor zoover ik weet, nimmer in Curaçao was, spreekt met een benijdenswaardige kennis van zaken. Het is een vreugde te mogen vaststellen, dat daartoe ook De West-Indische Gids hem van voorlichting dient. Dikwijls spreekt hij in den geest der Staten, o.a. over de formeele regeling van de toelating en vestiging in Curaçao, maar hij spaart dezen ook de roede niet, als hij hun verwijt, dat zij te veel op kleine dingen ingaan.

De heer Mes was de R.K. spreker en de heer Meyerink de antirevolutionaire. Zij werkten het Voorloopig verslag een klein beetje uit; laatstgenoemde sprak o.a. over de wenschelijkheid van een welvaartsfonds. Ook het antwoord van den minister bracht geen nieuwe gezichtspunten.

Veelheid van raadgevers

Verleden jaar is, naar ik meen door den heer Van Lidth de Jeude, in de Tweede kamer een beetje den spot gedreven met de vele raadgevers voor den gouverneur, die dezen gevraagd en ongevraagd toegestuurd werden. Daar aan moest ik denken, toen ik, nadat het bovenstaande geschreven was, de Amigoe di Curaçao van 11 November ontving, waarin staat van een bezoek, aan Curaçao gebracht door den kolonel P. H. van der Steen, die, zooals meegedeeld wordt, Suriname bezocht, in verband met de belangen der verdediging. Misschien is het een pleizierreisje geweest, want mevrouw was meegekomen, maar „aanvankelijk was al vastgesteld, dat deze kolonel 'n dienstreisje voor defensiebelangen naar Saba zou maken". Waarom juist naar Saba?, is men geneigd bovendien te vragen.

Voor het nieuwe genootschap

Mag ik het Curaçaosch genootschap der wetenschappen een tip geven? Laat het dan beginnen met dat gedeelte der geschiedbeschrijving ter hand te nemen, dat nog nooit uit de bronnen bestudeerd is, althans niet zoo, dat het resultaat daarvan gepubliceerd is. Ik bedoel de geschiedenis sedert de opheffing der W.I.C. tot 1816 en na 1828. Laatst haalde het weekblad Curaçao Teenstra aan over 1 Januari 1807. Laat men toch eens bedenken, dat Teenstra en Brusse en Simons en Paddenburg en Hering waarschijnlijk beste, brave menschen waren, en ds. Bosch niet minder, maar dat hun boekjes slechts eenige, vooral niet te overschatten, waarde hebben, voor zoover zij de histoire contemporaine behandelen, maar verder zonder veel beteekenis zijn. F.

TOBAGO

Een bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche kolonisatie in tropisch Amerika

DOOR

W. R. MENKMAN

IV

Het wordt thans tijd om na te gaan hoe de Hertog van Koerland zich inmiddels ten opzichte van Tobago gedragen had.

Zijn kolonisatie van 1654 was in enkele jaren verloopen en hij zelf was in Zweedsche krijgsgevangenschap geraakt, waaruit hij bij den vrede tusschen Zweden en Polen (1660) ontslagen was. Reeds in 1662 had hij door zijn agent in Engeland moeite laten doen om het al eens eerder genoemde fort Sint Andreas in Gambia terug te krijgen [1]). Het was in 1660 door een Franschen kaper in Zweedschen dienst overvallen en overgedaan aan Nederlandsche concurrenten der West-Ind. Comp., die het aan den Koerlandschen agent hier te lande aanboden. Laatstgenoemde zond er een garnizoen heen, dat echter niet voorkomen kon dat de West-Indische Compagnie er zich van meester maakte, voor korten tijd evenwel, want de inlanders kozen partij voor de Koerlanders [2]). Robert Holmes, die in 1661 voor de Royal African Company tegen de Nederlandsche vestigingen op de westkust van Afrika ageerde, nam ook meteen Sint Andreas maar [1]) en de Engelsche Koning was niet bereid den Hertog in zijn voormalig bezit te herstellen.

Deze Afrikaansche verwikkelingen legden den grondslag voor pogingen van Hertog Jacobus om zijn werkelijke of vermeende rechten op Tobago, uit den tijd van Karel I en Cromwell, door Karel II erkend te krijgen en hierin had hij succes; de ongunstige verhouding tusschen Engeland en de Nederlandsche republiek waren in zijn voordeel.

[1]) Japikse, p. 166, 405, zie vroeger.
[2]) Seraphim, zie vroeger.

Het tractaat tusschen den Engelschen Koning en den Koerlandschen Hertog van 17 November 1664 is op vele plaatsen in de litteratuur opgenomen of geciteerd [1]) en een copie ervan berust in het Rotterdamsche gemeente-archief (Stukken betrekkelijk het Eiland Tabago 1664–1684–1698, ons door den gemeente-archivaris, Mr. H. C. Hazewinkel, welwillend ter inzage gegeven).

De Hertog stond de vestiging in Gambia af, maar behield het recht, onder zekere voorwaarden en restricties, op de westkust van Afrika, waar Engeland gezag uitoefende, handel te drijven.

Daartegenover stond de Koning aan den Hertog en zijn erfgenamen het eiland Tobago af, om het onder protectie van Z.M. te bezitten en om het te bevolken, uitsluitend echter met onderdanen van de beide contracteerende vorsten; de kolonisten zouden dezelfde voorrechten genieten als de onderdanen van den Hertog.

Geen goederen van Tobago zouden elders ingevoerd mogen worden dan in de Engelsche en Koerlandsche havens, of in Dantzig.

Ingeval van oorlog, mits geen oorlog tegen den Koning van Polen, zou de Hertog met één schip Engeland moeten bijstaan, maar telkens niet langer dan voor één jaar; het schip zou veertig stukken moeten voeren en op kosten van den Koning van Engeland bemand worden.

Aan Lord Willoughby, den gouverneur der „Caribbeas" schreef Karel II het eiland Tobago aan den Hertog van Koerland afgestaan te hebben, in verband met den naderenden zee-oorlog met de Nederlandsche republiek; aan Koerlandsche ambtenaren en kolonisten had Willoughby „all friendly offices" te bewijzen. Wel zeer merkwaardig is het, in verband met de latere disputen, dat dit Koninklijk bevel nog eens herhaald werd, aan het adres van den „governor and commander of Tobago", op 20 December 1666, dus toen de Engelsche Kroon zich in het bezit wist van het eiland [2]), ditmaal door verovering verkregen.

Het spreekt van zelf dat de Hertog, na den vrede van Breda (zie vroeger), zoomin de facto als de iure veel aan het tractaat

[1]) Dauxion L., tw.deel, zevende hoofdst., zie vroeger; Calendar of State Papers, America and West Indies, 1661/1668, no. 854; als voren 1685/1688, no. 1033; als voren 1699, no. 368; als voren, 1700, nos. 232, 264; als voren 1702, no. 656; J. C. P(raetorius), Lett. A., p. 33, Lett. B., p. 38, Lett. L., p. 72, zie vroeger; Seraphim, zie vroeger.

[2]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1661/1668, no. 861; Als voren 1685/1688, nos. 1205, 1359.

van 1664 had; er werd eenvoudig in 1667 met zijn aanspraken geen rekening gehouden [1]). Ook kon later beweerd worden dat Jacobus niet tijdig de kolonisatie ter hand genomen had en dat sedert 1664 Tobago herhaaldelijk van meester veranderd was [2]).

De Hertog besloot het recht in eigen hand te nemen en rustte in 1668 een expeditie uit; zijn schip, met soldaten aan boord, kwam echter, door oneenigheden tijdens de reis, niet tijdig op Tobago aan. De Nederlanders hadden het fort reeds in voldoenden staat van tegenweer kunnen brengen en men moest dus van een gewelddadig optreden afzien [3]). In 1670 reikte Jacobus nog eens een commissie uit tot het aanwerven van menschen voor Tobago en de in bezitneming van het eiland [4]); met het schip dat deze expeditie overbracht liep het echter ook verkeerd af, d.w.z. dat het op de kust van Nueva Granada door de Franschen aangehouden werd, terwijl een derde Koerlandsch schip in 1671 eveneens door de Franschen genomen werd [3]).

Na dit geforceerd optreden van de zijde des Hertogs, zonder resultaat, achtte de Engelsche Koning het nog dienstig de Koerlandsche zaak bij de Staten-Generaal te bepleiten; hij schreef 16 Mei 1671 een H.H.M. dat hij vóór den laatsten oorlog Tobago aan Jacobus afgestaan had, dat deze laatste zich niet gehaast had de kolonisatie ter hand te nemen, omdat hij zijn titel veilig achtte, dat intusschen de oorlog uitgebroken was en dat eenige onderdanen van de Staten-Generaal bezit genomen hadden (sic). Deze voorstelling van zaken kon moeilijk als juist en volledig aangemerkt worden en de argumenteering was zeker niet sterk genoeg om de Staten-Generaal te doen besluiten den Hertog in zijn eigendom te herstellen, zooals Karel II verzocht [5]).

Nog vóór het jaar om was gaf de Koning nog instructies aan den luitenant-gouverneur van Barbados, in denzelfden geest als die welke in 1665 Lord Willoughby ontvangen had (zie vroeger), n.l. om zich van Tobago meester te maken, wanneer dat eiland bij de ontvangst van den brief zich nog in Nederlandsche handen mocht bevinden [6]).

---

1) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1699, no. 973; Seraphim, zie vroeger.

2) J. C. P(raetorius), Lett. L bl. 72, zie vroeger.

3) Seraphim, zie vroeger.

4) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1702, no. 717.

5) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1685/1688, no. 1184; J. C. P(raetorius). Lett. B bl. 38, zie vroeger.

6) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, no. 685.

Het eveneens in 1671 tegen de Lampsins' aangebonden proces (zie vroeger) kon begrijpelijkerwijze voor den Hertog van Koerland geen gunstigen uitslag hebben; later blijkt uit een mededeeling van den Koerlandschen agent in Engeland, dat de Nederlandsche autoriteiten eenvoudig naar den rechter verwezen hadden, omdat het een geschil betrof met particuliere personen [„the Lampsons" [1])].

Jacobus had nu maar af te wachten of de kansen voor Nederland weder keeren zouden; lang zou dat niet behoeven te duren, want 1672, het rampjaar van onzen Gouden Tijd, stond voor de deur.

Reeds in den zomer van 1672 werden in West Indië plannen gesmeed om Tobago aan de Nederlanders afhandig te maken, ditmaal echter niet op Jamaica. De gouverneur aldaar (Sir Thomas Lynch, opvolger van Sir Thomas Modyford) beschouwde Tobago als „a small, unhealthful, incommodate island", zooals de Koning er reeds te veel bezat; wanneer er ergens kolonisten vrij kwamen, moesten die maar liever naar Jamaica gedirigeerd worden [2]).

Op Barbados echter had men zijn orders en aldaar werd een veroveringstocht voorbereid; het duurde echter tot het einde des jaars voordat het „design" uitgevoerd werd.

De eigenaar, „Lord Lampson", had inmiddels de vestiging versterkt met 500 nieuwe menschen, overgebracht in vijf „capers", van 24 tot 30 stukken elk, welke al direct eenige Engelsche koopvaarders genomen hadden; bleef Tobago in handen der Nederlanders, zoo redeneerde men op Barbados, dan zou dit de ruïne voor dit laatste eiland beteekenen, aangezien het eerste een beter was [3]).

De expeditie werd betaald door Barbados en de kosten in ponden suiker uitgedrukt; het eiland leverde ook de ammunitie en de wapenen, welke laatste niet teruggeleverd zijn [4]). Ook de gouverneur (William Willoughby, de broeder van wijlen Francis) had bijgedragen in de kosten [5]). Het is duidelijk dat men in Engeland van den aanvang af op steun van Barbados gerekend had[5])

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies. 1669/1674, no. 1657.
[2]) Als boven, no. 1062.
[3]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, nos. 885, 901, 940, 948, 955, 956, 965, 967.
[4]) Als boven, nos. 965, 972, 1018, 1021, 1029, 1091, 1098.
[5]) Als boven, no. 1000.

en het doet daarom vreemd aan dat later de adviseurs in het moederland het lieten voorkomen alsof de onderneming door de Kroon bekostigd was [1]; dit laatste kon slechts zien op de diensten van een oorlogsschip.

De defensie van Tobago werd op Barbados niet onderschat; men meende te moeten rekenen op de aanwezigheid van 600 man aan land en van „5 men of war, the least being of 26 guns" [2], waarmede waarschijnlijk de vijf kapers bedoeld werden, welke echter blijkbaar geen rol gespeeld hebben.

Natuurlijk hield men er op Barbados rekening mede dat niet de geheele mannelijke bevolking van Tobago ter verdediging van het eiland in het geweer zou komen; een deel immers zou wel bestaan uit ouden van dagen, zieken en gebrekkigen, alsmede uit .... geestelijk defecten, d.w.z. Quakers [3]. Dat de „Friends" onder de kolonisten van Tobago zich naar hun weerloosheidsprincipe zouden gedragen, achtten President and Council van Barbados dus wel van zelf sprekend, al zagen zij deze houding voor een uiting van zwakzinnigheid aan; over de aanwezigheid van Franschen op Tobago, die in dit geval gemeene zaak met de aanvallers zouden behooren te maken, werd niet gesproken.

Wij weten zeker dat de verovering van Tobago door de Engelschen nog in 1672 heeft plaats gehad en niet in 1673 [4].

De expeditie bestond uit een oorlogsschip, HsMs Sint David, onder commando van William Poole. Eerst was er sprake geweest van 300 man, die in twee gehuurde „shallops" mede zouden varen, later werd de krijgsmacht bepaald op 600 man, buiten de zeelieden, vervoerd in vijf of zes kleine vaartuigen; de algemeene aanvoerder was Sir Tobias Bridge [5].

De expeditie zeilde 15 of 16 December van Barbados weg [6] en kwam den 18en op Tobago aan [7]; Bridge deed reeds den 21sten verslag van de verovering [8]. Volgens hem waren de voornaamste

[1]) J. C. P(raetorius), Lett. L, bl. 72, zie vroeger.

[2]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, p. 392, no. 983.

[3]) Als boven, no. 1098.

[4]) Seraphim, zie vroeger.

[5]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, nos. 965, 989, 1000, 1021, 1029, 1098, 1131.

[6]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, nos. 989, 1000.

[7]) Sylvius, Historiën onses Tijds, 1669–1679, bl. 583.

[8]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, nos. 995, 996, 997.

versterkingen hem zonder moeite in handen gevallen, volgens een andere lezing was er vijf uur gevochten en was de Sint David „ontramponeert" door het vuur van den wal, hoewel het schip slechts vier man verloren had [1]).

Over de voorwaarden van overgave was, namens den gouverneur, Peter Constant, onderhandeld door William Hamen en George Hay, vermoedelijk twee Engelsche kolonisten van Tobago; de gouverneur en zijn ambtenaren zouden naar Curaçao overgebracht worden.

„Meinheer" Constant [2]), die zoo gemakkelijk capituleerde, zal wel niet de oud-scheepsbevelhebber geweest zijn, die nog tegen de Duinkerkers gevochten had [3]); daarvoor was het al wat laat in de eeuw, doch hij is allicht wel dezelfde dien wij eenige jaren later, weder op Tobago, zullen aantreffen.

Misschien was de slappe verdediging wel het gevolg hiervan, dat onder de kolonisten de Franschen talrijker waren dan de Nederlanders en dat eerstgenoemden, zoo niet vijandig gezind, toch niet aan de verdediging deelnamen en in ieder geval een gevaarlijk element vormden voor den gouverneur. Die Franschen werden naar Martinique overgebracht en Willoughby hoopte dat De Baas (Jean Charles, de gouverneur der Fransche Antillen) hen zou laten ophangen [4]), zeker omdat zij niet de partij der aanvallers gekozen hadden. De kolonisten echter die in West Indië onder vreemde vlag leefden, konden toch niet onder alle omstandigheden de zaak van hun moederland steunen, dat nu eens de bondgenoot en dan weder de vijand was van de natie onder welke zij verkeerden. De „Duijtsche natie" op Sint Eustatius maakte het in 1672/1673 nog bonter, door eerst het eiland niet tegen de Engelschen te willen verdedigen en later mede te werken aan de defensie tegen een Nederlandsche strijdmacht [5]).

Bridge had instructies van Willoughby het eiland te verwoesten, een opdracht welke hij verklaarde met zooveel mogelijk consideratie voor de inwoners de hebben uitgevoerd [6]). Boven-

---

[1]) Sylvius, Historiën onses Tijds, 1669–1679, bl. 583.

[2]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, no. 1030.

[3]) De Jonge, Gesch. v. h. Ned. Zeew. I, zie vroeger.

[4]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, no. 1029.

[5]) De Zeeuwsche expeditie naar de West onder Cornelis Evertsen den Jonge, C. de Waard, Linschoten-Vereeniging XXX, 1928.

[6]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, nos. 1030, 1031, 1131.

dien werd er natuurlijk geplunderd [1]), zoodat het niet duidelijk is waarin eigenlijk de consideraties voor de inwoners bestaan hadden. De blanken mochten aftrekken, maar de slaven werden voor goede prijs verklaard, evenals het vee.

Zooals meer voorkwam waren bij den overval slaven het bosch in gevlucht (of gestuurd) en men zond later van Barbados een dertigtal Franschen terug naar Tobago, ten einde naar die slaven en naar anderen achtergebleven buit te zoeken; de Franschen in kwestie, oud-kolonisten van Tobago, keerden niet terug [2]). Als naspel van de verovering was er later op Barbados nog eenige kwestie over den buit, welke in Mei 1673 nog niet definitief verdeeld was [3]). Het geschut der forten op Tobago schijnt naar Barbados overgebracht te zijn, om aldaar gebruikt te worden „as His Majesty's guns" [4]).

Wie meenen mocht dat de Engelschen nu zelf Tobago zouden gaan koloniseeren, vergist zich; in Februari weigerde de Council van Barbados er twintig man heen te zenden, omdat men die niet missen kon [5]).

Het spreekt van zelf dat de Zeeuwsche en Hollandsche eskaders, welke resp. 15 en 18 December 1672 uitgeloopen waren naar de West, lang na de neming van Tobago in de Caraibische Zee aankwamen; zij hebben geen poging gedaan om het eiland te heroveren, wat hun ook niet opgedragen was. Uit het journaal van het schip Swaenenburg, van het Zeeuwsch eskader, blijkt dat men daar aan boord op 28 Mei 1673 bericht kreeg van de aanwezigheid ter reede van Barbados van 50 Engelsche koopvaarders, die, zoodra hun ladingen compleet zouden zijn, wat nog twee maanden duren kon, huiswaarts geconvoyeerd zouden worden door het ons bekende „coningsschip" de St. David [6]).

Op 19 Februari 1674 kwam de vrede met Engeland tot stand; wat men elkander over en weer ontnomen had werd teruggegeven en Tobago werd dus opnieuw Nederlandsch [7]).

De oorlog met Frankrijk echter duurde voort. De Ruyter

---

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, nos. 1021, 1333III; Calendar of State Papers, America and West Indies, 1685/1688, no. 1184.

[2]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, no. 1131.

[3]) Als boven, nos. 1084, 1091, 1094, 1097.

[4]) Als boven, nos. 1068, 1075.

[5]) Als boven, no. 1035.

[6]) De Zeeuwsche expeditie, zie vroeger.

[7]) Groot Placaetboek, III, 342.

zeilde 25 Mei 1674 uit naar West Indië, om de Fransche „Carybes" aan te tasten, waar hij nog geen tien jaar geleden met zooveel beleefdheden als bondgenoot ontvangen was [1]). De expeditie had echter niet veel resultaat [Tromp's mislukte aanslag op Martinique [2])].

Aan het patroonschap, of welken anderen titel zij mochten hebben, der Lampsins' over Tobago kwam in 1676 een einde. Op 19 Mei van dat jaar werd voor den Amsterdamschen notaris Jan Volkertszoon Oli (niet Ely) [3]) een acte verleden, waarbij de erfgenamen van Adriaen en Cornelis Lampsins het eiland voor 36000 guldens à 20 st. verkochten; als koopers traden op vier Heeren, namens de Staten van Holland en Westfriesland, „onder de directie" der Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit van het College, te Amsterdam, welke gedeputeerd waren om den koop te sluiten.

Uitdrukkelijk werd gestipuleerd dat de koopers den titel der Heeren Lampsins niet onderzocht hadden; verkoopers namen de verplichting op zich tot vrijwaring, zooals zij, verkoopers, het eiland krachtens octrooi van den Staat en de West-Indische Compagnie bezeten hadden (zie vroeger).

De betaling zou geschieden in drie termijnen, waarvan de eerste voldaan zou moeten worden zoodra koopers zouden blijken zich in het bezit des eilands gesteld en bevestigd te hebben. Wat men eigenlijk met Tobago voor had, is ons niet heelemaal duidelijk geworden; het ligt voor de hand dat men een open oog had voor de waarde van het eiland als handelspost, maar dat baatzuchtige particuliere motieven een te voorname rol in de transactie gespeeld zouden hebben, lijkt niet ondenkbaar (zie verderop). In ieder geval echter is deze overgang van den eigendom eener kolonie op een officieel staatsorgaan wel een bijzonderheid.

De verkoopers behielden zich nogal wat rechten voor; zij bleven eigenaars van vier door Adriaen en Cornelis gestichte plantages (de Ram, het Lam, de Koeyman en 't Schaep), doch aanvaardden een zekere exploitatiedwang. De twee grootste althans zullen suikerplantages geweest zijn, want er is sprake van op ieder derzelve 200 slaven „te konnen employeren". Die twee grootste plantages zouden tot 1700 vrij zijn van alle bestaande of intus-

[1]) Du Tertre, zie vroeger.
[2]) Blok, Michiel Adr. de Ruyter, zie vroeger.
[3]) J. C. P(raetorius). Lett. K. bl. 68, zie vroeger.

schen nog in te stellen belastingen, de twee kleinere zouden verkoopers in vrijen en erfelijken eigendom blijven bezitten, zonder dat deze ooit bezwaard zouden kunnen worden met erfpacht tot „erkentenisse van den Grontheer ofte Souveraein".

Eindelijk behielden verkoopers nog zes jaar het recht hun schepen uit Zeeland de koopvaardij op Tobago te doen uitoefenen, mits recognitie betalende ten bate der Admiraliteit, „des hen Verkopers guaranderende, wegens de Oost-Indische Compagnie in Hollandt". Bij dit laatste zullen wij wel moeten denken aan het octrooi der nieuwe West-Indische Compagnie van 20 September 1674 [1]), waarin haar monopolie voor de vaart op de West alleen gehandhaafd was voor zoover betrof Essequibo, Pomeroon, Curaçao, Aruba en Bonaire, dus haar eigen bezittingen, de mogelijkheid geopend was dat ook aan anderen octrooi verleend zou worden en daarbij de Oostindische zusteronderneming speciaal genoemd was.

Intusschen moest Tobago, wilde men er iets aan hebben, opnieuw bevolkt en in staat van defensie gebracht worden. Het plan hiertoe zal uitgegaan zijn van Hendrick Carloff, een verarmd plantagebezitter, die de Franschen uit geheel West Indië wilde verdrijven [2]). Dezen Carloff, een Deen, komen wij ook tegen in de Zweedsche en Deensche [3]) en in de Fransche koloniale geschiedenis [4]). Eerst werkte hij voor de Zweedsche, daarna (1657) voor de Deensche belangen aan de westkust van Afrika. In 1665 had hij met de Fransche West-Indische Compagnie gecontracteerd om gedurende zes jaar Afrikaansche slaven naar Fransch West Indië te brengen en de voor deze koopwaar in betaling ontvangen suiker naar Frankrijk te verschepen. In 1669 was hij met een Fransche expeditie naar Afrika gegaan, waar men een kleine duizend negers ingehandeld had, van welke er ruim 750 op Martinique geleverd konden worden (de sterfte onderweg was dus aanzienlijk geweest) en in 1672 had hij nog 350 koppen naar Guadeloupe overgebracht.

Alles om Fransch West Indië onafhankelijk te helpen maken van de Nederlanders, aan wie dezelfde Carloff nu den weg zou wijzen om de Franschen uit de West te verjagen!

---

[1]) Groot Placaetboek III, p. 1331.

[2]) De Jonge, Ned. Zeew. II, zie vroeger.

[3]) Documents ....Slave Trade...., Vol. I, tw. gedeelte, zeventiende eeuw Introduction; als voren, Vol. III, doc. no. 320.

[4]) Als boven, Vol. I, tweede gedeelte, zeventiende eeuw, Introduction.

Een Nederlandsche vloot onder Jacob Binckes liep in Maart 1676 in zee, met bestemming naar de West, ten einde de Fransche koloniën aan te tasten; de tocht zou een zeer roemruchte worden en is dan ook herhaaldelijk beschreven, zoowel hier te lande als in Frankrijk [1]).

In Mei werd het eiland van Cayenne veroverd, daarna werden aanslagen gepleegd op Marie Galante, Guadeloupe en Saint Martin, waarna de vloot in twee eskaders gesplitst werd, waarvan het eene, onder Binckes zelf, Saint Domingue ging verontrusten, het andere, onder kapitein Jan Bont, op Tobago aftrok. Met deze laatste afdeeling ging ook Carloff, die sedert vertrek uit Holland de reis als commissaris-generaal en tweede persoon der expeditie had medegemaakt, bestemd was om Tobago, na de inbezitneming, als gouverneur te besturen en gedurende den overtocht al eens wegens oneenigheid met den admiraal in arrest gesteld was. Een zoon van Carloff maakte als officier der landsoldaten de expeditie mede.

Het eskadertje voor Tobago had ettelijke honderden slaven aan boord, bij verschillende gelegenheden in de Fransche koloniën buitgemaakt, alsmede een honderdtal kolonisten, die zich hier en daar bij Binckes hadden aangesloten, om aan de stichting eener nieuwe Nederlandsche vestiging deel te nemen. Ook had men, waar men op Fransch gebied de suikerplantages verwoestte, de koperen kookpannen medegenomen, om op Tobago het bedrijf weder op gang te brengen. Alleen wat Cayenne en Tobago betreft was de actie op blijvende vestiging berekend, overigens was de tocht een strooptocht.

De kolonisatie-expeditie kwam zonder den commandant, Jan Bont, op Tobago aan; deze laatste had goed gevonden op eigen gezag naar Europa terug te keeren, een onkrijgstuchtelijke handeling waarvoor hij het volgende jaar in het moederland met het zwaard gestraft werd. Hier en daar komen nogal bedenkelijke momenten voor in de geschiedenis der onderneming van 1676.

Binckes met de hoofdmacht arriveerde 21 September voor Tobago en direct werd een aanvang gemaakt met de versterking van het eiland; aan de Roode Klipbaai werd de vierhoekige Sterreschans gebouwd [2]).

[1]) De Jonge, Gesch. v. h. Ned. Zeew. II, zie vroeger; Eugène Sue. Hist. de la Marine française, 1845, Tome III; David van der Sterre, Zeer aenmerkelijke Reysen gedaan door Jan Erasmus Reyning, Amsterdam 1691, bew. door L. C. Vrijman, Amsterdam 1937.

[2]) J. C. P(raetorius), tw. hoofdst., zie vroeger; De Jonge, Gesch. v. h. Ned. Zeew. II, zie vroeger.

Intusschen had men in Frankrijk niet stilgezeten; een vloot was 6 October 1676 uit Brest uitgeloopen, onder Jean d'Estrées. Deze Fransche graaf, die den titel van vice-admiraal voerde, was eigenlijk landofficier; hij werd in 1681 maréchal de France en nam in 1686 aan het bombardement van Tripoli deel [1]). De expeditie was uitgerust voor gezamenlijke rekening van de Kroon en d'Estrées zelf; het particuliere initiatief speelde ook in Frankrijk in de krijgvoering een rol.

Het gelukte d'Estrées in December 1676 Cayenne te hernemen, waarna hij op Martinique zijn krijgsmacht met vrijwilligers (vrijbuiters van verschillend allooi) aanvulde en 20 Februari 1677 met 4000 man voor Tobago verscheen. De slag welke 3 Maart van dat jaar in de baai van Tobago geleverd werd, wordt zoowel in de Fransche als in de Nederlandsche geschiedenis van het zeewezen met roem vermeld [2]); zij bleef echter in zoover onbeslist dat het niet gelukte de Nederlandsche weermacht uit haar stellingen te verdrijven of haar te vernietigen. Nadat op 11 Maart nog een tweede poging gefaald had, trokken de Franschen af [3]).

In Frankrijk beschouwde men het wapenfeit op Tobago als een overwinning; er werd zelfs een medaille geslagen ter herinnering aan deze zegepraal. Men had echter alleen in zoover een succes bevochten, dat Binckes moest afzien van verdere actie tegen de Fransche Antillen, waartoe hij wel het voornemen gehad had[4]). Thans moest hij zich beperken tot handhaving der Nederlandsche positie op Tobago, wat natuurlijk een zeer moeilijke taak was, gegeven het groote aantal personen dat onderhouden moest worden, op een eiland dat voorloopig maar weinig voedingsmiddelen produceerde. Behalve de kolonisten waren er 600 soldaten op het eiland aanwezig, alsmede een 700 negers, op de Franschen buit gemaakt, waarmede men de kolonie wilde organiseeren [5]).

Onder de personen die zich op 3 Maart 1677 aan onze zijde onderscheiden hadden, worden genoemd Roemer Vlack, met 't Huys Kruyningen, de vrijbuiter Jan Erasmus Reyning, met het adviesjacht Fortuyn [in Binckes' schepenlijst genoemd onder

---

[1]) P. Larousse, Grand dictionnaire universel.

[2]) Hollandsche Mercurius, 1677, bl. 77; Seventh report Roy. Comm. on Hist. MSS, 679*a*, zie vroeger.

[3]) Eugène Sue, Hist. de la Marine française, zie vroeger.

[4]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1675/1677, no. 967.

[5]) Als boven, nos. 1152, 1174, pag. 501.

„Kleyn Vaertuigh" [1])] en Pieter Constant met de Provincie van Zeelant. Deze laatste is allicht de commandeur van Tobago van 1672 (zie vroeger), hoewel dat niet zeker is; hij werd in het groote gevecht ernstig gekwetst en had ook tevoren onder Binckes blijkbaar een belangrijke rol gespeeld [2]).

Onder d'Estrées diende o.a. de graaf de Blénac, een marine-officier van naam, dien wij ook later nog in West Indië zullen ontmoeten.

Volgens Engelsche gegevens zou er ook nog elders in de Caraibische Zee tusschen Franschen en Nederlanders gestreden zijn; in een gevecht tusschen 11 Nederlandsche schepen (kapers onder kapitein „Mesallman", die niet thuis te brengen is) en 14 Fransche, in Juni 1676, zou onze tegenstander 500 man verloren hebben [3]).

Terwijl Binckes, om tot hem terug te keeren, na den aftocht der Franschen in Maart 1677, op verstrekingen uit Nederland zat te wachten, werd in Frankrijk een nieuwe scheepsexpeditie voor de West toegerust, ditmaal geheel voor landsrekening; op 1 October 1677 koos d'Estrées opnieuw zee. Wederom versterkte hij zich op Martinique en opnieuw was hij o.a. vergezeld van den graaf de Blénac. Ook uit de Republiek voer een nieuw eskader uit, maar zoo laat, dat het met betrekking tot Tobago geen dienst meer heeft kunnen doen.

D'Estrées arriveerde in December voor het eiland en tastte het den 11en aan, met het bekende voor ons rampspoedige gevolg, evenals de actie van Maart 1677 uitvoerig in onze zeekrijgsgeschiedenis beschreven. Een granaat trof het kruitmagazijn van het fort en onder de vele slachtoffers bevond zich ook Binckes; de fameuze kaperkapitein Jan Erasmus echter ontkwam en beleefde nog vele avonturen, voordat hij Curaçao bereikte. Ter herinnering aan de ramp werd in Nederland een medaille geslagen en het krijgsbedrijf werd ook in dichtmaat bezongen [4]).

De Franschen trokken 27 December af, om het volgende jaar terug te komen in de West; zooals uit de geschiedenis van Curaçao bekend is, verloor toen d'Estrées, die geen zeeman was, een groot deel zijner vloot op de Aves-eilanden.

[1]) Jaarl. Verslag Geschied-, Land-, Taal en Volkenk. Genootsch. der Ned. Antillen, IV.

[2]) De Jonge, Gesch. v. h. Ned. Zeew. II, zie vroeger.

[3]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1675/1677, no. 967.

[4]) De Navorscher, 34ste jaarg., 283, 1884; Knuttel, Pamflettenverzameling Kon. Bibl., 11499.

Op Tobago zag het er na de catastrophe van December 1677 al heel treurig uit.

Mogen wij de Engelsche berichten gelooven, dan had de Nederlandsche kolonie aldaar reeds door den Franschen aanval in Maart van dat jaar een zwaren schok te verduren gehad; van de onzen waren velen omgekomen, anderen als gevangenen naar Martinique overgebracht, dan wel naar Barbados gevlucht of gerepatrieerd, slaven waren verloren gegaan met in brand geschoten schepen. Door het uitblijven van hulp uit het moederland was groot gebrek aan levensmiddelen ontstaan en men zou verhongerd zijn, wanneer men zich niet op Barbados van het allernoodigste had kunnen voorzien. Van de 1600 menschen waarover Binckes beschikt had, waren er geen 600 meer in leven; men deed dan ook moeite nieuwe kolonisten tot zich te trekken. In Engeland had men zich ongerust gemaakt dat de Nederlandsche kolonisatie toch slagen zou, wanneer men zich tegen nieuwe Fransche aanvallen zou weten te verdedigen en dat zou ongewenscht zijn, want een bloeiend Tobago was een bedreiging voor de economische positie van het dichtbij gelegen Barbados. Op laatstgenoemd eiland zelf echter was men niet bevreesd; de Hollanders waren nog nooit geslaagd met hun „plantations" en van Tobago zou evenmin iets terecht komen als van Suriname (sic), zoodat de Engelschen niets te vreezen hadden [1]). Al moeten wij dit alles cum grano salis tot ons nemen, zoo kunnen wij toch wel begrijpen dat de toestand al bedenkelijk was, toen d'Estrées in December opnieuw verscheen.

In Januari 1678 was Tobago geheel verlaten, zoowel door Franschen als door Nederlanders, van welke laatsten 5 à 600 als gevangenen naar Martinique waren overgebracht. De Franschen hadden vóór hun vertrek nog eens alles grondig verwoest; op Barbados was men over dezen gang van zaken niet ontevreden [2]).

Nu voor ons het groote avontuur slecht afgeloopen was, ging men in het moederland napleiten over het al dan niet gerechtvaardigde der onderneming zelf. De secretaris der Amsterdamsche admiraliteit werd ervan beschuldigd, in verband met de expeditie en den direct op het uitvaren gevolgden koop van het eiland, eigenmachtig over landsgelden beschikt te hebben, welke beter besteed hadden kunnen worden; deze zaak schijnt echter te zijn doodgebloed [3]).

---

1) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1677/1680, nos. 92, 213, 260, 363, 403, 422.

2) Als boven, nos. 498, 559, 563, 582.

3) De Jonge, Gesch. v. h. Ned. Zeew. II, zie vroeger.

Vier jaar lang heeft er verder nog een geschil geloopen over 70 of 80 negers, die zich na het vertrek der Franschen van Tobago in de macht der inheemsche Indianen bevonden en op de eene of andere manier in handen gevallen waren van een Engelsch scheepskapitein, die deze slaven naar Nevis of Montserrat gevoerd had en hen ter beschikking gesteld had van den gouverneur der Leeward Islands, Sir William Stapleton. Van Engelsche zijde werd beweerd dat de kapitein voornoemd zelf reeds over een aantal ervan beschikt had, als ook dat er onder waren gevonden die Engelsch eigendom waren, of die konden aantoonen geen slaven te zijn geweest en dus in vrijheid hadden moeten worden gesteld. De rest echter beschouwde Stapleton als een „free gift" van zijn Koning, die ze hem inderdaad (met welk recht?) geschonken had, wanneer zij niet aan anderen zouden blijken toe te behooren. Natuurlijk reclameerde de Amsterdamsche admiraliteit den eigendom; een lastig proces werd voorkomen, doordat partijen tot een onderhandsch vergelijk kwamen. Uit de zeer omvangrijke documentatie dezer zaak leeren wij de namen van twee getuigen, Jan Hessen en Daniël Rosens, waarschijnlijk Hollandsche kolonisten van Tobago [1]).

Bij den vrede van Nijmegen in 1678 werd bepaald dat iedere partij zou behouden wat zij destijds in en buiten Europa bezat, zoodat Frankrijk in het bezit van Tobago bleef [2]). Het eiland werd evenwel voorshands geacht slechts door wilde Indianen bewoond te worden [3]).

Dat Lodewijk XIV scrupules gehad zou hebben met betrekking tot Fransche kolonisatie, omdat het eiland eigenlijk aan een neutraal vorst toebehoorde, zijnde de Hertog van Koerland [4]), lijkt wel heel onwaarschijnlijk.

Van het plan tot kolonisatie onder den gouverneur van Nieuwpoort in Vlaanderen (voorloopig onder den hiervoor genoemden Jan Erasmus Reining) is weinig bekend; het kwam echter niet tot uitvoering [5]). *(Wordt vervolgd.)*

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1677/1680, nos. 638, 848, 849, 856, 863, 953, 955, 956, 970, 971, 972, 981, 1030, 1063, 1644; Calendar of State Papers, America and West Indies, 1681/1685, no. 1184, Cal. of St. P., Am. & W. I., 1699, no. 628.

[2]) Groot Placaetboek III, p. 360.

[3]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1677/1680, no. 1644.

[4]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1685/1688, no. 1184; Stukken betr. het Eiland Tabago, zie vroeger; Dauxion L., tw. deel, zevende hoofdst., zie vroeger.

[5]) Zeer Aenmerkelijke Reysen, David v. d. Sterre, bew. L. C. Vrijman, p. 228.

CUENTA DI NANZI

DOOR

M. D. LATOUR O.P.

VI

NANZI EN TEMECU-TEMEBÈ (CHA NANZI Y TEMECU-TEMEBÈ)

(Ontleend aan het Derde Jaarlijksch Verslag van het Geschied-, Taal-, Land- en Volkenkundig Genootschap, gevestigd te Willemstad, Curaçao, 1899. Uit het Papiamento vertaald door A. Jesurun [1])).

Op een keer dat Nanzi buiten op het open veld rondliep, ging hij langs een tamarindeboom. Opkijkende om te zien, of er geen rijpe tamarinden aan de boom waren om er enige van te plukken voor zijn vrouw om er tamarindewater en tamarindepap van te maken, zag hij een man in de boom zitten. Het gezicht van dien man was geheel bedekt met een doek, die van zijn voorhoofd op zijn knieën afhing, en hij was bezig pinda's (aardnoten) te eten uit een bak, die op zijn schoot lag.

„Dat is zeker een vreemde geschiedenis", zei Nanzi, „maar laat ons zien, of ik ook niet enige pinda's mee kan eten zonder dat die oude heer het merkt; zijn gezicht is toch helemaal bedekt".

Stilletjes klom Nanzi de boom in en ging tegenover den pinda-eter zitten, die zijn komen niet scheen op te merken, daar hij met eten doorging. Nanzi gluurde in het bakje en zag, dat er nog veel pinda's in waren; hij wachtte tot de man zijn hand uit het bakje haalde, en toen stak hij zelf de hand erin, haalde een handvol pinda's er uit en begon te eten. En zo staken ze beurtelings de hand in het bakje, totdat er slechts één pinda over was.

Had Nanzi zich nu tevreden gesteld met hetgeen hij reeds op had en zich weer uit de boom laten zakken, dan was alles goed

---

[1]) Op blz. 35 van den vorigen jaargang zijn drie cuenta's vermeld als in dit verslag voorkomende; vergeten is te vermelden „Cha Nansi i pobbichi di breeuw" (Nanzi eu het pekmannetje).

afgelopen, maar hij stak de hand in het bakje om de laatste pinda er uit te halen. Hoe dat zo gebeurde, begreep hij zelf niet, maar op dat zelfde ogenblik stak ook de man zijn hand in het bakje. De twee handen ontmoetten elkaar — en Nanzi voelde vijf sterke vingers zijn hand omsluiten. Wat Nanzi ook deed om zijn hand te bevrijden — het hielp niets. Op het laatst begon hij den man te smeken hem los te laten.

„Daar komt niets van in", zei de man, „je hebt mijn pinda's op zitten eten, zonder dat ik je er verlof toe gegeven had, nu laat ik je niet gaan. Mijn benen kunnen me niet meer dragen, daarom zult ge van nu af mij op je rug moeten dragen. We zullen voortaan bij elkander blijven: klim uit de boom en draag mij naar je huis".

Hoe kwaad Nanzi ook was, hij was verplicht te doen wat de man hem zeide, omdat hij de overtuiging had, dat, als hij weigerde te doen wat de ander hem beval, deze hem met zijn sterke vingers zou wurgen.

Zo klom dan Nanzi uit de boom en toog huiswaarts. De schrik van Shi Maria en haar kinderen, toen zij Nanzi zagen binnen komen met den man op de rug, was nog niets vergeleken bij hun droefheid toen ze hoorden dat de man niet van plan was Nanzi's rug te verlaten.

Maar ook dat betekende weinig bij wat nog stond te gebeuren. Toen het etenstijd was en Shi Maria het eten opbracht, dat zij zeer lekker had klaar gemaakt, om Nanzi althans een kleine troost in zijn ellende te geven — daar maakte de man plotseling de mond open en zeide: Temecu-Temebè!

Op het zelfde ogenblik was het, alsof zowel Nanzi als Shi Maria en de kinderen met lamheid geslagen werden; geen van allen kon een vin verroeren. De man ging toen zitten en at zich de buik vol: slechts enkele ellendige stukken liet hij voor de anderen over.

Zo ging het dagen en dagen voort. Dag aan dag werden Nanzi en zijn vrouw en zijn kinderen al magerder en magerder. Hoe bij-de-hand Nanzi ook was, hij kon maar geen middel vinden, om zich zijn metgezel van de hals te schuiven. Eindelijk sloeg Shi Maria Nanzi voor, om naar God te gaan als de man goed in slaap was, om aan God te vragen, wat hij doen moest om de last van zijn rug te wentelen.

De man was niet in slaap, of Nanzi ging naar God, wien hij verzocht hem een middel aan de hand te doen om den man kwijt te raken, want zijn krachten begonnen af te nemen.

God zei tegen hem: „Zodra de man zegt: Temecu-Temebè, moet je onmiddellijk het laatste woord „Temebè" herhalen, dan zal het

de man zijn, die machteloos wordt, zodat ge hem zult kunnen doden. Maar let wel: op weg naar huis zal je drie vruchtbomen zien, een guyave-, een zuurzak- en een schopappelboom; eet van geen van die vruchten, omdat, als je het wél doet, je in plaats van het woord, dat ik je geleerd heb, de naam van de vrucht die je gegeten hebt, zult herhalen".

Welgemoed ging Nanzi huiswaarts, maar alweer bedroog hem zijn gulzigheid, zoals deze hem in de tamarindenboom parten gespeeld had; nauwelijks had hij de guyaveboom bereikt, of hij nam er een vrucht van en at die op.

Het is onnodig te zeggen, dat alles gebeurde, zoals God het voorspeld had: toen de man de gebruikelijke woorden had uitgebracht, wilde Nanzi zeggen wat God hem geleerd had, maar in plaats van *Temebè*, zei hij *guyave*!

„Hoe is het mogelijk, dat je zo dom hebt kunnen zijn? ga maar weer naar God en vraag het woord te mogen weten, dat je zeggen moet", zei Shi Maria tegen Nanzi, daar hij het woord vergeten had.

Nog eenmaal ging Nanzi naar God, die hem hetzelfde als de vorige keer herhaalde, maar weer at hij onderweg een van de verboden vruchten; wel was hij de guyaveboom voorbij gelopen zonder er een vrucht van te plukken, maar hij bezweek voor de verleiding van een zuurzak; hij nam er van en at die op. Dezelfde geschiedenis als de vorige keer herhaalde zich, alleen riep Nanzi deze keer „Zuurzak"!

Nanzi kon zich de haren uit het hoofd rukken van kwaadheid, maar er viel niets anders te doen dan voor de derde maal naar God te gaan. Shi Maria wanhoopte reeds, want zij wist, dat Nanzi's gulzigheid hem er toe brengen zou, weer een vrucht te eten. Dit begreep ook Nanzi's jongste spruit, die even bij-de-hand was als zijn vader; daarom zon hij op een middel om naar God te gaan zonder dat zijn vader het zou merken; hij besloot de gedaante van een klis aan te nemen en hechtte zich aan vaders broek toen Nanzi weer naar God ging.

Bij God komende, verhaalde Nanzi zijn ongeluk; met een flinke berisping, zoals hij het ook verdiend had, kreeg hij voor de derde maal te horen wat hij te doen en vooral wat hij te laten had. Maar ook het zoontje hoorde alles.

Hetgeen Shi Maria verondersteld had, gebeurde; Nanzi at weer een vrucht; twee van de drie bomen liep hij voorbij, maar de schopappels waren zó aanlokkelijk, dat hij er een van nam en opat.

Bij etenstijd geschiedde weer hetzelfde als tevoren: maar toen

Nanzi riep „schopappel", schreeuwde zoonlief boven vader uit „Temebè"! Meteen werd de man volkomen machteloos; Nanzi smeet hem op de grond en doodde hem. Maar in plaats dat Nanzi nu voldaan was, daar hij toch van den man bevrijd was, nam hij een mes, sneed een stuk van 's mans vlees af en at het op. Hij had het vlees nog in zijn keelgat, toen zijn gezicht veranderde in een varkenssnuit, zoals de varkens, die tegenwoordig hebben, want toen ter tijd hadden de varkens lieve snoetjes.

„Je hebt je verdiende loon", zeide hem Shi Maria, „wie dreef je ertoe om van het vlees van dien man te eten?"

Nanzi was zeer neerslachtig, zoals wel te begrijpen is. Met zijn varkenssnoet durfde hij alleen 's avonds na zonsondergang of 's morgens vóór zonsopgang op straat te komen, daar hij bang was dat zijn vrienden hem zouden uitlachen.

Op een morgen wandelde hij aan de kant van een breed water, toen hij daar dichtbij een varken zag, dat een zeer mooie snoet had. Hij dacht bij zich zelf: „Ach, ik wou dat ik zo'n mooie snoet had". Meteen kwam de gedachte bij hem op om met het varken van gelaat te verwisselen.

„Heer varken", aldus sprak Nanzi zeer deftig, „wat lijkt dit water schoon en fris, een bad daarin zal wel zeer lekker wezen. Zou u niet een bad met mij willen nemen?"

„Waarom niet", zeide het varken.

„Maar weet u wel, heer varken", zei Nanzi, „voor wij in het water gaan, moeten wij onze snuit afleggen, daar ik gehoord heb, dat dit water niet goed is voor de mond van mens noch dier".

„Daar heb ik niets op tegen", antwoordde het varken.

Daarop namen zowel het varken als Nanzi hun snoet af en gingen in het water. Het water was zo fris, dat het varken tot het midden zwom. Toen Nanzi zag, dat het zeer ver was, liep hij het water uit, pakte de snoet van het varken, zette hem op voordat het varken aan land was en liep weg. Zo moest het varken de snoet van Nanzi aandoen.

Van die dag af wroeten de varkens in de grond om de snoet te zoeken, die ze voorheen hadden.

N.B. De tamarinde is een grove peulvrucht. Tamarindesiroop is ook in Nederland bekend als laxeermiddel. Aftreksel van tamarinde met suiker en spuitwater levert een smakelijke en verfrissende limonade op.

De zuurzak draagt zijn naam met ere. Het is een grote lompe vrucht met doffe, pukkelige, donkergroene huid. Het vruchtvlees is wit en zuurzoet van smaak.

De schopappel dankt zijn naam aan zijn geschubt uiterlijk (schubappel), is kleiner dan de zuurzak en gladder van schil.

De guyave lijkt in vorm en grootte iets op een citroen, ruikt zeer aromatisch, zit van binnen vol kleine pitjes, zoals een vijg en is bizonder geschikt voor het maken van gelei, doorschijnend als barnsteen, maar donkerder van kleur.

NANZI EN DE BONTE KOE (CHA NANZI Y BACA PINTÁ)

(Ook deze cuenta komt — met andere vertaling — voor in hetzelfde verslag als de vorige).

De koning had een stuk grond vol brandnetels. Op zekere dag liet hij bekend maken, dat degene, die al dat onkruid kon wieden zonder zich te krabben, een vette koe ten geschenke zou krijgen. Zodra hij echter zich zou jeuken, zou hij gedood worden. Een soldaat zou de wacht houden bij het werk met geladen geweer.

Het spreekt van zelf, dat niemand dat karweitje op zich wilde nemen, want, hoewel iedereen zin had in de vette koe, begreep men heel goed, dat dit stuk grond niet gezuiverd kon worden, zonder zich te krabben.

Zo ging er heel wat tijd voorbij, zonder dat iemand zich aanbood voor het wieden, tot het geval ten laatste Baas Nanzi ter ore kwam. Het water liep hem uit de mond bij de gedachte aan de vette koe en hij kon de gedachte niet van zich afzetten, dat dit aanlokkelijke loon aan hem moest voorbijgaan.

Hij dacht en dacht, bekeek de zaak van alle kanten en pijnigde zijn hersens af om een geschikte manier uit te denken, om zonder ongeval het beestje machtig te worden. Eindelijk schoot hem iets te binnen. Hij liet er geen gras over groeien en de volgenden morgen zei hij tegen zijn vrouw, Shi Maria, dat hij van plan was de koe van den koning te winnen.

Met tranen in de ogen bad Shi Maria haar echtgenoot toch zijn leven niet in gevaar te stellen, maar Baas Nanzi wilde niet luisteren; hij trok er tussen uit en vervoegde zich bij den koning.

Nauwelijks aangekomen bij het paleis, liet de koning hem bij zich ontbieden, want hij was zeer benieuwd den man te zien, die hier zijn dood kwam zoeken; zo dacht de koning er tenminste over.

„Zo, zo, jij wilt dus op je nemen, om het stuk grond schoon te maken, zonder aan je lichaam te krabben", vroeg de koning hem.

„Zoals de koning zegt", antwoordde Baas Nanzi, „maar dan moet ik natuurlijk de koe krijgen".

„Natuurlijk, dat spreekt van zelf", zei de koning, „maar denk er wel aan, dat je je leven in groot gevaar brengt".

„Dat is in orde", zei Nanzi, „maar ik wil den koning één gunst

nog vragen, die den koning niets kost. Wil de koning mij toestaan, voor ik aan het werk ga, de koe zelf uit te zoeken uit de kudde?"

Daar had de koning niets op tegen. Hij gaf order aan een korporaal en vier soldaten Nanzi te geleiden naar de koninklijke stallen om zelf de koe aan te wijzen, die hij graag wilde hebben en hem daarna te brengen op het terrein, dat schoongemaakt moest worden.

Zo geschiedde en Nanzi zocht zich een zeer bonte en vette koe uit. Op het terrein van zijn werkzaamheden aangekomen, pakte hij aanstonds een schoffel en toog aan de arbeid. Maar de brandnetels staken hem aanstonds van alle kanten.

„Laat ik nog een beetje wachten met krabben", dacht Nanzi bij zich zelf. Maar ten laatste kon hij het niet meer harden; hij had een duivelse lust tot krabben en dacht dat hij gek zou worden van de jeuk.

„Hé, korporaal", zei hij, „weet je wat de koning me beloofd heeft, als ik met mijn werk klaar ben?"

„Ik heb horen zeggen, dat de koning je een vette koe zal schenken", antwoordde de korporaal.

„Dat is ook zoo," zei Nanzi, „maar weet je ook wat voor een soort koe?"

„Nee, dat weet ik niet".

„Wel", zei Nanzi snel, want zijn hele lijf jeukte onuitstaanbaar, „het is een koe, die hier een vlek heeft.... en daar.... en op deze poot.... en op die schouder.... en aan deze kant van zijn rug.... en op die plek van zijn buik....!"

En terwijl Nanzi de schijn aannam, dat hij den korporaal een uiteenzetting gaf van alle bonte plekken, waarmee de koe bedekt was, profiteerde hij telkens van de gelegenheid om de aangewezen lichaamsdelen eens flink te knijpen en te wrijven, zodat er na vijf minuten geen plek meer aan zijn lichaam was, die hij niet eens flink onder handen genomen had.

Zo slaagde Nanzi erin het hele terrein schoon te maken, zonder dat de soldaten bewijzen konden, dat hij zich gekrabd had.

Toen Nanzi ten laatste met zijn koe naar huis mocht, stond de hele buurt op stelten, want niemand had gedacht, dat hij hem levend zou terugzien.

AMENDEERING VAN BEGROOTINGSONTWERPEN

DOOR

PH. A. SAMSON

Ondervoorzitter van de Staten van Suriname

In het Septembernummer van de een en twintigste jaargang van dit tijdschrift publiceerde prof. Mr. Dr. J. H. W. Verzijl een belangwekkende bijdrage over dit onderwerp. Aanleiding tot deze publicatie was de in de Staten van Curaçao bij de behandeling van suppletoire begrootingsontwerpen ter sprake gekomen bevoegdheid van het college omtrent den omvang van het recht om een begrootingsontwerp bij amendement te wijzigen.

Op het onderwerp zelf, dat van zoo uiterst deskundige zijde is belicht, zal ik niet ingaan, al wil ik er dadelijk bijvoegen, dat ik van het gevoelen van den schrijver, dat geen enkele regel of beginsel van het staatsrecht zich verzet tegen verhooging van eene door de Regeering voorgestelde begrooting bij amendement der volksvertegenwoordiging, met genoegen heb kennisgenomen. Waar het artikel is geschreven naar aanleiding van een in Curaçao plaats gehad hebbend debat, en nu in een noot ook de Nederlandsch-Indische praktijk is ter sprake gebracht, lijkt het mij niet onaardig er op te wijzen, dat zich een gelijke kwestie als de behandelde in 1907 in de Koloniale Staten van Suriname heeft voorgedaan en in de Tweede Kamer der Staten-Generaal besproken is.

In de vergadering van de Koloniale Staten van 4 Mei 1906 verdedigde de heer Fabriek een amendement om het onderartikel 68 te verhoogen met *f* 6150, teneinde een inrichting voor middelbaar onderwijs in het leven te roepen [1]). Nadat de Inspecteur voor het Onderwijs, dr. H. D. Benjamins, het amendement had bestreden, nam de procureur-generaal Mr. Hofstede Crull het woord om, gelijk hij zeide, een opmerking van zuiver staatsrech-

[1]) De bedoeling was om de drie hoogste klassen der Hendrikschool om te zetten in een H.B.S.

telijken aard te maken, teneinde uit een te zetten welk standpunt het Bestuur ten aanzien van amendementen, als door den heer Fabriek ingediend, innam. Deze Gedelegeerde stelde voorop, dat de medewerking, die de Staten verleenen bij vaststelling van de begrooting, niet anders is dan het verrichten van een daad van uitvoering, en al wordt — zoo betoogde hij — de begrooting in den vorm eener verordening gegoten en is dus de vaststelling daarvan formeel het vaststellen eener verordening en dus een daad van wetgeving, in het karakter van die handeling kan dit geen verandering brengen. Spreker betoogde, dat het uitvoerend gezag diende te bepalen welke uitgaven behoorden te worden gedaan en dit gezag alleen het geheel der uitgaven kan overzien en de noodzakelijkheid daarvan beoordeelen, en de Staten de perken hunner bevoegdheid zouden overschrijden, indien zij het amendement zouden aannemen.

Met een beroep op art. 109 van het Regeeringsreglement, waarin staat dat de Koloniale huishoudelijke begrooting *door den Gouverneur* wordt ontworpen, betoogde de Gedelegeerde, dat hiermee is uitgemaakt, dat het recht van initiatief t.a.v. de begrooting uitsluitend bij den gouverneur berust en het onvermijdelijk gevolg daarvan is, dat ook het recht om bij amendement een post te verhoogen of nieuwe posten op de begrooting te brengen aan de Koloniale staten niet kan toekomen. Het Bestuur kan niet genoodzaakt worden een hoogere uitgaaf te doen, dan het noodig acht; bij de begrooting zijn eenvoudig de grenzen aangegeven der uitgaven van het Bestuur; plicht om de begrootingsverordening uit te voeren bestaat er niet en de Staten konden dus een uitdrukkelijke opdracht aan het Bestuur om een uitgaaf te doen nooit door amendement bereiken. De spreker betoogde nog, dat de door hem voorgedragen leer geen nieuwe was en gehuldigd werd door iederen staatrechtleeraar van antirevolutionair tot liberaal, van Lohman tot Buys, en dat ook in Engeland, de bakermat van het parlementaire stelsel, nimmer een lid een budgetverhooging mag voorstellen. Ten slotte ried spreker aan, de zaak door een motie onder den aandacht van het Bestuur te brengen of gebruik te maken van het recht van initiatief.

Op de door den procureur-generaal gevoerde beschouwing ging alleen het statenlid D. Coutinho, praktizijn bij het Hof van Justitie in Suriname, in. Deze noemde de theorie, waarbij de Vertegenwoordiging geen bevoegdheid had op de begrooting nieuwe posten te brengen of de begrootingsposten te verhoogen een afgezaagde theorie, die sedert menschenheugenis door de

praktijk in den steek was gelaten, en wees er op, dat niet alleen bij de Surinaamsche maar ook bij de staatsbegrooting het tegendeel kan worden gezien van hetgeen de gedelegeerde beweerde. Door de Kamerleden worden voortdurend nieuwe posten op de begrooting gebracht en de daarop voorkomende verhoogd; de Kamer geeft daaraan hare sanctie, zonder dat het ooit iemand in de gedachten kwam, dat dit onwettig zou zijn. Dit statenlid meende, dat de stelling, dat een begrootingspost niet anders dan een crediet is, zoodat door het brengen van een nieuwen post op de begrooting de Vertegenwoordiging de Uitvoerende macht niet kan dwingen daarvan gebruik te maken, den gedelegeerde parten heeft gespeeld, en betwistte, dat het aannemen van een motie of het indienen van een initiatief-voorstel in deze de aangewezen weg zou zijn.

Tenslotte werd na een toezegging van de Inspecteur van het onderwijs, dat de bestaande Hendrikschool zou worden uitgebreid, de motie ingetrokken.

Het spreekt vanzelf, dat bij de behandeling van de definitieve begrooting in de Tweede kamer de gevoerde debatten niet aan de aandacht ontsnapten. In het Voorloopig verslag van de Tweede kamer werd aangeteekend, dat sommige leden met bevreemding kennis hadden genomen van de rede van den procureur-generaal in de vergadering der Koloniale staten op 4 Mei 1906, waarin het recht dier Staten om bij amendement een post op die begrooting te verhoogen of nieuwe posten op de begrooting te brengen werd ontkend. In zijn Memorie van antwoord ging de minister van Kolonien Mr. D. Fock niet op de zaak in, doch verklaarde, dat, nu het amendement was ingetrokken, de theoretische zijde van het door het Bestuur in deze ingenomen standpunt onbesproken kon blijven.

Toen bij de openbare behandeling der begrooting de heer Van Kol op deze kwestie terugkwam, antwoordde de minister te kunnen daarlaten in hoever de meening van den procureur-generaal al of niet juist was, maar wees naar aanleiding van het feit, dat de heer Van Kol die meening ongerijmd vond, er op, dat de heeren, De Savornin Lohman en prof. Buys, een gelijke meening hebben verkondigd. De Minister eindigde met te zeggen „Ik zeg nu niet, dat ik het daarmede eens ben, maar de afgevaardigde ziet dan toch, dat de procureur-generaal bij zijn meening zich op goede autoriteiten kan beroepen".

Tot zoover over de kwestie in 1907.

Bij de behandeling van de begrooting 1915 werd naar aan-

leiding van een aan de bezitters van een staatsdiploma voor stuurlieden en machinisten der Koloniale vaartuigen toegekende toelage van ƒ 300.— op de kwestie terug gekomen, doch de toen gehouden debatten betroffen meer de vraag van het recht van het Bestuur om een toegestaan crediet al of niet te gebruiken [1]).

Sedert dien zijn in Suriname nimmer staatsrechtelijke bedenkingen geopperd tegen de hanteering van het recht van amendement bij begrootingsontwerpen [2]) en wordt — met de restricties in het artikel van prof. Verzijl vermeld — aangenomen, dat de verhooging van de ontworpen begrooting door de Staten staatsrechtelijk wel toelaatbaar is.

Paramaribo, 4 November 1939.

---

[1]) Deze kwestie is uitgebreid behandeld in het nieuwsblad *De West* van 18 Mei 1915 onder het hoofd „De praktijk van het begrootingsrecht".

[2]) Over den omvang van dit recht is in de vergadering van de Staten van 14 November 1934 een debat gevoerd tusschen het statenlid Ph. Samson eenerzijds en de heer Biswamitre en Mr. Blom, administrateur van financiën, anderszijds.

KRONIEK

SURINAME

Toen de gedrukte verslagen der Statenzittingen van 7 en 21 September van het oude jaar eindelijk in ons bezit kwamen, interesseerde ons allereerst de opmerking van een der leden naar aanleiding van een resolutie van den gouverneur, bij welke een der districts commissarissen belast werd met de functie van waarn, agent generaal voor de immigratie (zie vorige Kroniek). Deze aangelegenheid immers hangt nauw samen met de zoo belangrijke kwestie der Javaansche kolonisatie.

Het Statenlid die ter zake iets op het hart had bleek niet te begrijpen waarom er plotseling weder een afzonderlijke functionaris voor de immigratie aangelegenheden noodig zou zijn, alleen om den terugvoer van ongeveer 450 oude en den aanvoer van een duizendtal nieuwe Javaansche immigranten voor te bereiden. Immers. de werkzaamheden, aan terugvoer en nieuwen aanvoer verbonden, zijn reeds zóó vaak verricht, dat zij moeilijk meer geacht kunnen worden speciale voorbereiding te vereischen.

Blijkbaar liet het Statenlid in kwestie buiten beschouwing dat wèl sedert de opheffing van het immigratiedepartement 1857 Javanen naar hun land teruggekeerd zijn, maar dat er sedert geen nieuwe zich in Suriname gevestigd hebben. Misschien was de opmerking in zake de aanwijzing van een waarn. agent generaal meer bedoeld als aanloopje, om de Javaansche kolonisatie zelf nog eens ter sprake te kunnen brengen; verscheidene Statenleden zijn het over de hervatting dier kolonisatie lang niet met regeering en gouvernement eens. Dat het plan om ten behoeve dezer kolonisatie wederom millioenen moederlandsch kapitaal in Suriname te beleggen ooit behoorlijk gemotiveerd werd, kan allerminst gezegd worden. De gouverneur heeft thans gesproken van een uitgebreider en meer stelselmatige immigratie, wat in de Staten de vraag deed opperen of dan tot dusver de Javaansche immigratie (welke van 1893 dagteekent) niet een stelselmatige geweest is.

Telkens opnieuw laden opperbestuur en gouvernement den schijn op zich belangrijke en kostbare maatregelen met betrekking tot Suriname op goed geluk te nemen; eenige verdediging van het standpunt des bestuurs bleef ditmaal geheel achterwege.

Met algemeene stemmen werd op 28 Augustus verl. jaar een drie dagen te voren aan de Staten aangeboden ontwerp aangenomen eener verordening nopens verbod van uitvoer van voedingsmiddelen, steenkool en aardolie; de voorzitter der commissie van rapporteurs sprak eenige goedgekozen woorden over den internationalen toestand, de ernst waarvan zoo juist uit het moederlandsche mobilisatiebesluit gebleken was.

In dezelfde vergadering had een ander lid nogmaals de aandacht gevestigd op de toestanden in het Surinaamsche politiecorps; ook de plaatselijke pers heeft herhaaldelijk den onbevredigenden geest in dit corps en het verloop van personeel ter sprake gebracht. De tractementen steken té ongunstig af bij die der militairen van het garnizoen, die tot het Nederlandschindische Leger behooren. Vooral in deze ernstige tijden lijkt het, in het belang van ordehandhaving en openbare veiligheid, uiterst wenschelijk dat ook van de gewapende politie de grootste toewijding geëischt en verwacht kan worden.

In de Statenzitting van 7 September blijkt ook nog behandeld te zijn de vraag of eventueel noodige nieuwe scholen voor het bijzonder onderwijs direct van gouvernementswege dan wel van wege de gesubsidieerde schoolvereenigingen gebouwd behooren te worden. De gedelegeerde van den gouverneur deed opmerken dat het gouvernement duurder bouwt dan particulieren, ook wegens de aan de materialen gestelde eischen. Doet dit niet wat vreemd aan? Men zou geneigd zijn te meenen dat dit argument eerder het standpunt versterkte van hen die de scholen door het gouvernement zelf willen laten bouwen; het kan nimmer in het belang zijn van de openbare kas dat het Land in den eenen of anderen vorm risico draagt voor minder soliede bouwwerken. De voorbeelden welke in de Staten genoemd werden van lokaalhuren, aan de schoolvereenigingen toegekend, waaruit zelfs goed gebouwde scholen in zes à acht jaar zouden kunnen worden afgeschreven, geven niet den indruk dat het tot dusver bestaan hebbende systeem bevorderlijk geweest is aan de toch zoo broodnoodige zuinigheid.

De landing op het vliegveld bij Paramaribo van het eerste K.L.M.-toestel van den dienst Curaçao-Suriname, op 5 September 1939, werd terecht in de Staten als een feit van historische beteekenis herdacht.

De kwestie der waterleiding is wederom de belangstelling komen opeischen in verband met een adres aan den gouverneur, houdende het verzoek in deze benarde tijden de verplichting tot aansluiting voor de woningen met geringe huurwaarde op te schorten.

Een der Statenleden berekende dat voor de woningen in kwestie het abonnement op de watervoorziening 150% zal bedragen der huurwaardebelasting welke door den Fiscus voor dezelfde woningen geheven wordt. En dat terwijl de waarde der waterleiding voor de volksgezondheid zeer dubieus geacht moet worden, zoolang er te Paramaribo nog zoo vele broedplaatsen voor filaria overbrengende muskieten bestaan blijven, buiten en behalve de in dit opzicht gevaarlijke open bewaarplaatsen van drinkwater. Min of meer terloops werd er ook nog de aandacht op gevestigd dat indertijd in de Tweede Kamer het opperbestuur de toezegging gedaan heeft dat er natuurlijk een gelegenheid geschapen zou worden om aan behoeftigen gratis drinkwater te verstrekken; welnu, op 21 September 1939 moest in de Staten geconstateerd worden dat die gelegenheid zich beperkte tot drie standpijpen, in een tropenstad van omstreeks 53000 inwoners, met veel armoede.

Ook in Suriname heeft de gedachte postgevat dat, wanneer de tegenwoordige oorlogstoestand de mogelijkheid zou scheppen tot het maken van extra winsten in handel en bedrijf, de openbare kas daarvan

haar deel behoort te ontvangen. Het was in verband hiermede dat den Staten een ontwerp verordening aangeboden werd, nopens een tijdelijk uitvoerrecht op rijst, te heffen op basis van hetgeen als buitengewone winst bij verkoop naar het buitenland zou mogen worden aangemerkt. De hier beschikbare officieele gegevens gaan niet verder dan de memorie van antwoord van 4 Nov. 1939, doch onlangs is bekend geworden dat het gouvernement het ontwerp ingetrokken heeft; blijkbaar had het geen kans aangenomen te zullen worden.

De redeneering dat voorloopig alleen rijst aan een extra heffing onderworpen kon worden, omdat de mogelijkheid nog niet gebleken was dat andere Surinaamsche producten (suiker b.v.) in het buitenland extra hooge prijzen zouden kunnen bedingen, kan juist zijn. De Staten echter meenden dat de voorgestelde maatregel de rijstproductie in gevaar zou kunnen brengen en daarin hadden zij op hun beurt wellicht gelijk. De regelingen in het belang der voedeselvoorziening hebben den uitvoer van rijst reeds sterk beperkt en ondanks de bepalingen tegen prijsopdrijving zal de rijst op de binnenlandsche markt toch altijd wel iets duurder worden; administratieve belemmeringen van en extra heffingen op den uitvoer, zouden wel eens tot gevolg kunnen hebben dat de animo om een surplus voor export te produceeren geheel verloren ging. De rijstcultuur is al vele jaren een kasplantje, dat met zorg wordt opgekweekt en bij de pogingen om de teelt voor export te bevorderen waren het niet in de laatste plaats de eigenaardige inzichten der producenten waarmede men te kampen had.

In de Surinaamsche pers werd de oogenschijnlijk nogal voor de hand liggende vraag geopperd waarom men niet in de eerste plaats het oog heeft laten vallen op het voor buitenlandsche rekening ontgonnen bauxieterts, als voorwerp voor extra heffing; het lijkt inderdaad nog iets waarschijnlijker dat er met aluminium dan dat er met rijst o. w. te behalen zal zijn. Ook is er al eens de aandacht op gevestigd, dat de scheepvaart in Suriname nagenoeg onbelast is; bij een havenbeweging van circa 480.000 ton in 1937, waarin de bauxiet halende schepen een groot aandeel hebben, bedroegen de inkomsten ingevolge de havenverordening nauwelijks 8000 gulden.

Het is waar, Suriname heeft geen kunstmatig aangelegde havens, welke het heffen van retributie ten bate van den Lande zouden rechtvaardigen. Worden echter niet in Curaçao hooge loodsgelden geheven, het bedrag waarvan voor het allergrootste deel als zuivere belasting op de scheepvaart aangemerkt kan worden?

15 Januari 1940 M.

CURAÇAO

Geschiedbeschrijving

Verleden maand maakte ik het Curaçaosch genootschap opmerkzaam op de noodzakelijkheid der geschiedbeschrijving van dat gedeelte, dat nog nimmer uit de bronnen bestudeerd is. Er is daarvoor nog een dringende reden.

De Curaçaosche missie beschikt over een eigen archief, dat veel wetenswaardigs bevat, en waaruit af en toe iets gepubliceerd wordt, o.a. door pater Brada in de Amigoe. Dat is toe te juichen en hartelijk hoop ik, dat men op uitgebreider schaal daarmee zal voortgaan. Euwens was, zegt men, bezig aan een geschiedenis der R. K. missie, en het is niet te denken, dat deze arbeid na zijn dood zal blijven rusten; het is ook niet te hopen. Pater Dahlhaus heeft over deze archieven beschikt voor zijn *Levensschets* van monseigneur Nieuwindt. In het Koloniaal weekblad van 10 September 1935 (dat is veertien jaar geleden) is er al eens de aandacht op gevestigd, dat pater Dahlhaus, onbedoeld natuurlijk, van een bepaald feit wel een eenzijdige voorstelling blijkt te geven wanneer men naast de kerkelijke de koloniale archieven legt.

Het kan niet ontkend worden, dat de Roomsch Katholieken het in de eerste helft en tot ver in de tweede helft der vorige eeuw op Curaçao niet gemakkelijk hadden, en het moet worden toegegeven, dat de overheid tegenover de missie niet altijd tegemoetkomend geweest is, maar ik maak mij sterk, dat nadere studie zal kunnen aantoonen, dat deze houding niet in de eerste plaats aan vijandschap tegenover den Roomschen godsdienst bij de overheid van toen ter plaatse te wijten is, zooals men het wel eens wil voorstelllen.

Van Paddenburg

Wat in 1939 voor het moederland de Camera obscura van Beets was, die 100 jaar geleden verscheen, schijnt voor Curaçao Van Paddenburgs, *Beschrijving van het eiland Curaçao*, 120 jaar geleden verschenen, geweest te zijn, n.l. een opnieuw gelezen boek. Een lezer ervan vraagt in de AMIGOE van 15 November ll. welk boekje Van Paddenburg kan bedoeld hebben met een, dat hij vermeldt als in 1799 verschenen. De redactie antwoord prompt: dat was Herings *Beschrijving van het eiland Curaçao*. Een dag later haalt LA UNION uit Paddenburg diens ongunstig oordeel over het Papiamentsch aan; hij noemt dat gekakel. En drie weken later schrijft hetzelfde blad, dat het stukje over Van Paddenburg in de hoofden blijft rondspoken. De redactie heeft toen ijverig nageplozen, of er meer over Van Paddenburg te achterhalen was. En ja: in 1816 kwam hij met andere ambtenaren na de teruggave van Curaçao door Engeland; hij werd gouvernementsonderwijzer in het Waterfort; in 1818 werd hij ontslagen; drie maanden later schreef hij zijn boekje; wij moeten dus maar medelijden hebben met de mislukte Van Paddenburg.

Zonder veel napluizen vindt men in DE WEST-INDISCHE GIDS 1927/8 en in het KOLONIAAL WEEKBLAD van 1926 nog heel wat meer over Van Paddenburg en zijn boekje. Ook over het schoolwezen in dien tijd, waaruit blijkt, dat volstrekt niet ten gerieve van den landsonderwijzer Van Paddenburg andere kleine schooltjes opgeheven werden verklaard. Van Paddenburg beklaagde zich er juist over, dat zoovelen, op goed geluk op Curaçao aangeland, hem concurrentie aandeden. In 1818 waren er 9 scholen met 6 tot 70 kinderen. Toen Van Paddenburg 28 Juni 1819, dus *nadat* hij zijn boekje geschreven had, ontslagen werd wegens misbruik van sterken drank en

ander wangedrag, werd een aantal van die schooltjes landsscholen Van Paddenburg bleef na zijn ontslag op Curaçao als privaatonderwijzer en tolk. Ook was hij de oprichter van het departement der *Maatschappij tot nut van 't algemeen ter plaatse*. Hij stierf in 1827.

Wat nu zijn boekje betreft, dat hij anoniem uitgegeven had; Van Paddenburg heeft het vaderschap daarvan geloochend, maar Teenstra noemt hem als de schrijver. En het bleek ook op andere wijze. Evenals nu wekte het boekje, toen het in 1820 op Curaçao kwam, de verontwaardiging van velen op. De gouverneur gelastte den fiskaal een onderzoek. Deze vroeg er den onderwijzer Eekhout, in het boekje genoemd, naar, en na diens getuigenis viel Van Paddenburg door de mand, min of meer althans. Hij verklaarde zich wel te herinneren 2 jaar tevoren een schets van Curaçao naar zijn vader in Amsterdam gezonden te hebben, maar niet om die te drukken, en wanneer dat toch gebeurd was, was dat buiten zijn voorkennis gebeurd, en hij herkende die schets niet terug in het bewuste boekje. De fiskaal besloot, dat z. i. die zoogenaamde beschrijving „ver beneden de attentie van 't Gouvernement" was.

De bovenwindsche pers

De bovenwindsche pers heeft altijd heel wat minder gebloeid dan die op Curaçao. Voor 1911 vermeldt de lijst in de AMIGOE van 30 December 1933 niet anders dan THE ST. EUSTATIUS GAZETTE van 1790—1793? Ik meen, dat op de West-Indische tentoonstelling, eenige jaren geleden in het KOLONIAAL INSTITUUT gehouden, een nummer van dat blad aanwezig was.

In 1911 kwam SAINT MARTIN, DAY BY DAY, een weekblaadje van den bekenden heer J. C. Waymouth, dat in 1920 ophield te bestaan. Twee jaren later verscheen, ook op Sint Maarten, THE WINDWARD ISLANDS TIMES onder redactie van Rev. C. McI. Darrell, den Methodisten predikant, die later zooveel te hooren kreeg over zijn preek „Mixed marriages". Verschillende medewerkers schreven in het blad, naar ik meen ook de hoofdonderwijzeres mejuffrouw Slothouwer. Na 10 nummers, eerst maandelijks, daarna tweemaal 'smaands verschenen, hield het blaadje, dat op St. Kitts gedrukt werd, op te bestaan met Januari 1923. Toen is Waymouth weer gekomen met NEW LIFE, dat op 30 November 1925 met zijn 35ste nummer ophield te bestaan. Eerst in 1933 kwamen DE BOVENWINDSCHE STEMMEN, een gestencild blaadje, gedrukt en uitgegeven door W. Netherwood op St. Maarten. Tot op dezen tijd heeft het zijn bestaan voortgezet. Het verschijnt om de veertien dagen.

Kort daarna, begin 1935, kwam DE SLAG OM SLAG een weekblad, met een naam, waarvan de beteekenis niet duidelijk is. Het blaadje,ook weer gestencild, verscheen wekelijks. Het had een sterke politieke inslag en was niet gouvernementeel. De redacteur A. C. Brouwer beval bij de verkiezingen voor de Staten zichzelf aan, maar moest ver achterblijven bij den candidaat van DE BOVENWINDSCHE STEMMEN, den heer Plantz, die gekozen werd. 21 November 1939 berichtte de heer Brouwer. dat DE SLAG OM SLAG niet meer verschijnen zou, en, naar de AMIGOE bericht heeft, is hij zeer kort

daarna overleden. Met hem is een opmerkelijke figuur uit het Sint Maartensche leven verdwenen. Het zal hem zeker gespeten hebben den strijd te moeten opgeven. Het politieke leven op de bovenwindsche eilanden zal zonder twijfel aan levendigheid inboeten.

Gevolgen van het „afschuwelijk product van wetgeving."

Bij de verordening van 1 April 1939 Pb. 20 werd in alle in Curaçao geldige wettelijke regelingen, die bij landsverordening kunnen worden gewijzigd „de(r) Kolonie Curaçao" vervangen door „(van) Curaçao". Zie DE WEST-INDISCHE GIDS 1939 bladz. 253. Op 1 „Sept. 1939 is deze landsverordening in werking getreden.

De natuur blijkt sterker dan de leer, want Pb. 1939 no. 128 bevat een landsverordening van 21 Nov. 1939 tot wijziging van het wetboek van strafvordering voor „de kolonie" Curaçao.

F.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Tropisch Nederland. 30 October 1939, no. 14. De defensie der kleine West-Indische eilanden in vroeger eeuwen, door C. K. Kesler. II.

West India Committee Circular. 21 Sept. en 5 Oct. 1939, no. 1069 en 1070. Nutrition in the [West] Indian Colonies.

Idem. 19 Oct. 1939, no. 1071. West Indians and the War.

Idem. 2 Nov. 1939, no. 1072. Rice Cultivation in Caribbean; Taxation in West Indies.

Idem. 16 Nov. 1939, no. 1072. West Indies Sugar. Estimated Exports 1939/40.

Mem. Imp. Coll. Trop. Agric. Trinidad, no. 11. Metabolic and Storage Investigations on the Banana, door C. W. Wardlaw, E. R. Leonard en H. R. Barnell.

Nieuwe Rott. Courant. 14 November 1939, Avondblad D. De verkenningsvluchten boven het Surinaamsche binnenland.

Idem. 9 en 10 December 1939. De proeven met de bananencultuur. Een bezoek aan de proefvelden.

Idem. 16 en 17 December 1939. Avondblad C en E. Terugkomst op Curaçao na vele jaren. Hoe het op Curaçao groeide.

Idem. 16 December 1939, Avondblad E. Het bedrijf van de K.L.M. in de West. Plannen voor een luchtlijn Amsterdam—Paramaribo.

Idem. 23 December 1939. Avondblad E. Het cultureele en geestelijke leven op Curaçao.

Idem. 31 December 1939. Ochtendblad D. Gewijde trommen op Haïti en Suriname.

Curaçao. 28 October 1939, no. 38. Een Curaçaosche Bibliotheek; Het middelbaar onderwijs op Curaçao op grond van cijfers, door W. W. de Regt.

Idem. 4 November 1939, no. 39. Eenige kantteekeningen bij het bezoeken der boekententoonstelling.

De Herrnhutter. 5 November 1939, no. 23. Stadszendings-nummer. 25 jaar Stadszending-Paramaribo. 1914—1 November—1939.

Ons Suriname. November 1939, no. 11. Verwaarloosde jeugd; Het nieuwe woonhuis van Zr. Nelly op Ganzee [Suriname].

Idem. December 1939, no. 12. Hoe de Boschnegers handelen met hun zieken en dooden, door Julius Leerdam.

Koloniaal Missie Tijdschrift. 15 November 1939. Afl. XI. Het St. Elisabeth's Gasthuis op Curaçao, door M. D. Latour O.P.

Natural History. N.Y. April 1939. Africa's lost tribes in South America. An on-the-spot account of Blood chilling African rites of 200 years ago preserved in tact in the jungle of South America by a tribe of runaway slaves, door Morton C. Kahn.

Tijdschrift van het Kon. Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap. November 1939. Op zoek naar Suriname's zuidgrens. De grensbepaling tusschen Suriname en Brazilië. 1935–1938, door A. J. H. van Lynden. [Als overdruk met 91 foto's en 4 kaarten, waarvan 3 in kleuren. 8vo. voor *f* 1.50 verkrijgbaar bij den uitgever E. J. Brill te Leiden.]

Geologie en Mijnbouw. I N. Serie. 1939. The Age of the quartzdioritic and granodioritic rocks of the West Indies, door L. M. R. Rutten.

Nature. 144ste jrg., no. 3657. The Colonies and forest administration [in Trinidad en Tobago], door E. P. Stebbing.

De Prins. 9 December 1939, no. 23. Ook daar waait onze vlag (St. Eustatius, Saba en Sint Maarten. (geill.).

De Groene Amsterdammer. 23 December 1939. Uit oude pamfletten [1681]. Het kwijnend Suriname. [Uit pamflet no. 11789 Kon. Bibliotheek].

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Luchtgevaar (later genaamd: *Luchtbescherming*). Tijdschrift voor luchtbescherming. Officieel orgaan van de Curaçaosche vereeniging voor luchtbescherming. Iste Jaargang, No. 1, Augustus 1939.

Acta Leidensia. Edita Cura et Sumptibus Scholeae Medicinae Tropica. Herinneringsbundel ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan der Vereeniging „Instituut voor Tropische Geneeskunde", Rotterdam. Leiden. Vol. XIV, 1939. Sicklemia cell anemia(?) in Suriname, door dr. A. E. Wolff.

Beredeneerd verslag omtrent de verrichtingen van de naamlooze vennootschap „De Spaar- en Beleenbank van Curaçao", gevestigd op Curaçao over haar negen en tachtigste huishoudelijk jaar van den 1 Juli 1938 tot en met den 30 Juni 1939, en haren toestand op het einde van dat jaar.

Verslag omtrent het algemeen Curaçaosch pensioenfonds over het jaar 1938. 's-Gravenhage. Algemeene Landsdrukkerij. 1939.

Teroenga. Maandblad ten behoeve van de leden der Israëlietische Gemeenten in Suriname. November 1939. Eerste jaargang no 1. Uitgever C. Emanuels, Keizerstraat 72A. Gedrukt ter drukkerij „Eben-Haezer". Wagenwegstraat 79. Prijs per jaar *f* 3.—. [Teroenga beteekent Bazuingeschal.]

De wraak van den Javaan, door Hans van Amstel. L. C. G. Malmberg, 's-Hertogenbosch [speelt in en om de stad Paramaribo]. *f* 1.50 (2.25).

Jaarverslag van de Kamer van Koophandel en Nijverheid op Curaçao over het jaar 1938.

OVER DE VRAAG OF EEN PROEFNEMING TOT VESTIGING VAN POLITIEKE UITGEWEKENEN IN SURINAME HYGIENISCH TE VERANTWOORDEN IS

DOOR

PROF. DR. N. H. SWELLENGREBEL

Onder den invloed van zekere wel bekende gebeurtenissen in Europa, heeft de in Den Haag gevestigde vereeniging „International Refugee Colonisation Society" voorbereidende stappen gedaan, om er toe mede te werken politieke vluchtelingen buiten Europa te vestigen. Aan één onderdeel van haar activiteit heb ik medegewerkt, nml. aan haar orienteerend onderzoek naar de mogelijkheid van vestiging dezer vluchtelingen in Suriname.

Het is geen toeval, dat de aandacht van bovengenoemde vereeniging ook, en zelfs het eerst, op Suriname viel. Reeds vóór het einde van 1938, kort na de bekende Novembergebeurtenissen, had de Britsche regeering zekere landstreken in Britsch Guiana voor nederzetting van vluchtelingen beschikbaar gesteld. In het begin van 1939 had een Anglo-Amerikaansche Commissie deze landstreken reeds onderzocht. Ze was al weer vertrokken, vóór een dergelijke, door de vereeniging uitgezonden commissie, waarvan ik deel uitmaakte, Paramaribo bereikte.

Maar ook zonder dit buitenlandsche voorbeeld zou men allicht aan Suriname gedacht hebben, omdat dit land, samen met de Nederlandsche Antillen, het eenige gebied van overzeesch Nederland is, waar Europeanen zich blijvend gevestigd hebben, en waar ze niet geheel in de gekleurde volken zijn opgegaan.

Uitgaande van Europa, hebben de blanken zekere deelen van de aardbol gekoloniseerd, d. w. z. ze zijn er gaan wonen, en hun kinderen en kindskinderen na hen, zonder ooit naar het moederland terug te keeren. Ze hebben er hun bloed zuiver gehouden, d. w. z. ze hebben zich niet gemengd met de oorspronkelijke bevolking. En ze hebben er gewerkt, als hoofdarbeiders, maar ook, en nog meer, als handenarbeiders. In het kort: ze zijn er een volk geworden, zooals ze in het moederland waren.

Zulke zuiver blanke volkplantingen vindt men, wel niet uitsluitend, maar toch voornamelijk in de gematigde luchtstreken buiten Europa. In de tropische gewesten ontbreken ze niet geheel, maar ze zijn er uitzondering. Zoogenaamde koloniën in de tropen, waar blanken een deel van hun leven, vaak het productiefste deel, slijten, zijn er genoeg. Maar de blanken keeren steeds naar het moederland, dat hun eigenlijk vaderland is en blijft, terug. Volkplantingen zijn zulke koloniën niet.

De tropen worden dus als terrein van blanke volkplanting gemeden. Waarom? Gedeeltelijk zeker instinctief, omdat de Europeaan er zich niet thuis voelt. Het milieu wijkt te zeer af van wat hij in zijn vaderland gewend is. Waarom zou hij naar zulk een land gaan, terwijl andere, minder exotisch aandoende streken voor hem open staan? Pas als die streken bezet zijn, door immigranten of door de oorspronkelijke bevolking, wil hij het in de tropen probeeren.

Dat is een plausibele verklaring, waarom de blanken bij hun uitzwerming uit Europa de tropen gemeden hebben. Maar Suriname leert ons, dat ze té simplistisch is. Juist in Suriname heeft men van de eerste helft der 17e eeuw af gepoogd volkplantingen te vestigen, volkplantingen in bovengenoemden zin, waarbij de blanken zelf werkten en waarbij het de bedoeling was, dat ze er bleven.

Indien men dan zoo hardnekkig in Suriname gekoloniseerd heeft, dan moet de bevolking er wel blank zijn, dan moet er van de oorspronkelijke bevolking wel weinig meer over zijn? Inderdaad, van de oorspronkelijke bevolking, de verschillende stammen van Indianen, merkt men niet veel. Maar evenmin van een blanke bevolking. De volken, die er het talrijkst zijn, zijn wel immigranten maar geen blanken. Negers zijn het, die als slaven werden ingevoerd, en Britsch Indiers en Javanen, die als contractarbeiders het land binnen kwamen. Er zijn wel zuiver blanke Surinamers, afstammelingen van de oude Portugeesch-Joodsche kolonisten en van meer recente Hollandsche immigranten, maar hun aantal is betrekkelijk gering.

Er is dus blijkbaar van die kolonisatie van blanken in Suriname niet veel terecht gekomen. Waarom niet? Onze regeering heeft in 1892 in haar Memorie van Antwoord bij de begrooting van Kolonien een duidelijk antwoord op die vraag gegeven. Zij zei toen [1]: „Vroegere pogingen om West-Indie te koloniseeren door

[1]) H. Pyttersen Tzn., „Europeesche kolonisatie in Suriname", 's-Gravenhage, W. P. van Stockum 1896, 147 pp, p. 131.

Europeanen hebben, *tengevolge van het klimaat*, geen gunstige resultaten opgeleverd".

Gelet op de taal dier dagen, beteekent „klimaat" niet hooge temperatuur, vochtigheid en regenval, maar de ziekten, die men als het gevolg beschouwde van de inwerking dier klimaatsfactoren op den mensch [1]).

Wanneer men die regeeringsuitspraak van 1892 in de taal van onzen tijd omzet, dan zou ze luiden, dat de Europeesche immigratie tengevolge van hygiënische omstandigheden mislukt is. Het kolonisatie-probleem wordt hier dus gezien als een hygiënisch vraagstuk. Kan men de kolonisten beschermen tegen de ziekten, die de oudere nederzettingen zoo meedoogenloos teisterden, dan is daarmede het geheele probleem opgelost. Dat was ook de meening eener in 1892 ingestelde commissie, die vier jaar later verklaarde dat „vrees voor mislukking eener kolonisatie, anders dan tengevolge van slechten gezondheidstoestand, bij de Commissie niet bestaat" [2]).

Nu kan men aan het klimaat niets veranderen en men kan er den mensch ook niet tegen beschermen; zeker niet hem, die als landbouwer, dus met veldwerk, zijn brood moet verdienen. Als dus het klimaat op zich zelf de groote hinderpaal is, ja, dan heeft blanken-immigratie in Suriname zeker geen toekomst.

De zaak is echter zóó gelegen, dat men de oorzaak van vele ziekten, welke de kolonisten in de tropen belagen, juist sedert 1897 heeft leeren kennen. Men heeft leeren inzien, dat ze door ziektekiemen veroorzaakt worden of door andere factoren, waartegen men den mensch beschermen kan, ook in de warmte. Men mag erkennen, dat de vochtige warmte de ontwikkeling dier ziektekiemen zou kunnen bevorderen en den mensch voor hun nadeelige inwerking vatbaarder zou kunnen maken. Niettemin verandert dit inzicht het aspect van de zaak geheel:

Indien vroeger kolonisatie met blanken moest mislukken door ziekten, waar men machteloos tegen was, daar kan die kolonisatie nu gelukken, omdat men die ziekten, al worden ze dan ook door het klimaat bevorderd, toch in zijn macht heeft.

---

[1]) F. W. L. Tydeman, „De epidemie van typhus geheerscht hebbende op het etablissement voor Europeesche kolonisatie te Groningen aan de Saramacca in 1845", Leijden 1860, A. W. Sijthoff, 46 pp., p. 3.

[2]) H. van Breen, „Nederlandsche kolonisatie in Suriname", Vragen des Tijds, 1906, 2e deel, p. 203—220.

Maar die conclusie is niet juist, want het is niet waar, dat vroegere blanken-kolonisaties alleen, of zelfs voornamelijk, door ziekten mislukt zijn. Zeker is dat niet bij allen het geval geweest.

Bonne [1]), de Bataviaasche hoogleeraar, die vroeger in Suriname gewerkt heeft, zei het al: „het vraagstuk van kolonisatie van blanken in de tropen is in de eerste plaats een economisch vraagstuk, en niet een medisch".

De economische omstandigheden bepalen of een kolonisatie slagen zal of niet. Om het eens wat ruw en overdreven uit te drukken: Als de menschen kans zien er een behoorlijk bestaan te vinden, dan gaan ze uit een plaats niet weg, ook al gaat de helft van hen dood. Maar als ze geen droog brood verdienen, zullen ze het gezondste oord met het heerlijkste klimaat verlaten.

Welbeschouwd is dat in het geheel niet overdreven gezegd. De kolonisatie-geschiedenis van Suriname zelf levert er een voorbeeld van. In 1845 arriveerde een groep Hollanders in Suriname. Ze kwamen eind Juni aan. Na 12 dagen brak er een ziekte uit, die 360 van de 371 aantastte [2]) en er 180 doodde [3]), dus inderdaad bijna de helft. Maar heeft die catastrophe de kolonie te gronde gericht? Men zou denken van wel, indien men op sommige autoriteiten zou willen afgaan. Een van hen schrijft, „dat men de kolonisten in een van muskieten wemelend moerasland bracht, alwaar ze grootendeels aan moeraskoorts stierven" [4]). Maar dat is niet waar. De helft van de menschen bleef leven. Die overlevenden gingen aan het werk en konden dit zóó goed aan, dat de slaven, die hen aanvankelijk hielpen, in October 1846 weggezonden werden. Waar echter de kolonie op strandde, is de omstandigheid, dat men geen afzetgebied voor zijn producten had. Men kon geen geld verdienen, of men moest als daglooner in dienst van den leider der kolonisatie werken. Daarom begon in 1849 de groote uittocht, niet naar het vaderland — daarheen keerden er slechts 41 terug [5]) — maar naar andere deelen van Suriname. Zoo waren er bij opheffing der nederzetting in 1853

[1]) C. Bonne, „Over de mogelijkheid van volkplantingen door blanken in de tropen". C. R. Congr. Int. Géogr. Amsterdam 1938. Leiden E. J. Brill 1938, Vol. II, p. 14—20.

[2]) Pyttersen 1896, loc. cit. p. 68.

[3]) E. F. Verkade-Cartier van Dissel, „De mogelijkheid van landbouwkolonisatie voor blanken in Suriname". Amsterdam 1937, H. J. Paris, 326 pp. Hfdst. II, p. 41—117.

[4]) Duttenhofer, Handel. Ind. Gen., 6e jaarg. 1859, p. 235.

[5]) A. Copijn, „Schetsen van de lotgevallen der kolonisten". West Indië, Haarlem, A. C. Kruseman 1855, 1ste deel, p. 241—255.

nog slechts 15 kolonisten over. Een volkomen mislukking zonder twijfel. Maar het wegtrekken der kolonisten, de oorzaak dier mislukking, begon eerst in het 5e jaar der onderneming, 4 jaar na het einde der epidemie. Deze laatste had de kolonisten niet verjaagd. Zoolang het werk vlotte, hun veldvruchten er goed voor stonden en de ervaring hun de overtuiging gaf, dat ze ook het zware graafwerk even goed konden als de zwarte bevolking, gingen ze niet. Maar het steeds duidelijker wordend gebrek aan vooruitzichten om zich een eerlijk bestaan te verschaffen, en de mogelijkheid om dit in de buurt van Paramaribo wél te doen, dreef de kolonisten weg en zou dat ook zonder de epidemie van 1845 gedaan hebben.

Dus, als men over de mogelijkheid van Joodsche kolonisatie in Suriname spreekt, dan denkt men in de eerste plaats aan de economische mogelijkheden. Als de economie gezond is, dan worden de menschen het ook wel, zij het ook misschien niet zonder ongelukken. En als de economie niet deugt, dan zal er van de hygiëne ook niet veel terecht komen. Er is toch nog wel dàt verschil tusschen koele en heete landen, dat men zich bij het zondigen tegen hygiënische leefregels in de hitte minder vrijheden permitteeren kan dan in de koelte. En de armoede zondigt in dit opzicht meer dan de rijkdom.

Dat wil overigens niet zeggen, dat men de hygiënische zijde van het vraagstuk onbelangrijk mag vinden. Slechts dient men de meening, die het kolonisatie-probleem zuiver als een hygiënisch probleem ziet, te bestrijden. Maar de hygiënische eischen mogen niet verwaarloosd worden. Er mogen niet meer slachtoffers vallen dan redelijkerwijze onvermijdelijk is.

En dat is vroeger bepaald wel gebeurd. Wanneer er gezegd wordt, dat pogingen tot kolonisatie door Europeanen in Suriname geen gunstig resultaat opleverden tengevolge van het *klimaat*, dan is dat slechts betrekkelijk waar. Men zal zich daar het best een oordeel over kunnen vormen door de beschouwing van enkele gebeurtenissen uit het begin der kolonisatiepoging van 1845, welke zooeven al genoemd werd ter adstructie van de bewering, dat het niet ziekten, maar slechte economische condities waren, die haar deden mislukken.

Ik moet mij hier tot enkele treffende episodes beperken, welke een indruk kunnen geven van wat daar in Juli 1845 gebeurde.

Men stelle zich voor, dat daar 370 landverhuizers, geladen op eenige schepen, uit Nederland komen, waarvan het eerste zich

op 10 Juni voor den mond van de Saramacca vertoont. Een sleepboot moet hen langs de rivier naar een verlaten militaire post, Groningen genaamd, brengen, een hemelsbreedte-afstand van 48 K.M., welke door de vele bochten in de rivier wel 70 K.M. wordt. Maar de sleepboot is niet beschikbaar en dus moet het met behulp van de vloedbeweging gaan. Tweemaal per dag een stukje met de vloed de rivier op en ankeren, als het getij keert. Dit brengt manoeuvres mee, welke het noodig maken, dat de landverhuizers zich niet meer aan dek, maar uitsluitend tusschendeks ophouden. Het is in een open boot best uit te houden op de Saramacca in Juni. De eerste 40 K.M. is de rivier zeer breed en de wind heeft er vrij spel. Maar een 100 menschen, opeengepakt tusschendeks, 10 dagen lang, dat is wat anders. Het zullen wel menschen met niet al te veel idee van reinhcid geweest zijn, die landverhuizers, maar men houde zich maar eens schoon onder die omstandigheden met een pak kleine kinderen tot zijn last. Toen ze langs de plantage Catharina Sophia kwamen, 30 K.M. vóór hun einddoel, begaf de Officier van gezondheid Tydeman, daar gestationeerd, zich aan boord. Hij was vergezeld van een vriend, dien de afschuwelijke stank, die in het tusschendek heerschte, naar dek terug joeg en over de verschansing deed leunen zooals iemand gebeurt, die erg zeeziek is.

Eindelijk kwamen ze op een verlaten plantage, Voorzorg, aan, tegenover Groningen. Daar zagen ze een reeks huisjes staan, in de modder en het water. In Berbice en Demerara wonen de menschen ook in het water, vlak aan de kust. Het is het gezondste deel van het kustgebied. Maar daar staan de huizen op hooge palen. Hier stonden ze vlak op de grond. En er waren er niet genoeg, zoodat het opeengepakt leven van het tusschendek op de wal voortgezet werd. Er was geen goed drinkwater; men dronk het water van plassen in het woud, dat vlak achter de huisjes begon. De bakkersoven van de tegenoverliggende post Groningen was stuk, dus kon men geen brood bakken. En privaten? Wel! daar was het bosch.

Nu, men schikte zich, na een uitbarsting van wanhoop, na het vloeken van de mannen en het huilen van de vrouwen. Men zette zich aan het opknappen van de daken der bestaande woningen, die in deze regentijd lekten als een mandje; en men trachtte de bestaande woongelegenheid uit te breiden, die nu al veel te klein was. En straks kwamen er nóg meer menschen.

Ze kwamen, 12 Juli. Maar toen was de ellende al begonnen. Reeds waren er 10 menschen ziek, en van toen aan ging het

verder als een sneeuwbal, tot die 180 dooden, die ik al noemde.

Wat een hopelooze verwarring er reeds dadelijk heerschte, moge het volgende doen zien. De geneesheer van de landverhuizers was een dokter Jutting, scheepsarts op het eerste schip. Hij was een der eersten, die ziek werd. Gelukkig was er een vervanger, een Officier van gezondheid uit Paramaribo, Van der Monde. Die werd echter óók ziek en was al naar de stad geëvacueerd, vóór een derde geneesheer, De Jong, arriveerde. Deze kon de zaak alleen niet aan. Er was geen tijd geweest het ziekenrapport van dokter Van der Monde over te nemen. Hij wist dus niet eens wie er eigenlijk ziek waren en waar de zieken lagen; in een der modderhuisjes op de rechter oever van de Saramacca of in een der leegstaande gebouwen van de post Groningen op de linkeroever. Hij wist ook niet, wie er reeds overleden waren; maar daarin kon schoolmeester (tegelijk apotheker) Van Hateren raad schaffen, die daarvan met nauwkeurigheid een macaber lijstje bijhield. Nu kwam dokter Tydeman (zooeven al genoemd) helpen, en die vroeg dadelijk naar dokter Jutting. Niemand wist, waar deze was; de eerste medicus der nederzetting was kortweg zoek. Een der kolonisten, Rijswijk, zei, dat hij al dagen geleden begraven was. Maar, merkte Tydeman op: dat kan niet, want hij staat niet in het boekje bij meester Van Hateren. Tydeman ging dus op zoek en zijn aanhouden werd beloond. Hij vond dokter Jutting in bewusteloozen toestand, liggend op een met faeces en urine gedrenkte matras, in een kamertje van 6 voet in het vierkant. „Pediculi" (luizen) kropen op en om hem rond. Men had mosterdpleisters op zijn kuiten gelegd, maar had die niet op tijd verwijderd bij de algeheele vergetelheid, waarin Jutting's persoon verzonken was. Dus hadden die pleisters groote wondeplekken op zijn huid uitgebeten.

Maar genoeg, de indruk, welke de schildering van dit stilleven moge maken, is deze: de ongelukken, die men te weeg bracht, hadden niets met het klimaat te maken. Onder dezelfde omstandigheden had men in Europa, zou men hier in ons land, dergelijke ongelukken kunnen verwekken; de beruchte Groningsche koortsepidemie (nu bedoel ik het echte Groningsche Groningen, niet het Surinaamsche) van 1826, waar de mortaliteit slechts 250 in stede van bijna 500 p. duizend bereikte, was alleen daarom minder erg, omdat een deel der bewoners tot de hoogere standen behoorden, die door hun positie weinig van de ziekte te lijden hadden.

De Saramacca-tragedie zou men dus ten hoogste als een argu-

ment tegen landverhuizing in het algemeen kunnen gebruiken. Het is zeker veiliger de menschen maar te laten, waar ze zijn. Verhuizing, vooral als die gepaard gaat met opeenpakken van menschen in een te kleine ruimte, als men daarbij niets doet voor behoorlijke faecaliënafvoer, drinkwatervoorziening en voeding, heeft geen tropisch klimaat noodig om tot die „massamoord" te leiden, welke men zoo vaak in verband met Suriname noemt en vreest.

Maar zijn er dan in Suriname geen specifieke, geen „landeigen" ziekten, welke het verblijf in dat land gevaarlijker maken dan het wonen in ons land? Zonder twijfel levert Suriname op het gebied van ziekten specifieke gevaren op, welke de landverhuizers daar en in andere tropische landen bedreigen, en in gematigde luchtstreken niet of niet in dien mate. Maar die ziekten zijn te vermijden of te bestrijden. Wat met die twee uitdrukkingen bedoeld wordt zal straks wel blijken.

Zonder precies te weten waarom, wist men in Suriname al lang, dat een deel van het land veel ongezonder was dan het andere. Voor zoover mij bekend zijn het de Surinaamsche Gouverneur Baron van Raders [1]) en de Duitsche mijningenieur Dr. Voltz [2]), die dit voor het eerst in 1859 en 1860 duidelijk uitgesproken hebben; het is, zoo zeggen ze, een duur gekochte ervaring, dat het in de Bovenlanden van Suriname veel minder gezond is dan op het alluviale terrein ter breedte van eenige uren neven de zee. Wegens die ondervinding heeft men de meer binnenlands gelegen militaire posten, waar het aantal sterfgevallen onder de bezetting steeds schrikbarend groot bleef, voor en na ingetrokken, terwijl de aan zee gelegen posten steeds als gezonde oorden bekend stonden.

Deze opinie van Van Raders en Voltz getuigde van een inzicht, dat voor dien tijd zeer bijzonder mag heeten. Voltz's collega, de geneeskundige Prof. Duttenhoffer [3]), die met hem en twee anderen als Duitsche commissie was uitgezonden, om de mogelijkheid van Duitsche vestiging in Suriname te bestudeeren,

---

[1]) R. F. Baron van Raders, „Geschiedkundige aanteekeningen". 's-Gravenhage 1860, de Erven Doorman, 142 pp, p. 140—141.

[2]) F. Voltz, „De Duitsche volkplanting Albina", p. 121—156 van „De Europeesche kolonisatie in, Suriname". Handel. & Geschr. v. h. Ind. Genootsch., 's Gravenhage, 6e jaarg. 1859, H. C. Suzan C. H. zn., p. 119—245.

[3]) Duttenhofer, loc. cit. p. 238—245.

deelde die opinie dan ook niet. Duttenhoffer's meening, welke de toen algemeen geaccepteerde opvatting weergaf, was deze: het kustland of moerasland is uit den aard van zijn naam reeds ongezond; het binnenland daarentegen beveelt zich door rijkdom van bodem en plantengroei voor kolonisatie aan.

Het was werkelijk een belangrijk moment in de geschiedenis der Surinaamsche ziektekunde, toen de tegenwoordige Leidsche Hoogleeraar Flu, Surinamer van geboorte, ons de oorzaak dezer geheimzinnige ongezondheid van het binnenland duidelijk maakte [1]). Het is de malaria, die nabij de kust wel niet ontbreekt, maar in het binnenland veel meer en in veel kwaadaardiger vorm voorkomt.

Tegenwoordig vinden we dat zóó gewoon, zóó van zelf sprekend dat we ons haast niet meer kunnen voorstellen, dat iemand ooit het binnenland als kolonisatie terrein zou hebben aanbevolen.

En toch heeft zich nog in 1935 een groepje Duitschers nabij Bergendal willen neerzetten [2]), Bergendal, een berucht malariaoord! In 1897 wilde men een andere groep Duitschers ontraden zich in dat zelfde oord te vestigen, door hen er op te wijzen, dat die streek als „niet vrij van malaria" bekend stond. Het is of men iemand zou afraden naar de Zuidpool te gaan door hem te zeggen, dat die streek niet sneeuw- en ijsvrij te noemen is. Begrijpelijkerwijze antwoordden de Duitschers op die slappe raad, dat ze niet inzagen, waarom ze in Boven Suriname meer dan ergens anders in de kolonie last van malaria zouden ondervinden. Zoo togen ze er heen, zonder kinine: 4 mannen, een vrouw en twee kinderen. Een maand later komen er 2 mannen, de vrouw en de twee kinderen, allen ziek aan malaria, terug. Twee mannen waren reeds aan de ziekte gestorven; de anderen, in het militaire hospitaal te Paramaribo opgenomen, herstelden [3]). Dat gebeurde 37 jaar nà Van Raders' duidelijke uitspraak.

Vanwaar die voortdurende drang naar het binnenland, die zelfs nu nog niet geheel verdwenen is? Diezelfde Duitschers van zooeven zeggen het ons duidelijk genoeg. Ze wilden naar het binnenland, waar zij bij overvloed van zoet water geen kostbaren

---

[1]) P. C. Flu, „Rapport omtrent malaria onderzoek in de binnenlanden van Suriname". 's Gravenhage 1912, Alg. Landsdrukkerij, 124 pp.

[2]) Verkade-Cartier van Dissel, loc. cit. p. 45.

[3]) H. Pyttersen Tzn., „Nederlandsche kolonisatie in Suriname". Tijdschr. v. Ned. Indie, 1ste jaarg. d. 2de Nw. Serie, 's Gravenhage F. J. van Paasschen 1897, p. 748—787.

en tijdroovenden arbeid voor inpoldering en loozing zouden hebben [1]).

Zoet water en droog land, dat is het wat de kolonisten steeds weer aangetrokken heeft. Ik moet er aan toevoegen: vruchtbaarheid, althans schijnbare vruchtbaarheid, aangekondigd door dichte wouden, welke ontbreken in het eveneens droge en zoet water leverende zandige heuvelland of Savannahland, gelegen tusschen kuststreek en binnenland.

De landbouwkundigen zeggen ons nu, dat de bodem van het binnenland wat zijn vruchtbaarheid betreft te weinig bekend is, om in die streken kolonisatie te kunnen aanraden. De hygiënist mag hen voor die uitspraak dankbaar zijn, want economische overwegingen leggen nu eenmaal meer gewicht in de schaal dan hygiënische. Maar ook als het anders ware, indien de landbouwkundigen dit land ter kolonisatie warm zouden aanbevelen, dan nog zou de hygiënist zich tegen het opvolgen van dezen raad met hand en tand moeten verzetten.

Verschillende kleine kolonies zijn, behalve de reeds genoemde, in het binnenland mislukt. Ze lagen alle in streken, die we nu als permanente of tijdelijke zware malaria-haarden kennen: De religieuse secte der Labadisten op Providence (Bv. Sur.) in 1685; de 85 Duitschers van 1739 aan de Patamacca, waarvan er in 3 maanden 21 stierven en de rest het opgaf [1]); de Paltzer Duitschers bij Bergendal; de Zwitsers aan de Boven Para, van wier 84 er na één jaar nog slechts 11 over waren [2]), geven het sombere resultaat van dit hardnekkig wedden op het verkeerde paard weer.

Maar het ergste, dat men op het gebied der binnenlandkolonisatie geleverd heeft, geschiedde op het Oranjepad bij Rama (Bv. Sur.). Dat demonstreert weer eens, op welke feiten nu eigenlijk de meening berust, dat Suriname voor blanke kolonisatie niet deugt.

In het 3e decade der 18e eeuw begon men veel last te krijgen van de zoogenaamde „wegloopers", ontvluchtte slaven, die zich in de bosschen van het binnenland ophielden en van daar uit aanvallen deden op de zuidelijke plantages. De Portugeesche Joden hadden daar hun bezittingen. Zij leden dus het meest onder die overvallen en ze traden er met veel energie en krijgs-

[1]) Mr. R. Bijlsma, „Immigratie van Duitschers in Suriname". West Ind. Gids, 1e jaarg, 1919—'20, 2e dl., p. 413—417.

[2]) H. van Breen, „Europeesche kolonisatie in Suriname". Vragen des tijds 1897, 1e dl., p. 39—67.

mansbeleid tegen op. Het Gouvernement meende aan die agressie paal en perk te stellen door te bevorderen, dat arme blanken op die plantages gingen wonen. Men noodigde de Joden uit „om eenige harer arme familien naar derwaarts te doen afgaan". Daartoe waren de Joden niet genegen, maar ze adviseerden om hiervoor Christenen te gebruiken, omdat die geen ritueele bezwaren hadden van de jacht, en meer in het bijzonder van de wilde varkens, te leven. Het Gouvernement nam die raad aan en eenige der reeds genoemde mislukte kolonisaties waren daarvan het gevolg.

Onderwijl nam de regeering zelf maatregelen door bezetting van militairen, slaven en burgers te leggen aan het Oranjepad bij de plantage Rama, een 4 uur varen beneden Bergendal aan de Boven Suriname. Wij kennen die streek nu als reeds flink met malaria besmet. Deze post was, wat de Engelschen een „death trap" noemen. Het getal der zieke militairen, zoo schrijft de Gouverneur [1]), is ongemeen; officieren, onderofficieren en gemeenen zijn meest allemaal ziek. Men poogt van tijd tot tijd de post met gezonde manschappen te renforceeren, nogtans komen vandaar meer zieken af, dan men gezonden naar boven kan zenden. Zeer weinige van de zieken herstellen. De Gouverneur weet eindelijk geen raad meer, hoe die post bezet te houden; vooral mankeert het aan officieren; als die er veertien dagen gezond kunnen blijven, is het veel en die er vandaan komen zijn jammerlijk om aan te zien.

Nu zou men denken, dat de post dan maar opgeheven moest worden, zooals men toen en later zoo vaak moest doen. Neen. Integendeel. Men vatte het onzalige plan op om haar te „repeupleeren" door er een blanken-kolonie te stichten onder aanvoering van een burgemeester, die provisie kreeg voor elke landverhuizer, dien hij overhaalde zich daar te vestigen [2]). Tusschen 25 Januari en 24 Februari 1755 gaan er 38 burgers heen. Dan worden de berichten ineens schaarsch. In Mei en Juni gaan er nog vijf burgers dood; 24 Januari 1756 wordt de burgemeester afgezet; 7 Februari heet de nederzetting in bedroefden staat te verkeeren. Maar wat er verder mee gebeurd is weet men niet.

Het is nauwelijks te gelooven, dat iemand in 1853 eenige der van de Saramacca weggetrokken Hollandsche boeren meenam naar Rama. De onderneming verliep treurig, eenigen stierven, de

---

1) Van Raders, loc. cit. p. 88—97.
2) Pyttersen 1896, loc. cit. p. 31—33.

overlevenden keerden ziek en uitgeput naar Paramaribo terug [1]).

Wanneer dit geval van Rama nu een bewijs is van de juistheid der bewering, „dat vroegere pogingen om West Indie door Europeanen te koloniseeren tengevolge van het klimaat geen gunstig resultaat hebben opgeleverd", dan mag men dat accepteeren, indien men voor „klimaat" „endemische malaria" leest. Maar eigenlijk had men dan toch moeten zeggen, dat vroegere pogingen om hoogst ongezonde streken, waar soldaten het niet uithielden, door burgers te koloniseeren, geen gunstig resultaat opgeleverd hebben, wat wel wat anders beteekent!

Het ongezondste deel van het land, ongezond om de vele en zware malaria, die er heerscht, zal men dus dienen te vermijden.

Maar is nu het kustland zooveel gezonder? — Ja. Uit de tabellen van den vroegeren geneesk. inspecteur voor Suriname, Lampe [2]), blijkt, dat de algemeene sterfte in de binnenlandsche geneeskundige districten ruim dubbel zoo groot is als in de nabij de kust gelegen districten. Evenwel, malaria ontbreekt in het kustgebied niet. Maar ze is er zóó ongelijkmatig verspreid, dat het zeer wel mogelijk is deze ziekte ook in het kustland door een juiste keuze der vestigingsplaats te ontloopen.

Er zijn echter meer ziekten dan malaria, die de kolonisten bedreigen. Typhus abdominalis en gele koorts bij de Hollandsche boeren van 1845 en 1851, dysenterie bij de Zwitsers van 1749, zijn er voorbeelden van uit den ouden tijd. Diverse wormziekten, naast malaria, onder de Hollandsche boeren nabij Paramaribo, is een voorbeeld uit den tegenwoordigen tijd. Deze ziekten zijn niet vermijdbaar; ze zijn te algemeen om ze te kunnen ontloopen. Maar ze zijn veel gemakkelijker dan de malaria bestrijdbaar. Men kan er zich tegen verweren met de algemeene hygiënische maatregelen van drinkwatervoorziening, faecaliënafvoer, onderhoud van huis en erf, zorg voor een goed en evenwichtig dieet en vaccinaties. Zorg voor deze zaken is ten slotte een eisch. waaraan elke kolonisatie, waar ook gevestigd, zal moeten voldoen.

---

[1]) Pyttersen 1896, loc. cit., p. 117. Anderen zeggen, dat ze zich op Phedra vestigden. In dit verband doet het er niet toe, daar de Suriname boven de Irakoeka kreek voor kolonisatie uit een hygiënisch oogpunt niet deugt.

[2]) Dr. P. H. J. Lampe, „Suriname, Sociaal hygienische beschouwingen". Meded. no. 14 van de Afd. v. Trop. Hygiene v. h. Koloniaal Instituut te Amsterdam. Amsterdam 1927, J. H. de Bussy, XXV + 590 pp., p. 271—290,

En als nu alle ziekten vermeden of bestreden zijn, zal de kolonisatie dan gelukken? Daar is niets van te zeggen. Het zij nog eens herhaald: dat hangt geheel van de economische omstandigheden af.

Maar ook afgezien van die omstandigheden, kan men die vraag stellen. en wel in deze vorm: hoe werkt het tropische klimaat op den blanken kolonist, ook indien hij tegen de nadeelige invloed der tropische ziekten beschermd wordt? Door moderne physiologische onderzoekingen van den Bataviaasche Hoogleeraar Radsma [1]) en anderen weten we, dat het tropische kustklimaat duidelijke veranderingen in de lichaamsfuncties veroorzaakt, welke er op wijzen, dat de omstandigheden, waaronder de blanke daar leeft, een biologisch proces aan den gang hebben gemaakt. Ons mag hier bijzonder interesseeren, dat de intensiteit der stofwisseling verlaagd, het proces der spijsvertering vertraagd en de arbeidsprestatie verminderd is. Onze physiologische kennis is echter onvoldoende om te zeggen, wat dit proces voor de gezondheidstoestand te beteekenen heeft. Het is mogelijk, dat het voor den blanken kolonist zelf of voor zijn in de tropen blijvend nageslacht nadeelig zal blijken te zijn.

Niet alleen ziektekiemen dus, ook het tropische klimaat zelf kan een vijand zijn, althans in het lage vochtige kustland; een vijand voor den immigrant, en voor zijn nageslacht.

Voor den immigrant, omdat het hem verhindert op volle kracht te werken. Kan hij eigenlijk wel in de tropen veldwerk doen? Moet hij zich niet steeds met de rol van administrateur of plantage-opzichter tevreden stellen? Onze regeering heeft zich daarover soms zeer duidelijk uitgelaten in dien zin, dat de blanke dat niet kan. Zoo verklaarde minister Jhr. E. B. v. d. Bosch op 31 Octover 1849 [2]), „dat een landbouwende kolonie van Europeanen binnen de keerkringen door de vroegere ervaring en door de wetenschap om strijd wordt gewraakt, wanneer daarbij de kolonist door den gewonen veldarbeid in zijne behoefte moet voorzien". Reeds in die dagen zou niets gemakkelijker geweest zijn dan het volmaakt onhoudbare van deze, in zulke generaliseerende termen gestelde, bewering aan te toonen. Men had daartoe slechts

---

[1]) Prof. Dr. W. Radsma, „Gegevens omtrent den invloed van het tropenklimaat en van het verblijf in tropische kuststreken op het lichaamsgestel van den blanke". C. R. Congr. Intern. de Géogr. Amsterdam 1938. Leiden 1938, E. J. Brill, Tome 2, p. 272—291.

[2]) Pyttersen 1896, loc. cit. p. 111.

op de reeds sedert eeuwen bestaande zuiver Spaansche nederzettingen in Costa Rica hoeven te wijzen [1]). Evenwel had de Minister in zooverre gelijk, dat de kolonisatie van Hollandsche boeren aan de Saramacca juist in dat jaar 1849 door het wegtrekken van zoovele harer leden naar een ander Surinaamsch gebied, waar ze het beter zouden maken, al vrijwel mislukt was. Maar die mislukking had, zooals reeds eerder werd opgemerkt, economische oorzaken. Ze werd niet verklaard uit het onvermogen der boeren om veldwerk te verrichten.

Integendeel, Minister Baud's uitspraak van 23 April 1849 [2]), „dat de proef, hoe gebrekkig ook, het bewijs heeft kunnen leveren, dat de Europeaan zijn krachten aan den landbouw in Suriname kan dienstbaar maken zonder schade voor zijn gezondheid" berustte op de ervaring, die de boeren van de Saramacca in vier jaar hadden opgedaan. Reeds in October 1846, één jaar na hun aankomst, had de bestuurder der kolonie de slaven uit zuinigheid weggezonden. De kolonisten moesten toen al het zware werk, als delven en hout kappen, zelf doen. En dat deden ze, terwijl het hun elken dag duidelijker werd, dat die arbeid voor hen niet alleen geen nadeelige gevolgen had, maar veeleer bevorderlijk was aan hunne gezondheid [3]). Graaf de Castelnau bracht een rapport over de Saramacca-kolonie aan den Franschen Minister van Koloniën uit. Hij verklaarde daarin, dat hij steeds getwijfeld had of de blanken in de tropen veldarbeid kunnen verrichten, maar dat deze kolonisatie hem de overtuiging had geschonken, dat dit inderdaad wél mogelijk is [4]).

Maar — zelfs zulk een enthousiast kolonisator als Kappler [5]), wiens eigen Wurttembergsche arbeiders 11 uur per dag werkten, beveelt toch voor de Europeanen een werkdag aan, die heel wat minder omvat dan die van een boer in Europa. Bovendien zegt hij, dat zijn Wurttembergers wel beter waren in de houtbewerking, maar dat de negers het van hen wonnen bij het grondwerk. Zoo zal men dus moeten erkennen, dat de Europeaan in de tropen wel veldwerk, zelfs zwaar veldwerk, kan doen, maar dat hij daarbij zijn eigen tempo in acht zal moeten nemen, dat langzamer is dan zijn tempo in Europa — en ook dan het tempo der inlanders.

[1]) Leo Waibel, „White settlement in Costa Rica". The geographical Review, Vol. 29, no. 4, Oct. 1939, p. 529—560.

[2]) Pyttersen 1896, loc. cit. p. 110.

[3]) Pyttersen 1896, loc. cit. p. 73—80.

[4]) Revue Coloniale van Aug. 1847. Afgedrukt bij Van Raders, loc. cit. p. 102—107.

[5]) A. Kappler 1887, loc. cit. p. 337.

Tot zoover de directe invloed van het klimaat op den immigrant Maar nu de invloed op het in de tropen geboren nageslacht. In dit verband dient de uitspraak van den beroemden Duitschen ziektekundige Virchow [1]) genoemd te worden, dat Europeanen in een tropisch land, indien ze niet door nieuw Europeesch bloed worden opgefrischt, met het derde geslacht uitsterven. Hoe is het dienaangaande in Suriname?

De meeste kolonies hebben veel te kort bestaan om een derde geslacht op te leveren. Slechts de Portugeesche Joden en de Hollandsche boeren komen hier in aanmerking. De Joden vallen af, omdat Virchow zegt, dat zijn uitspraak niet op Joden van toepassing is. Blijven dus slechts de Hollandsche boeren, oorspronkelijk aan de Saramacca, later bij Paramaribo, gevestigd.

Volgens eenige Ethnographen leveren die een goed argument ten gunste van Virchow's meening. Ten Kate vond in 1888 [2]) slechts 14 Hollandsche boeren op Kwatta (nabij Paramaribo) gevestigd; „anaemisch, zwak en vermieseld". Vermoedelijk wil hij hiermede niet zeggen, dat er werkelijk niet meer dan 14 waren, maar dat hij er niet meer gezien heeft. Er waren er nml. zeker acht à tien maal zooveel [3]). Nog veel duidelijker laat Joest [4]) zich uit. Hij zegt, dat er in 1890 nog 300 Hollanders in de buurt van Paramaribo woonden, wat zeker twee maal méér is, dan er werkelijk waren. Ze hebben — zoo schrijft Joest — met pijnlijke nauwkeurigheid vermeden, zich met de zwarte bevolking te mengen, en zich zóó 50 jaar lang aan inteelt bloot gesteld. Onder het oude geslacht ziet men krachtige lieden. Onder het, meest in Suriname geboren, tweede geslacht der kolonisten vindt men onder de mannen nog „stramme Kerle", maar de vrouwen zijn verwaarloosd en ongezond, met weinig haar, slechte tanden, kortom een typisch degenereerend ras. Maar nog veel erger is het met de kinderen van dit 2e geslacht gesteld (dat is dus het geslacht dat volgens Virchow geen nakomelingen mag hebben). Die zijn van een sufheid, domheid en verlegenheid, die niet ver van cretinisme meer af staat. Ze zijn klierachtig en lijden aan Engelsche ziekte; ze zijn schroomvallig; ze hebben zeere oogen;

[1]) Verhandl. Berl. Ges. f. Anthrop. Ethnogr. u. Urgesch. 1885, p. 202, 203.

[2]) H. F. C. ten Kate Jr., „Een en ander over Suriname". De Gids, dl. III 1888, p. 211.

[3]) Encycl. v. Ned. W. Indie, p. 286—288.

[4]) Prof. Dr. W. Joest, „Ethnographisches und verwandtes aus Guyana". Suppl. zu Bd. V von Internat. Arch. f. Ethnogr. Leiden 1893, P. W. M. Trap, 103 pp., p. 8, 9.

ze zijn niet behept met bijzondere ondeugden, maar evenmin met eenige goede eigenschap. Medelijwekkende, maar geheel en al nuttelooze en doellooze wezens, die echter ongelukkigerwijze nu eenmaal bestaan. Ze leverden naar Joest's meening het onweerlegbare bewijs voor zijn reeds vroeger uitgesproken stelling, dat de Europeaan in de tropen niet in staat is een gezond ras te teelen, dat zich verder voortplanten kan [1]).

Volgens het Koloniaal Verslag [2]) over 1908 zouden de Hollandsche boeren Joest's raad opgevolgd hebben, want in dat verslag staat, dat er nog slechts één famillie is, die zich niet met inboorlingen heeft vermengd. Zoo zou dan Virchow's theorie gered zijn.

Want er is geen twijfel aan, dat die 3e generatie, welke Joest ten doode opschreef, kinderen heeft voortgebracht, en niet weinig, ruim 6 per echtpaar. En de vierde generatie ook, zij het ook iets minder, nml. precies 6 per echtpaar [3]), zooals Mevrouw Verkade-Cartier van Dissel ons heeft geleerd [4]). Deze onderzoekster heeft ook kunnen aantoonen, dat de „vernegering", waar het Koloniaal Verslag over spreekt, wel bestaat, maar bij lange na niet de omvang heeft, welke daarin genoemd wordt.

Zij hield een enquete bij 40 boerenfamilies en vond er 11, die óf niet geheel blank meer waren, óf zich met Europeanen vermaagschapt hadden, welke niet tot de kolonistenfamilies van 1845 behoorden; die dus op de een of andere wijze versch bloed gekregen hadden, en zich zoo aan de tropische degeneratie onttrokken hadden. Maar met de 29 overigen was dit niet het geval. Niettemin was hun huwelijksvruchtbaarheid nóg iets grooter (ruim 6 kinderen per gezin) dan bij de gemengde gezinnen (even onder de 6 kinderen per gezin). De zuigelingsterfte der kinderen, uit het 4e kolonistengeslacht gesproten, was zelfs naar Europeesche maatstaf laag, nml. 46 p. duizend geborenen, maar bij de zuivere afstammelingen van kolonisten van 1845 nóg lager, 30 p. duizend. Het klopt dus bepaald niet met Virchow's theorie.

En hoe is het nu? Och, met een weinig goeden wil zou men het vernietigend oordeel van Joest over het 3e geslacht 50 jaar later wel kunnen herhalen over het 5e. Onder de mannen nog steeds stevige kerels (waartoe Joest's „cretins" blijkbaar zijn opgegroeid), maar de schoolkinderen zijn voor vreemdelingen nog even stun-

---

1) Joest, Zeitschr. f. Ethnogr. 1885, p. 475. II. Suriname.

2) Bijlage M—4.

3) Maar die generatie heeft het einde van haar productiviteit nog niet bereikt.

4) E. Verkade — Cartier van Dissel, loc. cit. p. 80—83.

telig verlegen, als Joest ze vond, even verlegen als de kinderen op een Noordhollandsch dorp, en even stompzinnig bij het gezondheidsonderzoek als de Britsch Indische meisjes. En als men de schoolmeester naar hun prestaties in vergelijking met diezelfde Britsch Indiers vraagt, dan verwijst hij U naar den directeur van Onderwijs, omdat hij vreest in moeielijkheden te komen, als hij zelf wat zegt.

Men heeft nml. eenige jaren geleden beweerd, dat de Hollandsche boerenkinderen in schoolprestaties bij de Britsch Indiërs ten achter staan. Wie Britsch Indiërs met hun typische schoolsche leerhoofden eenigszins kent, zal dit niet verwonderen. Hier in Holland zou zulk een vergelijking tusschen Indiërs en Landskinderen vermoedelijk precies het zelfde resultaat opleveren.

Niettemin moet men toegeven: Een florissant stel menschen zijn ze niet, die Hollandsche boeren nabij Paramaribo. Maar hun woonplaats is hygiënisch ook niet gunstig, minder gunstig, t. a. v. malaria althans, dan hun oorspronkelijke woonplaats Groningen. De minder gunstige physieke conditie, waarin velen zich bevinden kan gereedelijk verklaard worden door hun armoede en daaruit voortkomende onvoldoende voeding. Verder door de chronische parasitaire ziekten, waaraan velen lijden, maar waaraan ze volstrekt niet behoefden te lijden. „Plaatst men", zoo schrijft mij Dr. P. Cool, de juist afgetreden geneeskundigen Inspecteur van Suriname, „plaatst men zelfs nu nog deze individuen in gunstige omstandigheden, dan leveren ze, als pleegzusters, politieagenten etc., zeer behoorlijke prestaties".

Het is dus onjuist te beweren, dat die Hollandsche kolonisten in Suriname het bewijs brengen van de stelling, dat de Europeaan in een vochtig tropisch laagland zich niet kan vermenigvuldigen en degenereert. Indien men zegt, dat zulk een kleine groep menschen — enkele honderden — en zulk een korte waarnemingsperiode — 95 jaar — geheel niets bewijzen kunnen, — het zij zoo. Maar indien men het getuigenis, dat van hun bestaan uitgaat, wil accepteeren, laat men dan ook erkennen, dat het lijnrecht tegen die stelling der onvruchtbaarheid en degeneratie ingaat.

Ik zou nu tot deze recapitulatie en conclusie willen komen:
Of kolonisatie van blanken in Suriname mogelijk is, is een vraag van economische strekking, welke ik niet bevoegd ben te beantwoorden.

Maar op de vraag, of men, op grond van hygiënische overwe-

gingen, zulk een kolonisatie moet ontraden, daarop antwoord ik: neen. En als men mij dan vraagt, hoe ik dit rijmen kan met zulke positieve uitspraken van de hoogste autoriteiten, als die, welke ik al eerder aanhaalde, dan antwoord ik, dat die uitspraken, met hoeveel zekerheid ook gegeven, inderdaad niet goed gefundeerd zijn. Suriname bewijst alleen, dat kolonisaties niet gelukken, wanneer men daarvoor de ongezondste streken van het land uitkiest. Begint men ze in gezonder deelen der kolonie, dan kunnen ze, zelfs bij afwezigheid van eenig spoor van hygiënische organisatie of voorbereiding, toch nog gelukken, zij het ook ten koste van vele slachtoffers. Wat men met een redelijke voorbereiding (b.v. een, die aan de kolonisatie in de Wieringermeer gelijk is) bereiken kan, weet niemand, want niemand heeft dat ooit gedaan.

Doch er is reden om aan te nemen, dat hierbij hygiënisch bevredigende resultaten verkregen zouden kunnen worden, want Suriname neemt onder de vochtige tropische laaglanden een bijzondere plaats in door de armoede aan malaria van een gedeelte van het kustgebied, door de lage sterftecijfers in de landelijke kuststreek, door de zeer dragelijke hitte en de koele nachten, zelfs in den slechtsten tijd van het jaar, en door die twee groepen van blanken, de Portugeesche Joden en de Hollandsche boeren, die zich daar dan toch, hoe dan ook, hebben weten te handhaven, de laatsten bijna een eeuw, de eersten ruim 2½ eeuw.

BEHOORT SURINAME TOT WEST-INDIE?

DOOR

PH. A. SAMSON

Het lijkt vreemd om deze vraag te stellen in *De West-Indische Gids*, een tijdschrift, dat reeds gedurende een reeks van jaren de belangen van Suriname en Curaçao behartigt, en waarin medewerkers uit beide gebiedsdeelen gelegenheid krijgen om veel wetenswaardigs over beide deelen van het Rijk te schrijven.

Zou er twijfel mogelijk zijn, nu de afdeeling op het Departement van Koloniën, die met de afdoening der zaken van beide gebiedsdeelen is belast, de afdeeling West-Indische zaken wordt genoemd, en ook in de nuttige West-Indische Encyclopaedie Suriname naast Curaçao zijn plaats heeft gevonden?

Toch geeft deze Encyclopaedie zelf reden tot twijfel. Onder het hoofd West-Indië wordt vermeld, dat tot vele jaren na de ontdekking van de nieuwe wereld de naam West-Indië werd gebruikt zoowel voor het vaste land van Amerika als voor de eilandenreeks, die tusschen 10 en 28° N.B. zich in een boog uitstrekt van het Zuiden van Florida tot de noordkust van Zuid-Amerika en de Karaibische zee omsluit, doch dat *wij* het scherpe onderscheid tusschen de eilanden en onze kolonie op het vaste land niet maken, en de namen „West-Indië", „De West" en „Onze West" in het gewone gebruik beiden omvatten.

De reden, waarom ik de vraag stel, is gelegen in een persoonlijke ervaring.

Toen ik het voornemen had om uit Nederland over New-York naar Suriname terug te reizen, won ik bij het Amerikaansch Consulaat in Amsterdam inlichtingen in omtrent de noodzaak van visum voor een achtdaagsch verblijf in de V.S.A. Als antwoord daarop ontving ik van den Amerikaanschen Consul-Generaal in Amsterdam het navolgende antwoord: „In reply to your letter of February 17th 1939, asking whether you will need an American visa on your Surinam passport, you are informed that a person who is a citizen of a *Netherland posses-*

sion in the West-Indies and who is domiciled therein, does not need a visa when passing through the United States or entering the United States temporarily".

Gewapend met dit Consulaire schrijven meende ik veilig in New-York te kunnen landen, doch de Amerikaansche Immigratie autoriteiten schenen aan het schrijven van hun Consul niet de waarde te hechten, die ik er aan toekende. Suriname ligt in Zuid-Amerika en niet in Nederlandsch West-Indië werd met autoritair gezag door de Immigratie-Inspecteurs verklaard. Tenslotte kreeg, ik na veel formaliteiten, die hier niet terzake doen, mijn verblijfsvergunning en tegelijk een lesje in Aardrijkskunde.

Eenige dagen daarna had ik gelegenheid om in het Nederlandsche paviljoen op de Worldfair in New-York Suriname te zien aangekondigd onder Nederlandsch West-Indië.

Over de vraag of Suriname gerekend mag worden tot West-Indië te behooren, wordt verschillend gedacht.

Hendrik de Leeuw noemt in zijn in 1937 verschenen werk Suriname het middelpunt van Nederlandsch West-Indische bezittingen (blz. 8 Nederl. vertaling). Ook George Manington zegt in zijn werk *The West-Indies*: „French Guiana is commercially though not geographically in the West-Indies".

Opmerking verdient ook, dat in de West India Committee Circular, officieel orgaan van The West-India Committee, uitgegeven in April 1939, een verslag verscheen van een in Montreal gehouden vergadering van aandeelhouders van de Royal Bank of Canada, waarin productiecijfers van suiker worden opgesomd, waarbij Britsch-Guyana onder de West-Indische bezittingen is gerangschikt.

Dat deze opvatting evenwel niet algemeen geldt, blijkt ook uit het werk van Mr. W. J. van Balen, *Antilia, Een gids door de Caribische Wereld.* Deze auteur maakt zich evenwel wat al te gemakkelijk van de kwestie af door te schrijven:

> „En het heeft dus weinig zin om op Meester Pennewipsche wijze te gaan debatteeren over een indeeling, die de Vereenigde Staten tot West Indië zou rekenen omdat Florida in organisch verband staat tot de West Indische wereld; ook kan het ons niet opwinden of Columbia nu een Caribisch gebied is, dan wel tot de Pacific Staten behoort. Laat ons zeggen: tot beide; nu eens tot de eene groep en dan weer eens tot de andere. Mits wijzelf vrijheid hebben om voor ons eigen gemak onder Grooter West Indië alles te verstaan wat in of rondom de Caribische wateren ligt. Wij zullen dus om beur-

ten de verschillende namen bezigen, en behoeven dan voor misvattingen niet bevreesd te zijn".

De bedoeling van dit artikeltje is niet het beantwoorden van de vraag, die aan het hoofd daarvan werd gesteld; bij de ervaring die dit twijfelpunt weder naar voren bracht, lijkt het mij echter niet ongewenscht er de aandacht op te vestigen.

Paramaribo, 24 Juli 1939.

Noot der redactie:

West-Indië is niet het eenige geographische begrip, waartoe zekere landen of eilanden nu eens wel dan weder niet geacht worden te behooren. De aardrijkskundigen verstaan b.v. veelal onder Centraal of Midden Amerika heel wat meer dan de zes Centraalamerikaansche republieken, plus Britsch Honduras en de Panamakanaal-zône; zij rekenen er ook wel de eilanden der Caraibische Zee onder. Deze laatste — vooral Cuba en andere groote Antillen — heeten bij den Noord-Amerikaan the West Indies; het groote vasteland der zuidelijke nieuwe wereld is voor hem South America. De Engelschman doet hetzelfde, maar neemt ook wel de beide Britsche vastelands-koloniën Britsch Guiana en Britsch Honduras onder the West Indies op en niet onder South America.

Dat de immigratiewetgeving der V.S. ruimte zou laten voor twijfel aangaande de vraag, of een reiziger uit Suriname en aldaar thuisbehoorend al dan niet een visum noodig zou hebben voor doortocht of tijdelijk verblijf, lijkt zeer onwaarschijnlijk. Wat natuurlijk niet uitsluit, dat de ambtenaren, die aan boord de passagiers ontvangen, wel eens niet direct zeker van hun zaak kunnen zijn.

CUENTA DI NANZI

DOOR

M. D. LATOUR O.P.

VII

NANZI EN DE KONING (SHON AREY Y COMPA NANZI)

Nanzi was zeer hebzuchtig van aard, maar daar hij niet rijk was, kon hij zich lang niet alles aanschaffen, wat hij verlangde. Hij had al meermalen jaloerse blikken geslagen op de mooie domeinen van den koning, want zelf had hij maar een heel klein stukje grond, en hij meende, dat hij best wat meer kon gebruiken.

Dagen achtereen liep Nanzi op en neer langs het land van den koning, en de soldaten dachten: Nanzi voert weer iets in het schild, houdt hem in de gaten!

Hoewel zeer bekwaam in het uitdenken van plannen en streken, lukte het hem deze keer niet, een list te verzinnen om een stuk grond van den koning in rustig bezit te krijgen. Eindelijk besloot hij op zijn goed gesternte te vertrouwen en kocht alvast op voorhand maïs en alles wat nodig is om een stuk grond te beplanten. Toen ging hij op goed geluk naar den koning, en eerst toen hij de trappen voor het paleis besteeg, schoot hem een plan te binnen.

„Zeer geëerde koning", begon Nanzi na een beleefde en eerbiedige buiging en met het vriendelijkste gezicht van de wereld, „zeer geëerde koning, ik zou zo graag een stukje grond hebben om zelf te beplanten, maar ik ben een arme drommel en kan onmogelijk de prijs betalen, die men pleegt te vragen; U heeft zelf een overvloed van prachtig bouwland: zou uwe majesteit mij niet een stukje grond ten geschenke willen geven, zo groot als men met een koeienhuid kan afmeten?

De koning vond het wel een zonderlinge vraag. Wat kan iemand in vredesnaam doen met een stukje grond, dat door een koeienhuid kan worden afgemeten? Zou er misschien weer geen list achter steken? De koning keek Nanzi onderzoekend aan, maar deze zag er zo onschuldig uit als een pas geboren kind. Enfin, dacht de koning, er zal natuurlijk wel weer iets achter zitten, maar

veel kan het in ieder geval niet wezen. Al rek je een koeienhuid nog zo lang uit in de lengte en in de breedte, je kunt er ten slotte maar een klein stukje grond mee bedekken.

De koning besloot dus het zonderlinge verzoek toe te staan en beval aan zijn domeinbewakers aan Nanzi zoveel land te geven, als deze met één koeienhuid kon uitmeten.

Nanzi sprong in de hoogte van plezier en ging aanstonds naar huis. Daar nam hij een koeienhuid en sneed deze zorgvuldig aan lange, smalle repen, welke hij alle aan elkaar naaide. Zodoende kreeg hij een zeer lange riem, waarmee hij een aardig lapje grond van den koning kon insluiten.

„Ziezo", zei Nanzi tot den korporaal, die bij hem stond, „zoveel als ik nu voor je ogen met één koeienhuid heb afgemeten, krijg ik van den koning cadeau".

De korporaal twijfelde sterk of dit wel met de bedoeling van den koning overeen kwam en verzocht zijne majesteit eens te komen zien. De koning kwam en zag, dat Nanzi bezig was zich een flink stuk grond toe te eigenen.

„Hédaar, vriendlief", zei de koning, „wou je mij wijsmaken, dat je dit met één koeienhuid hebt uitgemeten?"

„Zeker, zeer geëerde koning", antwoordde Nanzi, „maar ik heb de huid er eerst voor aan smalle stroken gesneden, die ik tot een lange meetriem aaneengenaaid heb".

De koning stond het eerste ogenblik sprakeloos over zoveel vindingrijkheid, maar moest toen zo geweldig lachen, dat hij maar weer over zijn hart streek en Nanzi het stuk grond liet behouden.

NANZI EN ZIJN COMADER ISABEL (NANZI Y ISABEL, SU COMADER)

Op zekere dag zou Isabel, een comader van Nanzi, een huis gaan bouwen en Nanzi zou zo veel als architect, aannemer, timmerman en alles te gelijk zijn.

Toen hij op het terrein kwam, waar het huis moest verrijzen, om de fundamenten te leggen, vond hij deze al klaar. Nanzi begreep er niets van maar aanvaardde deze geheimzinnige voorkomendheid als een aangename verrassing en begon dadelijk de muren op te trekken. Toen dit klaar was, nam hij enige dagen vrij om uit te rusten en besloot toen om het dak er op te gaan zetten. Maar tot zijn stomme verbazing zag hij bij aankomst, dat het dak er al op was. Ook de plafonds waren gelegd en de vloeren. Nanzi krabde zich achter de oren en was met het geval enigszins verlegen.

Toen vroeg comader Isabel hem om de schilderijen te komen

ophangen en Nanzi, bereidwillig als altijd, nam spijkers en een hamer mee, maar het hoefde niet meer: de portretten en schilderijen hingen er al.

Het was in die tijd gewoonte, dat een eigenaar van een huis, alvorens het voor het eerst te betreden, als het klaar was, voor de deur ging staan, zijn naam noemde en vervolgens zei: Ik groet het huis. Isabel deed dit dus ook, en toen ze samen met Nanzi voor de deur van haar nieuwe woning stond, zei ze: „Isabel Rincon, ik groet het huis".

Onbeschrijfelijk is echter hun verbazing als ze uit het lege huis een stem horen, die hen antwoordt: „Hier binnen woont Knij-knij".

Nanzi liep wat hij lopen kon, tot hij struikelde en de grond likte (op zijn gezicht viel). Hij kwam een koe tegen en vertelde het zonderlinge avontuur. De koe luisterde met steeds groter wordende ogen, riep: boe-oe-oe, boe-oe-oe! stak de staart in de lucht en rende er van door. Verder ontmoette Nanzi nog een ezel, een bok, een geit, een schaap, enz. en verhaalde hun allen wat hem overkomen was. Allen werden bang en sloegen op de vlucht.

Ten slotte liep Nanzi een kat tegen het lijf, en toen deze de geschiedenis vernomen had, zei hij: „Kom, daar gaan we op af; ik maak me sterk, dat ik die grappenmaker te pakken krijg, wie het ook is, maar je moet me het mooiste, dat in huis is, geven als beloning".

Dit mooiste nu was een wekkerklok, waar Isabel erg aan gehecht was en waar Nanzi al meerdere malen vergeefs om gebedeld had. Of ze wilde of niet, Isabel moest wel beloven, dat de kat de wekker zou krijgen, als hij de geheimzinnige bewoners kon verdrijven.

Drommels, dacht Nanzi, ik moet zien, dat ik die poes een poets bak, of ik heet geen Nanzi, de zoon van mijn moeder Shi Nene, zaliger.

Bij het huis aangekomen, werd de gewone groet uitgesproken: „Isabel Rincon, ik groet het huis". Het huis antwoordde: „Hier binnen woont Knij-knij".

„Doe de deur maar open", zei de kat tegen Nanzi. Deze deed wat hem gevraagd werd, maar bleef vlak bij de deur staan. Toevalligerwijze stond daar ook de wekker dicht onder zijn bereik, maar Nanzi wist zich zo te draaien, dat de wekker zowat achter zijn rug schuil ging.

De kat zei: „Groet het huis". En Isabel begon weer: „Isabel Rincon, ik groet het huis".

Weer klonk het antwoord: „Hier binnen woont Knij-knij".

Maar de kat had scherpe oren en een fijne neus en ontdekte dat het geluid ergens van de balken kwam dicht bij het dak.

Zijn neus leerde hem, dat daar iets eetbaars zat en in minder dan geen tijd zat de vlugge klimmer op de bovenste balk, waar twee grote ratten, een mannetje en een wijfje, voor spook zaten te spelen. Binnen twee seconden was hun rijk echter uit.

Op het zelfde ogenblik dat de kat naar de hanenbalken klauterde, nam Nanzi de kans waar om er met de wekker vandoor te gaan, voordat Isabel en de kat, die verdiept waren in de rattenjacht, er erg in hadden.

Zodra ze bemerkten, wat Nanzi nu weer uitgevoerd had, waren beide woedend en de kat vloog het huis uit, alle bomen beklimmend, op zoek naar de dief. Deze was reeds gevlogen en kwam thuis aan, trots als een pauw met de wekker in zijn jaszak, of het een horloge was.

Zijn vrouw, Shi Maria, was dol gelukkig met de mooie aanwinst voor hun huisraad. Nanzi trok zijn groen geworden trouwjas aan, die hij georven had van zijn grootvader zaliger en zei: „Wek Pegasaya en zeg dat hij dadelijk opstaat. Het is kwart voor vijf; juist tijd voor de vroegmis".

N.B. De slotzin wijst heel duidelijk op de invloed van de Katholieke missie.

NANZI, ZEZE EN DE KONING (NANZI CU ZEZE Y SHON AREY)

Op zekere dag had de koning een karwei voor Nanzi en zond een dienaar om hem te ontbieden. Maar Nanzi, die juist in zijn werkpakje van het land kwam, wilde zo niet naast den deftigen hoflakei lopen en ging eerst naar huis, om van kleren te verwisselen. „Zeg maar aan den Koning, dat ik dadelijk kom", zei hij tot den bediende.

Deze bracht de boodschap over, en inderdaad na een goed kwartier kwam Nanzi in zijn zondagse pak, in pandjesjas en met hoge hoed, op het paleis aanstevenen. De koning nam hem mee naar zijn tuinen en wees hem op een groot blok ijzer, dat lelijk in de weg lag.

„Dat moet je opbeuren en wegdragen naar die fontein, maar zonder te kreunen of te schreeuwen bij het opheisen", zei de koning.

„Goed", zei Nanzi. Maar Nanzi, ondanks al zijn kracht, was niet in staat het blok ijzer op te lichten met zijn mond dicht. Dat zou een reus nog niet kunnen, meende hij. Peinzend bekeek hij het geval. Toen ging hem een licht op. Wat verderop stond een prachtige grote manzanillaboom [1]), waar de koning blijkbaar in

[1]) Manzana is appel, manzanilla, appeltje. De manzanillaboom

het geheel geen erg in had; Nanzi sloeg zijn beide handen krachtig onder het blok ijzer, trok er aan met inspanning van al zijn zenuwen en spieren en riep: „O koning, wat een prachtige grote booooooooom!!! Wat een lange booooooooom!! Wat is hij diiiiiiik!! Wat een blaaaaaaaaren!!! En wat is hij hoooooooog!!!" En bij ieder langgerekt woord dat hij uitgalmde, spanden zich zijn spieren met meer intensiteit, zodat langzaam maar zeker het ijzer van de grond los kwam. Voetje voor voetje sukkelde hij verder, als maar zijn bewondering uitbulderend over die mooie boom, tot hij ten slotte de plaats bereikt had, hem door den koning aangewezen.

Toen hij bij den koning terug kwam, drukte deze zijn bewondering uit met te zeggen: „Ik heb veel sterke kerels gezien, maar iemand zoals jij, nog nooit!"

Nanzi voelde zich zeer gevleid wegens de prijzende woorden van Shon Arey, maar was nog veel gelukkiger met een aardig sommetje geld, dat deze hem in de hand drukte.

„Daar bouw je maar een nieuw huisje van voor je zelf en Shi Maria en de kinderen; het geld, dat overblijft, mag je houden om eten te kopen", zei de koning.

Nanzi draafde dol van plezier naar huis en vertelde Shi Maria de hele geschiedenis tot in halve centen (tot in de kleinste bizonderheden). Maria legde hem toen uit, dat ook zij juist vandaag een aanbod van een ander huis gehad had met een stuk grond er bij om te planten. Zij raadde haar echtgenoot dus aan, zijn geld te bewaren voor iets anders en met haar mee te gaan om het nieuwe woonhuis te verkennen.

Onderweg begreep Nanzi langzamerhand uit het praten van zijn vrouw, dat haar oom, Don Iscariot, gestorven was en zijn hele hebben en houden aan haar had nagelaten. Het nieuwe huis lag net naast de eigendommen van Compa Zeze, een verwijderd familielid van Nanzi.

Zeze kwam zelf zijn blijdschap betuigen met de nieuwe buren en al spoedig waren hun gesprekken zo intiem, dat Zeze in vertrouwen vertelde, dat hij nog al eens vet ging stelen in de buik van een van 's konings koeien. Daar had Nanzi wel oren naar, vooral daar Shi Maria en Pegasaya, zijn jongste zoon, dol veel hielden van tutu met rundervet.

---

draagt vruchten die veel op appeltjes lijken, maar zeer vergiftig zijn. Het eten van één appeltje kan iemand al een zware ziekte bezorgen. Wie met een bezweet hemd een appeltje of een blad aanraakt, loopt blaren op. Wie in de regen onder een manzanilla boom doorloopt, moet dat met een ziekte of zelfs met de dood betalen. Eén enkele druppel water, die van een m. blad in het oog druipt, kan iemand blind maken.

Zeze waarschuwde hem echter om vanavond niet te gaan, want, legde Zeze uit, de maan stond vanavond zo, dat ze weinig ingewanden had en dan zou een groot ingewand een klein ingewand opslokken.

Deze waarzeggerswijsheid klonk Nanzi als een flauwe voor-den-gek-houderij in de oren en roekeloos als altijd trok hij er op uit. Toen hij echter trachtte in de buik van de koe te kruipen, slokte deze hem in en hij kwam in de maag terecht, die door deze ongewone spijs natuurlijk geweldig opzwol. De koe kreeg het danig benauwd, loeide angstig en stierf na twee uur.

Shon Arey en enige soldaten kwamen toegelopen en zagen de koe met haar ongewoon dikke buik liggen. De koning krabde zich achter de oren, hoe het mogelijk was, dat hij niet eerder gemerkt had, dat het dier drachtig was. „Het lijkt wel of ze vijf kalveren draagt", meende de koning.

Er werd een veearts en een prima slachter bij gehaald en het dier werd volgens de regelen van de kunst opengesneden.

Maar wat men zocht: geen spoor van kalveren. Enigszins verbouwereerd en ten einde raad, sneed men al de ingewanden uit, de opgezwollen maag incluis, en wierp dit stinkende vuil over de omheining van de koninklijke weiden op de publieke weg.

Nanzi vond het nu welletjes, haalde zijn zakmes voor de dag en sneed zich een uitweg uit de benauwde koeienmaag. Dadelijk klaar voor een nieuwe streek, riep hij vertoornd over de omheining, dat, het een schande was; waarom ze niet beter uit hun doppen keken? dat hij net langs kwam met zijn „hoge zijde" op en zijn lange jas en de hele smeerboel van de koe over zijn hoofd had gekregen. Hij eiste schadevergoeding!!!!

De koning werd er verlegen van, want Nanzi raasde dat de lucht er van daverde en de hele buurt kijken kwam, wat er gaande was.

Om er spoedig op vreedzame wijze een einde aan te maken, gaf de koning order om op staande voet aan Nanzi dertig gulden uit te keren voor het aanschaffen van een nieuwe kachelpijp, overhemd en lange jas. Een medelijdende sergeant gaf hem nog een rieten wandelstokje cadeau en een sigaar.

Geheel in de nieuwe spullen gestoken kwam Nanzi bij zijn vrouw aan, die niet beter dacht, of hij zat weer achter slot en grendel. Op het eerste gezicht van dien deftigen heer schrok ze, want ze dacht, dat het Meneer was (de districtsmeester), maar toen ze haar beminden echtgenoot herkende, vloog ze hem juichend om de hals.

N.B. Tutu is een Curaçao's gerecht, bestaande uit meel, boontjes, suiker en water. Het is zware kost, die uit de mode raakt.

KRONIEK

SURINAME

Hoe weinig deugdelijke voorlichting aangaande Westindische aangelegenheden zelfs de koloniale rubrieken onzer groote pers aan het moederlandsche publiek verstrekken, bleek een dezer dagen opnieuw en wel uit een artikel over Chineesche huwelijken in Ned. Indië, voorkomende in een onzer voornaamste dagbladen.

Te Batavia zouden bij de Chineesche bevolkingsgroep het aantal buitenechtelijke geboorten statistisch bijna 37% bedragen van het totaal, doch nagenoeg alle geborenen zouden, volgens specifiek Chinesche opvatting, uit legale echtverbintenissen gesproten zijn. Een toestand welke eenige gelijkenis vertoont met die bij de Aziatische bevolkingsgroepen in Suriname, met dien verstande echter dat dáár volgens sommigen het aantal buitenechtelijke geboorten voor een belangrijk deel ook volgens eigen Mohammedaansche of Hindoeïstische riten tot de onwettige gerekend zouden moeten worden.

Suriname werd dan ook ter vergelijking genoemd en daarbij werd de enormiteit gedebiteerd dat langen tijd de Britsch Indiërs en Javanen in dit gebied weinig gebruik zouden gemaakt hebben van de gelegenheid om hun volgens eigen zeden gesloten huwelijken in de registers van den burgerlijken stand te laten inschrijven, een „vreemde lacune", waarin thans voorzien zou zijn, door een speciale wetgeving ten behoeve van de bevolkingsgroepen in kwestie.

En dat na alles wat er over de Aziatische huwelijken in Suriname in de Staten aldaar en in de pers, te doen geweest is!

Intusschen is nog niet gebleken dat er in Ned. Indië aan gedacht wordt aan de ritueele huwelijken der Chineezen wettelijke sanctie te verleenen. Het was niet voor het eerst dat men met betrekking tot Suriname plus royaliste que le roi heeft willen zijn.

Ter gelegenheid van de behandeling der Surinaamsche begrooting voor 1940 in de Tweede Kamer heeft de regeering vragen en opmerkingen te beantwoorden gekregen betreffende de z.g. „verindisching" van ons Nederlandsch Guyana. De minister verklaarde niet de bedoeling te hebben dat Suriname een „overwegend" Indisch karakter zou verkrijgen, maar dat het niet van overwegende beteekenis zou zijn wanneer het karakter des lands „vrij sterk" Indisch zou worden, als gevolg van de versnelde ontginning, mogelijk gemaakt door de aanwezigheid van een nijvere landbouwende bevolking (Javanen), waardoor de belangen der „inheemsche" bevolkingsgroep niet in het gedrang zouden behoeven te komen.

Men zou dergelijke vage uitingen betreffende belangrijke punten van Surinaamsch beleid onbevredigend kunnen achten; zij repliceeren ech-

ter op evenmin scherp gestelde passages in het Kamerverslag. Het is reeds een groot voordeel dat de Volksvertegenwoordiging blijk geeft de voornaamste factoren van het Suriname-probleem te onderkennen en dat zij aandacht besteedt aan bestaande meeningsverschillen betreffende de te nemen maatregelen. Of bij de mondelinge behandeling der begrooting nog dieper op de kwestie der verindisching (waarvan het belang der z.g. inheemsche bevolkingsgroep zeker niet de eenige belangrijke factor is) ingegaan zal worden, kan thans slechts worden afgewacht.

De opmerkingen der Kamer betreffende nationaalsocialistische elementen in het Surinaamsche politiecorps, n.s.-propaganda in Suriname en de oprichting van een Surinaamsch Arbeidsfront, beloofde de minister aan den gouverneur te zullen overbrengen. Er is dus niet volstaan met een verwijzing naar de resolutie van 26 November 1938, bij welke het lidmaatschap o.a. van de N.S.B. voor landsdienaren verboden werd; de militairen van het garnizoen, die tot het Nederlandschindische leger behooren, zullen wel buiten deze verbodsbepaling vallen, wat een eigenaardige toestand moet scheppen.

De veiligheid van Suriname tegen neutraliteitsschendingen is in de Eerste Kamer ter sprake gebracht, bij de behandeling der moederlandsche Defensiebegrooting; zelfs het geval van de Graf Spee in Uruguay is daarbij gereleveerd. Intusschen zijn in Suriname maatregelen genomen om de — sedert lang reeds „rustende" — schutterij wat men zou kunnen noemen mobiel te maken; de animo om als vrijwilliger tot het corps toe te treden schijnt bevredigend te zijn. Het denkbeeld van vrijwilligers is reeds geopperd door de Schutterijcommissie van 1912; zij besprak destijds in eigen kring zelfs de mogelijkheid van dienstplicht in Suriname, doch ontving van hoogerhand een wenk, dat een voorstel ter zake geen effect zou kunnen hebben. Dienstplicht, zoo was toen de meening der regeering, mag slechts aan de ingezetenen worden opgelegd, met het oog op eventueele verdediging des lands; en Suriname kwam niet in aanmerking om verdedigd te worden.

Om op de begrooting terug te komen, deze levert feitelijk geen nieuwe gezichtspunten op; de middelen hebben in 1939 wat ruimer gevloeid dan in 1938, doch de invoerrechten (107.000 gld. meer) hebben den invloed ondervonden van den ingetreden oorlogstoestand, door welken de invoer op het einde van 1939 ongewoon groot geweest is. Met dat al echter bedroeg het accres in totaal drie ton, de opbrengst boven de raming een half millioen.

De Rijksbijdrage is voor 1940 op een wat kleiner bedrag geraamd kunnen worden dan die voor 1939, zelfs wanneer in rekening gebracht wordt de subsidie welke bij nota van wijziging is aangevraagd voor de K.L.M., in verband met den nieuwen dienst Suriname-Curaçao. Buiten beschouwing blijft natuurlijk de extrabijdrage van vier ton, ten behoeve van immigratie en irrigatie.

In December verleden jaar kwam een transport Javaansche emigranten in Suriname aan; zij zouden op enkele groote plantage-ondernemingen te werk gesteld worden. De positie dezer lieden is wel een eigenaardige; zij zijn niet door werkcontracten gebonden (zooals bekend is had de Nederlandschindische regeering tegen zoodanige contracten bezwaar en hun beloofd t.z.t. de noodige faciliteiten te zullen genieten

bij vestiging als kleine landbouwers). Dwang tot het verrichten van loonarbeid bestaat er dus niet; alleen zou het gouvernement hun die te spoedig de plantages zouden willen verlaten de faciliteiten in kwestie voorhands kunnen onthouden, op grond van het motief dat zij nog niet voldoende „geacclimatiseerd" zouden zijn.

15 Februari 1940. M.

CURAÇAO

Een lawine van kranten uit Curaçao eenige dagen lang in het begin dezer maand deed de verwachting van heel wat nieuws en stof voor deze kroniek geboren worden. Wat viel dat tegen! Allereerst het bericht, in de Januarikroniek vermeld, over de Duitsche tankboot, die begin December plotseling de Caracasbaai zou hebben verlaten, nageslagen. Geen nieuws. De *Amigoe* heldert de geheimzinnigheid allerminst op — het blad doet er nog een schepje op, als het schrijft: „wat precies de bedoeling was, kan men wel vermoeden, echter niet zeker vaststellen." Berichten van twee dagen later zouden volgens hetzelfde blad inhouden, dat de tanker 200 mijlen van Curaçao zou getorpedeerd zijn. Zou daarmee misschien ook in verband staan wat de *Avondpost* zes weken later meedeelde, dat volgens Amerikaansche bladen een aanval van Duitsche duikbooten op Engelsche en Fransche schepen in West Indië wordt voorbereid? Curaçao wordt in dat bericht aldus genoemd: „Toeristen, die teruggekeerd zijn van Curaçao, hebben meegedeeld, dat de Duitsche bewoners daar op de hoogte zijn van het plan en in particuliere gesprekken hebben voorspeld, dat de neutrale en geallieerde scheepvaart in de naaste toekomst zou „suizebollen". En dan is er nog een U.P.-telegram van 10 Januari uit Willemstad, dat het Duitsche vrachtschip *Consul Horn*, dat van het begin van den oorlog af in Aruba lag, is vertrokken met 35 opvarenden van andere schepen.

Voor zoover ik weet, hebben de Nederlandsche bladen geen eigen berichten gehad over de onthulling van Roosevelts geschenk aan St. Eustatius. De *Bovenwindsche Stemmen* van 20 December geven er een bericht over. En dat bericht is een ingezonden stuk van „A native of Statia", die zich beklaagt over de behandeling, die sommige genoodigden van den „master of ceremonies" hebben moeten ondervinden. De redactie betreurde het al in het voorafgaande nummer, dat zij geen verslag had. Gelukkig geeft de *Amigoe* van 20 December er een.

Op 12 December 's morgens 9 uur kwam het Amerikaansche oorlogschip, een slagschip, *Wyoming*, op de reede van St. Eustatius. Er waren met den gouvernementssecretaris mr. Gronemeyer, als vertegenwoordiger van den gouverneur, nog al wat autoriteiten: de gezaghebber, mr. Gijsen van het Hof van justitie, de predikant, de pastoor, de dokter, en natuurlijk waren er commandant Patterson en zijn officieren van de *Wyoming*. Helaas, krijgt men alleen de onthullingsrede van mr. Gronemeyer te lezen. Wat commandant Patterson gezegd heeft, wordt niet verteld; ook moet men maar raden naar een gedicht, dat is voorgedragen. De commandant kreeg „het Curaçaose gedenkboek" (wat zou dat zijn?) en de bekende prent van Voorduin van St. Eustatius. Den volgenden dag was er een noenmaal en des middags voeren

de Amerikanen weg. Het opschrift van de plaat luidt in het Engelsch volgens de vertaling van het Curaçaosche blad: „Ter herinnering aan het Saluut dat aan de vlag van de Vereenigde Staten door dit fort met kanonnenvuur werd gebracht op 16 November 1776 op bevel van Johannes de Graaf, gouverneur van St. Eustatius, als antwoord op een saluut dat afgevuurd werd door de oorlogsbrik Andrew Doria onder bevel van Kapitein Isaiah Robinson van de Continentale marine. Op deze plaats werd de souvereiniteit van de Vereenigde Staten van Amerika voor de eerste keer formeel erkend aan(?) een nationaal schip door een buitenlandsche mogendheid. Aangeboden door Franklin Delano Roosevelt, president der Vereenigde Staten."

Het zou jammer zijn, als er geen datum op de plaat staat.

Het weekblad *Curaçao* heeft een lezenswaardig artikel „Over Ambtenaren die ....schrijven", waarin aan het slot ook *De West Indische Gids* wordt genoemd. Er zou een rondschrijven zijn van den vorigen gouverneur, dat aan ambtenaren zou verbieden op eigen gezag te schrijven. Het blad vraagt naar de rechtsgrond van zulk een verbod en acht het verkeerd. Ik verschil hierin met de redactie van gevoelen. De rechtsgrond ligt natuurlijk — als het verbod binnen redelijke grenzen gehouden is — in de rechtsverhouding tusschen gouvernement en ambtenaren, en het verbod lijkt mij juist voor een niet groote gemeenschap als de Curaçaosche maatschappij. Er zijn op dit gebied gevaren aanwezig, die men beter uit den weg kan gaan dan tegemoet loopen. De weinigen, die men gerust zou kunnen vrijlaten, moeten maar lijden met en voor de velen, die deze vrijheid niet zouden kunnen hebben, omdat zij de sterke beenen missen om deze weelde te dragen. Binnen redelijke grenzen moet deze beperking der persoonlijke vrijheid blijven, zei ik; anders wordt het een karikatuur: waarom zou een ambtenaar van openbare werken niet mogen schrijven over de uren van openstelling van het postkantoor? of een geestelijke niet over de bestrating van de Handelskade of de demping van het Waaigat?

Zou de Curaçaosche pers met opheffing van het verbod gebaat zijn? Terecht klaagt *Curaçao* over de moeilijkheden der Curaçaosche journalistiek. Maar het is, alsof de Curaçaoënaar, die zoo gezellig praten en vertellen kan, ervoor terugdeinst zijn gedachten en woorden gedrukt te zien. Ik zou uit eigen ervaring kunnen vertellen uit den tijd, waarin ik de rubriek Curaçao van het *Koloniaal Weekblad* verzorgde en brieven ontving met het refrein: zet U 't niet in de krant, of: zegt U niet, dat U 't van mij heeft. 't Is mij overkomen, dat men zei: schrijft U mij, maar zet uw naam niet op de achterzijde van de envelop, ik schrijf U terug en zal 't ook niet doen. En dan ging het heusch niet over staatsgevaarlijke onderwerpen. In dit opzicht is de Curaçaoënaar bang, ik weet echter niet waarvoor.

De Curaçaosche journalistiek heeft het niet gemakkelijk. Telt zij wel voldoende geschoolde krachten? Er zijn menschen met aangeboren journalistieke gaven. Ook in Curaçao. Ik denk aan de voortreffelijke brieven, die een tiental jaren geleden als „particuliere correspondentie" in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* verschenen en nimmer overtroffen werden, ook niet door de zoogenaamde vaste correspondenten der Nederlandsche bladen, Ook *Voz di pueblo* had jaren geleden vaak degelijke artikelen. En *Curaçao* mag er in dit opzicht ook wezen. F.

BIBLIOGRAPHIE

TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Ons Suriname. Januari 1940, no. I. 25 jaar Stadszending-Paramaribo, 1914—I November — 1939; Het Kwartaals-kwartje voor Suriname.

Koloniaal Missie Tydschrift. 15 Januari 1940, Afl. I. Verslag van de Missie van Curaçao over het jaar 1938.

De Vacature 10 October 1939, Curaçaosche Radio-voordracht voor de A.V.R.O. op 29 Juni 1939.

Revue Internationale Prod. Col. 14de jrg. no. I 64/6 La préparation de la banane séchée á la Martinique.

The West India Committee Circular. 30 November 1939, no. 1074. The West Indies and the war.

Idem. 14 December 1939, no. 1075. Cosmopolitan British Guiana; The West Indies and the War.

Idem. 28 December 1939, no. 1076. Agricutural Reports British Guiana and St. Lucia; West Indian Trade in 1939.

Idem. 11 Januari 1940, no. 1077. Holland's West India Committee; Agricultural Conditions. Trinidad and Tobago, Dominica; West Indian Films In Empire Film Library [geopend Juni 1935, bevat 1600 stuks over 470 onderwerpen in het Imperial Instituut te Londen.]

Nieuwe Rotterdamsche Courant, 10 Februari 1940. Avondblad C. Negermuziek uit de Nederlandsche West. [Suriname].

Hervormd Nederland. 1 Februari 1940 no. 87. Uit de geschiedenis van de Hervormde kerk in Essequebo en Demerary [met foto van het oude avondmaalzilver dezer kerken], door Fred. Oudschans Dentz.

Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde. 28 October 1939. Tuchtrecht in Suriname, door H. Pinkhof [die het met de Surinaamsche geneesheeren eens is om het tuchtrecht niet aan het Hof van Justitie op te dragen, zooals de ingediende ontwerpverordening voorschrijft].

Tropical Agriculture Trinidad. 16de jrg. no. 12. Latent-infection in tropical fruits, door C .W. Wardlaw, R. E. D. Baker en S. H. Crowdy; Some economic aspects of the depression in Trinidad cacao industry; Recent progress in the cultivation of Tung oil trees (Aleurites Fordii and A. Montana) door C. C. Webster.

Pharmaceutisch weekblad. 77ste jrg. no. 2. De werkzame bestanddeelen van het curare [Oerali, woerali, het pijlgif der Indianen, een tegengift van strychine].

The Geographical Journal. Vol XCV no. 1. The Coral cays of Jamaica, door J. A. Steers.

Journal Jamaica Agricultural Society. 43ste jrg. no. 9. The gungo or pigeon pea (Cajanus indicus) en The cow pea and blackeye pea (vigna sp.); Maize or corn; Use of minerals in the maintenance dairy cattle, door T. P. Lecky.

Idem. no. 10. Marketing of Jamaica bananas in England, door P. W. Murray; Livestock in Jamaica, door J. W. Howe. O.D.

TOBAGO

Een bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche kolonisatie in tropisch Amerika

W. R. MENKMAN

V

Wij zijn thans van zelf weder bij Hertog Jacobus aangeland en moeten nagaan hoe deze zich intusschen ten aanzien van Tobago gedragen had.

Bij de vredesverdragen van Breda, Westminster en Nijmegen was met zijn aanspraken of belangen geen rekening gehouden [1]) en dat het op zijn verzoek geweest zou zijn dat de Fransche Koning in 1677 de Nederlanders van Tobago had laten verdrijven, zooals in 1699 van weinig betrouwbare zijde aangevoerd werd, is moeilijk aan te nemen [2]). Toch vinden wij ook elders een uitlating welke misschien in dezelfde richting wijst [3]).

Aan de diensten, in 1645/1650 aan de zaak van Karel I en Karel II bewezen, hebben herhaaldelijk 's Hertogs, niet altijd zeer bekwame, vertegenwoordigers tevergeefs herinnerd; ook had Jacobus aangeboden zijn zoon, die in onzen derden Engelschen oorlog onder den Prins van Oranje diende, wat in Engeland ontstemming verwekt had, terug te roepen [4]). Deze zoon was Friedrich Casimir, die in 1672/1674 met de Baltische regimenten aan onze zijde tegen Frankrijk streed; ook de tweede zoon, Ferdinand, trad later in Nederlandschen krijgsdienst [5]).

Intusschen had de Hertog reeds in 1670 een commissie ge-

[1]) Calendar of State Papers America and West Indies, 1669/1674, nos. 1067, 1192; als voren 1685/1688, no. 1184; Seraphim, zie vroeger.

[2]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1699, no. 973.

[3]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1685/1688, no. 1033.

[4]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1669/1674, no. 1067; als voren 1685/1688, no. 1184.

[5]) Seraphim, zie vroeger.

geven tot het aanwerven van personeel om Tobago in bezit te nemen en te koloniseeren [1]) en in 1675 zond hij twee schepen uit, welke echter, door verraad van den bevelhebber en tegenstand van de Deensche regeering, niet op hun bestemming aangekomen zijn [2]); in hetzelfde jaar bracht de Council of Trade and Plantations een afwijzend advies uit aan den Engelschen Koning, met betrekking tot Jacobus' aanspraken op het eiland [3]).

In de jaren 1675/1681 is door de Koerlandsche vertegenwoordigers te Madrid en te Versailles moeite gedaan om, als vergoeding der schade wegens het opbrengen van Koerlandsche schepen (zie vroeger), een Spaansch of een Fransch Westindisch eiland (Trinidad, resp. Martinique) voor den Hertog te verkrijgen; aan Spanje werd daarbij aangeboden dat kolonisatie van Roomsch-katholieken toegestaan zou worden, de missie onder de Indianen begunstigd en de handel met de Spaansche monarchie opengesteld. Van dit alles echter kwam niets [2]). Ook in Afrika ging het met de Koerlandsche zaken niet naar wensch; de Engelsche Afrikaansche compagnie zorgde er wel voor dat de vrijheid van handel, welke den Hertog in 1664 toegezegd was (zie vroeger) een doode letter bleef en protesten hadden geen uitwerking [2]).

Van 1681 af concentreerde Jacobus zijn aandacht geheel op Tobago. Lang evenwel zou hij daarmede niet kunnen voortgaan, want in 1682 kwam voor hem het einde van alle aardsche streven; hij werd opgevolgd door zijn zoon, Friedrich Casimir, die de hertogelijke waardigheid bekleedde tot zijn dood in 1698. De rechten op Tobago echter gingen volgens Jacobus' testamentaire beschikkingen over op den tweeden zoon, Ferdinand, doch deze deed later afstand, ten behoeve van den regeerenden Hertog [2]).

Er is beweerd dat Hertog Jacobus in 1679 weder bezit van het eiland zou genomen hebben [4]), maar daarvan is niets positiefs te vinden. Wel rustte de Hertog in dat jaar weder een expeditie uit, maar door verraad van den commandeur viel althans één schip (de Blompot) in handen van de Algerijnsche zeeroovers [5]), zoodat het niet zeker is of men op Tobago aankwam.

Merkwaardig is dat met de Blompot een brief ging van de Engelsche Kroon (onderteekend Sunderland, namens den Ko-

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1702, no. 717.

[2]) Seraphim, zie vroeger.

[3]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1675/1676, no. 681.

[4]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1699, no. 973.

[5]) Stukken betr. het Eiland Tabago, zie vroeger; J. C. P. (raetorius), tw. hoofdst., zie vroeger.

ning), van 19 Januari 1679/1680, aan den gouverneur van Barbados, welke later uitgespeeld is als een aanbeveling van des Hertogs onderneming, maar waarin alleen gezegd werd dat de schepen op Barbados, tegen betaling, zouden mogen ververschen; zoo noodig kon de gouverneur ook andere hulp verleenen. Deze introductie echter, werd er uitdrukkelijk bij vermeld, mocht niet beschouwd worden als een vergunning om, in strijd met de navigation laws, handel te drijven [1] [2].

In 1681 gaf Hertog Jacobus aan captain John Poyntz een patent of commissie en 's Hertogs vertegenwoordiger, Abraham Marin, sloot in hetzelfde jaar met genoemden Poyntz een contract [3].

Deze Poyntz was een avonturier, die in Engelschen marinedienst alle Westindische eilanden had leeren kennen. Zijn jongere broeder had als militair in de Nederlanden gediend en later in het keizerlijke leger, was in 1650 met Willoughby naar West Indië gegaan, daarna gouverneur van de Leeward Islands geworden en vervolgens, na een verblijf in Virginië, gouverneur van Antigua (1661/1663). Van onzen John Poyntz, die dus wel Westindische relaties had, zijn twee geschriften in druk verschenen over de kolonisatie van Tobago (Londen 1683) [4].

John Poyntz heeft later beweerd dat hij in 1678/1679 verscheidene reizen gemaakt had van Barbados naar Tobago, waar hij den „Emperor" van Trinidad ontmoet had, het Indiaansche stamhoofd dus, die gaarne door Poyntz' bemiddeling een tractaat van vrede en vriendschap wilde sluiten met den Koning van Engeland, om in hoedanigheid van vazal van Z.M. als heer van Tobago op te treden [5]. Poyntz' memories echter, waarvan er ook eenige in vertaling in het Rotterdamsche gemeentearchief berusten [6], kunnen niet altijd au sérieux genomen worden.

Bij het sluiten van het contract met Poyntz werd van Koerlandsche zijde blijkbaar van het standpunt uitgegaan dat het

---

[1]) Seraphim, zie vroeger.

[2]) Stukken betr. het Eiland Tabago, zie vroeger; J. C. P. (raetorius), tw. hoofdst., zie vroeger.

[3]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1681/1685, no. 1467; als voren, 1700 no. 264; J. C. P. (raetorius), Lett. F. bl. 43, Lett. L. bl. 72, ook tw. hoofdst., zie vroeger.

[4]) Dictionary of national biography.

[5]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1699, nos. 933/973.

[6]) J. C. P. (raetirius), Lett. G., bl. 51, zie vroeger; Stukken betr. het Eiland Tobago, zie vroeger.

tractaat met Karel II van 1664 niet meer van kracht was, of dat Engeland zoozeer in gebreke gebleven was, dat men het niet meer behoefde na te komen.

Immers, niet alleen dat aan Poyntz en zijn compagnie een zekere oppervlakte land op Tobago afgestaan werd, doch hun werd ook vrije handel verleend, met alle deelen der wereld, alsmede het recht van neutraliteit in iederen oorlog waarbij de Hertog mede betrokken zou zijn. Het een en ander was natuurlijk in strijd met de bepalingen van het tractaat van 1664 [1]). Poyntz' compagnie zou in drie jaar tijds 1200 kolonisten moeten overbrengen, doch Roomschkatholieken zouden uitgesloten zijn (dit blijkbaar met het oog op Engeland), de kolonisten zouden trouw moeten zweren aan den Koning van Engeland en den Hertog van Koerland, zij zouden echter zelfbestuur genieten; de compagnie zou na zeven jaren geen tol meer verschuldigd zijn aan den Hertog. Blijkbaar heeft na den dood van Jacobus de nieuwe Hertog, Friedrich Casimir, het contract met Poyntz bekrachtigd en dezen laatste tot gouverneur van Tobago aangesteld [2]).

Het is duidelijk dat wij te doen hebben met een poging van de zijde van Koerland om Tobago te koloniseeren met Engelschen; Abraham Marin was 's Hertogs resident te Whitehall [3]).

Verder staat het vast dat nog tijdens Jacobus' leven eenige expedities uitgerust zijn naar Tobago, onder welke dan die waartoe het schip Blompot behoorde (zie vroeger), maar waarbij de naam Poyntz niet genoemd wordt; wel echter die van den kolonel Monck [4]).

Midden 1681 werd van Barbados gerapporteerd dat kort geleden onderdanen van den Hertog van Koerland (geen Engelschen dus) getracht hadden een kolonie op Tobago te stichten; zij waren echter niet opgewassen gebleken tegen de Indianen en de onder deze levende, even wilde, Franschen. De Koerlanders hadden het veld geruimd en waren via Barbados gerepatrieerd [5]). Ook is er sprake van een nieuwen aanvoer, van 100 personen, met een schip

[1]) Seraphim, zie vroeger; J. C. P. (raetorius), Lett. L. bl. 72, zie vroeger; Calendar of State Papers, America and West Indies, 1685/1688, no. 1007; als voren, 1700, no. 264.

[2]) J. C. P. (raetorius), Lett. H., bl. 53, Lett. I., bl. 67, zie vroeger; Stukken betr. het Eiland Tobago, zie vroeger.

[3]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1681/1685, no. 818.

[4]) Seraphim, zie vroeger; J.C.P. (raetorius), tw. hoofdst., zie vroeger.

[5]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1681/1685, no. 136.

van den Hertog, eind 1681 of begin 1682 op Barbados aangeloopen voor het inslaan van benoodigdheden, welke expeditie geacht werd ook wel te zullen mislukken [1]). Men schijnt er echter in geslaagd te zijn, bij deze of bij een andere gelegenheid in hetzelfde jaar, op Barbados 135 Engelsche kolonisten bereid te vinden hun geluk op Tobago te beproeven, doch voordat het jaar verstreken was kon alweder een mislukking geconstateerd worden, waarover Sir Thomas Lynch, de gouverneur van Jamaica, zijn voldoening uitsprak [2]). Hij had den Koerlandschen agent, zekeren Hesselberg, ontmoet en later iemand gesproken die de Koerlandsche kolonie in verval had aangetroffen; het eiland was droog en voor kolonisatie ongeschikt bevonden en de Koerlandsche gouverneur was „sottish and arbitrary". Dat de Koerlanders op Barbados een aanbeveling van den Koning hadden kunnen vertoonen (zie vroeger), kon Lynch niet begrijpen, immers iedere nieuwe kolonie was een gevaar voor Engeland; Tobago zou voorzien moeten worden door de Hollanders, die goedkooper verkochten en de producten duurder betaalden dan de Engelschen. De Engelsche handel zou vernietigd worden, Sint Eustatius, Saba en Curaçao deden reeds genoeg afbreuk aan de Engelsche Leeward Islands; goed geluk, schreef Lynch, had nu voor de Engelschen gedaan wat zij zelf hadden moeten doen.

De boven beschreven Koerlandsche expedities hadden plaats, staande de overeenkomst met Poyntz, welke, zooals wij gezien hebben, ook door Friedrich Casimir gehandhaafd was, zij het dan ook dat deze laatste zijn vertegenwoordiger in Engeland, Sir Richard Deerham, in 1682 voor Koerland gunstiger voorwaarden bij de Engelsche combinatie had laten bedingen [3]).

Heel in het begin van 1683 blijkt iets van pogingen om van Engeland uit Tobago te koloniseeren, van de zijde van Poyntz en de zijnen; de Lords of Trade and Plantations echter hadden toen reeds voor de Kroon een memorie opgesteld, waarin niet alleen een overzicht gegeven werd van de geheele Tobago-situatie, maar tevens middelen aan de hand werden gedaan „for vacating the Duke of Courland's pretentions" [4]). Toen dan ook Poyntz c.s. zich tot den Koning wendden, met de mededeeling, dat zij met den

---

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1681/1685, no. 357.

[2]) Als boven, nos. 668, 769.

[3]) Seraphim, zie vroeger.

[4]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1681/1685, no. 895.

Hertog gecontracteerd hadden en de vraag welke vlag (sic) de nieuwe kolonie voeren zou, welke slechts door trouwe onderdanen van Z.M. bewoond zou worden [1]), kregen zij nul op het request.

Het schip waarmede Poyntz en eenige anderen naar de West vertrekken wilden, mocht niet uitvaren en werd ongeveer een jaar lang te Gravesend opgehouden; de Koning verbood de uitvoering van het plan en schreef den gouverneur van Barbados „to discourage any such undertaking" in zijn ressort. Het beoogde doel werd schadelijk geacht voor de Engelsche belangen en protesten van Poyntz hadden geen effect [2]).

In Maart 1683 schreef Stapleton, die een expeditie tegen de Indianen ondernemen wilde (die iets tegen de Engelsche eilanden in hun schild schenen te voeren) en ook op Tobago meende te moeten optreden, dat laatstgenoemd eiland verlaten was, zoowel door Koerlanders als door Nederlanders [3]). Bezetting en evacuatie hebben elkander in de zeventiende eeuwsche geschiedenis van Tobago met haast eentonige regelmatigheid opgevolgd; men mag wel aannemen dat er altijd wel enkele blanken achterbleven, of dat er na iedere catastrophe wel individueele kolonisten van naburige eilanden heentrokken. In ieder geval echter bevond Tobago zich, toen de Poyntz-onderneming om hals gebracht was, nog voordat zij een aanvang had kunnen nemen, weder eens in de positie van een Niemandsland, ten minste wat betreft de georganiseerde kolonisatie.

Staatsrechtelijk was het Fransch gebied; dat mag niet vergeten worden. En dat de Franschen wel degelijk op hun rechten stonden, blijkt uit het feit dat een Engelsche gewapende „sloop" van Barbados in 1686 op Tobago klachten vernam aangaande een Fransch schip, met een commissie van den ons bekenden Graaf de Blénac, die thans op Martinique gezag uitoefende, welk schip het Engelsche verkeer met Tobago moest beletten. De Fransche bark bovenbedoeld werd door de Engelsche „sloop" genomen en naar Barbados opgebracht, als verdacht van zeeroof, wat aanleiding gaf tot een klacht van den Franschen gezant. Dat in de stukken, op deze zaak betrekking hebbende, gesproken wordt van

---

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1681/1685, no. 971.

[2]) Als boven, nos. 1077, 1449, 1451, 1457, 1459, 1566, 1467, 1468, 1498, 1507, 1530, 1532, 1533; Seraphim, zie vroeger; Dauxion L., tw. deel, zevende hoofdst., zie vroeger.

[3]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1681/1685, no 1006.

twee Koerlandsche getuigen, die bedreigingen van den Franschen kapitein hadden aangehoord, bewijst dat Tobago destijds toch niet zoo heelemaal door de blanken verlaten was [1]).

De aanwezegheid van Koerlanders op Tobago in het najaar van 1686 wordt echter verklaard door een bericht, dat in 1684 weder 400 man uit Koerland vertrokken waren, van welke kolonisten in 1688 het overschot ontmoedigd teruggekeerd zou zijn, nadat in 1686 de gouverneur overleden was [2]). Deze gouverneur echter kan dan niet Dietrich von Altenbockum geweest zijn.

Deze laatste n.l. kwam 15 October 1687 op Tobago aan, vergezeld van Abraham Marin, den vroegeren vertegenwoordiger van den Hertog in Engeland; men had van de 400 Koerlanders nog maar ongeveer 80 aangetroffen. De rest was door de Indianen vermoord, van honger omgekomen, of had elders een goed heenkomen gezocht, toen hulp uit het moederland achterwege bleef. Ook deze Koerlandsche kolonisatie was mislukt, vooral omdat de Engelsche Kroon, conform de adviezen aan den Koning uitgebracht, geweigerd had hulp te verleenen, door toe te staan dat de Koerlanders, blijkbaar geen geschikte kolonisten, bijgestaan werden door Engelschen, hetzij uit Engeland zelf, hetzij van Barbados [3]).

De attorny general in Engeland had geadviseerd dat de vroeger aan den Hertog van Koerland verleende „grant" als „void in law" beschouwd mocht worden, omdat de Hertog zijn deel der overeenkomst van 1664 niet nagekomen was; de Lords of Trade and Plantations hadden daaraan de practische overweging toegevoegd dat het nadeelig voor Barbados zou zijn, wanneer Tobago in vreemde handen was. De Koerlandsche vertegenwoordiger had daar tegenovergesteld, dat het veel veiliger voor Engeland was, wanneer het eiland zich in handen van neutralen bevond.

Merkwaardig was het advies van den luitenant gouverneur van Barbados in dit stadium der zaak, in de eerste plaats omdat er uit blijkt dat Tobago (nog altijd een Fransch eiland) feitelijk onder Engelsch militair bewind stond. Hij wenschte maar dat de Franschen (die er dus ook nog waren) even weinig bekwaam waren om hun deel van Tobago (d.i. het vroeger door de Nederlanders bezette deel) te koloniseeren, als de Koerlanders gebleken waren te zijn; de Franschen bleven steeds gevaarlijke buren. Van een Koer-

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1685/1688, nos. 923, 997, 1529.

[2]) Seraphim, zie vroeger.

[3]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1685/1688, nos. 1007, 1033, 1184, 1205, 1206, 1467, 1898.

landsche kolonisatie, zoo meende de luitenant gouverneur, zou nooit iets terecht komen en het was daarom eigenlijk het beste voor Engeland om het eiland geheel aan den Hertog over te laten. Overigens had de luitenant gouverneur, niets van eenige overeenkomst met den Hertog afwetend, geweigerd kolonisten van Barbados daarheen te laten gaan.

Het blijkt niet of men destijds eenig voordeel voor Engeland zag in het bezit van Tobago, dan alleen in zoover dat het eiland verscheidene goede havens had en niet aan orkanen blootstond [1]).

Er is een aanwijzing dat de reeds eerder genoemde kolonel Monck in 1689 wederom naar Tobago vertrok (als gouverneur!), met eenige Koerlandsche schepen [2]); welk resultaat deze expeditie had valt niet na te gaan. Alleen werd in hetzelfde jaar wederom door den Koning toestemming geweigerd om de Koerlandsche kolonisten door Engelsche ter zijde te laten staan [3]). In of omstreeks 1689 zouden 70 Koerlanders door een Engelschen scheepskapitein naar Tobago overgebracht zijn, waar hun voornaamste bezigheid zou bestaan in het kappen van hout voor Babados [4]).

In de volgende tien jaren viel meer en meer de aandacht op de waarde welke Tobago hebben kon als Engelsche bezitting; het eiland was een Amerikaansch Madera, het leverde hout voor scheepsherstellingen, maar ook brandhout voor de suikermolens op Barbados, welke welhaast voor de onontbeerlijke brandstof van Tobago afhankelijk waren. Van de vruchtbaarheid en de productiemogelijkheden van Tobago waren althans de agenten van Barbados in Engeland overtuigd. Men wist op Barbados ten slotte niet beter, of Tobago behoorde aan de Engelsche Kroon en in ieder geval achtte men het zeer wenschelijk dat beide eilanden onder hetzelfde gezag zouden staan [5]).

Naar Engelsche opvattingen was ook misschien de eigendom, of de souvereiniteit, in 1677 niet op Frankrijk overgegaan, dan alleen voor zoover betrof het gedeelte van het eiland van waar de Nederlanders verdreven waren; ook kon men de Fransche actie van genoemd jaar wel beschouwen als een plundertocht, welke in

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1681/1685, nos. 871, 1363.

[2]) J. C. P. (reatorius) eerste hoofdstuk, zie vroeger.

[3]) Als voren, Lett. C. bl. 39, zie vroeger.

[4]) Hans Sloane M. D., A voyage to the islands Madera, Barbados, Nieves, St. Christophers and Jamaica, Londen 1707.

[5]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1693/1696, no. 216; als voren, 1699, nos. 582, 970; J. C. P. (raetorius) eerste h.st zie vroeger.

den status van het eiland geen wezenlijke verandering ten gevolge gehad had.

Bestond er eenig gevaar dat zeeroovers van Tobago gebruik zouden maken als station, dan was het de Engelsche krijgsmacht in de Caraibische wateren, welke zich tot optreden geroepen voelde [1]).

De Nederlanders, zoo redeneerde men in Engeland, waren op Tobago niet meer dan indringers geweest en de Franschen hadden er zich niet (officieel) gevestigd. Tegen de terzijdestelling der Fransche aanspraken protesteerde echter de Fransche gezant bij het Engelsche Hof; hij beweerde dat Frankrijk het eiland niet geabandonneerd had [2]).

Dit protest werd geuit naar aanleiding van nieuwe kolonisatieplannen in Engeland, d.w.z. Koerlandsche plannen om met behulp van Engelsch kapitaal en Engelsche kolonisten het eiland te exploiteeren.

Twee nieuwe Koerlandsche vertegenwoordigers, Karl Johan Baron von Blomberg en J. C. Praetorius (een Nederlander?) namen wederom het project van een Koerlandsche vestiging in West Indië ter hand. Er was zelfs voor de tweede maal sprake van een Koerlandsche kolonisatie op Trinidad [3]).

Het gevaar, vooral voor Barbados, lag echter in een hernieuwde Koerlandsche occupatie van Tobago en de Engelsche autoriteiten waren dus op hun hoede, met betrekking tot wat er ten aanzien van laatstgenoemd eiland gebeurde [4]).

Namens den Hertog werd in 1698 opnieuw met een Engelsche combinatie gecontracteerd, waarvan ditmaal Nich. Dupin en Thomas Puckle (blijkbaar Londensche kooplieden) de voornaamste personen schijnen te zijn geweest. Men zou wederom zekere rechten op den grond verkrijgen, waar tegenover de Hertog zekere geldelijke voordeelen zou genieten [5]).

Wederom had een onderzoek plaats naar de rechten van de Engelsche Kroon ten opzichte van Tobago. De combinatie vroeg

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1696/1697, nos. 843, 844; als voren, 1699 no. 989.

[2]) Calendar of State of Papers, America and West Indies, 1699, nos. 921, 925, 970.

[3]) Seraphim, zie vroeger; J. C. P. (raetorius) eerste en tw. hoofdst., zie vroeger; Calendar of State Papers, America and West Indies, 1697/1698, no. 1061.

[4]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1697/1698, no. 1075; als voren, 1699, nos. 2, 5, 37, 87.

[5]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1699, nos. 367, 1046; als voren, 1700, nos. 203, 232; J. C. P. (raetorius), Lett. N. bl. 87, zie vroeger.

dat twee „frigotts" beschikbaar zouden worden gesteld om gegadigden naar het eiland over te brengen; zij stelden voor dat de kolonisten gekozen zouden worden uit de onderdanen van den Koning, terwijl ook protestantsche Zwitsers in aanmerking zouden komen. Er zou geen nadeel aan de Engelsche belangen worden toegebracht, integendeel, Tobago zou den anderen Engelsche koloniën van dienst kunnen zijn; mochten de Franschen kolonisatieplannen opvatten, dan zouden deze zich zeker tot de Hollanders wenden en juist Fransche en Nederlandsche concurrentie moest voorkomen worden. Er was ook een onderneming in wording van een Schotsch edelman, maar Dupin en Puckle beschouwden zich zelf als de ernstigste candidaten voor de kolonisatie van Tobago [1]).

De adviseurs der Kroon ontraadden wederom het sanctionneeren eener Koerlandsche kolonisatie; de Hertog was zijn verplichtingen ingevolge het tractaat van 1664 niet nagekomen, had niet tijdig gekoloniseerd en ook geen hulp verleend aan Engeland ter vermeestering van Tobago op de Nederlanders in 1672. Bovendien, wanneer de kolonisten op Tobago onderdanen van een vreemd vorst zouden zijn, zouden andere Engelsche koloniën in Amerika met Tobago geen handelsrelaties mogen onderhouden en, waren het Engelsche onderdanen, dan zouden zij niet met een vreemd Europeesch land mogen handelen; de nationaliteitskwestie leverde dus ook een onoplosbaar probleem op.

De Koning behoorde derhalve de aanspraken van den Hertog te ontkennen en geen vestiging op Tobago onder Koerlandsch gezag te sanctionneeren. De Koning hield zich aan dit advies en de aanwerving van kolonisten, zoo in Engeland als op Barbados, werd verboden [2]).

Intusschen was tegen de actie van Dupin, Puckle c.s. ook de ons bekende Poyntz opgekomen, die beweerde de oudste rechten te hebben niet alleen, maar „to have developed planting and settling" op Tobago en zich daarvoor geldelijke offers getroost te hebben [3]). Het kan zijn dat P. nog in 1693 in Engeland de Koerlandsche belangen vertegenwoordigd had [4]). Dat hij in 1698 geen

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1697/1698, no. 219; als voren, 1699, nos. 366, 386, 923, 1083; als voren, 1700, no.232; J. C. P. (raetorius), Lett. G. bl. 41, Lett. N. bl. 87, zie vroeger.

[2]) Calendar of State of Papers, America and West Indies, 1699, nos. 402, 420, 422, 532, 551; als voren, 1700, nos. 263, 264; J. C. P. (raetorius), Lett. L. bl. 72, zie vroeger.

[3]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1699, nos. 331, 1037; als voren, 1700, no. 2.

[4]) Dauxion L., tw. deel, zevende hoofdst., zie vroeger.

succes had, ligt voor de hand, maar wij zullen hem later nog eens ontmoeten.

Wij moeten nu even op onze schreden terugkeeren, om te spreken over hernieuwde onderhandelingen met Brandenburg, welke in 1691, dus onder Friedrich Casimir, gevoerd, maar in 1693 beeindigd werden, zonder dat een resultaat bereikt was, ook al weder wegens verzet van Engelsche zijde. De Hertog had Tobago willen exploiteeren in samenwerking met den Keurvorst; het bestuur zou uitgeoefend moeten worden door een gouverneur met vier raden, waarvan twee door de eene en twee door de andere partij te benoemen. Deze onderhandelingen zijn voor ons interessant, omdat partijen het er blijkbaar over eens geworden waren, Balthasar Bex tot gouverneur te benoemen [1]).

Het lijdt geen twijfel of bedoeld werd Balth. Beck, de ons bekende zwager van Jan Doncker, den directeur van Curaçao. Beck was in 1673 vaandrig, later kapitein der burgerij en agent van het slavenasiento op Curaçao [2]). De luitenant gouverneur van Jamaica, die hem in 1685 ontmoette, noemde hem een in Spanje opgevoed Hollander [3]) en er is veel aangaande hem bekend in verband met het asiento van Barroso en Porcio, later Coymans [4]).

Zooals reeds eerder opgemerkt, waren het vooral de voordeelen van den slavenhandel, welke Europeesche mogendheden en vorsten vestigingen op de Westindische eilanden deden begeeren.

De Engelschen Dupin en Puckle c.s. hadden er den Hertog op attent gemaakt dat ook de Hollanders weder plannen hadden om op Tobago te koloniseeren [5]) en daarvan blijkt inderdaad ook uit de reeds eerder genoemde stukken in het Rotterdamsche gemeente-archief [6]), welke uitvoeriger behandeld zullen worden in het Rotterdamsche Jaarboekje. Dat men in Nederland op de medewerking van den Koning (van Frankrijk?) rekende, zooals beweerd werd, zal wel onjuist zijn.

---

[1]) Seraphim, ie vroeger.

[2]) C. P. Amelunxen, De geschiedenis van Curaçao opnieuw verteld, p.p. 37/39, Den Haag 1929.

[3]) Documents... Slave Trade..., tw. ged., 17de eeuw, document 131, zie vroeger.

[4]) West-Indische Gids, XVII, 11; Irene A. Wright, The Coymans Asiento, Bijdragen Vad. Gesch. & Oudheidk. VI, 1; Docum.... Slave Trade..., tw. ged., 17de eeuw, doc. 119, zie vroeger.

[5]) J. C. P. (raetorius). Lett. N. bl. 87, zie vroeger.

[6]) Stukken betr. het Eiland Tobago, zie vroeger.

Die Hollandsche plannen echter waren den Hertog geenszins onbekend, immers de kolonisatie waaraan gedacht werd zou er een zijn onder de auspiciën van Ferdinand, administrateur van Koerland. Aangezien deze als zoodanig in de stukken genoemd wordt, weten wij dat de transactie plaats had nadat Friedrich Casimir in 1698 overleden was; de titel was overgegaan op den minderjarigen zoon Friedrich Wilhelm, voor wien zijn oom Ferdinand als regent optrad.

Men stelde zich voor te Rotterdam, met voorkennis en toestemming der stedelijke regeering, een compagnie op te richten, onder wier directie Tobago bevolkt en geëxploiteerd zou worden en niet alleen een „Police van intekeninge'' werd ontworpen, maar ook een reglement op de policie van het eiland, de negotie en de financieele verhouding tusschen compagnie en kolonisten.

Verder werden er eenige nota's gewisseld over de positie van den Hertog tegenover de compagnie, diens financieele belangen, het bestuur der kolonie, de kwestie van den godsdienst, de defensie, de verhouding tot den Koning van Engeland enz. Daarbij schijnt het echter gebleven te zijn.

Er bevindt zich onder de stukken in kwestie nog een ander project, van geheel anderen aard, waarvan niet blijkt of het aan het hierboven behandelde voorafging, of er op volgde.

Op 23 Januari 1698 wendden eenige burgers van Middelburg zich tot de Staten-Generaal, met de mededeeling dat men een compagnie gevormd had tot het koloniseeren van Tobago.

Men bracht in herinnering het bijzondere octrooi dat de Lampsins' vroeger gehad hadden voor Tobago en de Van Pere's voor Berbice,alsmede het octrooi van 13 September 1682 der West-Indische Compagnie voor Suriname en verzocht nu een zelfde voorrecht voor Tobago, dat gelegen was in het rechtsgebied van de West-Indische Compagnie, maar niet door haar geoccupeerd en geheel geabandonneerd was. Requestranten verlangden wel een monopolie, maar tevens een machtiging om anderen op redelijke voorwaarden te mogen toestaan plantages te stichten.

Ook van eenig resultaat op dezen stap blijkt niets.

Waarschijnlijk is het naar aanleiding van dit plan dat Hertog Ferdinand zich op 14 Augustus 1698 bij de Staten-Generaal beklaagde over een aanslag op zijn rechten; het lijkt echter vreemd dat hij voor zich zelf optrad, hoewel hij, zooals wij gezien hebben, zijn eigen aanspraken ten behoeve van wijlen Friedrich Casimir opgegeven had en nu slechts op kon komen voor de belangen van zijn minderjarigen neef, Friedrich Wilhelm, den zoon van zijn overleden broeder.

Kunnen wij dus zeggen dat met de afsluiting der zeventiende eeuw ook de Nederlandsche betrekkingen tot Tobago tot een eind gekomen waren, in Engeland bleef er een Tobago-probleem bestaan.

Tegenover Franrijk handhaafde men nog eens langs diplomatieken weg de rechten van den Engelschen Koning op het eiland [1]).

Onder Queen Ann deed captain Poyntz nog eens een poging om iets op Tobago te beginnen en hij stelde het daarbij voor alsof hij en de mede-onderteekenaars van zijn request recht hadden op het eiland uit hoofde van een „grant" van wijlen Hertog Jacobus, doch hij maakte het voorbehoud dat ook met de aanspraken der Indianen rekening gehouden moest worden, een geheel nieuw gezichtspunt. Ook deed hij het voorkomen dat hem iets bekend zou zijn van minerale rijkdommen en van het voorkomen van pareloesters en van ambergris op Tobago. De reeds eerder genoemde „Emperor of Caribbees" zou nog steeds verlangend zijn naar vrijen handel met de Engelschen; werd deze toegestaan, dan zou ook de kerstening der Indianen ter hand genomen kunnen worden en verder zou Tobago kunnen dienen als asilum pauperum voor Engeland. Het gouverneursschap bood men grootmoediglijk aan Prins George aan, „your Royal Consort". Dat ook Koerland nog altijd niet van Tobago afgezien had, blijkt wel hieruit, dat Baron von Blomberg met Poyntz het request aanbood [2]).

Succes zal dit plan wel niet gehad hebben; wij lezen echter alleen dat korten tijd later een instructie aan den gouverneur van Barbados opgesteld werd om vreemde kolonisten, welke zich eventueel op Tobago mochten bevinden, te verjagen [3]).

Een der medestanders van Poyntz, een professor in physica en chemie, vroeg ook nog eens een „charter" aan de Koningin, ten behoeve van hem zelf en zijn compagnie, „for settling and fortifying Tobago and Trinidado", voor het geval zij deze eilanden en ook de Virgins, zouden kunnen koopen. Kaapvaart op den vijand, emigratie van behoeftige Engelsche gezinnen en nog het een en ander meer was in dit fantastische plan begrepen. Er werd ook gesproken van den „Emperor of the Caribe Nation, living upon the large and fertile Island of Trinidado", die eens per jaar

---

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1700, nos. 10, 20, 843.

[2]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1702, nos. 656, 703.

[3]) Als voren, no. 863.

naar Tobago kwam [1]). Hoe er op deze eigenaardige aanvraag beslist is, bleek ons niet.

In 1706 schijnt er nog gedacht te zijn aan eenig gevaar voor een Fransche kolonisatie op Tobago [2]).

Wat Koerland betreft lezen wij dat Czaar Peter van Rusland nog moeite gedaan heeft om de hertogelijke aanspraken op Tobago erkend te krijgen [3]); de koloniale geschiedenis van het Hertogdom was echter in het begin der achttiende eeuw definitief afgesloten.

Wat ons Nederlanders betreft schijnt Isaäc Faesch, die eerst commandeur van Sint Eustatius (1737/1740), later directeur van Curaçao was (1740/1758), nog wel eens moeite gedaan te hebben om de Heeren in Patria te interesseeren voor Tobago en de mogelijkheden welke dit eiland bood [4]), doch eenig gevolg schijnen deze pogingen niet gehad te hebben. Iemand die de West kende, moest wel een open oog hebben voor de groote voordeelen van Tobago boven die onzer Beneden- en Bovenwindsche eilanden; de werkelijk unieke situatie van Curaçao als havenstad en industriecentrum, zou pas een kleine twee eeuwen later tot haar recht kunnen komen.

(*Slot volgt.*)

---

[1]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1704/1705, no. 123.

[2]) Calendar of State Papers, America and West Indies, 1706/1708, ng 279.

[3]) Seraphim, zie vroeger.

[4]) Amigoe di Curaçao 2 Sept. 1938, „De Hollanders op Tobago."

GOUDEXPLOITATIE IN SURINAME

DOOR

L. JUNKER

Algemeene beschouwingen

Vóór ongeveer zestig jaren werden in Suriname de eerste belangrijke goudvondsten, die tot ontginning hebben geleid, gedaan. De ervaring, in dien tijd opgedaan, leert, dat het goud in den Surinaamschen bodem grillig verspreid voorkomt. Prospecties hebben uitgewezen, dat op sommige plaatsen het goud, aan gesteenten gebonden, in belangrijke hoeveelheden voorkomt. In andere terreinen weer werden goede depositos in diluviale formaties gevonden. Dit laatste vindt in het bijzonder in de nabijheid van kreeken plaats. Oude, onder den grond bedolven, afwateringen van deze kreeken hebben dikwijls aanzienlijke hoeveelheden goud opgeleverd.

De gouddelvers verdeelen de oppervlakte van Suriname in drie, van Oost naar West nagenoeg evenwijdig verloopende, goudzônen. In de eerste en tweede zône heeft zich de goudindustrie ontwikkeld, zooals deze tegenwoordig aangetroffen wordt. Daar, waar grootere ophoopingen van goud werden aangetroffen, verrezen machinale bedrijven. De hooge verwachtingen echter, die men na de eerste vondsten koesterde, werden niet verwezenlijkt; de machinale bedrijven hebben tot groote teleurstellingen geleid. In veel gevallen waren deze verwachtingen op bedriegelijke opgaven van prospecties gegrond en heeft de terbeschikkingstelling van kapitaal voor deze ondernemingen geheel en al op zwendel berust. Die heeft de Kolonie veel schade berokkend, veel er toe bijgedragen, dat men tegenover kapitaalsbelegging in Suriname met wantrouwen staat. Niettemin hebben vroegere besturen het optimisme ten opzichte van de goudindustrie in hooge mate gedeeld en daarop de wetgeving gebouwd. Het van regeeringswege ingesteld onderzoek, de zoogenaamde Lawa-exploratie, heeft duidelijk aangetoond, dat de inzichten, welke ten opzichte van de goudindustrie toen in bestuurskringen heerschten, onjuist waren. Reeds tevoren had de

debacle van Granplacer, de onderneming der maatschappij Suriname, aan welke de aanleg van den spoorweg was gekoppeld, het bestuur van Suriname de oogen kunnen openen.

Na afloop der Lawa-exploratie, die ongeveer drie jaren in beslag heeft genomen, publiceerde Ir. Middelberg, de leider van dit onderzoek, zijn technische en geologische aanteekeningen. Hierin wordt gezegd, dat de goudhoudende beddingen weinig uitgestrekt zijn en aan stabiele, machinale bedrijven geen kansen bieden. Wel acht de heer Middelberg het mogelijk de productie van goud door vele kleine groepen gouddelvers, die over de goudvoerende formaties verspreid werken, hooger op te voeren.

Het moet daarom ook een verkeerde politiek genoemd worden het oprichten van dergelijke bedrijven in de hand te werken en te hunnen bate eene, door de werkelijkheid ondoelmatige, wetgeving te handhaven.

Ten allen tijde hebben zich de bestuurders van Suriname weinig aan de adviezen van deskundigen gestoord. Ten aanzien van den landbouw zijn in het rapport van het Suriname Studie Syndicaat waardevolle adviezen vervat; deze worden echter, precies als de raadgevingen van den heer Middelberg, genegeerd. De nu heerschende toestand werd in een artikel, dat onder de rubriek „de Wereldpers" in de *Haagsche Post* uit een Engelsch tijdschrift was overgenomen, treffend wedergegeven. Onder het hoofd „Koloniaal Probleem" hebben wij kunnen lezen: „Een moeilijkheid bij het koloniseeren wordt gevormd door den bestuurder, die, zelfs als hij het kan verkrijgen, geen advies van specialisten wil aanvaarden, omdat hij denkt, dat hij het daarvoor te druk heeft, of gelooft, dat hij het zelf wel weet, of het pijnlijk vermoeden heeft, dat hij het niet weet en daarom geen advies kan verdragen, zelfs niet over de meest technische aangelegenheden, van menschen, die, zij het ook op de meest tactvolle wijze, dit vermoeden wellicht zouden bevestigen." Hier kan aan toegevoegd worden, dat een bestuurder, die geen zelfstandige meening heeft, in den regel alles aan de beoordeeling van zijn departementshoofden overlaat. Hierdoor wordt de toestand nog ongewenschter, onderlinge naijver komt in het spel en de hoogst hoodige samenwerking in een kleine koloniale huishouding raakt daarbij meestal zoek, hetgeen op geheele bestuursperioden een noodlottigen invloed kan uitoefenen.

Na deze afdwaling komen wij op het eigenlijke onderwerp, de goudexploitatie in Suriname, terug. In de eerste plaats zullen wij het over de ontwikkelingsmogelijkheden hebben. Hierbij wordt de

lijn gevolgd, die de heer Middelberg heeft aangegeven. Alvorens echter hiertoe over te gaan zullen wij terwille van het goed begrip van de aangelegenheid eerst nog de vraag stellen wat had het bestuur, dat in het bezit van het advies van den Ir. Middelberg werd gesteld, moeten doen. Het antwoord zal moeten luiden, dat twee mogelijkheden van uitvoering bestonden:

a. te beletten, dat op voorspiegelingen van groote, in de Kolonie aanwezige, goudvoorraden verder kapitaal op bedriegelijke wijze in Suriname werd belegd;

b. te bevorderen, dat de ontginning van kleine ondernemers op groote schaal werd ter hand genomen.

Het onder *a* vermelde is niet geschied. Het tegendeel heeft plaats gehad.

Na het uitbrengen van het advies door den leider der Lawa-exploratie in het jaar 1908 werden nog steeds concessies voor machinale bedrijven uitgegeven. Nog in 1912 installeerde eene Engelsche maatschappij met de penningen van kleine spaarders een groote baggermolen, die kort na het in gebruik nemen wegens armoede aan goud van den grond zijn werk moest staken. Ook de gedurende de laatste jaren wederom in het leven geroepen machinale bedrijven hebben reeds tot teleurstellingen geleid.

Wat het onder *b* bepaalde aangaat moet vermeld worden, dat de op bekrompen wijze in 1912 getroffen maatregel van een gouvernementskleinbedrijf kan beschouwd worden als eene proef, die voorbestemd is geweest een negatief resultaat op te leveren. Het bedrijf werd immers opgezet op een terrein, dat tevoren reeds gedurende bijna veertig jaren door gouddelvers was afgeloopen.

Wettelijke bepalingen

Het goudbedrijf in Suriname wordt wettelijk geregeld door twee verordeningen, te vinden in G.B. 1905 nos. 1 en 2. In G.B. 1905 no. 1 zijn de bepalingen omtrent het onderzoek naar goud opgenomen, terwijl in G.B. 1905 no. 2 de ontginning behandeld wordt. De eerste afdeeling van G.B. no. 1 werd in 1931 in dier voege gewijzigd, dat onderzoek en ontginning door elkander geworpen werden, waardoor in de wetgeving eene tegenstrijdigheid ingeslopen is. Omtrent het ontstaan van deze wijziging lezen wij in het avondblad van den N.R.C. van 23 Mei 1933 het volgende:

„In 1931 deed het te Paramaribo opgehoopt proletariaat zijn stem in de aangelegenheid der goudontginning als werkverschaffinghooren. In geen ander land ter wereld zal dit vraagstuk inderdaad zoo gemakkelijk opgelost kunnen worden als in Suriname.

Duizende voor het bosch getrainde werkloozen loopen te Paramaribo rond en uitgestrekte goudhoudende terreinen bieden de gelegenheid aan, een goed stuk brood te verdienen. Het is daarom te betreuren, dat in 1931 geen zakenman of een man met een ruimen blik als beheerder der domeinen adviseur van den Gouverneur is geweest. Instede van tot een studie der omstandigheden met het oog op de goudontginning over te gaan werd (gemakshalve) de goudverordening door een burokratischen maatregel gewijzigd. Aan de werkeloozen werd vrij onderzoek in honderden malen afgeloopen terrein toegestaan. Het resultaat is dan ook volkomen in overeenstemming met den maatregel geweest. Uit de officieele bekendmaking blijkt, dat aan de Surinamerivier gedurende 1932 door 34 groepen gouddelvers slechts 5844 grammen goud werden geproduceerd. Dat is 43 gram per persoon."

Voor deze opbrengst heeft het bestuur voor uitrusting en verzorging der gouddelvers het driedubbele besteed van hetgeen deze hoeveelheid goud bij verkoop kon opbrengen. Deze episode uit de wetgeving voor het goudbedrijf toont duidelijk aan hoe het met het inzicht in het algemeen gesteld is. Gebrek aan kennis van de werkelijkheid en minachting van het juist inzicht van anderen hebben reeds aan de wieg der verordening gestaan. De droom van een Eldorado stond op den voorgrond. De optimisten van destijds zagen een goudrush in het verschiet, en wilden bijtijds de maatregelen treffen om den stroom des overvloeds in de rustige bedding van een gezonde wetgeving te geleiden. Het zakelijk inzicht hiervan zoude niet betwist kunnen worden, wanneer men zich tevoren van de werkelijkheid had overtuigd. Onderzoek hiernaar heeft eerst plaats gehad na de invoering der verordening. Hierbij moet men niet vergeten, dat de voornaamste bedoeling der wetgeving op het goudbedrijf was geweest aan het buitenlandsche kapitaal te toonen, dat in Suriname onder wettelijk geregelde toestanden zaken konden worden gedaan. Hoe dit gelukt is en hoe de machinale bedrijven mislukt zijn werd reeds vermeld.

De slechte, bij deze bedrijven opgedane, ervaringen hebben echter niet geleid tot eene wijziging van de wet, waarbij rekening werd gehouden met de ontwikkeling van een klein bedrijf, zooals dit door den heer Middelberg bedoeld werd. De goudverordening, die direct tegen het kleinbedrijf gericht is, bleef gehandhaafd en vormt zoodoende een hinderpaal voor de economische en sociale ontwikkeling der Kolonie. Teneinde zich een goed begrip van deze aangelegenheid te kunnen vormen moet men met de toestanden, die hierna besproken worden, bekend zijn.

Het gouddelven vereischt kapitaal; voor den kleinen ondernemer is althans het voor hem hooge bedrag van vijf à zes honderd guldens met de onderneming gemoeid. Omdat men meestal niet over deze som beschikt, verleent een geldschieter uitkomst. Dit beteekent hooge rente, en vele gouddelvers zijn niet in staat daaraan te ontkomen. Zoo is het bijna altijd bij het goudkleinbedrijf geweest. Het voorbereidende stadium der goudontginning is het onderzoek, de nadere prospectie van goudvoerende formaties, welke goede aanwijzingen hebben vertoond. De goudzoeker moet beginnen den landmeter voor het vervaardigen der kaarten, die bij de door de wet geëischte aanvrage moeten gevoegd worden, te betalen. Verder zijn nog zegels en leges voor de aanvraag verschuldigd. Wordt het verzoek om naar goud te mogen zoeken ingewilligd, dan moeten de rechten ad een cent per hectare en per jaar, vooruitbetaald worden. Vervolgens moet de ondernemer in overeenstemming met de bepalingen der Arbeidsverordening met de arbeiders voor den duur der prospectie overeenstemmen. Ook hier komt de fiscus bij te pas. Tenslotte moet de ondernemer het vervoer naar de plaats van bestemming betalen en ervoor zorg dragen, dat er voor eenige maanden kost is en den arbeiders hun dagloon betaald wordt.

Is de goudzoeker gedurende de prospectie gelukkig geweest en wettigen de aanwijzingen het overgaan tot ontginning, dan wordt door hem de oppervlakte opgegeven, van de plaats waar bij het onderzoek goud werd gevonden. In den regel worden bij de aanvraag om concessie tot exploitatie 200 hectaren van de soms duizenden hectaren groote oppervlakte, die voor onderzoek was uitgegeven, aangevraagd. Ofschoon van de betrekkelijke kleine oppervlakte, die in concessie uitgegeven wordt, door een beëedigd landmeter eene figuratieve kaart vervaardigd wordt, bestaat voor den ondernemer niet de minste rechtszekerheid. Alle uitgiften van land in het binnenland van Suriname zijn, met uitzondering van oppervlakten, die door uitmeting zijn vastgelegd, op vermoedelijk aanwezige toestanden gefundeerd. Een voorval, dat zich twintig jaren geleden voordeed, teekent dezen toestand het best. Ten behoeve van de balataverordening was door het domeinkantoor eene blokkaart van Suriname geteekent, naar welke de concessies werden uitgegeven. Blokperceel IX van deze kaart was onderverdeeld in perceelen van 5000 hectaren. Deze werden ten behoeve van het kleinbedrijf uitgegeven. Grensverschillen veroorzaakten, dat tot een gedeeltelijke uitmeting moest worden overgegaan, en daarbij bleek, dat het perceel 0 in het geheel niet bestond. Bij het

teekenen der kaart had men rekening gehouden met den vermoedelijken loop der Commewijnekreek, zooals deze in de officieele kaart van Suriname, die voor het uitgeven van concessies gebruikt wordt, voorkwam.

Daar zulks plaats kon hebben ten aanzien van eene oppervlakte van 5000 hectaren, zal het begrijpelijk zijn dat de eigen opgave van een gouddelver van een plek, groot 200 hectaren, ergens in het land, geen waarde kan hebben. Deze opgaven echter, die op de ten domeinkantore te Paramaribo aanwezige officieele kaart worden ingeteekend, vormen het uitgangspunt voor vervolging, wanneer de houder van eene concessie geacht wordt in overtreding te zijn door buiten de imaginaire grens van zijn geheel en al op vermoeden uitgegeven land goud te ontginnen. Volgens de strafbepaling, opgenomen in art. 36 der verordening, kan de overtreder met een gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren gestraft worden.

De onkosten, die voor het onderzoek moeten gemaakt worden, worden bij het begin der ontginning verhoogd door de rechten van het in exploitatie te nemen land. Dit recht bedraagt voor de eerste twee jaren tien cent per hectare en per jaar, voor de volgende twee jaren vijf en twintig en voor ieder verder jaar vijftig centen, en moet ieder jaar vooruitbetaald worden. Buitendien heft het gouvernement voor ieder gewonnen gram goud vier centen. Op onregelmatigheden bij het tot in bijzonderheden geregeld vervoer van goud staan zware straffen.

De toestand elders in de Guyanas

Zoowel in Engelsch als ook in Fransch Guyana is de toestand geheel anders dan in Suriname. In Demerara is het onderzoek naar goud vrij en bestaat ten opzichte van de ontginning het zoogenaamde claim-system. Een gouddelver, die een opslagplaats van goud ontdekt heeft, laat de vindplaats door een boschopzichter in het terrein vastleggen. Door deze officieele handeling wordt de afgepaalde plek de onaantastbare werkplaats van den vinder.

In Cayenne is zoowel het onderzoek als ook de ontginning geheel vrij. Tengevolge hiervan heeft zich het goudbedrijf in de Fransche kolonie geheel anders ontwikkeld dan in Suriname. In het binnenland worden daar in tegenstelling met Suriname overal vestigingen van Creolen aangetroffen. Franschen van de eilanden St. Lucia en Martinique hebben kleine aanplantingen van suikerriet, cassaven, bananen en groenten, anderen weer houden er daarbij winkels op na; in magazijnen, die op warenhuizen gelijken, kan men van alles koopen: conserven, modeartikelen, gereedschap-

pen, alle dranken; zelfs Hollandsch bier ontbreekt niet. De betaling heeft voornamelijk in goud plaats; de winkeliers en houders van magazijnen zijn nl. tevens goudopkoopers. In deze samenleving — aan een groote kreek, de Inini, zijn geheele dorpen van gouddelvers — ontstaan hoort men zelden van ongeregeldheden. Van moord en doodslag, die door de Hollandsche autoriteiten werden gevreesd, wanneer nu en dan de vrije exploitatie van goud in Suriname ter sprake werd gebracht, hoort men zoo goed als nooit. De tegenstanders van een betere wetgeving ten behoeve van de goudindustrie in onze Kolonie zullen toch moeten toegeven, dat het uitbuiten van kleine spaarders ten behoeve der machinale goudbedrijven moreel niet hooger staat dan de opvattingen van recht in deze vrije samenlevingen. Men zoude echter te ver gaan, wanneer men de in Cayenne heerschende toestanden voor Suriname als voorbeeld ging stellen. In hun wezen vertegenwoordigen beide wijzen van ontginning uitersten, hier ongebondenheid en daar ondoelmatige gebondenheid.

Het ligt in mijn bedoeling den gulden middenweg aan te wijzen, die mij door mijn nauwe aanraking gedurende vele jaren met de zwoegers in het oerwoud is duidelijk geworden. Vooral moet echter de economische ontwikkeling van Suriname op den voorgrond staan. Ik wil trachten een bijdrage te leveren tot gedeeltelijke oplossing van het sociale vraagstuk der werkloosheid in Suriname en tevens het Nederlandsche kapitaal aan te moedigen op een reëele basis in Suriname gelden te investeeren.

Wijze van goud ontginnen in Suriname

Met het oog op de werkelijke toestanden, die den doorslag voor de technische uitvoering geven, en de gegeven omstandigheden op economisch en sociaal gebied is de reorganisatie en de uitbouw der goudindustire in Suriname slechts mogelijk, wanneer de meening van Ir. Middelberg tot richtsnoer wordt genomen. Omdat verwacht kan worden, dat door would-be deskundigen op het gebied van Surinaamsche aangelegenheden stelling tegen de in dit artikel geuite denkbeelden zal worden genomen, is het noodig te vermelden, dat reeds in het jaar 1933 in de N.R.C. eenige artikelen zijn verschenen, waarin het goudontginnen als werkverschaffing is behandeld. Toen heeft een oud-hoofdambtenaar van Suriname getracht de onjuistheid van de in die artikelen weergegeven toestanden aan te toonen. Het is hem niet gelukt; integendeel, zijne onbekendheid met de werkelijke toestanden is duidelijk geworden Ik vermeld dit slechts, daar, zooals reeds gezegd is, tegenwerking

van invloedrijke personen, die een prestige te verdedigen hebben verwacht kan worden.

In de hiervoren genoemde artikelen wordt verwezen naar de ervaringen, die men in Suriname bij de balata-industrie heeft opgedaan. Deze goed georganiseerde industrie, wier voornaamste vertegenwoordigster de Rotterdamsche „Balata Companie Suriname" is geweest, had de geheele oppervlakte der Kolonie in beslag genomen. Over groote gebieden verspreid, verzamelden kleine groepen arbeiders het product. Andere groote gebieden werden door groots opgezette prospectie onderzocht. Ambtenaren van het gouvernement controleerden de werdzaamheden, talrijke rapporten omtrent de toestanden in het achterland, zoowel de balata- en de goudindustrie als den houtaankap rakende, werden ingediend. Ook voorstellen tot het vestigen van gouddelvers naar het voorbeeld van Cayenne, doch onder beter geregelde omstandigheden en wettelijk toezicht, werden gedaan. Aan niets heeft de ambtenarij te Paramaribo aandacht besteed, de vergunningen van het reusachtige achterland hebben geen enkel werkplan voor de toekomst kunnen uitlokken. Met het ophouden der balata-industrie, door het verdwijnen der afzetmogelijkheid van het product op den wereldmarkt, is het Surinaamsche binnenland weder tot zijn geheimzinnige verlatenheid teruggekeerd.

Alvorens wij tenslotte aan het denkbeeld, welks verwezenlijking tot den uitbouw der goudindustrie in Suriname zal kunnen leiden, een meer concreten vorm geven, zal ten behoeve van de vorming van een goed begrip van het te ontvouwen plan een korte beschrijving van de organisatie van het balatabedrijf gegeven worden. Zooals hiervoor reeds vermeld werd, had de exploitatie van de tevoren verkende bosschen plaats door middel van talrijke, verspreide groepen bleeders, zooals die arbeiders genoemd werden. Iedere groep, zelden meer dan zes arbeiders sterk, zocht aan een kreek een geschikte plaats voor het oprichten van eene drogerij uit. De verschillende werkplaatsen in een bepaald terrein waren aangesloten aan een centraal magazijn; van hier uit werden levensmiddelen en andere benoodigdheden gedistribueerd. Hierheen werd ook het product vervoerd. Een ter plaatse aanwezige opzichter was met het toezicht op het terrein belast en droeg zorg over de aan het bedrijf verbonden administratieve werkzaamheden. Na het eindigen der campagne hadden de verrekeningen op de kantoren te Paramaribo plaats.

De bedrijfskosten waren betrekkelijk gering. Dure machines en een uitgebreide staf van technisch personeel waren overbodig.

Slechts de aanleg en het onderhoud van opslagplaatsen en de voor de contrôle en de afvoer noodige booten brachten grootere uitgaven met zich mede. De magazijnen werkten als winkelbedrijven met hooge winsten en dekten voor een groot deel de onkosten van het geheele bedrijf. De Balata Compagnie Suriname heeft dan ook steeds winsten gebracht; bij liquidatie der onderneming konden de aandeelen ten volle terug betaald worden.

De geschiedenis der balata-industrie toont aan, dat bij goede organisatie en behoorlijk samenwerken van alle voor de ontwikkeling van het bedrijf gunstige factoren in Suriname, in tegenstelling tot de bewering, dat in dat land alle ondernemingen tot mislukking gedoemd zijn, groote mogelijkheden bestaan. Dit geldt in de eerste plaats voor de goudindustrie, waarvan het product ten allen tijde op de wereldmarkt gereede afzet vindt. Evenals het product der balata-industrie, dat door de invoering van de draadlooze telegrafie zijn marktwaarde verloren heeft, wordt goud in het binnenland van Suriname verspreid aangetroffen. Door de verkenningen, gedurende meer dan twintig jaren ten behoeve van de balata-industrie uitgevoerd, is komen vast te staan, dat in het zuiden der kolonie overal goede aanwijzingen voor goudvoorraden worden aangetroffen. Het is niet uitgesloten, dat in de gebieden, welke de gouddelvers de derde goudzône noemen, welke nooit door de goudindustrie werden aangesproken, de voorraden worden gevonden, die in Suriname tot een geregeld mijnbedrijf kunnen leiden. Slechts door de invoering van vrij onderzoek in deze gebieden en door dit onderzoek niet aan tijdsbepalingen te onderwerpen zal het mogelijk zijn zonder kostbare proefnemingen de bodemschatten ten behoeve der Surinaamsche huishouding dienstbaar te maken. Aan dit onderzoek moeten ontginnings- en voorkeursrechten verbonden zijn, waardoor gevonden goudplaatsen in rechtmatig bezit van den vinder komen. Een aanduiding van de wijze, waarop dit kan geschieden, is reeds in de wijziging der wet ten behoeve der werkelooze gouddelvers in 1931 gegeven. Bij deze wijziging werd ook de retributie, die vroeger zeven centen per gram bedroeg, op vier centen teruggebracht. Deze kan gevoegelijk op tien à vijftien centen vastgesteld worden. Hierdoor zal het verlies, dat door de vrije uitgifte van het land geleden wordt, ruimschoots vergoed worden.

Zooals hiervóór reeds werd opgemerkt, vereischt het gouddelven eenig kapitaal. De Surinamers, die gaarne het bosch zouden willen intrekken, bezitten echter niets. Een gedeelte dezer economisch zwakken tracht als onderhuurders op de concessies der

maatschappijen, die vroeger het goud delven, machinaal hebben gedreven, een bestaan te vinden. Zoodoende is op een dezer concessies langs den spoorweg te De Jong Zuid een dorpje van gouddelvers ontstaan. De kansen zijn echter aldaar niet groot, het tertein der goudhoudende formaties is te klein, en buitendien worden dit terrein en de omtrekken reeds sedert meer dan vijftig jaren afgeloopen. Op andere groote concessies is de toestand ongeveer dezelfde. De onderhuurders behoeven geen concessiesrechten te betalen en zijn niet aan bepaalde plaatsen gebonden; de werkplaatsen worden geacht binnen de verleende concessie te liggen. Als tegenprestatie moeten de onderhuurders het gevonden goud tegen een overeengekomen prijs aan de houders der concessies inleveren. Dit onderhuurstelsel kan tot grondslag van den nieuwen bedrijfsvorm dienen, welke in het algemeen, en in het zuiden der kolonie in het bijzonder, ingevoerd behoort te worden.

Een of meer kapitaalkrachtige ondernemingen moeten onder nader met het bestuur van Suriname overeen te komen voorwaarden groote oppervlakten goud voor de uitoefening van het goudbedrijf in bezit nemen. In het centrum van formaties, die goede aanwijzingen van goudhoudenden grond hebben opgeleverd, worden magazijnen opgericht, die de gouddelvers van levensmiddelen en andere benoodigdheden, zooals gereedschappen, kleeding, enz. voorzien. Het aanleggen in de onmiddellijke nabijheid der magazijnen van vestigingen en het verbouwen van voedselgewassen moet bevorderd worden. Hierdoor worden kleine bevolkingscentra in het leven geroepen, waar de gouddelver ontspanning vindt, en zoowel de onderlinge bijstand als ook het toezicht der onderneming gebaat wordt. De ter plaatse aanwezige magazijnmeester neemt het gevonden goud ten behoeve der onderneming in ontvangst. Overigens hebben de verrekeningen met de gouddelvers plaats, zooals hiervoor ten aanzien van de balata-industrie werd vermeld.

De onkosten van het bedrijf zullen aanmerkelijk geringer zijn dan ze bij deze laatste industrie zijn geweest, omdat de afvoer van het product zoo goed als geen kosten met zich brengt. Ook door de meer permanente inrichting van het bedrijf ten opzichte van de gouddelvers wordt het risico belangrijk verminderd. De met dezen te sluiten overeenkomsten behoeven hier niet besproken te worden.

Tenslotte wordt nog vermeld, dat de beide groote rivieren, de Suriname en de Saramacca, aan welker bovenloopen talrijke aanwijzingen van goudhoudende formaties aangetroffen worden, in

het bijzonder ten opzichte van het vervoer gunstig gelegen zijn. Aldaar wonen de Boschnegers, die thans gedwongen zijn in de vrachtvaart bij het goudbedrijf van het naburige Cayenne verdiensten te zoeken.

Evenals dit in den regel het geval is, wanneer voorstellen worden gedaan, die tot de economische ontwikkeling der kolonie kunnen bijdragen, welke echter naar de meening van het bestuur of de hier te lande vertoevende deskundigen niet uitvoerbaar worden geacht, zal ook het hier gedane voorstel bestreden worden. Dit zal begrijpelijk zijn, wanneer men bedenkt, dat bij het in overweging nemen dezer voorstellen de gedurende vele jaren plaats gehad hebbende tekortkomingen van tal van verantwoordelijke personen aan het licht zouden komen. Daarom wordt objectief onderzoek altijd geweerd. Kan men zich daartegen echter niet verzetten, dan worden de resultaten genegeerd, zooals dit ten aanzien van de Lawa-exploratie heeft plaats gehad, ten opzichte van het onderzoek van het Suriname Studie Syndicaat en het onderzoek van Pyttersen en van dr. Pfeiffer is geschied.

Tenslotte nemen wij de eindconclusie van een artikel, verschenen in de N.R.C., avondblad van 23 Mei 1933, over, waarin hetzelfde voorstel werd besproken, dat in dit opstel bepleit is. Zij luidt: „Aan de invoering van dezen bedrijfsvorm bij de goudontginning, voor welken groote kapitaalaanleg geen vereischte is, en bij welken de door het gouvernement te heffen rechten meer het product dan den grond moesten belasten, zullen de volgende voordeelen verbonden zijn:

1°. De tot nu toe angstvallig afgesloten gebieden zullen geëxploreerd worden. Behalve van goud| worden in deze landstreken tal van aanwijzingen van andere metalen en mineralen gevonden.

2°. Paramaribo zal van een groot aantal menschen ontlast worden, welke aldaar geen bestaan kunnen vinden en voor de samenleving een voortdurend gevaar opleveren.

3°. De ontvangsten der koloniale kas zullen eene niet onbelangrijke vermeerdering ondergaan.

Buitengewone omstandigheden eischen het nemen van buitengewone maatregelen en hoogere krachtsinspanning.

Het is te hopen, dat het besef van deze waarheid bij het bestuur der kolonie doordringt en de aangelegenheid als nog in studie en overweging wordt genomen."

Hilversum, Kerstmis 1939.

JAARCIJFERS VAN SURINAME IX

DOOR

L. C. PREY

LANDBOUW

VOORTBRENGSELEN VAN DEN KLEIN LANDBOUW

Jaar	Rijst kg	Aard-vruchten kg	Koren (maïs) kg	Cocos-noten st	Sinaas-appelen st	Cacao kg	Koffie kg	Bana-nen bos	Baco-ven bos	Peul-vruch-ten kg	Pinda kg	Tabak kg
1920	9.527.089	3.388.250	1.985.520	2.583.639	145.130	510.846	94.619	375.127	267.002	60.871	—	—
1921	11.421.677	3.313.432	1.544.163	2.211.712	219.310	502.034	99.432	416.426	275.997	52.950	—	—
1922	12.625.644	2.057.526	1.479.526	2.089.423	576.328	460.358	136.819	477.597	419.643	32.338	—	—
1923	10.667.941	2.152.290	1.442.693	2.059.708	534.822	423.238	147.663	483.399	393.710	22.603	—	—
1924	17.873.969	1.862.869	2.077.299	2.157.870	645.269	284.635	118.217	473.547	373.540	77.506	—	—
1925	13.228.459	2.115.429	2.448.437	2.242.725	479.888	267.669	177.159	515.431	411.168	68.835	—	—
1926	21.514.535	1.843.115	1.611.851	1.903.540	427.792	79.875	106.815	376.221	362.496	98.842	—	—
1927	14.824.717	1.571.032	770.979	2.234.362	301.540	109.370	164.461	366.729	381.456	68.144	—	—
1928	17.437.963	1.656.186	888.620	2.914.740	376.830	101.268	146.690	345.725	390.308	54.877	—	—
1929	22.103.291	2.125.842	925.258	2.847.320	1.738.918	190.242	203.382	430.276	518.111	72.450	—	—
1930	20.778.178	2.784.948	902.239	2.820.105	1.410.715	68.760	134.169	488.084	578.105	135.994	—	—
1931	24.293.990	2.283.602	1.091.588	2.408.624	2.652.752	119.644	376.761	488.014	568.627	225.127	—	—
1932	25.027.495	3.731.730	1.701.805	5.514.010	2.524.880	116.860	181.030	422.916	383.945	274.670	194.770(¹)	—
1933	27.268.885	3.061.490	1.727.710	5.489.550	2.211.240	72.818	190.650	436.030	430.196	228.184	435.880	—
1934	12.224.980	2.038.874	1.709.385	5.515.550	2.280.740	112.431	467.628	436.699	410.570	219.570	719.270	—
1935	24.614.228	1.933.509	1.624.380	5.145.875	1.701.370	164.141	230.034	435.111	378.432	212.845	685.470	—
1936	33.958.059	2.285.113	1.557.740	5.444.475	1.718.100	122.042	197.091	516.792	347.048	299.639	2.002.685	19.800(¹)
1937	35.113.265	2.703.425	2.042.785	5.401.800	1.980.380	109.095	188.786	673.735	418.364	239.480	1.692.545	1.424.900

¹) eerste productiejaar.

LANDBOUW

WAARDE DER PRODUCTIE VAN DEN KLEIN LANDBOUW (GULDENS)

Jaar	Rijst	Aard-vruchten	Koren (maïs)[5]	Cocos-noten	Sinaas-appelen	Cacao	Koffie	Ba-nanen	Baco-ven	Peul-vruch-ten	Pinda
1920											
1921											
1922	1.138.737	205.022	133.170	146.259	5.763	138.107	41.045	382.477	62.946	8.084	—
1923	1.143.774	162.930	174.313	144.179	5.172	126.972	81.216	459.230	56.436	5.651	—
1924	1.966.136	130.400	166.163	172.629	9.679	105.314	95.755	388.308	70.972	19.376	—
1925	1.058.276	63.462	257.085	179.418	4.798	125.804	186.016	206.172	164.467	12.390	—
1926	1.721.162	147.449	88.851	142.765	2.138	55.912	101.474	188.310	45.312	17.791	—
1927	889.483	94.261	73.243	178.748	3.015	66.979	164.461	155.859	41.960	9.540	—
1928	2.615.694	165.618	88.862	174.884	5.652	45.570	106.350	259.293	46.836	12.072	—
1929	2.983.944	148.808	78.646	185.075	26.083	72.291	85.420	172.110	64.763	9.056	—
1930	1.142.799	153.172	76.690	155.105	21.160	41.846	38.909	195.233	69.372	20.399	—
1931	1.093.230	125.600	54.578	96.345	26.528	20.911	79.119	170.804	67.877	33.769	—
1932	680.389	138.274	102.285	192.411	25.249	22.168	36.311	149.225	45.011	27.467	23.372
1933	864.801	45.539	57.004	191.488	22.055	18.568	44.802	237.629	47.118	19.324	47.937
1934	427.872	57.086	61.537	165.466	34.209	26.983	135.612	117.907	43.108	18.662	68.329
1935	1.231.712	56.279	82.560	128.647	10.197	26.262	39.096	108.778	34.029	15.963	63.219
1936	1.018.742	57.378	58.415	136.111	17.181	24.408	28.349	175.700	34.309	27.465	240.322
1937	1.053.397	89.213	71.398	162.054	13.891	49.093	28.318	329.170	41.837	20.554	211.568

KLEIN-LANDBOUW OP DE VESTIGINGSPLAATSEN

Jaar	Aantal perceelen	Opp. in H.A.	Opp. in cultuur in H.A.	Bevolking			Verkregen producten											Geldswaarde der bovendien opgeleverde vruchten en groenten	Geldswaarde der afgeleverde houtsoorten
				Immigranten	Niet-immigranten	Tezamen	Cacao kg	Koffie kg	Rijst kg	Koren (maïs) kg	Aardvruchten kg	Bananen bos	Bacoven bos	Cocosnoten st	Sunaasappelen st	Peulvruchten kg	Pinda kg		
1920	7.545	12.377	6.566	11.116	3.663	14.779	170.000	49.100	3.302.900	379.300	1.737.500	177.200	163.100	619.200	77.200	31.900	—	85.	991
1921	7.789	11.931	7.764	12.149	3.515	15.654	156.900	64.500	3.097.400	232.700	1.705.500	180.000	173.200	234.900	31.300	—	—	41.	116
1922	7.908	12.850	7.616	12.501	3.890	16.391	163.600	82.300	3.555.200	234.000	689.000	240.900	299.800	219.600	—	—	—	288.082	65.910
1923	6.824	10.782	6.602	13.339	3.407	16.746	166.000	96.000	3.668.200	352.300	717.300	287.000	292.300	241.900	124.540	—	—	3.442	9.400
1924	8.423	13.807	7.940	13.877	3.459	17.336	93.500	60.200	5.103.000	831.100	912.400	209.400	269.500	310.900	—	—	—	—	35.183
1925	9.153	13.284	8.243	14.177	3.534	17.681	97.300	99.500	4.757.600	637.600	663.700	274.800	309.900	349.100	306.800	29.300	—	49.163	38.140
1926	9.311	9.890	9.594	15.531	3.802	19.333	26.100	37.100	7.195.300	592.200	711.600	201.000	245.800	346.700	257.200	41.800	—	27.595	56.000
1927	9.382	15.080	9.237	14.313	2.929	17.242	61.700	119.000	7.352.300	340.300	728.200	256.100	302.300	373.600	167.900	40.000	—	49.758	23.126
1928	7.702	13.301	12.246	16.837	3.193	20.030	46.600	130.800	6.011.400	350.900	713.600	225.900	315.300	451.600	233.100	51.500	—	52.670	11.350
1929	7.271	13.341	8.580	15.470	2.992	18.462	110.500	189.100	9.281.300	183.300	845.700	304.000	442.500	638.700	1.501.000	49.300	—	101.689	29.325
1930	7.524	10.580	8.241	16.561	2.895	19.456	104.000	120.600	8.022.100	250.500	876.900	335.000	474.200	625.400	1.277.100	89.000	—	89.294	27.975
1931	7.674	12.699	9.382	17.511	2.819	20.330	68.100	361.800	8.987.400	251.000	928.100	327.300	456.000	656.400	2.403.600	180.400	—	69.964	22.005
1932	8.432	12.786	9.769	16.266	3.245	19.511	71.100	169.900	8.118.600	319.400	2.953.400	282.100	397.400	1.210.300	2.343.900	394.800	128.700	96.433	17.900
1933	8.451	23.122	8.500	22.210	3.416	25.626	50.900	180.800	8.502.100	625.400	1.151.400	287.000	331.000	1.178.000	1.734.000	180.400	316.900	79.991	16.310
1934	8.777	22.679	7.361	21.390	3.282	24.622	58.200	251.100	4.636.800	626.600	1.128.500	294.400	312.200	1.209.400	2.031.100	175.600	456.000	41.327	83.233
1935	9.004	23.555	7.309	21.643	3.128	24.771	67.000	189.900	6.149.900	454.800	1.102.900	311.700	259.300	1.103.500	1.554.800	165.400	536.500	58.454	43.500
1936	9.050	24.074	7.423	22.213	3.206	25.419	44.500	173.400	9.225.300	379.200	1.253.100	314.900	222.100	1.203.700	1.590.600	154.500	1.719.500	54.146	61.564
1937	9.696	24.458	9.136	22.921	3.313	26.234	38.600	177.800	9.287.900	422.400	1.323.800	435.700	274.300	793.700	1.639.600	174.700	1.325.200	42.786	58.764

KLEIN-LANDBOUW
BUITEN DE VESTIGINGSPLAATSEN

Jaar	Aantal perceelen	Opp. in H.A.	Opp. in cultuur in H.A.	Bevolking			Verkregen producten											Geldswaarde der	
				Immigranten	Niet immigranten	Tezamen	Cacao kg	Koffie kg	Koren (maïs) kg	Rijst kg	Aardvruchten kg	Bananen bos	Bacoven bos	Cocosnoten st	Sinaasappelen st	Peulvruchten kg	Pinda kg	bovendien afgeleverde groente en fruit	afgeleverde houtsoorten
1920	5.209	53.315	16.423	11.946	12.197	24.143	340.300	44.900	1.698.700	6.224.000	1.647.600	160.900	150.000	1.962.900	5.675	27.995	—	66.	710
1921	6.337	53.035	16.992	12.343	12.670	25.013	363.500	36.500	1.310.600	8.363.000	1.517.500	271.600	104.700	1.977.200	123.600	16.380	—	101.	263
1922	6.291	82.836	14.232	15.744	10.289	26.033	296.000	54.400	1.245.300	9.096.400	1.368.400	236.500	119.600	1.869.800	—	—	—	—	—
1923	6.900	83.708	13.408	14.692	8.001	22.694	257.000	51.600	1.090.200	5.999.600	1.435.000	196.400	101.400	817.700	210.276	2.703	—	7.380	37.351
1924	7.519	84.098	17.844	21.076	12.496	33.572	191.200	57.800	1.246.200	12.770.900	950.400	203.900	104.200	1.846.800	—	—	—	8.137	45.430
1925	7.754	79.476	16.909	17.254	10.275	27.529	170.500	77.700	1.810.900	8.470.900	1.451.800	240.800	101.300	1.893.700	173.100	39.600	—	12.420	68.437
1926	8.895	81.112	15.582	19.199	9.438	28.637	54.000	49.900	1.019.700	14.319.300	1.131.800	175.700	116.900	1.557.000	170.600	57.100	—	22.150	58.182
1927	7.651	61.522	12.449	19.657	8.894	28.551	47.700	45.400	430.800	7.472.600	842.800	110.400	79.200	1.860.900	133.800	28.100	—	5.519	75.583
1928	5.823	106.811	14.268	15.102	10.480	25.582	54.800	16.000	539.600	7.475.600	946.700	121.700	76.100	2.746.100	151.300	3.400	—	30.463	76.919
1929	6.554	106.934	11.899	21.655	10.609	32.264	79.800	14.300	742.100	12.822.000	1.280.100	126.300	75.500	2.208.700	237.900	23.200	—	38.099	51.408
1930	7.308	119.689	13.163	21.982	10.333	32.315	81.900	13.700	651.800	12.756.000	1.908.000	153.100	104.000	2.194.700	133.700	47.000	—	136.232	37.336
1931	7.894	187.714	14.289	22.716	11.201	33.962	53.600	15.000	837.300	15.144.300	1.353.300	170.400	112.400	1.752.500	214.000	37.200	—	184.757	20.971
1932	7.627	87.474	13.751	22.137	10.624	32.761	45.700	11.100	1.375.000	16.750.600	758.400	134.300	157.700	4.299.800	281.200	46.300	66.000	183.935	33.659
1933	7.713	86.571	11.665	26.076	14.148	40.224	21.900	9.800	1.102.200	18.766.700	1.910.000	149.000	99.100	4.311.600	477.200	47.700	118.900	183.735	17.920
1934	7.136	54.170	13.030	26.505	13.843	40.348	54.100	21.650	1.062.400	7.851.200	908.600	250.700	135.700	4.355.700	246.800	43.400	200.300	172.111	18.661
1935	8.230	53.200	21.336	29.373	14.562	43.925	93.900	38.000	1.157.200	18.266.200	826.900	131.900	112.600	4.102.500	148.600	41.300	149.000	154.010	29.314
1936	9.241	52.555	14.283	28.928	16.456	45.384	79.600	15.500	1.214.800	25.153.600	1.049.800	235.500	128.600	3.883.500	205.400	135.800	283.100	210.982	24.699
1937	9.570	48.814	13.241	29.252	18.603	47.855	66.000	11.000	1.425.800	25.531.700	1.358.700	217.400	155.900	4.336.100	281.200	58.400	339.900	229.139	39.408

KRONIEK

SURINAME

De mondelinge gedachtenwisseling in de Tweede Kamer nopens de Sur. begrooting voor 1940 neemt ruim twintig bladz. Handelingen in beslag; er is wel het een en ander gezegd waarvan de vermelding in deze Kroniek op haar plaats lijkt.

Minister en Kamerleden waren blijkbaar in het bezit eener brochure van de hand van den leider van het gemechaniseerde rijstbedrijf in Nickerie, waarin vastgesteld wordt dat een technisch-economische basis gevonden is voor een middenstandslandbouw in Suriname, te beoefenen door Europeesche Nederlanders. Aangezien ook de tegenwoordige minister pessimistisch gestemd bleek ten opzichte van „blanke" kolonisatie in Suriname, komt de, grootendeels uit de openbare kas gefinancierde proefneming, welke in 1933 aangevangen is, wel in een eigenaardig licht te staan. Wanneer de brochure-Van Dijk eenmaal voor het publiek verkrijgbaar zal zijn, verdient zij zeker een afzonderlijke bespreking in dit tijdschrift.

Natuurlijk nam de kwestie der Javaansche kolonisatie en, in verband met deze, die der „verindisching" van Suriname, een ruime plaats in, in het begrootingsdebat. Er werd op gewezen dat de groep der bevolking, welke door zelfstandigen landbouwarbeid in haar onderhoud voorziet (deze is thans ongeveer 75.000 personen sterk) door verbetering van bevloeiïngs- en afwateringstoestanden, hoogstens met circa 45.000 versterkt zou kunnen worden en dat, in verband hiermede, het Aziatische contingent van circa 50 % tot hoogstens 65 % zou kunnen aangroeien. Men zou haast zeggen: tant de bruit pour une ommelette; wanneer ten minste de toekomst van Suriname afhankelijk is van de toeneming der bevolking en het proces van den natuurlijken aanwas niet voldoende hoopgevend is (n.b. het natuurlijke accrès der Britschindische en Javaansche groepen bedroeg tezamen in het tienjarig tijdperk 1928 tot en met 1937 bijna 15.000).

Een der Kamerleden vroeg de aandacht voor de eigenaardigheid — hoewel zij geen grooten invloed hebben kan op de blijvende vestiging — dat de Javaansche immigrant wel het recht behoudt op vrijen terugvoer, maar dat dit recht niet geldt voor zijn gezin, voor zoover dat uit in Suriname geborenen bestaat; uit koloniaal-sociologisch oogpunt toch wel een zaak van eenig belang.

De kwestie der huwelijkswetgeving voor Aziaten werd niet zeer diepgaand besproken; er bleken echter voor- en tegenstanders te zijn, Verwezen werd naar een soortgelijke wetgeving in Br. Guyana, van 1935; of de differentiatie aldaar dezelfde beteekenis heeft als zij in Suriname hebben zou, was evenwel geen punt van bespreking.

Natuurlijk kwamen ook de volgens Sur. wetgeving buitenechtelijke geboorten ter sprake, niet echter de betrekkelijke waarde der statistische cijfers, welke dan ook moeilijk te beoordeelen is. Van het totale aantal geboorten was in 1937 het aantal buitenechtelijke 78 %; voor de Britschind. en Nederlandsch-indische groepen tezamen was het percentage 88, voor alle andere groepen tezamen circa 66, meer is niet te weten te komen.

De immigratie welke men op het oog heeft zou onbetaalbaar zijn, meende de minister, wanneer de kosten der sociale voorzieningen daardoor, naar evenredigheid, zouden stijgen. Een der Kamerleden vreesde dat de hygiënische toestand van het jongere deel der reeds aanwezige bevolking nogal te wenschen overlaat.

15 Maart 1940. M.

CURAÇAO

Prof. dr. G. A. F. Molengraaff.

Een geleerde, wiens betrekkingen tot West-Indië nog niet vergeten zijn, prof. dr. G. A. F. Molengraaff, vierde den 27sten Februari l.l. zijn tachtigsten verjaardag. Men zou Curaçao zijn jeugdliefde kunnen noemen. Plantkunde was zijn studievak en op 25-jarigen leeftijd nam hij deel aan een wetenschappelijke onderzoekingstocht vanwege het Kon. Ned. Aardr. gen. en het Kon. Instituut voor taal-, land- en volkenkunde, onder leiding van prof. K. Martin en W. F. R. Suringar naar West-Indië, geleerden, wier namen in de geschiedenis onzer West-Indische koloniën nog evenzeer met eere genoemd worden.

Op de bovenwindsche eilanden werd Molengraaffs geologische belangstelling gewekt, en in 1886 promoveerde hij op een proefschrift over de *geologie van Sint-Eustatius*. Jarenlang heeft dit onderwerp, de geologie, ook der andere eilanden en van Suriname, hem bezig gehouden. In 1888 hield hij een voordracht over het geologisch verband tusschen West-Indische eilanden op het 1e Ned. natuur- en geneesk. congres, schreef hij over de zwavelmijnen op Saba (Z. Krystallogr. u. Mineral.). Vier jaar later komt het den leek meest bekende artikel in *Vragen van den dag* „Nationale belangen in West-Indië verwaarloosd", als overdruk ook afzonderlijk verschenen.

Dan volgen in 1902 en 1910 een paar publicaties over Suriname en over ijzererst op St. Eustatius.

Ten slotte schrijft prof. Molengraaff op zeventigjarigen leeftijd voor den feestbundel van den dan tachtigjarigen prof. K. Martin over de drie bovenwindsche eilanden in de *Leidsche geologische mededeelingen*.

De „Boekerij Molengraaff" in het Instituut voor mijnbouwkunde te Delft bevat een schat van gegevens over de geologie van onze West. In mijn bezit is alleen de zoo even genoemde overdruk uit *Vragen van den dag*, 1892.

Het artikel begint met een verwijt over „de onbegrijpelijk geringe belangstelling, die in Nederland voor de ontginning der inderdaad zoo rijke West-Indische bezittingen bestaat", en wil de oogen openen voor het beschamende feit, dat dientengevolge van de millioenen, die gindsche bodem reeds heeft opgebracht en nog steeds opbrengt,

slechts een uiterst gering deel aan die koloniën zelve en aan Nederland ten goede komt". De ontginning van klein-Curaçao van 1871 tot 1879 leverde eenige millioenen winst op, waarvan de koloniale kas nog een ton ontving. Vervolgens vermeldt de schrijver de fosfaatvindingen op Curaçao en Aruba, die evenzeer volkomen verrassingen waren voor het gouvernement, dat nooit een behoorlijk onderzoek had laten instellen. Hier noemt de schrijver de rapporten van Stifft, in 1827 over de benedenwindsche eilanden uitgebracht, en meent ten onrechte, dat zij zijn verloren gegaan; een afschrift voor 't minst bevindt zich in het oud-archief van Curaçao onder no. 345. Op grond van het onderzoek van prof. Martin wordt de mogelijkheid uitgesproken, dat zich fosfaat op Bonaire en ertsen op St. Maarten bevinden, die verder onderzoek dringend noodig maken. Met een overeenkomstig betoog ten aanzien van Suriname eindigt het betoog.

F.

TOBAGO

Een bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche kolonisatie in tropisch Amerika

DOOR

W. R. MENKMAN

VI (Slot)

Na den vrede van Utrecht (1713) zijn de aan den buitenkant der Caraibische Zee gelegen kleine Antillen een bron van voortdurende twisten tusschen Engeland en Frankrijk geweest. Bij den volgenden (Aken 1748) werd Sainte Lucie Fransch en werden Dominica, St. Vincent, Grenada en Tobago neutraal, d.w.z. dat geen van beide partijen er zich vastzetten of versterken zou. Deze toestand echter duurde slechts tot den volgenden vrede (Parijs 1763), bij welken de neutrale eilanden verdeeld werden en Tobago aan Engeland kwam.

Aangezien op laatstgenoemd eiland de inwoners zich Britten voelden, leverde hier de nationaliteitskwestie geen moeilijkheid op; mag men de klachten, van een niet bepaald onbevooroordeeld schrijver gelooven, dan hebben in de achttiende eeuw de Engelschen zich voortdurend aan vexaties schuldig gemaakt, wanneer de uitslag van den krijg hun in het bezit deed komen van West-indisch gebied, waar de bevolking Fransch (of Spaansch) was [1]).

In 1765 benoemde de Engelsche Koning een commissie voor de toewijzing van terreinen op Tobago en in 1769 werd de eerste suiker naar Engeland verscheept; de productie bedroeg echter in 1770 nog maar 129 oxhoofden [1]). De bevolking was in 1777 tot 12000 aangegroeid (9000 slaven, 2100 kleurlingen, 200 Indianen en 700 blanken) en van toen af was het eiland een belangrijk bezit [2]).

---

[1]) Dauxion L., tw. deel, zevende hoofdst., zie vroeger.

[2]) Rotterdamsche Courant van Saturdag den 22 Juny 1793, No. 75.

Toch schijnt er direct na den zevenjarigen oorlog niet voldoende animo in Engeland geweest te zijn om kapitaal op Tobago te beleggen, althans er is moeite gedaan om het Nederlandsche kapitaal voor het eiland te interesseeren. De tijdsomstandigheden echter waren daartoe niet gunstig; de door het Engelsche moederland tegenover zijn Amerikaansche koloniën gevoerde politiek zou spoedig tot groote moeilijkheden leiden, bij welke ook de Westindische eilanden wel betrokken moesten raken [1]).

De Republiek heeft mede de gevolgen van dien toestand ondervonden; het aandeel dat onze moederlandsche en Westindische handelsbetrekkingen met Noord Amerika gehad hebben in het conflict met Engeland is bekend. In Februari 1781 veroverde en plunderde Rodney ons Sint Eustatius, een daad welke nog geheel tot de vrijbuiterstactiek van een eeuw vroeger behoorde. Slechte gevolgen bleven niet uit; de Engelsche eilanden waren aan de genade der Franschen overgelaten en Le Grasse kon zich o.a. van Tobago meester maken.

Tijdens het Engelsche bewind (1763/1781) schijnt de Noordamerikaansche, ook in onze geschiedenis bekende zeeheld John Paul Jones eenigen tijd op Tobago gewoond te hebben [2]); hij bleek in 1777 eigendommen op het eiland te hebben [3]).

Jones, die Schot van geboorte was en aanvankelijk alleen maar John Paul heette, had in zijn jonge jaren eerst als stuurman op slavenhalers, later als schipper op koopvaardijschepen gevaren. In 1770 had hij zich te verantwoorden over den dood van een schepeling, die door hem, toen zijn schip op Tobago lag, mishandeld zou zijn; misschien was dit de moordzaak op het slavenschip van 1769, welke eindigde met de vrijspraak van den kapitein [4]). In 1773 had Jones, wederom op Tobago, als kapitein op een Londensch schip, een muiterij onder de equipage te onderdrukken en het schijnt dat hij toen, vreezende wederom bij een strafzaak betrokken te zullen worden, maar liever niet naar het moederland terugkeerde en zich naar Virginië begaf, waar zijn broeder gevestigd was [5]). Het ligt dus wel voor de hand dat Paul Jonas, zooals hij hier te lande genoemd werd, voordat hij de zaak der Ameri-

[1]) Frank Wesley Pitman, The development of the British West Indies 1700/1763, Yale Historical Publications, 1917.

[2]) Fred. A. Ober, A guide to the West Indies, zie vroeger.

[3]) A calendar of John Paul Jones MSS in the Library of Congress, Washington 1903.

[4]) Documents... Slave Trade..., Vol. IV, doc. No. 409, noot, zie vroeger.

[5]) The Encyclopedia Americana; Dictionary of American Biography.

kaansche revolutie omhelsde, belangen op Tobago verkregen heeft.

De markies de Bouillé (die in hetzelfde jaar ook Sint Eustatius weder aan de Engelschen ontnam) landde 2 Juni 1781 op Tobago; als gouverneur heeft onder het Fransche bewind een Iersche generaal dienst gedaan, Arthur Dillon. In Frankrijk bestond weinig belangstelling voor het eiland, dat men toch wel veroverd had met de bedoeling het bij den vrede toegewezen te krijgen, wat dan ook geschiedde (Versailles 1783); het aantal Fransche kolonisten nam niet in belangrijke mate toe evenwel [1]).

De katoenteelt ging achteruit toen de Manchester-fabrikanten zich in 1781/1782 elders gingen voorzien; de aanplant werd toen grootendeels door dien van suikerriet vervangen, zoodat de suikeroogst in 1782 reeds meer dan 200.000 quintalen bedroeg. In 1788 ging bijna alle suiker van Tobago, met Duinkerker schepen, naar Engeland (clandestiene handel). Het verkeer met Nederland en de Nederlandsche koloniën was in 1788 niet meer van belang [1]).

Bij het begin der Fransche revolutie was Tobago een Fransch eiland, onder een Ierschen gouverneur en met een nagenoeg geheel Engelsche bevolking; er leefden misschien 200 Franschen op het eiland, die in politiek opzicht onderling verdeeld waren [2]).

Nadat de oorlog weder uitgebroken was, namen de Engelschen, die reeds het jaar tevoren over den afstand van het eiland onderhandeld hadden [1]), in Maart 1793 met 2000 man Tobago in bezit (het Fransche garnizoen bestond uit slechts 180 man) en de revolutionnair gezinde Franschen werden van het eiland verwijderd. Wanneer er aanvankelijk nog enkele bleven, dan zullen die wel spoedig door de Britsche inwoners weggeplaagd zijn, of liever door het minder gunstige element onder deze laatsten, ontstaan door de immigratie van Schotten die zich verbonden in drie jaar hun overtochtskosten in te verdienen [3]).

Welke practijken er toegepast werden ten opzichte van de „indentured" emigranten van de Orkneys en andere van Schotschen landaard, alsmede van welk gehalte deze landverhuizers waren, vertelt Janet Schaw, die in 1774 met een aantal van deze menschen tezamen de reis naar West Indië maakte. De bewerkster van haar reisverhaal deelt het een en ander mede over de emigratie naar de nieuwe wereld in de jaren 1763/1776, uit geheel noord-Britannië, met inbegrip van de Hebriden, de Orkneys en de Shetlandsche eilanden, hoofdzakelijk ten gevolge van de ontbin-

[1]) Dauxion L., tw. deel, zevende hoofdst., zie vroeger.

[2]) Cambridge modern history, IX, p. 248, zie vroeger.

[3]) Dauxion L., eerste deel, derde hoofdstuk, zie vroeger.

ding der clan-organisatie, welke niet minder dan een revolutie beteekende, gepaard gaande met algemeene stijging der landrenten, toenemende criminaliteit en groote onveiligheid [1]).

De Engelschen vonden in 1793 den geheelen suikeroogst van het vorige jaar nog in de pakhuizen aanwezig, tezamen met het nieuwe product 5000 oxhoofden (8½ millioen pond), een hoeveelheid voldoende om een daling van den suikerprijs te Londen te doen verwachten [2]). Ter vergelijking kan dienen dat in 1785 Suriname zoowat 13 millioen pond suiker produceerde [3]), dus voor een klein eilandje bracht Tobago nogal wat op.

Bovendien was het eiland gunstig gelegen voor den sluikhandel op het Spaanschamerikaansche vasteland, waarvan de Engelschen dan ook natuurlijk gebruik maakten [4]).

Bij den vrede van Amiens (1802) werd Tobago wel is waar weder aan Frankrijk toegewezen, maar het jaar daarop viel het opnieuw in Engelsche handen, ditmaal voor goed. Op 1 Augustus 1803 capituleerde het Fransche garnizoen (120 man); de Engelschen waren 28 Juli, na de verovering van Sainte Lucie, met 5000 man aangekomen [5]).

De bevolking zou in 1801 17500 à 19000 zielen hebben geteld, het voornaamste product was suiker; de suikeroogst werd toen geschat op 20.000 oxhoofden van 1600 pond. Het meeste verkeer had plaats met de Vereenigde Staten en Engeland; de opgave der landeigenaars vermeldt geen enkelen Hollandschen naam meer [5]).

De toestand der slaven op het eiland was waarschijnlijk niet beter of slechter dan elders; wij lezen dat men zich in het begin der negentiende eeuw ook op Tobago gelukkig achtte wanneer men van de in eenig jaar nieuw aangekochte jonge negers na vijf jaar nog 20 % in goede conditie overhad. Het geboortecijfer was laag en de kindersterfte groot [6]), het gewone verschijnsel in suikerproduceerende Amerikaansche landen. De emancipatie bracht ook hier de groote verandering.

---

[1]) Journal of a lady of quality, edited by Evangeline Walker Andrews, in collaboration with Charles McLean Andrews, New Haven, Yale University Press, 1921.

[2]) Rdamsche Courant No. 75, zie vroeger.

[3]) J. J. Reese, De suikerhandel van Amsterdam, 1908.

[4]) Dauxion L., tweede deel, hoofdst. X, Landbouwproducten Venezuela, zie vroeger.

[5]) Als boven, tweede deel, zevende hoofdstuk.

[6]) Als boven, eerste deel, zesde hoofdstuk.

Nederland heeft een zeer groot aandeel gehad in den opbouw en de ontwikkeling van tropisch Amerika, hetzij door het noodzakelijke handelsverkeer te bewerkstelligen en het niet minder noodzakelijke crediet te verleenen, hetzij door aan de occupatie en kolonisatie deel te nemen, zooals op Tobago, in de Guyanas en op de tegenwoordige Nederlandsche Antillen.

Die kolonisatie echter, dat wordt ook door de geschiedenis van Tobago bevestigd, was een commercieele kolonisatie, niet alleen voor ons, doch ook voor de andere indringers in het rijk der conquistadores. Empire building is een Engelsch begrip van lateren datum, ontstaan in een tijd toen er reeds stabilisatie ingetreden was en men terug kon zien op hetgeen verricht wás; in de gedachten der pioniers was voor dat begrip geen plaats, ook niet in de gedachten onzer Engelsche en andere concurrenten in de dagen van strijd.

Wat ons in de geschiedenis van Tobago telkens opnieuw treft, is dat die commercieele kolonisatie zulke geweldige offers kostte, in geld en menschenlevens; toch werd zij blijkbaar van het grootste belang geacht voor het welzijn van het moederland.

De gebrekkige outilleering, de onvoldoende organisatie en vooral de menigvuldige oorlogen, leidden tot talrijke mislukkingen; vaak werd met één slag vernietigd wat pas met veel moeite en kosten opgebouwd was. Toch begon men telkens weder opnieuw.

Veel energie werd ontplooid ter wille van de voordeelen welke de slavenhandel beloofde; wel waren ook aan dit bedrijf groote risicos verbonden en vereischte het aanzienlijke kapitalen, maar daar stonden blijkbaar per saldo aanzienlijke winsten tegenover.

Om de kolonisatie te doen slagen was de Afrikaansche neger conditio sine qua non, secundair als object van een avontuurlijken maar zeer voordeeligen menschenhandel, primair echter als onontbeerlijke werkkracht, om de nieuw ontdekte westelijke landen en eilanden productief te maken. Van het midden der zeventiende eeuw af was de suikercultuur de eerste bron van rijkdom in het tropische deel der nieuwe wereld; en deze was zonder den Afrikaanschen negerslaaf niet denkbaar.

Hoewel hij ook in de geschiedenis van Tobago, zooals deze hierboven geschetst werd, slechts af en toe genoemd wordt, zien wij den Afrikaanschen slaaf steeds op den achtergrond, als volkomen passieven, maar daarom niet minder belangrijken factor in het Westindische kolonisatieproces.

Amsterdam, November 1938.

CUENTA DI NANZI

NANZI EN DE PRINSES (NANZI Y PRINCESA)

DOOR

M. D. LATOUR O. P.

VIII

Op zekere dag kwam Nanzi hollend en springend van school en kwam, blij als elke dag, het huis binnenstormen. Daar vond hij echter zijn moeder schreiend en het huis vol met mensen.

Nanzi schrok zo geweldig, dat hij de zon niet groter zag dan een ster, toen hij vernam, dat zijn vader gestorven was.

Deze had hem echter een schat nagelaten, nl. een boek met vertellingen.

Na twee, drie maanden zei Nanzi tegen zijn moeder: „Moeder, ik ga zwerven". Zijn moeder drukte hem aan haar hart, gaf hem een kus en zegde hem vaarwel. Eén ding vroeg ze hem nog: dat hij beloven zou om de schat van zijn vader, het boek met vertellingen, nooit te verliezen. Zonder dat boek hoefde hij niet te proberen in het ouderlijk huis terug te keren.

Nanzi nam afscheid van de buurt en vertrok.

Toen hij een heel eind gelopen had, kwam hij aan een stad, heel groot en totaal vreemd voor Nanzi. Nauwelijks wandelde hij een ogenblik door de hoofdstraat, of daar hoort hij: psssst, psssssssst!

Nanzi keek naar alle kanten in het rond en toen naar boven en zag eindelijk een allerliefst meisje uit een raam leunen. Zij wenkte hem, dat hij moest komen luisteren, en vertelde toen, dat zij de prinses van deze stad was. Daarna vroeg ze: „Wat heb je daar?"

„Dat is een boek met verhalen", zei Nanzi.

„Laat 'ns kijken!"

Nanzi stapte naar binnen en overhandigde de jonge dame het boek. Zodra zij het aangenomen had, begon ze te schreeuwen: „Help, er is een dief in mijn kamer binnengedrongen!"

De arme Nanzi wist niet hoe gauw hij zich uit de voeten zou maken en liep op goed geluk maar ergens de bossen in. Hij had er geen flauw idee van, of hij naar het Oosten of het Westen liep.

Bedroefd verder sukkelend door het bos, legde hij zich eindelijk te slapen op een veilige plaats en ontdekte de volgende morgen een appelboom met groote appels, heerlijk rijp. Hij at zijn buik rond aan de appelen, dronk water aan een beek en legde zich weer te slapen. Toen hij wakker werd, had hij zó'n neus, wel een yard lang.

Nanzi schrok zich half dood en wandelde weer verder, wat echter met de lange neus niets meeviel. Iedere keer stootte hij ergens tegen aan en de neus was zo zwaar, dat hij hem telkens ondersteunen moest. Hij kwam op die manier maar langzaam vooruit.

Zo gingen drie dagen en drie nachten voorbij en er scheen aan het bos maar geen einde te komen.

Weer brak een morgen aan en Nanzi zag opnieuw een appelboom, maar nu met kleine appelen, maar goed rijp. Nanzi, niet denkende aan het gevaarlijke van de appelbomen van dit bos, nam ook van deze kleine appelen een flink getal, at er de nodige van op en bewaarde er enige andere in zijn zak, waarin hij nog altijd twee grote appelen van de andere boom had geborgen.

Toen Nanzi zijn portie kleine appelen op had, veranderde zijn neus plotseling in de neus van een kat.

Net besloot Nanzi weer door te lopen, toen hij een dienaar van den koning die hem zo smadelijk verjaagd had als dief, treurig door het zelfde bos zag zwerven. Hij kwam naar Nanzi toe en vertelde wat hem overkomen was. De koningin had op eens zin gekregen om appels te eten en als hij er nu geen bracht, binnen 24 uur nog wel, dan zou de koning hem onverbiddelijk laten doden. Maar de arme man kende geen een appelboom in het gebied van zijn heer.

Nanzi vertelde nu dat hij twee mooie appels had en niet ongenegen was ze voor een zoet prijsje van de hand te doen.

De hofdienaar smeekte hem, ze te verkoopen, al moest hij er duizend gulden voor geven.

„Nou", zei Nanzi, „duizend gulden is niet nodig, maar voor *f* 125.— zijn ze van jou".

De dienaar kocht ze en rende naar het paleis, waar de koning zeer verheugd was met de twee mooie vruchten. De appels werden zo eerlijk mogelijk verdeeld en koning, koningin en prinses kregen alle drie zowat even veel.

De volgende morgen ging er echter een noodgeschrei op in het paleis want de hele koninklijke familie werd wakker met een neus als een reuzenkomkommer. Ze moesten de hele dag met een kussentje onder hun neus rondlopen wegens de zwaarte van dit ongewenst vergrote lichaamsdeel. De koning ging te keer als een dolle stier en de koningin schreide zonder ophouden met de prinses bij de gedachte aan het bezoek van den prins, die om haar hand zou komen vragen. Dat zou toch een ál te gek gezicht wezen.

De arme dienaar, die de appels gebracht had, werd gevangen genomen en een ander kreeg bevel om aanstonds een dokter te gaan halen.

Dat had Nanzi voorzien. Hij had een oud trouwpak afgeschooid bij een rijken heer, vond in een van de zakken nog een bril, die hem uitstekend van pas kwam en droeg met gracie een afgedankte „hoge zijde". Toen hij een dienaar uit het paleis zag komen hollen, kwam hij deftig aangestapt. De dienaar vroeg hem natuurlijk direkt, of hij soms dokter was, en toen Nanzi verzekerde, dat hij beroemd een arts was, kreeg hij het hele verhaal van de lange neuzen tot in bizonderheden te horen.

Nanzi deed echter of hij haast had en zei, dat het hem speet, maar dat hij niet kon komen. Maar de dienaar hield zó aan, dat hij eindelijk toegaf en zich bij den koning liet aandienen.

Hij zette een zeer bedenkelijk gezicht en vroeg of ze soms vergiftigd fruit gegeten hadden. Dat klopte precies, vond de koninklijke familie, en men keek elkaar aan, verstomd over zo veel wetenschap. Nanzi beloofde aanstonds een geneesmiddel klaar te zullen maken. Hij ging naar de keuken en sneed daar een klein appeltje in snippertjes en liet dit den koning brengen. Deze nam het medicijn in. Daarna deed Nanzi het zelfde voor de koningin en ook deze nam gewillig het geneesmiddel in. De prinses kon echter nog niet geholpen worden, zei Nanzi, want hij had niet genoeg van het medicijn bij zich. Hij zou echter de volgende dag terugkomen.

Na een flinke nachtrust ontwaakte de koninklijke familie en de koning en de koningin constateerden tot hun onuitsprekelijke blijdschap dat ze genezen waren.

Toen Nanzi terugkwam, om, zoals hij beweerde, de prinses te genezen, stond er een grote zak geld voor hem klaar en nog een hoop andere kostbare dingen. Met vlaggen en lampions werd hij binnen gehaald en naar de slaapkamer van de prinses geleid.

Daar keek hij nog ernstiger dan de vorige dag en zei, dat het hier een zeer moeilijk geval betrof. Hij verzocht alle aanwezigen

hem alleen te laten met de patiente en deed achter de laatstvertrekkende de deur op slot.

Toen stapte hij op het bed toe en verzocht te prinses met een hoog ernstig gezicht op haar buik te gaan liggen. Deze voldeed aan het verzoek van den dokter, die haar daarop bij de nek greep en haar in het oor siste: „Als je één schreeuw geeft, vermoord ik je".

Daarna haalde hij zijn cabuya (dik stuk touw) uit zijn zak en diende de prinses een pak slaag toe dat de muren er van beefden. De prinses, die begreep, dat het menens was, verdroeg alles met de tanden op elkaar.

Toen Nanzi bepaald moe was van het slaan, hield hij even op en zei: „Je bent een gemeen kind; je lokt niets kwaads vermoedende jongelui in je kamer, troggelt ze geschenken af en laat ze dan verjagen als dieven".

„Nee, ik heb nooit iemand bedrogen", kreunde de prinses.

„Wil je wel eens stil wezen", zei Nanzi, „mijzelf heb je bedrogen; ik zie mijn boek met verhalen op de vensterbank liggen en zal het weer mee naar huis nemen. Heb je soms nog meer jonge mannen bedrogen".

„Nee, nee, niemand heb ik verder bedrogen, heus niet!"

Nanzi's bloed kookte. Hij zag veel kostbare en zeldzame dingen staan in de kamer en vermoedde terecht, dat de prinses er op de zelfde wijze aangekomen was, als aan zijn boek met verhalen. De hand met de karwats rees weer omhoog, de greep om de nek van de prinses werd nog knellender.

„Spreek de waarheid of ik ransel je tot pulp", zei Nanzi.

„Ja, ja", fluisterde de prinses in doodsangst, „al die mooie dingen heb ik van jonge mannen afgeperst".

„Aha", zei Nanzi, „dan zal ik me belasten met het teruggeven van al die gestolen waar". Hij stak zijn zakken vol met armbanden, halssnoeren, gouden ringen, enz. stapte trots als een pauw het paleis uit en drukte den koning en de koningin op het hart, de prinses vooral niet te bezoeken voor de volgende morgen, al ging ze nog zo te keer.

De prinses ,half door midden geslagen door de zweepslagen van Nanzi's karwats, was verplicht op haar buik te blijven liggen tot haar ouders de volgende morgen kwamen kijken. Deze vonden haar vol striemen en nog steeds met de monsterachtig lange neus. De koning loeide als een orkaan, maar hij vond Nanzi niet meer terug, want deze had in de nacht een bark genomen om naar huis terug te varen.

In de landstreek, waar zijn moeder woonde, maakte hij toen kort daarop kennis met Maria.

N.B. 1. Nanzi had er geen flauw begrip van, of hij naar het Oosten of naar het Westen liep. In de oorspronkelijke tekst stond: of hij naar boven of naar beneden liep.

„Naar boven" betekent, tegen de wind, in boven de wind; vandaar „Bovenwindse eilanden", n.l. de eilanden, die tegen de passaatwind in liggen. De passaat waait van N.O. naar Z.W.

„Naar beneden" betekent: beneden de wind, dus naar het Z. Westen. De Curaçaoenaar rekent zelden met Noord en Zuid. Als het enigszins doenlijk is, tracht hij klaar te komen met O. en W.; vandaar dat „naar boven" voor hem praktisch het Oosten is en „naar beneden" het Westen.

N.B. 2. Fatsoenshalve heb ik de slaapkamerscène bij de prinses niet letterlijk kunnen vertalen.

N.B. 3. Dit verhaal lijkt me van jongere datum, niet meer van Afrika afkomstig.

NANZI GAAT EEN WEDDINGSCHAP AAN MET ZEZE (COMPA NANZI TA PUSTA CU COMPA ZEZE)

Op zekere dag was er geen eten meer in het huis van Shi Maria en Compa Nanzi. Toen ging Nanzi een weddingschap aan met Compa Zeze: Degene, die het eerst drie dingen thuis bracht, zou zijn zoon mogen sturen naar het huis van den ander, om er zich een bruid te zoeken. Als dus Nanzi won, zou hij Pegasaya mogen sturen om de liefste dochter van Zeze uit te kiezen en tot bruid tenemen. Als Zeze won, zou deze zijn zoon mogen sturen om met een dochter naar keuze van Nanzi te trouwen.

De volgende morgen vroeg trokken beide avonturiers er op uit. Maria ging rustig aan de deur van haar huis zitten om de komst van manlief met de nodige buit af te wachten.

Toen Nanzi een eind gelopen had, ontmoette hij een vrouw met een grote mand groente op haar hoofd en een schaap aan een touw. Het schaap was prachtig dik en Nanzi kreeg het water al in de mond.

„Morgen, moedertje; wat een prachtig schaap!"

„Morgen, Compader; ja, dat ga ik op de markt verkopen".

Nanzi deed of hij weer gewoon doorliep, maar sloop stilletjes achter de vrouw aan, sneed het touw door, stuurde Pegasaya met het schaap naar huis en liep zelf achter de vrouw mee met het touw in zijn hand. Op de markt gekomen, liet hij het touw los en verdween tussen de menigte.

De vrouw zette haar korf van het hoofd en keek om naar het

schaap, maar bemerkte nu eerst dat dit er niet meer was. Aan iedereen om haar heen vroeg ze waar haar schaap was gebleven, dat ze aan het touw achter zich had meegetrokken. Niemand had echter een schaap gezien; ze hadden haar alleen zien lopen met een touw in haar hand maar zonder schaap er aan.

Nanzi was intusschen al weer op pad en kwam een andere vrouw tegen met een grote kalkoense haan.

„Morgen, moedertje, waar ga je naar toe met dien kalkoen?"

„Ach mijn kind, ik ga hem verkopen voor *f* 1.50".

„Wat? *f* 1.50 voor zo'n prachtig beest! Dat is weggegeven! Wacht maar eens even hier, ik zal hem voor je verkopen voor een veel betere prijs; ga maar zolang op de stoep voor dat huis zitten. Ik ben zó terug".

Nanzi verdween in de eerste de beste zijweg en langs een omweg, zodat de vrouw hem niet meer kon zien voorbijkomen, bracht hij de kalkoen naar zijn huis.

De vrouw zat te wachten, wachten, wachten, totdat eindelijk een man voorbijkwam. Deze begon te schreeuwen: „Sta op en maak, dat je wegkomt van hier, vóórdat de politie komt. Dat is een oud melaatsenhuis en het gouvernement wil niet, dat er nog een levend wezen zich mee bemoeit".

De vrouw stond op en vertelde den man schreiend, hoe Nanzi haar bedrogen had. Hij had medelijden met haar en daar hij geld genoeg had, gaf hij de vrouw een biljet van *f* 25.—, waardoor ze ruimschoots schadeloos gesteld was.

Nanzi had nu voedsel genoeg thuis gebracht, alleen ontbrak nog het geld om de huishuur te betalen. Dus trok Nanzi er voor de derde keer op uit en ging na een eind gelopen te hebben zitten bij een put. Daar kwam juist een rijke mijnheer aan met een platina horlogeketting, een grote medalje en een erekruis op zijn borst.

Nanzi begon te huilen en te schreeuwen: „Ach hemel, wat moet ik toch aanvangen!"

„Wat is er gebeurd?", vroeg de belangstellende rijke heer.

„Ik ben van de stad gekomen met een zak vol koopwaar, die ik ingeslagen heb, en toen kreeg ik dorst en terwijl ik me over de put buig om wat water te bemachtigen, slipt de zak van de rand en nu ben ik alles kwijt".

„Aan welke kant is de zak gevallen?"

„Aan deze kant".

De heer trok zijn jas, hemd, broek, enfin alles uit en klom naakt naar beneden in de put.

Daar had Nanzi op gewacht; hij sleepte alles in de wacht en kwam verheugd met een mooi pak, een portefeuille met geld en verschillende dingen van waarde bij moeder de vrouw aanzetten.

De heer zocht zich intussen suf op de bodem van de put, vond natuurlijk niets en klauterde onverrichter zake weer naar boven. Hij bemerkte toen echter tot zijn grote woede en verlegenheid, dat hij alles kwijt was. Zelfs zijn hemd had Nanzi niet achtergelaten om zijn naaktheid te bedekken. Ten einde raad was de heer verplicht zich tussen de struiken te verschuilen, waar hij bleef zitten tot 's avonds tien uur. Toen sloop hij in het stikdonker naar huis.

Nanzi had inmiddels de weddingschap gewonnen en verscheen triomfantelijk met Pegasaya aan de deur bij Zeze, om voor zijn zoon een lief vrouwtje te helpen uitzoeken.

Zeze dacht dat hij een beroerte kreeg van woede.

N.B. 1. In het verhaal wordt als prijs voor den kalkoen opgegeven *f* 1.50. In de Papiamentse tekst stond: tres guiotin (drie „geguillotineerde", d.i. doorgesneden, dus halve guldens). De Curaçaoenaar noemt *f* 0,50 een guiotin. Zo heet op Curaçao *f* 0,15 een riá (van het Spaanse „real"); een rijksdaalder is un fuerte (letterlijk: sterk) en een halve rijksdaalder, dus *f* 1,25: mei fuerte; een kwart rijksdaalder heet shilín (shilling).

Waar de Hollander nog al eens rekent met vijf, zeven, twaalf stuiver, doet de Curaçaoenaar alles met „pléca" ($2^1/_2$ ct.). Een kwartje heet diez pláca (tien plak).

N.B. 2. Dit verhaal lijkt me tamelijk jong, op Curaçao zelf bedacht en niet meer van Afrika afkomstig.

EENIGE AANVULLINGEN OP DE ENCYCLOPAEDIE VAN WEST-INDIE

DE FINANCIËN VAN CURAÇAO

DOOR

C. R. WEYTINGH

Gedurende de jaren 1912 t/m 1937 — met uitzondering van 1918 toen wegens den Europeeschen oorlog de uitvoer van mijnproducten geheel was stop gezet — ontving de Koloniale Kas uit de phosphaatontginningen op het eiland Klein-Curaçao en op de plantage St. Barbara de navolgende bedragen:

1912	*f* 14.705.—	1926	*f* 126.685.—
1913	- 21.668.—	1927	- 129.444.—
1914	- 11.209.—	1928	- 135.966.—
1915	- 18.830.—	1929	- 126.964.—
1916	- 7.812.—	1930	- 85.621.—
1917	- 2.813.—	1931	- 73.595.—
1919	- 8.426.—	1932	- 57.795.—
1920	- 77.382.—	1933	- 55.700.—
1921	- 71.530.—	1934	- 55.599.—
1922	- 73.827.—	1935	- 41.346.—
1923	- 98.250.—	1936	- 36.369.—
1924	- 119.775.—	1937	- 51.554.—
1925	- 88.693.—		

Deze ontvangsten hebben langen tijd nog grooten invloed uitgeoefend op het bedrag der moederlandsche subsidies.

Sedert 1916 is de concessie van de Aruba Phosphaat Maatschappij afgeloopen.

De opbrengst der belastingen en der inkomsten van onderscheiden aard, *zonder* de baten uit de phosphaatontginningen heeft van 1912 t/m 1937 bedragen als volgt:

Jaar	Belastingen	Andere inkomsten	Totaal
1911	f 435.675.—	f 168,530.—	f 604.205.—
1912	- 466.800.—	- 170.590.—	- 637.390.—
1913	- 488.400.—	- 156.852.—	- 645.252.—
1914	- 476.419.—	- 193.373.—	- 669.792.—
1915	- 437.227.—	- 229.692.—	- 666.919.—
1916	- 498.384.—	- 329.947.—	- 828.331.—
1917	- 558.925.—	- 244.657.—	- 803.582.—
1918	- 570.320.—	- 279.635.—	- 849.955.—
1919	- 879.236.—	- 597.405.—	- 1.476.641.—
1920	- 1.068.157.—	- 1.162.327.—	- 2.230.484.—
1921	- 10.25.192.—	- 613.104.—	- 1.638.296.—
1922	- 1.277.059.—	- 510.380.—	- 1.787.439.—
1923	- 1.473.265.—	- 645.311.—	- 2.118.576.—
1924	- 1.692.920.—	- 823.347.—	- 2.516.267.—
1925	- 2.002.312.—	- 862.722.—	- 2.865.034.—
1926	- 2.220.939.—	- 1.109.519.—	- 3.330.458.—
1927	- 2.767.608.—	- 1.457.298.—	- 4.224.906.—
1928	- 3.349.760.—	- 1.780.944.—	- 5.130.704.—
1929	- 5.140.104.—	- 2.422.812.—	- 7.562.916.—
1930	- 5.406.576.—	- 2.663.792.—	- 8.070.368.—
1931	- 4.875.016.—	- 2.431.195.—	- 7.306.211.—
1932	- 4.656.631.—	- 2.223.123.—	- 6.879.754.—
1933	- 4.329.970.—	- 2.470.186.—	- 6.800.156.—
1934	- 5.826.246.—	- 2.627.599.—	- 8.453.845.—
1935	- 5.711.048.—	- 2.705.508.—	- 8.416.556.—
1936	- 5.779.651.—	- 3.491.571.—	- 9.271.222.—
1937	- 6.184.653.—	- 3.496.023.—	- 9.680.676.—

De „inkomsten van onderscheiden aard", zijn voornamelijk de navolgende, waarbij de voorloopige bedragen over 1938 zijn aangegeven: schoolgelden f 95.000.—; huur van landsgronden en eigendommen f 215.000.—; dienstverleening bij den in-, uit- en doorvoer van goederen f 210.800.—; inkomsten van de posterij f 181.200.—; opbrengst van 's Lands radioposten f 211.900.—; idem van 's Lands telefoon f 110.000.—; idem van den watervoorzieningsdienst f 230.000.—; loodsgelden f 700.000.—; inkomsten van abattoir, markthallen en veekoralen f 40.000.—; vergunningsrecht op loterijen f 95.000.—.

De totale ontvangsten (die uit phosphaatvergunningen dus inbegrepen) en uitgaven hebben van 1911 af bedragen:

Jaar	Ontvangsten	Uitgaven
1911	- 707.665.—	- 1.062.508.—
1912	- 724.658.—	- 1.149.570.—
1913	- 830.322.—	- 1.231.991.—
1914	- 672.293.—	- 1.195.116.—
1915	- 673.474.—	- 1.225.429.—
1916	- 832.316.—	- 1.379.009.—
1917	- 802.668.—	- 1.528.280.—
1918	- 907.265.—	- 1.794.732.—
1919	- 1.496.993.—	- 2.667.006.—
1920	- 2.283.701.—	- 3.552.863.—
1921	- 1.648.849.—	- 2.698.332.—
1922	- 1.812.966.—	- 2.517.350.—
1923	- 2.150.907.—	- 2.459.702 —
1924	- 2.519.011.—	- 2.515.092.—
1925	- 2.872.296.—	- 2.799.420.—
1926	- 3.331.433.—	- 3.639.011.—
1927	- 4.232.162.—	- 4.082.016.—
1928	- 5.136.143.—	- 5.589.817.—
1929	- 7.568.174.—	- 9.266.990.—
1930	- 8.086.966.—	- 12.073.539.—
1931	- 7.450.646.—	- 8.417.606.—
1932	- 6.882.555.—	- 6.278.149.—
1933	- 6.805.659.—	- 6.304.538.—
1934	- 8.464.561.—	- 8.340.225.—
1935	- 8.421.679.—	- 8.315.820.—
1936	- 9.285.076.—	- 9.229.116.—
1937	- 9.685.594.—	- 9.610.056.—
1938	- 10.753.110.—	- 10.032.443.—
1939[1]).	- 9.762.760.—	- 9.744.093.—
1940[1]).	- 11.808.160.—	- 11.668.204.—

[1]) De cijfers over 1937 en 1938 zijn nog niet definitief vastgesteld; die over 1939 en 1940 zijn ramingcijfers

Uit vorenstaande cijfers blijkt:

1. dat zoowel de ontvangsten als de uitgaven belangrijk zijn gestegen (van rond 1 millioen tot 9 millioen);

2. dat het bedrag der ontvangsten van 1932 af ongeveer gelijk is aan dat der uitgaven.

Deze gunstige uitkomsten heeft Curaçao te danken aan de navolgende feiten:

1. Met het oog op de totstandkoming van het Panamakanaal werd in 1911 overgegaan tot de toen noodig geachte verbetering van de haven van Willemstad; na de voltooiing van de in verband hiermede uitgevoerde werken begon de handel tusschen Europa en de nabij Curaçao gelegen republieken hoe langer hoe meer zijn weg over dit eiland te nemen, waardoor Curaçao gaandeweg geworden is een belangrijk knooppunt in het internationaal handelsverkeer. Verscheidene scheepvaartlijnen doen regelmatig de haven van Willemstad aan.

2. Ongeveer in dezelfde periode als de opening van het Panamakanaal (1914) begon de scheepvaart zich meer en meer van stookolie — in plaats van kolen — te bedienen; de verkrijgbaarheid van eerstgenoemde brandstof in de haven van Curaçao heeft er dan ook mede toe bijgedragen om dit gewest te maken tot een bruikbaar steunpunt in de omliggende landen.

Het aantal stoomschepen dat — onder allerlei vlag — jaarlijks de haven van Curaçao aandoet, bedraagt ruim 5000 met een netto inhoud van meer dan 30 millioen m^3; bovendien loopen nog ongeveer 2000 zeilschepen, met een inhoud van ruim 150.000 m^3 genoemde haven binnen. In deze scheepvaartbeweging zijn evenwel ook begrepen de bewegingen der tankschepen van de Curaçaosche Scheepvaart Maatschappij, welke een geregelde vaart tusschen Curaçao en Venezuela onderhouden voor het vervoer van ruwe olie van Maracaibo naar Curaçao.

3. Tegen het einde van 1915 werd een aanvang gemaakt met de voorbereidende werkzaamheden tot oprichting op het eiland Curaçao van een petroleumraffinaderij.

Op 1 Januari 1917 kwam tot stand de Curaçaosche Petroleum Maatschappij, welke reeds in de eerste helft van dat jaar een aanvang met haar bedrijf heeft kunnen maken. Sedert heeft deze Maatschappij hare werkzaamheden voortdurend uitgebreid; een belangrijke uitbreiding kwam in 1924 tot stand en in verband daarmede de uitbreiding van het aantal schepen dier Maatschap-

pij, bestemd voor transport van de ruwe olie van Venezuela naar de haven van Willemstad.

In de tweede helft van het jaar 1924 vestigde zich op het eiland Aruba de Lago Oil and Transport Company Ltd.; deze Maatschappij had het voornemen op genoemd eiland een petroleumraffinaderij c.a. op te richten en maakte in de maand November van dat jaar een begin met den aanvoer met tankbooten van ruwe olie, welke in een daarvoor bestemd schip, ligplaats hebbende in de baai te Druif, voorloopig werd overgepompt, om weder te worden uitgevoerd.

In de tweede helft van 1928 vestigde zich op Aruba een tweede petroleummaatschappij nl. de Arend Petroleum Mij. (een dochteronderneming van de Mexican Eagle Co., die op haar beurt weer tot de Koninklijke Shellgroep behoort); op 10 Mei 1929 kwam de raffinaderij van deze maatschappij gereed en begon zij met de oliebewerking; reeds op 14 Juni d.a.v. kon de uitvoer van verwerkte olie een aanvang nemen.

In 1929 kwam ook de raffinaderij gereed van de Lago Oil Transport Company Ltd.

In 1932 ging deze maatschappij, welke toebehoorde aan het Concern der Standard Oil van Indiana over in het bezit van de Standard Oil Cy. van New Jersey. Deze verandering had ten gevolge dat het reeds gedeeltelijk ingekrompen bedrijf dadelijk op volle capaciteit werd gebracht en spoedig tot een tevoren nog niet bereikte hoogte werd opgevoerd.

's Lands financiën ondervonden den invloed van den toenemenden groei der olieraffinaderijen op Aruba en Curaçao, htegeen tot uitdrukking komt in de hooge opbrengst der middelen en inkomsten van het gewest.

De schuld van Curaçao aan Nederland is geheel aangezuiverd, zoodat de baten konden worden aangewend ter inhaling van den achterstand op verschillend gebied.

De kaspositie van het gewest tegenover Nederland was op 31 December 1935 zoodanig dat de schuld aan Nederland op dien datum slechts ƒ 349.000.— bedroeg; een jaar later had Curaçao een tegoed van ƒ 1.202.000.—.

Gedurende het jaar 1936 was niet alleen het nog uitstaand bedrag aan voorschotten over de periode 1928–31 afbetaald, maar werd bovendien een oude schuld over de jaren 1895 en 1896 afgelost.

De raming der middelen en inkomsten bedraagt over 1940 voor:

Curaçao	*f*	7.526.200.—
Aruba	-	3.920.600.—
Bonaire	-	83.500.—
St. Maarten	-	26.900.—
St. Eustatius	-	8.500.—
Saba	-	13.500.—
en voor alle eilanden	-	228.960.—
te zamen	*f*	11.800.160.—

De uitgaven zijn op de hierna genoemde afdeelingen der begrooting voor 1940 geraamd, als volgt:

Iste	Afdeeling.	Gouvernements-secretarie	*f*	244.128.—
IIde	„	Binnenlandsch Bestuur	-	1.832.383.—
IIIde	„	Justitie	-	2.097.596.—
IVde	„	Financiën	-	3.842.479.—
Vde	„	Openbare werken	-	2.415.440.—
VIde	„	Openbare gezondheidsdienst	-	868.809.—
VIIde	„	Accountantsdienst, Sociale en Econ. Zaken en Landbouw.	-	267.369.—
VIIIste	„	Onvoorziene uitgaven	-	200.000.—
			f	11.668.204.—

Sedert 1932 geniet Curaçao geen subsidie meer van het moederland.

Bronnen:
Verslagen van Bestuur en Staat van 1911 t/m 1937.
Begrootingen van 1911 t/m 1940.

BOEKBESPREKING

Op zoek naar de Zuidgrens. De grensbepaling tusschen Suriname en Brazilië 1935–1938 door A. J. H. van Lynden, Lid der Grenscommissie, met korte verslagen van F. H. M. van Straelen, Luitenant ter zee 1e klasse, K. Meuldijk, Korporaal-Telegrafist en H. E. Rombouts, arts.

Op het einde van de negentiende eeuw was slechts een klein gedeelte van Suriname bekend. Alleen de kuststreek en het plantagegebied behoorden hiertoe. Het binnenland was onbekend terrein en werd slechts nu en dan door goudzoekers of balattableeders betreden.

In de eerste jaren van 1900 kwam hierin verandering. Een zevental wetenschappelijke expedities voeren rivieren op, beklommen toppen en brachten het bergland door triangulatie in kaart. De Coppename-expeditie opende in 1901 de rij van deze tochten, gevolgd door de Saramacca-, Gonini-, Tapanahoni-, Toemoekhoemak-, Suriname- en Corantijnexpeditie als laatste in 1910/11. Door deze tochten werd het grootste deel van „onbekend" Suriname in kaart gebracht.

De grenzen met Fransch en Engelsch Guyana waren reeds vroeger vast gesteld. Aan de oostkant was dit de Marowijne, Lawa en Litani, en aan de westkant de Corantijn. In het zuiden was de grens, speciaal met Brazilië, maar ook met Cayenne en Britsch Guyana, nog niet vastgesteld. Besprekingen werden omstreeks 1930 gehouden, maar de werkzaamheden om de grenzen te bepalen, werden in verband met de ongunstige tijdsomstandigheden uitgesteld. Eerst in 1935 werd de Grenscommissie benoemd, wier taak het zou zijn, de grens met Brazilië (nl. de waterscheiding) op te meten en de west- en oostgrenzen, voor zoover deze langs nog niet in kaart gebrachte rivieren liepen, op te nemen. In het oosten was dit de Koele-Koelekreek, een zijtak van de Litani, aan den Engelschen kant de Koetari, de bronrivier van de Corantijn. De Nederlandsche grenscommissie bestond uit C. C. Käyser, vice-admiraal b.d., hoofd der commissie en leider der expeditie, en als leden A. J. H. baron van Lynden, oud-luitenant ter zee 1e klasse en F. H. M. van Straelen, luitenant ter zee 1e klasse.

Het bovengenoemde boek behandelt nu, hoewel beknopt, het

belangrijke en inspannende exploratiewerk dat in de jaren 1935 tot 1938 verricht is. Er is evenwel geen volledig verslag van de werkzaamheden van de grenscommissie gegeven, vermoedelijk door het spoedig, na terugkeer in Nederland, overlijden van den heer Käyser. Na een kort inleidend overzicht worden v.n.l. de werkzaamheden van de groep van Lynden behandeld.

De grensafbakening had in drie achtereenvolgende jaren plaats. De expeditie verliet in Juli Paramaribo om het jaar daarop omstreeks April terug te keeren.

Het eerste jaar werd via de Corantijn het westelijke grensgebied bereikt. Deze groote rivier heeft aan zijn middenloop geen nederzettingen en in het brongebied zijn menschen sporadisch. De heer van Lynden kreeg het Savannegebied. De moeielijkheden bij de vaststelling van de waterscheiding worden beschreven. Het meest westelijke stuk en de vaststelling van het westelijke drielandenpunt op 463 m hoogte, kwam voor rekening van den Admiraal en den heer van Straelen.

In '36/'37 werd het midden van het zuidelijke grensgebied bewerkt. Dit gebied werd langs de Marowijne en Tapanahoni bereikt. Admiraal Käyser nam hiervan het westelijke stuk aan de bovenloop van de Tapanahoni, terwijl het oostelijke stuk, het brongebied van de Paloemeu, aan den heer van Lynden ten deel viel.

Het laatste stuk werd in '37/'38 verkend. Ook nu werd de Marowijne en vervolgens de Lawa en Litani opgevaren. Het stuk gelegen aan de bovenloop van de Oelemari werd door Admiraal Käyser bewerkt en de heeren van Lynden en van Straelen onderzochten het oostelijke stuk en bepaalden het drielandenpunt op een hoogte van 394 m. Blijkbaar was dit stuk het moeielijkste. Het zware bergterrein en de steile graniettoppen hebben veel van de expeditieleden gevergd. Ook hier, net als bij de overige grensgebieden, een menschenleeg land. De vrij talrijke boschnegerstammen zijn gevestigd aan den middenloop van Marowijne, Tapanahoni en Lawa, maar hoogerop komen slechts enkele kleine indianendorpjes voor. Het grensgebied bevat evenwel nergens menschen.

De indianendorpjes zijn in tegenstelling met de boschneger nederzettingen slechts tijdelijke vestigingen. Het heeft dan ook weinig zin die Indiaansche plaatsnamen in een atlas op te nemen. (zie de nieuwste Atlas van Tropisch Nederland). De plaats die tijdelijk door menschen bezet was, is reeds lang weer in het oerbosch opgenomen.

Het verslag van den heer Meuldijk, dat de aanraking met de

Oelemari-indianen, die nog in het steenen tijdperk leven, vertelt, is interessant.

De afstand tusschen de twee drielandenpunten bedraagt hemelsbreed 200 km. De gemeten grens heeft evenwel een lengte van 597 km en hiervan zijn door de groep van Lynden resp. 103.117 en 120 km opgemeten en in kaart gebracht.

De langdurige rivierreizen en de aanrakingen met Boschnegers en Indianen, uitvoerig in de verslagen van de vroegere expedities behandeld, zijn nu slechts oppervlakkig beschreven. Het verslag houdt zich in hoofdzaak met de grensafbakeningswerkzaamheden bezig, en met alles wat daarmede in verband staat.

't Verslag is beknopt, maar interessant om te lezen. Het kaartenmateriaal had iets uitvoeriger kunnen zijn. Daarentegen is het boek zeer mooi geïllustreerd en de foto's geven een goed beeld van de moeielijkheden die overwonnen moesten worden. Zeer geslaagd zijn de Savanne-opnamen 23, 25, 27 enz. De foto van de Teboe (52) komt reeds voor in het Tapanahoniverslag, en die van de merkwaardige Kassikassima zelfs in twee van de vroegere verslagen.

G. VERSTEEG.

Schoolatlasje behorend bij de Nederlandse Antillen en de overige eilanden van de Caraïbische zee, Venezuela en Colombia, door Fr. M. Realino, 1940.

Een zevenentwintigtal kaartjes van de eilanden in de Caraïbische zee, Columbia en Venezuela is hier bijeengebracht. De meeste zijn overgedrukt uit het aardrijkskundeboekje van frater Realino; een vijftal is nieuw geteekend: op bladz. 16 dat der Nederlandsche bovenwindsche eilanden, op bladz. 17 van St. Maarten en St. Eustatius, op blz. 21 dat der groote Antillen en op bladz. 23 dat van het meer van Maracaibo met omgeving.

D. G. F.

Almanaque de Curaçao para el año bisiesto de 1940. Compilación de W. M. Hoyer.

De heer Hoyer is een bescheiden man, anders zou hij zeker vermelden den jaargang van zijn almanak. Ik mag daarom wel vermelden, dat van 1928 af deze vraagbaak regelmatig en met succes door mij geraadpleegd wordt. Wellicht bestaat zij al langer.

D. G. F.

Hans van Amstel, *De wraak van den Javaan.* L. C. G. Malmberg, 's-Hertogenbosch. Z. j.

Het is heel moeilijk dit werk te recenseeren, als men het voorafgaande, van denzelfden schrijver, niet kent. P. M. Legène (West-Indische Gids XX 251) was er niet zeker van of *Jong Suriname op avontuur* als een speciaal jongensboek beschouwd moet worden; Mevr. Székely-Lulofs (Nieuwe Rotterd. Cour. 1 Dec. 1939 avondbl. D) verkeerde in dezelfde twijfel ten aanzien van *De wraak van den Javaan.* „Oost en West" (December 1939) behandelde dit laatste werk van Van Amstel als jeugdlitteratuur.

Mij trof bij de lezing van *De wraak van den Javaan* de tegenstelling tusschen de dikwijls kinderachtige gesprekken van het viertal hoofdpersonen en hun groote-menschachtige reacties op de pogingen van De Bak om hen over te halen tot zijn A.P.S. toe te treden. Voortdurend vraagt men zich af: zijn hier kinderen aan het woord, of jongelui?

In het eerste geval is het geheele boek voor de lezertjes ongeschikt; wraak, samenzwering, terechtstelling van een moordenaar, behooren in een kinderboek niet thuis. Zijn de handelende personen jonge menschen, dan is hun optreden zeer kinderachtig.

Heeft de schrijver het geval De Kom op het oog gehad, dan lijkt mij de keuze der stof weinig gelukkig.

Of tekst en illustratie werkelijk den Hollandschen lezer een goede voorstelling zullen vermogen te geven van het Surinaamsche leven, ben ik zoo vrij te betwijfelen.

Januari 1940. J. M. MENKMAN-WALTERS.

Wegwijzer voor Katholieken, die voornemens zijn naar Indië te vertrekken en voor hen die van Indië naar Holland komen door P. J. F. J. Schnebbelié, directeur van het Katholiek Indisch bureau. 1939.

Het is begrijpelijk, dat er in deze lijvige gids naast 350 bladzijden voor Nederlandsch-Indië niet meer dan een dertigtal voor de West konden worden beschikbaar gesteld. Op de eerste bladzijde staat een verwijzing naar het Handboek 1938 van de W.I. kamer Waarom ook niet naar het boekje van Oost en West 1939?

Wie, door dit boekje ingelicht, in Suriname of Curaçao voet aan wal zet, moet zich wel op zijn gemak voelen.

Aardig in dit boek is, dat het ook gegevens bevat voor verlofgangers en repatriëerenden. D. G. F.

KRONIEK

SURINAME

De inhoud van het in onze vorige Kroniek genoemde boekje over de mechanische rijstcultuur in Nickerie is niets minder dan een openbaring, althans voor hen die trachten zich van de Surinaamsche problemen op de hoogte te houden; de aandacht van het groote publiek zal het wel niet vermogen te trekken.

In de eerste plaats is daarin beschreven de tragedie eener poging (de hoeveelste?) om een nieuwen weg te zoeken, zonder de zekerheid dat die weg, eenmaal ingeslagen, tot een doel zal leiden, waard om bereikt te worden. Eenige enthousiaste en energieke menschen hebben zich, ruim zes jaar lang, inspanning, ontbering en ook geldelijke offers getroost, om het bestaan aan te toonen eener mogelijkheid, welke om zeer voor de hand liggende redenen toch niet aangegrepen zal worden. De Nederlandsche regeering heeft destijds, door aan de onderneming haar medewerking te verleenen, geen blijk gegeven oog te hebben voor de realiteit en haar beleid — bona fide natuurlijk, daaraan behoeft niet getwijfeld te worden — is verantwoordelijk voor de teleurstelling welke de Heer Van Dijk ondervonden heeft. Dat ook deze laatste beter had kunnen weten en dat de overheid eveneens uitgaven gedaan heeft — overigens een voor de moederlandsche schatkist onbeteekenend bedrag — verandert hieraan niets.

De Heer Van D. onthult dat althans hem in de eerste plaats voor oogen gestaan heeft de bevordering der vestiging van Nederlandsche boerenfamilies in Suriname, als landbouwende middenstands-gezinnen; voor degenen die bekend zijn met de litteratuur betreffende „blanke" kolonisatie in Suriname van de laatste halve eeuw of zoo en opgemerkt hebben hoe in een tamelijk recent stadium de mechanisatie van den landbouw zich is komen aandienen als een gepast hulpmiddel voor zoodanige kolonisatie ,behoeft dit geen groote verrassing te zijn. De vraag doet zich echter voor of de regeering, toen zij in 1931 een studiereis bekostigde en in 1934 met het Ingenieursbureau Van Dijk een contract sloot, er zich van bewust was dat de gemechaniseerde rijstcultuur de mogelijkheid zou moeten openen voor de vestiging van blanke kolonisten. Had zij duidelijk te kennen gegeven dat een geslaagde proefneming dit belang — en alléén dit belang — zou kunnen dienen, dan zouden de noodige gelden wellicht niet zoo grif toegestaan zijn, of dan zou zich allicht in de volksvertegenwoordiging een principieele discussie ontsponnen hebben nopens het kolonisatievraagstuk. Uit de betreffende passages echter van het voorstel tot verhooging der rijksbegrooting 1932 moest men wel den indruk opdoen dat in de eerste plaats gedacht werd aan een gemechaniseerd grootbedrijf; over den

middenstands- (en den kleinen) landbouw werd in verband met de onderneming-Van Dijk slechts zeer terloops gesproken.

De leider van dit bedrijf beklaagt er zich thans min of meer over dat er van den kant van het Surinaamsche gouvernement slechts weinig belangstelling voor zijn pogingen getoond is. Hij heeft het dan ook wel slecht getroffen; sedert hij zijn arbeid in Nickerie aanving immers is bij regeering en bestuur de „Indische" gedachte gaan overheerschen en de door hem met zooveel moeite bereikte resultaten kunnen voor de Javaansche kolonisatie, waar men thans alle heil van verwacht, niet van eenig nut zijn. Uitbreiding der bestaande „paupercultuur" acht Van D. niet gewenscht; hij denkt zich den kleinen landbouw (waarin thans circa 75.000 personen een bestaan, zij het dan ook een karig bestaan vinden) als een soort randbedrijf, gegroepeerd om den middenstandslandbouw, welke tot dusver niet aanwezig is. En die middenstandslandbouw zou een gemechaniseerd bedrijf zijn, dat slechts aan een minimum van handenarbeid behoefte zou hebben.

De Heer Van Dijk acht de technisch-economische mogelijkheid bewezen dat Nederlandsche boerengezinnen zich, in het district Nickerie, een bestaan zullen kunnen verwerven, d.w.z. boerengezinnen die over een zeker bedrijfskapitaal beschikken, al direct een eisch van beteekenis. Of dezulken er verstandig aan zouden doen de bedrijfsrisicos in het moederland te verwisselen voor die in Suriname? Er wordt ons medegedeeld dat de prijs van Achterindische rijst in Nederland, in 1932 ƒ 11.13% K.G. (d.w.z. 77% van den indexprijs in de periode 1901/1910), in 1935 gedaald was tot ƒ 6.50 en in 1939 weder gestegen tot ƒ 7.20. Wie van de litteratuur op de hoogte is aangaande den landbouw in de V.S., sedert den aanvang der crisis, om van ons eigen land maar niet te spreken, weet wat er gebeurt wanneer een groote en aanhoudende daling der prijzen van agrarische producten optreedt. In de gematigde luchtstreek echter kan de boer toch altijd, in goede of slechte jaren, nog heel wat voedingsmiddelen voor eigen gebruik telen; in de tropen zou daarvan lang zooveel niet terecht komen, terwijl de verkoopsprijs der surplus productie daar den invloed ondergaat van de concurrentie der „pauperbedrijven".

Thans, zoo meent de Heer Van D., zou er in het district Nickerie plaats zijn voor een achttal Europeesche middenstandsbedrijven; het scheppen van een Europeeschen middenstands-landbouw op grootere schaal echter zou nog heel wat voorbereiding vereischen. Inderdaad, dat laat zich denken!

Nickerie zou een productiegebied van beteekenis kunnen worden voor rijst; wij kunnen dit op gezag van den Heer Van D. gerust aannemen, maar een zeer belangrijke vraag is hoe en waarheen de rijst uitgevoerd zou moeten worden. Export naar Nederland acht de leider van het bedrijf-Van Dijk niet wel mogelijk, om technische redenen en wegens de te hooge scheepsvracht; in 1935 bedroeg de vracht voor rijst van Nickerie via Paramaribo naar Amsterdam ƒ 22.50 per ton, in 1939 die van Achter Indië naar Londen ƒ 12.50, inderdaad prohibitieve verschillen voor een massa-artikel van geringe waarde. Uit den aard der zaak leent een zoodanig artikel zich niet voor vervoer over groote afstanden met betrekkelijk kleine schepen, voor stukgoedvervoer bestemd. Blijkbaar acht de Heer Van D. het een eerste eisch dat de Ni-

ckerierivier toegankelijk zou worden gemaakt voor schepen van 18 à 20 voet diepgang, op zich zelf een fantastisch plan, waaraan verder geen aandacht behoeft te worden geschonken; overigens zou de genoemde diepte niet voldoende zijn voor vrachtschepen van groot charter, welke massale ladingen over groote afstanden goedkoop vervoeren. Ter loops zij nog opgemerkt dat de schrijver in de teelt van bananen als bijcultuur geen fiducie heeft, omdat hij niet verwacht dat Nickerie ooit toegankelijk zal zijn voor vruchtenschepen; de diepte van 18 à 20 voet is echter die van de Surinamerivier bij hoog water, waarmede bij den bouw der bacovenbooten van 1906 rekening gehouden werd.

Als afzetgebied voor de rijst van Nickerie denkt zich de Heer Van D. de eilanden der Caraibische Zee en wel de grootere; de import van Curaçao en Aruba is niet van eenige beteekenis. Martinique en Guadeloupe waren tot dusver afnemers van Surinaamsche rijst; de jaarlijksche import dezer beide Fransche eilanden tezamen bedraagt circa 12.000 ton, terwijl Suriname in 1937 voor uitvoer een surplus van 7500 ton beschikbaar had, waarvan twee derden uit Nickerie afkomstig. Van de Groote Antillen noemt de Heer Van Dijk Cuba als potentieele rijstconsumente; hij had er Jamaica aan toe kunnen voegen. Eerstgenoemd eiland is economisch sterk aan de V.S. gebonden, het laatste behoort tot het gebied dat door het systeem der British Empire Preference een economisch geheel vormt en waarvan ook Britsch Guyana, een rijst uitvoerend land, deel uitmaakt. Cuba heft van rijst uit de V.S. de helft, voor rijst uit Siam echter het dubbele van het normale invoerrecht.

Zetten wij de gedachte aan gemechaniseerde Europeesche middenstandsrijstbedrijven op zij en denken wij ons een belangrijke uitbreiding der rijstcultuur in Suriname (Nickerie en elders), uitgeoefend door inheemsche landbouwers (Aziatischen en wellicht andere), gepaard gaande met zoodanige technische verbetering dat een marktwaardig uitvoerproduct geleverd zou kunnen worden, dan vernauwt zich het vraagstuk van den export tot een van vervoersorganisatie. Dan moet de vraag beantwoord worden of het mogelijk zal blijken, gegeven de havenaccomodatie welke de Surinaamsche rivieren bieden, een scheepvaartverbinding tot stand te brengen tusschen Suriname en de Caraibische Zee, op zoodanigen commercieelen grondslag dat de vracht niet te drukkend is en toch de exploitatie een normale winst laat. Waarbij bedacht dient te worden dat het bouwen van zeeschepen veel kapitaal vereischt en dat de vracht der rijst de geheele rondreis zou moeten goed maken, want terugglading naar Suriname zou er niet zijn.

Men kan er zich over blijven verwonderen dat onze regeering destijds niet met meer inzicht te werk gegaan is; ook een weinig doordacht plan echter kan bij toeval nog wel eens tot een gunstig resultaat leiden. Voor den Surinaamschen landbouw is wel het beste dat gewenscht kan worden de ontwikkeling van een middenstands- uit het kleine inheemsche bedrijf.

15 April 1940. M.

CURAÇAO

Nieuws

Zoo te hooi en te gras komen eenige kranten door en allerminst in behoorlijke volgorde. Zoo liggen voor mij de *Amigoenan* van 12 en 17 Februari en 2 Maart, *La Union* van 15 en 22 Februari en *Curaçao* van 17 Februari en 2 Maart. Van bevriende zijde ontving ik nog *Beurs & Nieuwsberichten* van 9 en 28 December.

Om met het laatstgenoemde blad te beginnen — daarin komt een aardig verslag voor over de ontvangst van het Amerikaansche oorlogsschip, dat voor de onthulling van de gedenkplaat 1776 St. Eustatius 12 en 13 December ll. bezocht. Het blijkt, dat het nogal wat voeten in den aard heeft gehad om den Amerikanen hunner en onzer waardig te ontvangen, en dat de heer en vooral ook mevrouw Gronemeyer zich daarvoor veel moeite gegeven hebben. Champagne werd meegenomen; zoute krakelingen, wijn, een keur van sterke dranken, pinda's ontbraken niet; vlaggedoek werd op Bonaire ingekocht, en een bouwkundig opzichter van openbare werken ging mee voor de versiering. Het verslag van de onthulling zelf bevat niet veel nieuws. Ook hier lezen wij weer van een gedicht, dat is voorgedragen, en van het „Curaçaosche gedenkboek", dat de Amerikaansche commandant kreeg. Er is nog getennist, gedanst en een bezoek aan het graf van schout bij nacht Krul gebracht.

Een verslag over een bezoek aan Helfrichsdorp in *Beurs & Nieuwsberichten* van 9 December houd ik in petto.

Wat alle andere kranten bezig houdt, is de eerste aanvullende begrooting 1940, die is ingediend. Het stuk zelf bereikte mij nog niet, zoodat ik mijn wijsheid erover aan de pers ontleenen moet. Niemand schijnt er tevreden over. *Curaçao* spreekt van „een weinig bevredigend stuk". Alles staat in het teeken van de landsverdediging, ook de verminderingen, op andere posten aangebracht. De onverplichte bijdrage aan het moederland in de verdedigingskosten van Curaçao wordt met ruim *f* 300.000.— verhoogd; voor instelling der schutterij wordt zes ton gouds uitgetrokken. Het zijn vooral onderwijs en volkshuisvesting, waarop bezuinigd is.

Vroeger heeft Curaçao ook schutterij gehad. Men heeft die laten verloopen door de wettelijke bepalingen niet na te leven, en ten slotte haar afgeschaft. Nu denkt men zich jaarklassen van 350 man, die een onafgebroken periode in militair verband geoefend worden.

Deze plannen van den gouverneur ontmoeten het meest verzet. Daarin gaat niet alleen geld — en veel geld — zitten, maar wordt bovendien een persoonlijk offer van niet geringen omvang gevraagd. *La Union* heeft in de toelichting van den gouverneur niet minder dan drie „evidente onjuistheden" ontdekt. Het gehalte daarvan kan men opmaken uit de derde „evidente onjuistheid": „Tenslotte veronderstelt het Bestuur blijkbaar, dat de behoefte aan soldaten voor de verdediging van Curaçao (tegen wie?) evident is". En dan volgt nog wel de wensch, dat de Staten nuchter zullen blijven en het Bestuur het hoofd zal koel houden.

Zonder in de beoordeeling der voorstellen te treden, die ik niet ken,

lijkt mij een woord van protest tegen de wijze van bestrijding op zijn plaats. Vooral geldt dat de *Amigoe*. Daarin is eerst zekere B. van Lent aan het woord, die ook al vraagt: door wie kan Curaçao aangevallen worden? en het antwoord krijgt, dat de redactie het ook niet weet, want zij is niet ingewijd in de geheimen van de hooge regeering, waarop dit fraais volgt: ,,Dat we het graag zouden willen weten, spreekt van zelf. Maar degenen die het weten, zeggen het niet, en de anderen. . . .''

Die B. van Lent denkt toch aan Duitschland. Waarom hij juist aan dat land denkt, zegt hij niet. Waarschijnlijk wil hij de bepaling van zijn gedachtengang voor ,,de hooge regeering'' op zijn beurt geheim houden. Verder wil hij voor het geval Duitschland dan Nederland binnenrukt en we in oorlog komen, veronderstellen, dat een Duitsch oorlogsschip naar Curaçao komt om het in bezit te nemen of plat te schieten, en vraagt: ,,Zou zo'n oorlogsbodem ooit ons eiland kunnen bereiken, aangezien we in de onmiddellijke nabijheid liggen van Franse, Engelse en Amerikaanse eilanden, waarvan de regeringen wel op hun qui vive zullen zijn?'' Wanneer de heer Van Lent al eenige maanden de *Amigoe* leest, is hem zeker ontgaan het verhaal van de ,,Karlsruhe'', die, ijverig gezocht door Fransche en Engelsche radioposten, in de tweede oorlogsweek van 1914 op een vroegen morgen tot veler schrik voor de haven van Curaçao bleek te liggen.

Nog veel bonter maakte dezelfde of een andere B. v. L. het in een volgend nummer van de *Amigoe*. Daarin treft men een drie kolommen lang betoog aan, dat bewijzen moet, dat de schutterij overbodig is niet alleen en een ramp door de groote sommen, die zij verslindt, maar ook, dat ,,ons volk'' ,,physisch en psychisch'' ,,weinig geschikt voor de militaire stand'' is. Het soort van het betoog van dit laatste leert men kennen uit de volgende aanhalingen:

1. Op grond van ziekte, lichaams- of zielsgebreken wordt men voor de schutterij afgekeurd, dus feitelijk zullen onze jongens, die hun lichamen gezond gehouden hebben, gestraft worden met dienstplicht;

2. Er stroomt maar heel weinig krijgsmansbloed door de aderen onzer ,,jonkemans'';

3. Zullen onze schutters goed, bloed en leven willen offeren op het altaar des vaderlands?

4. Bij het brandblusschen op de Isla neemt men al lang geen Curaçaoenaars meer, want die smeren hem, als er gevaar bij is. Ik vind het geen schande, voor den dood een behoorlijk respect te hebben: beter bloode Jan dan doode Jan;

5. Een goed schutter moet den dood onder de oogen durven zien. . . Een doorsnee Curaçaoenaar wil wel graag de kruitdamp van vuurwerk verdragen;

6. Het ligt ons volk niet op vertrouwelijken voet te staan met mageren Hein;

7. Heeren militairen, reken in angstige oogenblikken niet op de stevige discipline; U kunt een krijgsman geen nieuw hart in den boezem steken.

De plaatsing van dit voor het Curaçaosche volk in hooge mate beleedigend stuk wordt door de redactie van de *Amigoe* verontschuldigd hiermee, dat zoo de aandacht van het Bestuur erop gevestigd wordt, dat het vergeten heeft in de memorie van toelichting te zeggen, waar-

om het noodzakelijk is de weermacht van Curaçao, waartoe de schutterij wordt opgericht, te vergrooten, en ook worden zoo „de mogelijke moeilijkheden" het Bestuur aan de hand gedaan.

Zelfs zijn historiekennis lucht B. v. L.: „Enkele families hier zijn nog in het bezit van een lang vers dat een verslag is van een gevecht tussen onze voormalige schutterij en de invallende vijand. Dit vers zal wel nooit gepubliceerd worden want er komen enkele namen in van heel bekende personen, die, in plaats van de vijand neer te knallen zich ijlings terugtrokken om.... zich te verschonen".

Tot naricht van B. v. L. diene, dat dit vers, van 1800, voor een groot deel en de namen, die hij bedoelt, vijf jaren geleden gepubliceerd zijn in *De Indische Gids* (Jan. 1935). Een dergelijk vers uit 1713 werd in April 1937 in *De West-Indische Gids* opgenomen.

Joan Willem Claus van Laar

Door een gelukkige samenloop van omstandigheden werd mijn aandacht na 15 jaar weer op dezen persoon gevestigd. In den 6den jaargang van *De West-Indische Gids* deed ik mededeeling van een „Memorie van grieven van eenige ingezetenen der kolonie tegen den gouverneur Faesch" uit het jaar 1748. Ik heb daaraan toegevoegd wat ik van den schrijver dezer memorie wist. Hij was actiehandelaar in Hoorn en „motbrouwer" in Middelburg geweest blijkens het onderschrift van zijn portret, in het archief der West-Indische compagnie aanwezig. In 1746 kwam hij op Curaçao als koopman van het schip *Schandrona Galey*, vestigde zich met toestemming van den gouverneur als praktizijn op het eiland, werd tot tolk voor Engelsch en Fransch aangesteld, kreeg in 1747 ruzie, eerst met den fiskaal en daarna met den gouverneur, en keerde in 1749 naar Holland terug.

In deel III van het *Nieuw Nederlandsch biografisch woordenboek*, dat reeds verschenen was, toen ik mijn artikel schreef, viel eerst nu mijn aandacht op denzelfden naam, en ter aanvulling van het in 1924 geschrevene deel ik hier nu in het kort mee, wat W. P. G. Knuttel over hem schreef.

Hij werd geboren omstreeks 1693, vermoedelijk te Amsterdam. Als actiehandelaar zou hij in Hoorn bankroet gegaan zijn en in de gijzeling gezeten hebben; zijn schuldeischers moesten met 1% hunner vorderingen genoegen nemen. In 1724 komt hij voor als eigenaar eener brouwerij te Middelburg. Een jaar of tien later moest hij die stad verlaten; hij vestigde zich te Amsterdam, waar hij van letterkundigen arbeid moest leven. Meestal schreef hij onder een pseudoniem (Lonius, Informator, Van Avenhorn). Gaarne mengde hij zich in kerkelijke geschillen. Oorspronkelijk kwaker, was hij in Middelburg hervormd, later ouderling der Engelsche kerk, en ook wordt hij als Hernhutter voorgesteld.

Zijn familie besloot hem naar Curaçao te zenden, maar zelf schijnt hij daarin niet veel zin te hebben gehad. Hij ontsnapte van Texel, waar het schip lag, dat hem zou meenemen, werd teruggehaald en bewaakt tot het schip vertrok.

Van zijn verblijf op Curaçao weet Knuttel niets. „Na korten tijd was

Claus van daar al weer terug; men beweert, dat hij als onbekwaam door den gouverneur van Curaçao zou zijn teruggezonden. „In 1749 woonde hij in Haarlem, als schrijver van maandelijksche boekjes". Wellicht was hij ook redacteur of medewerker aan de Haarlemsche courant. Hij werd in 1749 gearresteerd, maar weer ontslagen. Zijn verdere lotgevallen zijn niet bekend.

Het zijn Van Laars tegenstanders, aan wie Knuttel dit weinig fraaie ontleent.

CURAÇAOSCH VERSLAG 1939

Men kent de ingewikkelde wijze, waarop de uitgave van het Curaçaosch verslag zich aandient: het verslag 1939 is verschenen in 1940 en loopt over 1938.

Wat in deze dagen als een nieuwtje in de Nederlandsche pers is meegedeeld, dat de bevolking van Curaçao de 100.000 overschreden had, blijkt aan dit verslag ontleend te zijn: 31 Dec. 1938 telde het gebiedsdeel 101.021 inwoners. De toeneming der bevolking is het sterkst op Aruba, nl. 4436; op Curaçao is zij 1915; de overige eilanden zijn met elkaar 275 inwoners achteruit gegaan.

Het is jammer, dat nog altijd een indeeling naar gezindten, als vroeger gegeven werd, achterwege blijft.

Wonderlijk is het, dat ook geen cijfers van echte en onechte geboorten gegeven worden en wel uitvoerige statistieken van erkenning en wettiging. Wat de erkenningen betreft, valt op het groote aantal erkenningen op Curaçao door de moeder na het eerste levensjaar van het kind; niet minder dan 22 erkenningen door de moeder zijn in 1938 voorgekomen van „kinderen" boven de 30 jaar.

Belangwekkend is een statistiek van de opbrengst der voornaamste middelen van 1929 tot 1938. De inkomstenbelasting is verdubbeld, de accijns op het gedistilleerd met 100.000 gulden op het millioen verminderd. De grondbelasting is bijna verdubbeld. De schoolgelden zijn verviervoudigd (tot 133.000 gulden); de huur van landsgronden is verdubbeld. Het invoerrecht van mijnproducten is van f 128.000 op f 52.000 gedaald. De opbrengst van de watervoorzieningsdienst is van f 173.000 tot f 381.000 gestegen, die van het abattoir van f 4.000 tot f 49.000. De opbrengst der loodsgelden is met nog geen f 100.000 gestegen.

Wat de inkomens van natuurlijke personen betreft is het merkwaardig, dat het eiland Curaçao met 62798 inwoners 8528 aanslagen heeft gehad, Aruba met 28155 inwoners 6793. Het eiland Curaçao heeft 4 aanslagen van inkomens boven f 50.000, Aruba 1 en wel van f 102.600. Zoowel op Curaçao als op Aruba zijn de meeste aanslagen van inkomens tusschen f 1500 en f 2500. Het totaal der aangeslagen inkomens is op Curaçao 22, op Aruba 16 millioen. F.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Oost en West, Maart 1940, no. 3. De saluutschoten van St. Eustatius, door W. R. Menkman; Op zoek naar Suriname's Zuidgrens; Korte golfjes uit Suriname en Curaçao. XL.

Idem. April 1940. Nogmaals de saluutschoten van St. Eustatius, door Fred.Oudschans Dentz. Korte Golfjes uit Suriname en Curaçao XLI.

De Indische Mercuur, 3 April 1940, No. 14. Waarnemingen over de insecticide-werking van het Surinaamsche kwassiehout (Quassia amara L.), door ir. W. Spoon en dr. J. G. ten Houten.

World Trade Notes Chemical Allied Prod. 14de jrg., no. 6. Netherlands West Indies aloes crop larger than anticipated.

Crown Colonist, 10de Jrg., no. 99. A. German Community in Jamaica door W. E. Gordon.

Tropical Agriculture Trinidad. 17de jrg., no. 1. Witches' Broom resistances in cacao, door F. J. Pound.

Soerabajasch Handelsblad. 8 Januari 1940. Cultureel en geestelijk leven op Curaçao.

Echo's uit de Missies. 25 Februari 1940. no. 3. Statistiek van onze Missies in Curaçao en Suriname op 1 Januari 1940; De bevolking van Suriname.

Economische Voorlichting. 16 Februari 1940, no. 7. Economische toestand in Suriname (3de kwartaal 1939), opgesteld door het Bureau voor Sociale-, Economische en Crisiszaken.

Ons Suriname. Februari 1940, no. 2. Bericht van prof. dr. N. H. Swellengrebel over zijn bezoek aan Ganzee; Jaarverslag van de Scholen der Evangelische Broedergemeente, door H. Schütz; Het Hospitaaltje in Ganzee gered.

Idem. Maart 1940, no. 3. Medische hulp aan de Boschnegers.

Tropisch Nederland. 19 Februari 1940, no. 22. De grenzen van Suriname, door C. K. Kesler.

Nieuwe Rotterdamsche Courant. 17 Februari 1940, avondblad C. Buitenlanders in dienst van de W. I. C. in Brazilië, door C. K. Kesler.

Idem. 17 Maart 1940, ochtendblad C. Creoolsche satyre in dansliedvorm.

Idem. 7 April 1940, ochtendblad E. Curaçao in de branding.

Idem. 14 April 1940, ochtendblad C. Grenada, de parel der Antillen, door J. Heyligers.

Sala-Posten [Zweedsche krant]. 16 Februari 1940. Sondagsbilaga. J. Walters, Curaçao och Aruba.

Rechtsgeleerd Magazijn Themis. Jrg. 1940, afl. 2. De geschiedenis van eenige West-Indische erfstellingen over de hand, door mr. B. de Gaay Fortman.

Economisch Weekblad Nederlandsch-Indië. 8ste jrg., no. 51/52. Nederlandsch Oost- en West-Indische petroleumvoorzieningen der oorlogvoerenden, door W. Mautner.

Commercial Intelligence Journal. 61ste jrg., no. 1874, Food Production in Jamaica, door F. W. Fraser.

De Economist. Februari 1940. De Oeconomische hulpbronnen van Suriname, door Prof. Dr. H. C. P. de Vos.

West India Committee Circular. 25 Januari 1940 no. 1078. The West Indies and the war.
Idem. 5 Februari 1940, no. 1079. Settlement in British Guiana. Sir Geoffrey Evans' Lecture.
Idem. 22 Februari 1940, no. 1750. The West Indies and the war; The Transfer of Dominica; Housing in the West Indies.
Idem. 7 Maart 1940, no. 1751. West Indian Gifts for te Forces.

Nederlandsch Fabrikaat. 20 April 1940, no. 4. Curaçao, door jhr. dr. J. C. Molerus.

De Rijkseenheid. 24 April 1940, nrs 29/30. Kolonisatie van blanken in Suriname, door Emeritus.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

De Gids voor Hoofd- en Handarbeiders, 10 October 1939, no. 1. Redacteur S. F. Helstone. Gedrukt bij Eben Haëzer, Paramaribo. Verschijnt tweemaal per week. Abonnementsprijs *f* 2.50 per kwartaal.

Colonial Reports no. 1913. Annual Report on the Social and Economic Progress of the people of Barbados. 1938.

Cahiers Coloniales, no. 799 (blz. 23). La preparation des bananes, sechées à la Martinique.

Akoeba, door P. M. Legêne [speelt in Suriname]. *f* 0.25. Zendings-Genootschap der Evang Broedergemeente Zeist.

De Curaçaosche Bank. Verslag 1938.

Brieven uit Nieuw-Bethesda, Paramaribo, no. 8. Uitgegeven door het Centraal-Comité der Protestantsche Vereeniging tot Verpleging van Lepra-lijders in Suriname. De brieven zijn van P. Cool, Oud-geneeskundig inspecteur en Zuster Jenny Lange.

West-Indische kalender 1940. Op initiatief van de West-Indische Kamer uitgegeven door de N.V. Amsterdamsche Boek- en Steendrukkerij v/h Ellermans, Harms & Co. 21ste jaargang.

Rede van Gottfr. H. Crone bij de intrede van het jaar 1940 [op blz. 25/27 wordt het economische leven in Suriname en op Curaçao behandeld].

Stellingen betreffende Curaçao's welvaartsbronnen, door ir. P. Cohen Henriquez (ingediend bij de oprichtingsvergadering op 2 November 1939 van de „Economische Stichting West-Indië-Nederland".)

Almanaque de Curaçao para el año bisiesto de 1940. Compilación de W. M. Hoyer.

Irma, revista grafica literaria. Directeur Juan A. Matos; redacteur-grafico Rafael Martinez (Geïll.), Dec. 1939, maandblad.

The West Indies Year Book 1939. Ill. Skinner &Co. Ltd. 10/—.

Historische Beschouwingen betreffende de Rijpere Jeugd in het algemeen en het Landbouw- en Vestigingswezen daarbij in het Bijzonder, door J. R. Sleur. Paramaribo. *f* 0.50.

Kon. Vereeniging Koloniaal Instituut te Amsterdam. Mededeelingen no. XXX. Afdeeling Handelsmuseum. (Flora of Suriname. Netherlands Guyana), Edited by Dr. A. Pulle. Vol. II, part I (pag. 401—500). Capparidaceae (pars) — Polygalaxceae — Rosaceae. Additions and corrections. Euphorbiaceae — Rodaceae. Additions and corrections: Euphorbiaceae — Nomimiaceae — Myristicaceae — Menispermaceae Malpighiceae — Lauraceae. De Bussy, 1939 *f* 3.—.

Kon. Vereeniging Koloniaal Instituut te Amsterdam. Mededeeling no. 1. Afd. Volkenkunde no. 14. Aanwinsten op ethnographisch en anthropologisch gebied van de Afd. Volkenkunde van het Kol. Instituut over 1939(1940).

[Daarin worden vermeld van Suriname: de nummers 1277. 1/4; 1295. 18, 19, 77, 78 en 79; 1310, 2; 1315. 1/2; 1322.256/311 en 368; 1336. I.10. — Van Curaçao: nummers 1295. 17 en 80. 1315. 3; 1332. 72.— van West-Indie: nummers 1322. 437; 441/43 en 445].

Mechanische rijstcultuur. Economische en technische resultaten na zes jaren pioniersarbeid te Nieuwe-Nickerie, Suriname, door ir. H. N. van Dijk. H. J. Paris, Amsterdam. *f* 2.25.

Handbook of Jamaica. 1939. Edited by W. A. Cover. 8/6.

South American Handboek. Uitgegeven door de Royal Mail Lines Lld. en Pacific Steam Navigation Co. 17de druk. [Met hoofdstukken over Suriname en Curaçao]. Verkrijgbaar bij de hoofdagenten Kuyper, Van Dam en Smeer te Rotterdam.

La Pensa Libre. Uitgever-eigenaar Tipografia Americana. 28 December 1939, no. I.

Departement Landbouwproefstation in Suriname. Bulletin no. 55. Januari 1940. Voorraadsinsecten van rijst in Suriname met aanwijzingen ter bestrijding, door dr. D. C. Geijskes.

O. D.

BOESSAALSCHE NEGERS

DOOR

M. D. LATOUR O.P.

Bij het lezen van *De Nederlanders op de West-Indische Eilanden* door J. H. J. Hamelberg vond ik op blz. 170: „Den 7n Augustus van hetzelfde jaar deden de Boessaalsche slaven van *Frans Grootestam* een hernieuwde poging om een algemeenen opstand te verwekken.... enz."

Bij „Boessaalsche slaven" wordt verwezen naar voetnoot 4, waar we lezen: „Ik heb er geen zekerheid van kunnen verkrijgen, welke slaven als „Boessaalsche negers" bekend stonden."

Hamelberg, wiens werk verscheen in 1901, kon toen onmogelijk de *Encyclopedie van Nederlandsch West Indië* raadplegen, daar deze eerst tusschen 1914 en 1917 verscheen. Maar al had Hamelberg ná 1917 geschreven, dan zou hij zich toch teleurgesteld hebben gezien, want de Encyclopedie geeft hierover geen licht. C. P. Amelunxen, *De Geschiedenis van Curaçao*, 1929, ontzeilt de moeilijkheid heel eenvoudig. Terwijl hij Hamelberg op de voet volgt, schrijft hij op blz. 89: „Den 7den Augustus van dit jaar 1750 deden de slaven van Frans Grootestam een poging om een algemeenen opstand te verwekken...." Hij slaat het woord „Boessaalsch" doodnuchter over.

Enkele jaren geleden, toen ik eens in gesprek was met den heer Michael Römer, een inmiddels overleden oud-onderwijzer, vroeg deze me, wetende nl., dat ik Curaçaosche spreekwoorden verzamelde, of ik het volgende spreekwoord kende: Si bo forza Buzá, Buzá ta papia latin (letterlijk: Als je Buzá dwingt, spreekt Buzá zelfs latijn). Ik bekende, het spreekwoord nooit gehoord te hebben en de oude „Mike" glunderde, vooral toen ik hem vroeg, wat Buzá eigenlijk beteekende. „Buzá", doceerde de heer Römer, „komt van het spaansche Bozal, wat beteekent: een neger, die pas uit Afrika is aangekomen, die nog onervaren, nog „groen" is en op gebied van talen zeker nog niets anders kent, dan het dialect van zijn geboortegrond. Het spreekwoord beteekent dus: Zet

een pas aangekomen negerslaaf het mes op de keel, dan spreekt hij zelfs latijn (Maak het iemand erg benauwd, dan is hij tot het schijnbaar onmogelijke in staat).

De Boessaalsche slaven van den heer Grootestam waren dus waarschijnlijk zoo'n stel pas uit Afrika ingevoerde negerslaven.

De overgang van het spaansche *bozal* naar het papiamentsche *buzá* is om zoo te zeggen heel regelmatig. De overgang van *o* naar *u* komt zeer veel voor: corazon curazon, tomar tuma, comprar cumpra, volador buladó, enz. Minder vaak zien we een *l* op het slot wegvallen, maar het komt toch vóór: real riá, terwijl een woord als coral in de spreektaal hoe langer hoe meer de weg op gaat van curá, waardoor het een voorbeeld wordt van beide regels tegelijk.

Er bestaat nog een ander „buzá" in het Papiamento en dat beteekent een *breidel*, waarmee men paarden in bedwang houdt, als ze beginnen te stijgeren. Of er eenig verband tusschen deze woorden bestaat, weet ik niet.

Naschrift van de Redactie. Het is waar, wijlen Hamelberg heeft zich niet al te druk gemaakt met verklaringen en toelichtingen; en de *Enc. v. Ned. West-Indie* zou nog op niet weinig punten kunnen worden aangevuld. Ons tijdschrift lijkt het aangewezen orgaan om aanvullingen op te nemen; wanneer wij eens zouden komen tot een uitvoerige systematische inhoudsopgave, dan zou deze een kleine encyclopaedie op zichzelf vormen van veel wetenswaardigs op het gebied van de aardrijkskunde, de volkenkunde, de taalkunde en de geschiedenis van Nederlandsch West-Indië.

Waarschijnlijk beschikt men op Curaçao niet over de groote *Espasa* (*Enciclopedia universal ilustrada Europeo-Americana*), maar een goede Spaansche dictionaire geeft ook al de verschillende beteekenissen van bozal, de door wijlen Sjon Michael genoemde van uit Afrika aangevoerde negerslaaf (zoutwaterneger of zoutkop zeide men in Suriname) en dan een andere, nl. die van een soort halster voor paarden en rundvee.

Ook het Portugeesch kent het woord boçal en in de Portugeesch–Fransche dictionaire van J. F. Valdez wordt het in het algemeen vertaald met rude = lomp, in het bijzonder met negerslaaf uit Afrika.

Dat het Papiamentsche buzá hetzelfde woord is, zooals de heer Latour ook vermeent, ligt voor de hand (Portugeesch en Spaansch vormden tezamen de basis voor de volkstaal der Benedenwindsche eilanden), al is Hamelberg op die gedachte niet gekomen en al heeft vóór de heer Latour niemand, voor zoover wij weten, de aandacht op deze oplossing gevestigd, en dus zal het element der negros bozales = boessaalse negers in den slaventijd geen specifiek Curaçaosch verschijnsel zijn geweest.

Het verkeer met vreemde werelddeelen heeft uiteraard invloed gehad op de talen der blanken van Europa; de Engelschen hebben veel overgenomen uit Oostersche talen (zie de Anglo-Indische woorden-

boeken), de Nederlanders misschien wat minder. Toch hebben wij al heel vroeg van het Maleische orang baroe (nieuw mensch, nieuweling) het woord „baar" gevormd, van het Mal. orang lama (oud mensch) „oorlam", d.w.z. oudgast. Toen de sterfte op den overtocht en in Indië zelf enorm was, kon hij, die de reis meer malen gemaakt had, zich daarop laten voorstaan, en de oorlammen onder de equipages der Oost-Indische Compagnie waren ongemakkelijke heerschappen, van wie men b.v. aan de Kaap veel last kon hebben.

Bij Portugeezen en Spanjaarden deed zich de eigenaardigheid voor, dat bepaalde eigen woorden een speciale, men zou kunnen zeggen koloniale, beteekenis verkregen. Zoo staat bozal in verband met bozo = vlaschbaard; een bozal is dus een melkmuil, een nieuweling, een onervarene, iemand, die in een bepaald handwerk nog een beginneling is, ook wel een provinciaal, een domoor. In het Portugeesch bestaat ook nog het woord jalofo, dat ongeveer hetzelfde beteekent. Een bozal is in Spaansch Amerika ook iemand, die nog moeilijk Castiliaansch spreekt. De Portugees Pacheco Pereira, de schrijver van *Esmeraldo de Situ Orbis*, die in 1520/1522 gouverneur was van Sam Jorze da Mina (Elmina), onderscheidde Mooren en Berbers aan den eenen kant, Afrikanen, die den invloed van den Islam ondergaan hadden, en jalofos, onbeschaafde negers aan den anderen kant.

Tegenover den bozal of jalof stond in den slaventijd de negro ladino. Ladino komt van Latino en werd gebruikt in de beteekenis van sluw, door de wol geverfd; de Italianen golden blijkbaar op het Iberische schiereiland voor wat bij Engelschen en Amerikanen smart heet, of hard boiled. Dit geval van verzachting der t tot een d zal Pater Latour wellicht interesseeren, in verband met de kwestie Punta-Poenda-Punt (D.W.I.G. XVIII, p. 47). In Spaansch Amerika was een ladino een eenigszins beschaafde en goed bruikbare negerslaaf, ook wel een intelligente en Spaansch sprekende Indiaan.

In de *Documents Illustrative of the History of the Slave Trade to America* van Elizabeth Donnan (Carnegie Inst. of Washington 1930) kan men het noodige lezen over bozales, jalofs en ladinos en ook in de buitenlandsche Westindische litteratuur is er het een en ander over te vinden.

Negerslaven zijn zeer spoedig na de ontdekking in Spaansch Amerika aangevoerd: in 1502 op Española reeds met een koninklijke machtiging, doch onder beding, dat zij op Christelijk grondgebied (dus Spaansch of Portugeesch) geboren moesten zijn. Dat er ook andere aanwezig waren, blijkt uit het bevelschrift van 1506 om Berbers (Mohammedanen?) en heidensche slaven (bozales) van het eiland te verwijderen. De slaven, die op last van Fernando el Católico in 1510 werden overgevoerd, waren in Lissabon gekochte Christenslaven.

Het probleem der houding, tegenover de naturellen aan te nemen, en in verband daarmede dat van de negerslavernij beheerschten in den aanvang der zestiende eeuw de Spaansche politiek ten opzichte van de nieuwe wereld. Dominicanen en Franciscanen hadden tegenovergestelde inzichten, en Kardinaal Jiménez, zelf een tegenstander der introductie van het Afrikaansche element in Amerika, verwachtte blijkbaar aan de hand van het onbevangen oordeel der door hem naar Española uitgezonden Hiëronymieten de controverse tot een oplossing te kunnen brengen.

De Dominicaan Bartolomé de las Casas vroeg Christenslaven, de Padres Priores de San Jerónimo echter wenschten heidensche negerslaven van Cabo Verde of Guiné, bozales dus. De wereldwijze negros ladinos, d.w.z. alle negerslaven, die een jaar of langer onder Christenen geleefd hadden, zouden naar de meening der Spanjaarden in de nieuwe wereld een slechten invloed uitoefenen, op de bozales natuurlijk.

Toch stelde de permissie, welke Karel V in 1518 te Zaragoza verleende voor het overbrengen van 4000 negers naar Amerika, tot voorwaarde, dat de slaven Christenen moesten zijn; zij mochten ook regelrecht uit Afrika worden aangevoerd, doch moesten dan gedoopt zijn vóór hun aankomst aan de overzijde. De revolteerende slaven op Española evenwel van 1522 waren jalofs, hetgeen zou kunnen beteekenen, dat er destijds toch een aanzienlijk aantal heidensche negers op het eiland aanwezig waren.

De tegenstelling bozal-ladino bleef gedurende de volgende eeuwen voor Spanjaarden en Portugeezen bestaan, al dan niet in verband met het kersteningsvraagstuk. In het begin der achttiende eeuw wilde Spanje alleen negers, regelrecht uit Afrika afkomstig, in de Amerikaansche koloniën toelaten; slaven, die van de Britsche Westindische eilanden kwamen (Jamaica en Barbados waren stations voor den menschenhandel, zoo goed als Curaçao), zouden met ketterij besmet kunnen zijn en dus moeilijker tot het Geloof te brengen. Een Spaansche concessie van 1804 voor den aanvoer van slaven op Cuba bepaalde, dat alleen bozales toegelaten zouden worden. De Portugeezen, die al eeuwen lang in Afrika missiewerk verrichtten onder de inboorlingen, hadden op het eind der achttiende eeuw negros ladinos in dienst als matrozen op de slavenschepen.

Behalve op Curaçao werden in de Nederlandsche koloniën de Spaansche en Portugeesche benamingen niet overgenomen; in Suriname onderscheidde men creoolnegers (in het land geborenen) en zoutwaternegers (uit Afrika aangevoerden) en gaf aan de eersten de voorkeur, zonder dat daarbij aan het verschil tusschen Christen en heiden gedacht werd. De Engelschen noemden in de achttiende eeuw jalofs speciaal de negers uit Senegambia.

Slaven werden niet alleen onderscheiden in ingeborenen en uit Afrika afkomstige, gedoopte en heidensche, doch ook naar de herkomst en de stammen, waartoe men meende, dat zij behoorden. De Engelschen waren het meest ingenomen met Cormantijnnegers en beschouwden de Angolanegers als ,,worthless", beide categorieën importnegers. In een ontwerp-asiento tusschen Spanje en Engeland van 1707 werden slaven uit Elmina en van Cabo Verde uitgesloten.

Op Curaçao schijnen de ,,Minasche" negers een slechten naam gehad te hebben (zie het verhaal van de muiterij van 1750 bij Hamelberg). Waren dit slaven aangevoerd van onze eigen vestiging ter westkust van Afrika, en wel speciaal van St. George d'Elmina, zooals de hoofdplaats tot het einde toe bij ons geheeten heeft? In C. G. A. Oldendorps *Geschichte der Mission der evangelischen Brüder auf den caraibischen Inseln S. Thomas, S. Croix und S. Jan* (Barby 1777) wordt van Amina gesproken als van een negerstam; de Aminanegers revolteerden op Sint Jan in 1733/1734. Dezelfde Duitsche schrijver zegt ook, dat op de Deensche Antillen de in Afrika geboren negers Bussalen genoemd wer-

den en dat de creoolnegers aldaar hen geringschattend voor Salzköpfe uitmaakten.

Ook het vocabularium getuigt van de nauwe betrekkingen tusschen de verschillende Europeesche naties, die in West Indië gekoloniseerd hebben.

Dit naschrift is in verhouding tot het artikel van den heer Latour wel zeer groot geworden. De redactie meent, dat het — zonder aan de verdienste van deze bijdrage te kort te doen — goed was de argumenten voor de daarin verdedigde opvatting te versterken en daaraan eenige verwante beschouwingen toe te voegen.

EEN OOGGETUIGE OVER URBINA'S OVERVAL IN 1929

DOOR

B. DE GAAY FORTMAN

De heer P. Wagenaar Hummelinck heeft in de October-aflevering van dit tijdschrift aangekondigd het boek *The cactus eaters* van Julian A. Weston, in 1937 te Londen verschenen, en meegedeeld, dat de schrijver op Curaçao was bij Urbina's overval. De beschrijving, die Weston van deze gebeurtenis geeft, volgt hier. Het is niet onaardig zijn verhaal te vergelijken met de mededeelingen, die in 1930 over den overval in *De West-Indische Gids* zijn verschenen. Ik geef aan een wat vrije vertaling de voorkeur:

Door een samenloop van omstandigheden was ik toevallig op Curaçao geweest ten tijde van Urbina's beruchte overval. Vroeger maakte ik ongeveer om het jaar een uitstapje van Maracaibo naar het eiland voor een korte vacantie, en ik herinner mij, dat ik bij het zien van het oude fort Amsterdam aan den ingang van de haven het bij mijzelf betreurd had, dat de oude dagen van Drake's en Morgans vermetele avonturen, toen zee en land hier vol waren van dappere maar ruwe vrijbuiters, voorbij waren.

Voor goed voorbij is die oude tijd, had ik gepeinsd. Alles ging tegenwoordig van een leien dakje. Schepen kwamen en gingen over diezelfde wateren, en nooit meer legde een onbeschaamde zeeroover hun iets in den weg.

Maar ik had het mis gehad, heelemaal mis; nog geen week later, Zondag 9 Juni om het nauwkeurig te zeggen, werd Willemstad aangevallen en overmeesterd door een bende van ongeveer 500 Venezolaansche rebellen, die gedurende eenige vreeselijke uren de baas speelden op het geheele eiland, en hiermee was op hardhandige wijze de herinnering herleefd aan wat Curaçao in oude dagen van zeeroovers te verduren had gehad.

De opzet van de bende was zich in het bezit te stellen van wapens en krijgsvoorraad, aanwezig in het fort Amsterdam, en hun

buit mee te voeren naar het vasteland van Venezuela om er een daar wachtende troep rebellen, die deelnam aan een algemeene revolutionaire beweging, welke ondanks de ontkenning daarvan van regeeringswege daar werkzaam was, te wapenen.

De aanval was, zooals een goede militaire onderneming behoort te zijn, een volkomen verrassing; de plaatselijke overheid wist in het minst niet, dat zoo iets dreigde, en de vlotte manier, waarop de plannen der aanvallers werden uitgevoerd, wees op een krijgskunde en bevelvoering eerste klas.

De Venezolanen, van welke velen werkzaam waren bij de groote Shell petroleumraffinaderij, de pijler van Curaçao's welvaart, hadden kleine troepjes gevormd even buiten Willemstad om 8 uur dien zondagavond, toen de handelswijk zoo goed als uitgestorven was. Zij hadden op de een of andere manier een groote motorvrachtwagen opgeëischt, en een honderdtal hunner, sterk bewapend met revolvers en sabels, klommen op deze wagens en gingen daarmee naar het fort Amsterdam, waar de weinig talrijke militaire politie van het eiland haar kwartier had, en allerlei gouvernementsgoederen, waaronder een vrij groote hoeveelheid geweren, machinegeweerkogels en patronen, bewaard werden.

Juist in die dagen werd een deel van het oude fort geslecht ten behoeve van de havenverbetering, en toen het half dozijn vrachtauto's de poorten van het fort binnen stoven, dacht de eenzame schildwacht op zijn post zeker, dat dit iets te maken had met het werk en liet ze zonder iets te vragen gaan.

Hoe het zij, de wagens stonden nauwelijks stil of de mannen klommen er af, sloegen den schildwacht op de plaats neer en deden te zamen een aanval op de kazerne, waar een handjevol politiemannen in een kamer zat te praten en te kaarten of zoo iets. Dezen ongelukkigen mannen werd niet gevraagd zich over te geven, maar zonder vorm van proces werden zij neergeschoten.

Toen dezen uit den weg geruimd waren, was het een kleine moeite voor de overvallers zich meester te maken van de sleutels der verschillende vertrekken en bergplaatsen en zich het daar opgeborgen oorlogstuig toe te eigenen. In het geheel namen zij 400 geweren, eenige duizenden patronen en een paar machinegeweren mee. Zij lieten ook alle gevangenen, die in de cellen van het fort zaten, vrij.

Terwijl dezen nu zich meester maakten van het fort, waren andere roovers — dat waren zij toch eigenlijk — op gelijke wijze bezig. Zoo was er een troep met vooruitzienden blik naar het ra-

diostation aan de andere zijde van de haven gegaan en had dit buiten gebruik gesteld, zoodat geen bericht over het gebeurde kon worden uitgezonden. Een andere troep drong met gelijk doel het telegraafkantoor binnen.

Verscheidene Venezolanen spoedden zich naar de woningen van den gouverneur van het eiland en van den garnizoenscommandant, en namen deze hooge ambtenaren met het pistool op de borst gevangen. Weer anderen waren aan den waterkant aan het werk. De groote schipbrug werd opengehouden; de mannen, met de bediening daarvan belast, gingen op de vlucht voor een regen van geweerkogels, door de aanvallers op hen afgezonden, waarna de Venezolanen beslag legden op de motorbootjes aan de kade. Op alle straathoeken werden posten uitgezet, en ieder, die zijn neus buiten de deur durfde steken, onverschillig of dit was uit nieuwsgierigheid of omdat hij er iets te maken had, werd begroet met een salvo van pistoolschoten. In minder tijd, dan ik noodig heb om het te vertellen was de geheele stad in de handen der overvallers.

Het was intusschen ongeveer tien uur in den avond geworden. De lieden aan den waterkant wachtten op de veroveraars van het fort, en deze kwamen weldra met de vrachtauto's, waarop de zoo juist vermeesterde wapenen en kisten met munitie geladen waren, die spoedig in de gereed liggende motorbooten overgebracht werden. De gevangen genomen gouverneur en troepencommandant werden met handboeien aan zonder plichtplegingen in de booten gebracht.

Hierna staken de motorbooten snel dwars de haven over, waar iets verder het Amerikaansche passagiers- en vrachtschip *Maracaibo* lag, gereed om den volgenden dag volgens de vaartlijst zijn reis naar New York aan te vangen en naar Puerto Cabello te vertrekken.

De zeeroovers brachten hun buit en hun gevangenen aan land en allen begaven zich naar de *Maracaibo*, terwijl de bemanning aan het passagieren was. Zij begroetten den gezagvoerder met hem het pistool op de borst te zetten, van hem eischende, dat hij zijn schip ter beschikking van hen zou stellen voor de overtocht naar het vasteland van Venezuela.

De gezagvoerder weigerde eerst, doch toen hij begreep, dat deze zeeroovers met of zonder zijn toestemming zijn schip zouden gebruiken, stemde hij er in toe de *Maracaibo* naar Venezuela te brengen.

De buit werd snel aan boord gebracht, en om de kroon op het

werk te zetten werden de gevangenen aan boord gebracht om als gijzelaars voor een veilige overtocht te dienen.

Goed half twaalf, toen het stoomschip tot vertrek gereed was, kwam Urbina, de leider der rebellen, die de overval beraamd had, aan boord en nam de leiding op zich.

De *Maracaibo* verliet de haven en zette koers naar de vaste kust, waar het schip den volgenden morgen om half acht aankwam. De booten werden gestreken en de ongeduldige rebellen, van top tot teen gewapend met hun gestolen wapenen, landdden door de branding bij La Vela de Coro, een kleine, maar belangrijke, haven. Kort daarop raakten zij slaags met regeeringstroepen, die erin slaagden de invallers uiteen te drijven. Generaal Urbina en het meerendeel zijner mannen verdween in het binnenland, waar zij geruimen tijd der regeering in een guerilla oorlog ernstig afbreuk hebben gedaan [1]).

De *Maracaibo* verloor geen tijd om na de plannen van de overvallers gediend te hebben naar Curaçao terug te keeren met den gouverneur en den garnizoenscommandant weer als vrije mannen; het eiland was juist bekomen van de schrik over de wijze, waarop het zoo gemakkelijk den vrijbuiters in handen was gevallen.

Een onmiddellijk gevolg van Urbina's overval was, dat de gouverneur van zijn post werd teruggeroepen en het garnizoen belangrijk versterkt werd, terwijl een torpedobootjager kwam om den Venezolaanschen rebellen ontzag in te boezemen. En ik ben er zeker van, dat, wanneer heden ten dage de Curaçaosche moe-

---

[1]) Een eigenaardige samenloop van omstandigheden deed mij onlangs generaal Urbina ontmoeten. Ik greep de gelegenheid aan om met hem over de overval van Curaçao te spreken. Hij vertelde mij, dat hij gemeend had 50.000 patronen buitgemaakt te hebben, maar toen zij de kisten open gemaakt hadden, bleken er niet meer dan 2000 bruikbare kogels in te zitten. De overige waren losse patronen. Dit was een zware tegenvaller voor de rebellen, die alles gedaan hadden om deze voorraad te bemachtigen, waarvan het slagen van hun plannen afhing. Toen zij slaags raakten met de regeeringstroepen, waren de 2000 patronen zoo op, en bij gevolg moesten Urbina en zijn manschappen zich verspreiden. Urbina slaagde erin uit Venezuela te ontsnappen, en daarna nam hij deel aan andere onvoldoend voorbereide revolutionaire bewegingen. Terwijl ik dit schrijf, ligt de ongelukkige rebellengeneraal in een ziekenhuis in Havana met een verbrijzelde knie, opgeloopen in een tweegevecht met een landgenoot, die hem blijkbaar voor langen tijd of misschien wel voor zijn geheele leven onschadelijk heeft willen maken.

ders hun kinderen willen stil maken, zij Urbina tot boeman nemen.

Heeft men hier werkelijk te doen met mededeelingen van een ooggetuige, dan is de vraag gewettigd, of hij wel goed uit zijn oogen gekeken heeft. In meer dan één geval is dit verslag in strijd met de feiten en met de officieele gegevens. Op enkele punten mag gewezen worden, waarmee allerminst gezegd wordt, dat het andere kennelijk juist is.

Weston plaatst de gebeurtenis op zondag 9 Juni 1929 en noemt de handelswijk zoo goed als uitgestorven. Het was zaterdagavond 8 Juni 1929 met het gewone drukke verkeer op straat.

Geen 500 man en geen half dozijn vrachtauto's overmeesterden het fort — volstrekt niet de geheele stad — maar twee vrachtbussen, elk met ongeveer 20 man.

Nieuw is de mededeeling, dat de gouverneur en troepencommandant geboeid zouden zijn geworden, en met motorbooten naar de *Maracaibo* geroeid; ook dat de gezagvoerder van dat schip met het pistool op de borst zou gedwongen zijn.

22 Juni 1939.

UIT DE EERSTE DAGEN VAN DEN WEST-INDISCHEN SLAVENHANDEL

DOOR

C. K. KESLER

Het is overbekend, dat de pogingen van Fray Bartolomé de las Casas om de Indianen te beschermen tegen geheele uitroeiing ten gevolge van de meedoogenlooze behandeling door de Spanjaarden in de eerste jaren na de ontdekking van Amerika, de, door hem niet bedoelde, aanleiding zijn geweest tot het op groote schaal invoeren van Afrikaansche negerslaven in de Spaansche en later ook in andere koloniën in de Nieuwe Wereld.

Aanvankelijk was dit in de eerste geheel verboden, of althans aan zeer beperkende bepalingen onderhevig, daar voor het invoeren van verschillende artikelen een speciale vergunning van de Kroon noodig was. Onder deze artikelen worden in een koninklijke ordonnantie voor het Casa de Contratación te Sevilla, dat belast was met alle zaken, die export van waren uit het moederland en import in de koloniën betroffen, als verboden waren voor de koloniën opgesomd: plata, monedas, caballos, yeguas, *esclavos*, armas, guanines" [1]).

De gronden voor het verbod van eenige dezer artikelen zijn niet zeer duidelijk; wat de slaven betreft, waren deze in de eerste plaats te vinden in religieuse overwegingen. Ofschoon slavernij in Spanje zelf wel bestond — er waren o.a. negers uit Guinea, die van de Portugeezen gekocht werden, en Moorsche slaven uit Noord-Afrika — waren toch de Kerk en de geestelijkheid tegen de slavernij gekant. En Ferdinand en Isabella, trouwe aanhangers van de Kerk, deden dus het hunne, om invoering ervan in de, nieuw verworven, gebieden in Amerika te verhinderen, vooral ook, daar zij de taak, die zij daar voor zich zagen, nl. de heidensche inboorlingen tot het Christendom en de beschaving te brengen, zou kunnen bemoeilijken.

[1]) Zilver, munten, hengsten, merries, slaven, wapenen, galanteriewaren.

Later werd men in dit opzicht minder scrupuleus en werd de uitvoer van zwarte slaven een privilege van favorieten van de Kroon, of van particuliere maatschappijen, welke laatste gewoonlijk een belangrijk bedrag voor iederen geëxporteerden neger hadden te betalen. Daardoor werd in het midden van de 17e eeuw, toen per hoofd 30 ducaten benevens een belasting van 20 realen betaald moest worden, het voordeel, dat de negerhandel opleverde, een belangrijke bron van inkomsten voor de Kroon, die zij ongaarne opgaf. Deze rechten moesten vooraf te Sevilla voldaan worden; kon dit om de eene of andere reden niet geschieden, dan was de handelaar na verkoop van zijn slaven in de koloniën 40 ducaten en 30 realen belasting verschuldigd [1]). Uitvoer van één soort slaven bleef echter tot laat in de 17e eeuw streng verboden, nl. die der zg. „esclavos de levante", d.w.z., die welke op Sardinië of de Balearen gekocht waren, Moorsche of Joodsche halfbloeden, of bekeerden tot den Mohammedaanschen godsdienst.

De richtige naleving van deze decreten was echter in de Amerikaansche gewesten niet te verkrijgen; al werd ook minutieus de geheele handel in het moederland geregeld, overtreding van de voorschriften was in de koloniën regel, gehoorzamen eraan uitzondering. Een voorbeeld van de zorgvuldige regeling van den export van slaven biedt een decreet van 1563, waarin den schippers verboden werd, slaven als bedienden aan boord te hebben. Dit kon blijkbaar toch niet belet worden, waarom in 1572 een decreet verscheen, waarbij twee negers uit Guinea veroorloofd werden, mits per hoofd 50.000 maravedis betaald werden, als garantie, dat zij weer naar Spanje terug gevoerd zouden worden.

Export uit Spanje werd dus zooveel mogelijk tegen gegaan; import in de koloniën was echter weldra niet meer te beletten. Eerst was, zooals bekend is, getracht, zoowel op Hispaniola als elders, de Indianen tot arbeid voor de nieuwe bezitters te dwingen. Op het eerstgenoemde eiland stierf echter de oorspronkelijke bevolking met onrustbarende snelheid uit. Toen werd getracht, elders Indiaansche slaven op te vangen en wendden de slavenhalers zich naar de kust van Florida en weldra ook naar die van andere streken langs de Golf van Mexico en van de Caraïbische Zee. Hier kwamen zij echter herhaaldelijk in conflict met vreedzamer kolo-

---

[1]) Real = $^1/_4$ peseta.
ducaat = 11 realen.
peseta = 25 à 40 cts.
Een later te noemen kleine munt, maravedi, was ongeveer gelijk aan een duit. (4 duiten = $2^1/_2$ cts.).

nisten, die dan klachten tot de regeering in het moederland richtten, welke klachten, in verband met de afkeerige gezindheid der Spaansche autoriteiten ten opzichte der slavernij gereedelijk gehoor vonden.

De Indianen waren oorspronkelijk volgens decreten van 1511 en 1513 onderscheiden in beschermde (guatiaos) en wilde (caribes). Om nu, in verband met de ontvangen klachten, te doen nagaan, of de, op de Indianen betrekking hebbende, verordeningen van kracht dienden te blijven, of wellicht wijziging behoefden, zond de regeering in 1519 een rechterlijk ambtenaar, Rodrigo de Figueras naar Hispaniola met opdracht, deze zaak definitief te regelen. De door hem gemaakte regeling, die door de regeering werd goedgekeurd, maakte, dat de inboorlingen van Hispaniola (Santo-Domingo) in het vervolg vrij afdoende beschermd werden. De kuststreken van Zuid-Amerika en de daarvóór liggende eilanden werden echter aan de slavenhalers overgelaten [1]). Hier werden nu gedurende een reeks van jaren de Indianen opgevangen en naar het eiland Cubagua gevoerd, waar zij aan gegadigden verkocht werden. Onder deze vrij gelaten eilanden behoorden ook de drie eilanden Bonaire, Curaçao en Aruba. Van deze en andere eilanden konden de slavenhalers dus de Indianen opvangen en wegvoeren, soms bij wijze van straf voor veronderstelde onbeschaafde handelingen. Zoo werd in 1513 aan Pedrasias Davila [2]) vergund, de inwoners der eilanden Isla Fuerte, Baren, San Bernardo en Santa Cruz tot slaven te maken „por razon que comen carna humana" (omdat zij menschenvleesch eten). Dit laatste nu schijnen de

---

[1]) Door De Figueras werden als voor aanvallen en rooftochten verboden eilanden opgesomd: Trinidad, de Lucayes, Barbados, Gigantes en Margarita. De „Islas de los Gigantes" zijn de eilanden Bonaire, Curaçao en Aruba.

[2]) Pedrasias Davila was in 1514 naar Amerika gekomen met eenige schepen, waaraan bijzondere zorg besteed was; zij waren nl. met looden platen bedekt, ten einde ze te beschermen tegen de tropische paalwormen, die aan de schepen van Columbus zooveel schade hadden toegebracht. Zijn doel was, een nederzetting te stichten aan de landengte aan de kust van den Pacific. Van de Regeering kreeg hij daarna opdracht, een weg aan te leggen van Santa-Maria del Darién (aan de O.-kust) naar de Golf van San Miguel (aan de W.-kust) in het belang van den specerijhandel met Oost-Indië, waarvan men in het eerste vierde deel van de 16e eeuw groote verwachtingen had.

In 1517 werd op zijn bevel Vasco Nuñez de Balboa, de ontdekker van den Stillen Oceaan, als oproerling onthoofd.

In 1519 stichtte hij de stad Panama en werd in 1526 benoemd tot Gouverneur van Castilla del Oro.

meesten der inboorlingen van onze tegenwoordige Benedenwindsche eilanden niet gedaan te hebben. Toch werden zij opgevangen en weggevoerd. Zoo kwam het, dat onder de 200 Indianen, die bij koninklijk besluit van 15 Juli 1511, bij zijn aankomst op Santo Domingo, aan Juan de Ampiés, benoemd tot koninklijken „factor", als „repartimiento" werden toegewezen, er ook eenige waren, die van de laatstgenoemde eilanden afkomstig waren.

Juan de Ampiés [1]) behoorde door deze benoeming tot de drie „oficiales reales" (de beide andere waren de „tesorero " ende „contador"), was daardoor een der voornaamste ambtenaren op Santo Domingo en dus een man van invloed. De werkzaamheden van den koninklijken factor in de Amerikaansche koloniën bestonden destijds hoofdzakelijk in het toezicht houden op alle ladingen, die uit het moederland in Amerika geïmporteerd en op die, welke vandaar naar Europa verzonden werden. Wat de eerste betreft, moest de factor de door den schipper afgeteekende manifesten tegen reçu in ontvangst nemen en de lading controleeren. De reçus moesten bij terugkeer in Sevilla bij het Casa worden ingeleverd. Thuisvarende schepen werden eveneens gecontroleerd en de schipper ontving van den factor een schriftelijke instructie met betrekking tot de aflevering van zijn lading.

Juan de Ampiés schijnt over het algemeen den Indiaanschen slaven welgezind geweest te zijn. Uit hun mededeelingen werd het hem duidelijk, dat het zeer onjuist was, de vreedzame Arowakken, waartoe de meesten der van de Benedenwindsche eilanden weggevoerde Indianen behoorden, geheel gelijk te stellen met hun doodsvijanden, de krijgshaftige en , naar het schijnt, menschenetende Caraïben. Het plan kwam toen bij hem op, nadat hij erin geslaagd was, een zeker aantal van de eersten, mannen, vrouwen en kinderen, te verkrijgen, deze weder naar hun ,vrijwel ontvolkte, eilanden terug te voeren en daar onder Spaansch toezicht een kolonie te stichten.

Hiervoor was ten slotte de toestemming van de Kroon noodig, waaraan belangrijke kosten verbonden waren. Om deze te ontgaan wist Juan de Ampiés echter een voorloopige goedkeuring van zijn plan en de noodige middelen tot uitvoering ervan van de audiencia (het plaatselijke gerechtshof) te Santo-Domingo te verkrijgen. Dit kostte hem niet veel moeite, daar de werkzaamheden van de oficiales reales en die van den president en de leden der audiencia vaak elkander aanvulden of in elkander grepen. Belang-

[1]) Zijn naam wordt op verschillende wijzen gespeld: Ampiés schijnt de juiste te zijn.

rijk voor het slagen der kolonisatie was het, dat het voor het vervolg aan slavenhalers verboden werd, zich op de drie eilanden te vertoonen, waardoor zich daar betere toestanden konden ontwikkelen.

De eilanden schijnen in dien tijd veel rijker aan houtgewas geweest te zijn, dan tegenwoordig. Een der voornaamste voortbrengselen, waarom zij, ook nadat de meeste Indianen er reeds waren weggevoerd, nog door schepen aangedaan werden, was het Brazielhout [1]), dat er overvloedig voorkwam, evenals in het land achter Coro aan de overzijde. Het kolonisatie-plan van Juan de Ampiés was allerminst uitsluitend op philanthropische grondslagen gebaseerd; een zijner doeleinden was, van dezen houtrijkdom voordeel te trekken, o.a. door het werk van zijn Indianen. Te zamen toch met een zekeren JunaFernandez de Castro had hij op 29 November 1527 van de Spaansche regeering een monopolie voor het kappen en uitvoeren van dit hout uit het geheele Spaansche koloniale gebied — dat zich destijds hoofdzakelijk nog tot de Antillen en eenige kuststreken beperkte — weten te verkrijgen.

Door zijn Arowaksche kolonisten kwam Ampiés ook in aanraking met hun stamgenooten op het vaste land en hij vatte het voornemen op, zijn bemoeiingen ook tot daar uit te breiden. Ook hiervoor verkreeg hij de voorloopige bewilliging der audiencia en hierop steunende, werd op het feest van de H. Anna (2 6Juli) 1527 in het daar bestaande Indianendorp de eerste steen voor de stad Coro gelegd. De eilanden Aruba, Curaçao en Bonaire had hij, zooals boven gezegd werd, reeds enkele jaren in bezit gehad en bij decreet van 15 November 1526 was de koninklijke goedkeuring aan de voorloopige toewijzing door de audiencia gehecht. Ampiés' doel was blijkbaar, op dezelfde wijze, als dat met de Benedenwindsche eilanden geschied was, met de minste kosten ook vasten voet in Venezuela te verkrijgen en te trachten, zijn vestiging daar eveneens achteraf door de Kroon te doen goedkeuren. Het is intusschen hoogst twijfelachtig, of hij daarbij uitsluitend door menschlievende overwegingen ten opzichte der Indiaansche be-

[1]) Brazielhout, ook wel genoemd Campèche- of stokvischhout (Haematoxylon Brasiletto Karst), werd in de 17e eeuw in belangrijke hoeveelheden o.a. uit Brazilië naar de Republiek uitgevoerd. Fijngemalen of geraspt werd er een roode verstof uit bereid. Dit malen geschiedde o.a. door de bemanningen der thuisvarende schepen op de reis, of in Amsterdam door gevangenen. Vandaar de naam „het roode dorp" of „het rasphuis", die het vroegere tuchthuis op den Heiligen Weg in de volksmond droeg; de vrouwen-gevangenis heette wegens den daar verrichten arbeid het spinhuis.

volking geleid werd; veeleer is het waarschijnlijk, dat hij naast zijn kolonisatie en houthandel ook wel degelijk den winstgevenden handel in Indiaansche slaven op het oog had.

De gelegenheid dartoe was in Venezuela zeer gunstig. De kuststreken waren er voor de slavenhalers vrij gelaten en de Indianenstammen in het binnenland leefden met elkander in voortdurenden strijd, waardoor het betrekkelijk gemakkelijk was, krijgsgevangenen van eventueele overwinnaars als slaven te koopen [1]). De goede verstandhouding, waarin Ampiés tot een der machtigste hoofden aan de kust, den Cacique van Coro [2]), stond, maakte het voor hem waarschijnlijk, dat hij door een dergelijken handel belangrijke voordeelen zou kunnen behalen. Er wordt bovendien vermeld, dat hij verschillende bekende en geoefende slavenjagers in zijn dienst had.

Met Venezuela had hij echter niet het succes, dat hem met de eilanden ten deel gevallen was. De audiencia te Santo Domingo legde hem wederom geen moeilijkheden in den weg, maar liet de uitvoering van zijn plannen oogluikend en waarschijnlijk met geheime instemming toe. Er waren echter ernstige concurrenten in Santo-Domingo, die eveneens het oog op Venezuela hadden laten vallen en die geheel van Ampiés' plannen op de hoogte waren. Zij waren des te gevaarlijker, daar zij in rechtstreeksche verbinding met de regeering in Spanje stonden. Deze concurrenten waren leden der firma Ehinger en Hiëronymus Sailer, die allen in nauwe verbinding stonden met het machtige bankiershuis Welser te Augsburg, waaraan Karel V groote financieele verplichtingen had. Dit huis had grooten invloed aan het keizerlijke hof, o.a. door den steun, dien het den Keizer verschaft had, bij de voorbereiding van diens verkiezing in 1519. Wel was deze niet zóó belangrijk geweest als het aandeel, dat het huis Fugger erin gehad had, maar Karel V had toch alle aanleiding, om ook het huis Welser te ontzien en het bij voorkomende gelegenheden op zijn beurt te begunstigen. Het had dan ook reeds verschillende voorrechten o.a. met betrekking tot den overzeeschen handel, als vergunning tot het stichten en onderhouden van een factorij te Sevilla, beschikking over een pakhuis aan de haven en vergunning tot het vestigen van een factorij

[1]) Zulke gekochte krijgsgevangenen werden dan gerekend te behooren tot die Indianen, die ontoegankelijk waren voor de beschaving en onwillig om tot het Christendom bekeerd te worden.

[2]) Deze Cacique van Coro wordt door Ampiés genoemd Naura of Anaura; in een ander geschrift (van 1548) waarin zijn dood vermeld wordt, heet hij Manaore.

op Santo-Domingo. Deze schijnt eerst door Heinrich en later door Ambrosius Ehinger beheerd te zijn. In 1528 was de laatste daar in functie.

Heinrich Ehinger [1]) en Hiëronymus Sailer verkregen in dat jaar een concessie van Karel V voor de stichting van een kolonie in Venezuela en bewerkten bij den Keizer de uitvaardiging op 8 October 1529 van een algemeen verbod aan anderen dan de concessionarissen, om zich met de zaken der nieuwe kolonie te bemoeien. Dezen lieten nu hunnerzijds in Sevilla en in alle belangrijke Amerikaansche havens omroepen, dat het uitdrukkelijk aan alle buitenstaanders verboden was, schepen naar Venezuela te zenden en deze daar te doen ankeren. Drie jaar later moest echter deze uitsluiting van alle, ook Spaansche, kooplieden op koninklijk bevel herroepen worden (7 Februari 1531). De Venezolaansche kolonie werd, naar het schijnt, daar de exploitatie ervan de financieele krachten van Ehinger en Sailer te boven ging, weldra door het huis Welser overgenomen. Hierdoor kwam Juan de Ampiés in conflict met het machtige bankiershuis, welk conflict een persoonlijk karakter kreeg, doordat Ambrosius Ehinger, destijds vertegenwoordiger der Welsers op Santo-Domingo, als leider der nieuwe kolonie werd aangewezen.

Ampiés protesteerde bij de Regeering tegen de toewijzing van Venezuela aan de Duitschers en voerde als gronden daarvoor aan, dat hij zich er in overeenstemming met de inboorlingen en hun hoofden reeds gevestigd had, dat deze kolonisatie-poging hem groote kosten veroorzaakt had, en, dat hem herhaaldelijk te kennen gegeven was, dat hij de officieele erkenning van zijn kolonie mocht verwachten. Zijn protest had echter niet het door hem gewenschte gevolg [2]). De Regeering vroeg het advies van de audien-

[1]) De Ehingers waren uit Konstanz afkomstig. Drie gebroeders, stonden omstreeks 1528 in nauwe betrekking tot het huis Welser, nl. Heinrich, Georg en Ambrosius. De eerste werd in 1530 schatmeester van Karel V en was in 1535 Ridder in de Orde van Santiago (een der drie geestelijke ridderorden in Spanje; de beide andere waren die van Alcantara en van Calatrava).

Georg was in 1530 in Venezuela en verbrak kort daarna, evenals zijn broeder Heinrich de relaties met het huis Welser.

Ambrosius hield deze aan en was 1528–1534 Stadhouder en Opperbevelhebber in Venezuela, toen dit in bezit der Welsers gekomen was, onder den naam Dalfinger. (De namen van vele Duitschers werden door de Spanjaarden vaak op allerlei wijzen verbasterd.)

[2]) In dit protest vermeldt Ampiés, dat Diego Colón, Onderkoning en Gouverneur van Hispaniola, de eilanden Aruba, Curaçao en Bonaire voor „islas inútiles" verklaard had.

cia te Santo-Domingo en wenschte in het bijzonder ingelicht te worden, of inderdaad aan Ampiés officieele toezeggingen gedaan waren. Het antwoord daarop kon niet anders dan ontkennend luiden. Ampiés bleef toen alleen in het bezit der eilanden Aruba, Curaçao en Bonaire en de toewijzing van Venezuela aan de Welsers bleef gehandhaafd. Hij heeft toen nog, niet zonder voorkennis der audiencia, die op zijn hand en tegen de Duitschers was, getracht, zich met geweld in het bezit van Coro te handhaven, maar moest, daar hij niet voldoende gesteund werd, het land ten slotte aan de Duitschers overlaten.

Het was intusschen steeds duidelijker geworden, dat met hoofdzakelijk Indianen, hetzij als beschermde vrijen, hetzij als slaven, het, zich steeds uitbreidende overzeesche, koloniale rijk van Spanje niet doeltreffend en, op voor het moederland voordeelige, wijze geëxploiteerd kon worden. Steeds dringender werden de aanvragen der kolonisten om arbeiders voor landbouw- en veeteelt-bedrijven, maar vooral voor de ontginning der zilvermijnen en der goudvelden. Voor de laatste werkzaamheden is er zelfs een proef genomen met invoering van Duitsche bergwerkers, volgens een' contract, dat met de Welsers gesloten werd. Er werd echter voornamelijk aangedrongen op invoering van negerslaven. Ferdinand en Isabella hadden, voornamelijk uit godsdienstige overtuiging, welke vooral bij de Koningin den doorslag gaf, deze zooveel mogelijk tegen gehouden; onder de regeering van Karel V kwam hierin verandering. Reeds Ferdinand de Katholieke had zich gedrongen gezien, in 1510 aan den factor van het Casa de Contratación op te dragen, overeenkomstig den wensch der kolonisten, 50 negerslaven naar Santo-Domingo te zenden, die daar publiek verkocht zouden worden, om als arbeiders in de goudwasscherijen dienst te doen. Daarna werden er nog 200 gezonden en zeer waarschijnlijk hebben in volgende jaren nog meer transporten met goedvinden en op last der regeering plaats gehad. In die periode werd het verbod van invoering van negerslaven, dat intusschen volstrekt niet officieel ingetrokken was, met zoo weinig nadruk gehandhaafd en overtredingen ervan òf zeer licht bestraft, òf zelfs geheel onopgemerkt gelaten, dat het eigenlijk practisch niet meer bestond.

Deze onwettige handel verkreeg zulk een omvang, dat de Kardinaal-Regent Jimenez het noodig oordeelde, met nadruk aan de wettelijke voorschriften te herinneren. Tevens zond hij in 1516 een commissie van drie Paters Hieronomyten naar Amerika met opdracht o.a., zich te overtuigen, of de inboorlingen voldoende beschermd werden. Aan deze commissie werd Las Casas als „Pro-

tector de los Indios" toegevoegd, om haar van advies te dienen en aan de Regeering rapport uit te brengen. Het optreden der paters bevredigde Las Casas geenszins en, daar hij door eigen ervaringen ervan overtuigd was, dat het onontbeerlijk was, de noodige werkkrachten voor de koloniën te verkrijgen, deed hij toen het voorstel, grootere vrijheid tot invoer van negerslaven te verleenen. Dit kwam geheel met de wenschen der kolonisten overeen, wat tot uiting kwam in een stroom van petities aan den Raad van Indië in Spanje, waarin verzocht werd den invoer van slaven geheel vrij te laten.

Voorloopig werden toen, ter voldoening aan de verlangens der aanvragers verschillende vergunningen tot uitvoer van negers uit Spanje verleend, vaak van aanzienlijke aantallen, soms zelfs van eenige honderden. En op grond van, uit de koloniën ontvangen rapporten, besliste de regeering, dat een aantal van 4000 slaven voorloopig voldoende zou zijn. Het Spaansche gebied omvatte in 1517, toen dit besluit genomen werd, nog slechts de Groote Antillen en enkele streken op het vasteland en aan de landengte. Deze toegestane 4000 slaven zouden aldus verdeeld worden: 1400 voor Española, 700 voor Cuba, 500 voor Jamaica, 300 voor Portorico, 500 voor Castilla del Oro (op de landengte) en 600 voor Mexico.

Terwijl de uitvoering van deze regeling voorbereid werd, kwam de jonge Koning Karel in Spanje aan en deze verleende aan een zijner gunstelingen, den Gouverneur van Bresse, Laurence de Gorrebot, het voorrecht, den aanvoer van de 4000 slaven te verzorgen. Deze verkreeg vrijstelling van het betalen van alle rechten (hoofdgeld en uit- en invoerrecht) en tevens de vergunning, de negers aan de kust van Guinea te koopen en in te schepen, waarna ze zonder contrôle te Sevilla of op de Canarische eilanden rechtstreeks naar Amerika vervoerd mochten worden. De begunstigde had alle reden, zijn Koning voor dit gunstbewijs erkentelijk te zijn, want de waarde ervan werd kort na de verleening ervan geschat op 25.000 ducaten. Er is wel beweerd, dat de Gouverneur van Bresse het monopolie voor dat bedrag onmiddellijk aan een consortium van Genueesche kooplieden verkocht heeft; dit schijnt echter niet geheel juist te zijn. Waarschijnlijker is het, dat hij zich door het verleenen van licenties tegen betaling aan derden belangrijke inkomsten heeft weten te scheppen en zeker is het, dat de monopolist uit den handel in licenties, die zich spoedig ontwikkelde en, waaraan zoowel Spanjaarden als Genueezen deelnamen, belangrijke inkomsten trok. Hij verzocht dan ook in 1522 of '23, nogmaals zulk een monopolie voor de levering van nog 4000 sla-

ven te mogen verkrijgen. Gedurende eenige jaren werd zoo de handel in licenties hoofdzaak en raakte de eigenlijke levering der slaven eenigszins op den achtergrond. Het arbeiders-vraagstuk in de koloniën was daardoor nog allerminst opgelost, vooral, daar de Regeering zich strikt hield aan de bepalingen van het monopolie en iederen particulier, die een aanvraag indiende om, al was het ook maar enkele, slaven te mogen invoeren, naar de agenten van den concessionaris verwees. Deze lieten zich goed betalen en zoo kwam het voor, dat er soms 4 à 5 maal zooveel als vroeger voor den invoer van een neger betaald moest worden.

De kolonisten klaagden dan ook steen en been, dat de slaven voortdurend duurder werden en haast niet te verkrijgen waren. Dit had ten gevolge, dat op aandringen van de audiencia te Santo-Domingo het monopolie van den Gouverneur van Bresse op 17 November 1523 werd opgeheven. Het eerste contingent van 4000 negers schijnt inmiddels geleverd, maar bleek spoedig niet voldoende te zijn. Er trad nu een ander systeem in werking. De Regeering trok de contrôle over de levering der benoodigde slaven weer aan zich, maar, daar zij in voortdurende geldverlegenheid zat, ging zij ertoe over, evenals dat met andere zaken, bv. bergwerken in Spanje, geschiedde, een contract of „asiento" met particulieren af te sluiten. De asientisten hadden dan een bepaald bedrag, contant of in termijnen, aan de Regeering te betalen, wat zij in den regel door middel van de voordeelen, die het asiento hun verschafte, wel ruimschoots wisten terugbetaald te krijgen.

Zulk een asiento kwam op 12 Februari 1528 te Burgos tot stand met de hierboven genoemde Heinrich Ehinger en Hiëronymus Sailer. Dezen verbonden zich binnen 4 jaren opnieuw 4000 slaven te leveren, $^{2}/_{3}$ mannen en $^{1}/_{3}$ vrouwen [1]). Als voorschot aan de Regeering hadden de asientisten 20.000 ducaten te betalen, dus 5 ducaten per te leveren slaaf. De pachtsom kon in termijnen voldaan worden, nl. 3000 ducaten contant, 2000 in October en het saldo in termijnen van 2500 ducaten in Mei of October der volgende jaren, onverschillig, of de geheele hoeveelheid slaven reeds geleverd was. Als maximumprijs per slaaf in de koloniën werd 50 ducaten vastgesteld.

Dit slaven-asiento hield verband met de boven vermelde kolo-

---

[1]) Daar in Amerika vooral vraag was naar mannelijke werkkrachten, werd bij deze gelegenheid een vroegere bepaling, die voorschreef, dat van ieder transport steeds de helft mannen en de andere helft vrouwen moesten zijn, losgelaten. Deze laatste bepaling kwam o.a. in het tweede monopolie van den Gouverneur van Bresse voor.

nisatiepogingen in Venezuela. Hiervoor in het bijzonder verkregen de asientisten op hun verzoek nog vergunning, behalve de 4000, voor de Spaansche koloniën gecontracteerde, slaven er nog 800 voor hun eigen kolonie te mogen invoeren. Daar echter de Duitsche kolonisatie van Venezuela, zelfs toen het huis Welser dit belang overnam, niet slaagde, kregen de asientisten vergunning, deze 800 slaven in andere koloniale havens te verkoopen. Noodgedwongen was intusschen de Spaansche regeering gedurende een belangrijk aantal jaren afgeweken van haar systeem, alles, wat den kolonialen handel betrof, in eigen hand te houden. In de volgende eeuwen zou zij nog eenige malen daartoe genoodzaakt worden, vooral toen andere West-Europeesche natiën als concurrenten in Amerika begonnen op te treden:

Literatuur:

KONRAD HAEBLER, Die Geschichte der Fuggerschen Handlung in Spanien. Weimar 1897.

KONRAD HAEBLER, Die überseeischen Unternehmungen der Welser und ihrer Gesellschaft. Leipzig, 1908.

CLARENCE HENRY HARING, PH. D., Trade and Navigation between Spain and the Indies. Cambridge, 1918.

Eerste Jaarlijksch verslag v. h. Geschied-, taal- en volkenkundig Genootschap, Curaçao. Amsterdam, 1897.

JAARCIJFERS VAN SURINAME X

DOOR

L. C. PREY

GROOTE LANDBOUW

Jaar	Aantal ondernemingen	Oppervl. in H.A.	Oppervl. in cultuur in H.A.	Arbeiders op 31 December					Voortbrengselen					
				Imm. onder contract	Imm. niet onder contr.	Imm. al of niet onder contract op de suikerondernemingen	Anderen	Tezamen	Cacao KG.	Koffie KG.	Suiker KG.	Aardvruchten KG.	Koorn (maïs) KG.	Rijst KG.
1920 . .	78	48.645	12.677	6.260	1.497	6.782	644	15.183	1.091.453	1.160.000	10.091.600	1.680	92.825	271.133
1921 . .	77	46.025	13.462	5.876	1.762	6.587	875	15.596	1.077.900	1.712.800	11.105.800	2.700	282.200	375.700
1922 . .	71	35.828	12.614	7.168	2.630	7.583	686	18.067	900.000	2.449.000	11.924.300	7.000	232.900	283.100
1923 . .	69	41.088	11.610	6.423	2.895	7.453	991	17,762	737.400	2.676.100	11.787.300	7.900	95.600	148.800
1924 . .	69	43.316	12.433	5.828	3.327	6.988	809	16.902	513.300	1.563.100	9.885.700	21.800	165.200	193.000
1925 . .	69	43.318	12.056	4.562	3.234	6.806	415	15.017	427.900	2.315.700	16.624.700	25.300	130.000	3.200
1926 . .	69	45.692	12.649	5.702	3.163	7.643	1.398	17.906	60.300	1.654.300	13.964.900	1.400	105.800	15.700
1927 . .	68	49.654	13.847	4.651	3.569	7.671	430	16.321	106.300	2.882.200	15.572.500	4.400	117.600	74.500
1928 . .	66	49.780	12.900	5.633	2.918	8.432	735	17.712	103.649	2.777.136	17.478.333	1.700	27.780	38.055
1929 . .	61	46.327	16.115	5.512	3.319	8.096	488	17.415	88.728	2.703.752	18.010.504	700	37.090	26.560
1930 . .	61	47.822	12.468	4.435	4.203	7.158	657	16.453	185.983	3.511.661	18.396.975	—	33.490	17.118
1931 . .	58	47.576	15.787	2.598	3.569	7.421	—	13.588	90.728	2.343.867	22.540.508	—	30.224	100.740
1932 . .	58	46.146	14.222	661	1.078	6.057	—	7.796	8.893	3.672.442	24.572.000	—	4.800	21.000
1933 . .	62	37.366	17.967	763	4.805	5.621	—	11.188	2.505	2.434.287	16.454.900	—	71.745	70.400
1934 . .	63	39.880	15.323	230	6.525	4.279	—	11.034	5.816	3.856.792	18.007.000	—	—	282.816
1935 . .	59	49.713	16.666	33	10.281	4.142	—	14.456	5.000	4.114.300	17.345.600	—	14.500	918.000
1936 . .	55	50.103	14.874	—	9.612	3.760	—	13.372	1.993	3.131.907	18.334.100	—	10.300	209.439
1937 . .	51	37.265	11.278	—	5.475	3.594	—	9.069	681	2.939.175	15.564.400	—	6.280	241.575

GROOTE LANDBOUW

Voortbrengselen

Jaar	Katoen KG.	Cocosnoten st.	Rum L.	Melasse L.	Bananen bos	Bacoven bos	Sinaasappelen st.
1920 . .	—	5.575	682.520	315.480	10.277	35.823	627.048
1921 . .	—	3.920	690.856	84.153	7.241	21.608	760.864
1922 . .	—	16.246	555.627	161.277	6.665	14.686	448.063
1923 . .	—	17.000	617.306	195.590	5.599	20.990	646.175
1924 . .	6.416	7.462	503.514	188.120	2.188	7.337	473.000
1925 . .	42.500	4.745	721.201	238.003	11.588	7.955	1.396.200
1926 . .	62.400	2.328	666.318	326.005	—	—	331.500
1927 . .	93.400	1.500	618.300	250.800	5.200	10.100	824.900
1928 . .	— [1])	46.375	717.474	259.537	2.034	10.916	272.369
1929 . .	—	58.522	877.964	1.549.562	368	4.677	1.132.796
1930 . .	—	24.755	692.213	3.619.363	3.179	2.506	808.621
1931 . .	—	—	623.296	3.363.850	1.852	1.332	1.538.807
1932 . .	—	900	349.963	4.633.090	—	1.670	669.200
1933 . .	—	37.230	364.977	12.460.609	8.293	8.957	1.169.015
1934 . .	—	45.000	324.019	3.865.739	—	2.168	231.295
1935 . .	—	60.000	264.300	4.286.600	3.300	6.700	1.196.700
1936 . .	—	63.500	204.900	3.451.400	250	1.434	1.757.900
1937 . .	—		358.807	3.783.552	—	13.149	981.071

[1]) Cultuur wegens ziekte stopgezet.

LANDBOUW

Voortbrengselen van groot- en klein-landbouw tezamen

Jaren	Suiker KG.	Rum L.	Melasse L.	Cacao KG.	Koffie KG.	Bananen bos	Bacoven bos	Koorn (Mais) KG.	Rijst KG.	Cocos-noten st.
1920 .	10.091.700	682.500	315.500	1.602.400	1.705.100	395.300	302.900	2.078.400	9.798.200	2.589.214
1921 .	11.105.900	690.900	84.200	1.579.700	1.811.900	423.000	298.800	1.827.000	11.797.400	2.215.632
1922 .	11.924.534	555.627	161.247	1.360.379	2.586.170	484.262	434.331	1.712.713	12.935.837	2.105.769
1923 .	11.787.300	617.306	195.590	1.160.598	2.823.873	488.958	414.700	1.538.198	10.816.809	2.074.323
1924 .	9.885.760	503.514	188.120	797.908	1.685.390	475.725	380.877	2.242.400	18.012.900	2.165.253
1925 .	16.624.338	721.201	238.003	795.589	2.500.853	527.019	419.213	2.578.400	13.231.700	2.247.600
1926 .	13.964.985	666.318	326.005	140.220	1.763.087	377.537	365.502	1.717.800	21.530.300	1.905.900
1927 .	15.572.512	618.250	250.822	210.687	3.036.723	371.532	391.317	886.629	14.869.184	2.233.341
1928 .	17.478.300	717.500	259.500	205.000	2.923.900	347.800	401.200	916.300	17.476.000	2.961.200
1929 .	18.010.504	877.964	1.549.562	278.970	2.907.100	430.644	522.788	963.248	22.129.851	2.905.842
1930 .	18.396.995	692.213	3.619.363	254.743	3.645.800	491.263	580.600	935.729	20.795.296	2.844.880
1931 .	22.540.508	623.296	3.363.850	210.372	2.720.628	489.866	569.959	1.121.812	24.394.730	2.408.624
1932 .	24.572.000	349.963	4.633.090	125.751	3.853.487	422.849	385.700	1.706.556	25.048.423	5.515.010
1933 .	16.454.900	365.000	12.460.600	75.400	2.624.800	444.300	439.100	1.799.500	27.339.100	5.526.800
1934 .	18.007.000	324.000	3.865.700	118.300	4.324.500	436.700	412.700	1.709.400	12.507.900	5.560.500
1935 .	17.345.600	264.310	4.286.682	169.200	4.344.697	438.300	385.100	1.638.900	25.532.300	5.205.900
1936 .	18.334.060	204.892	3.451.401	123.935	3.320.898	517.017	348.525	1.567.990	34.167.498	5.508.000
1937 .	15.564.400	358.800	3.783.500	109.700	3.127.900	673.800	431.500	2.049.000	35.354.700	5.401.800

LANDBOUW

Voortbrengselen van groot- en klein-landbouw tezamen

Jaren	Aardvruchten KG.	Pinda KG.	Peulvruchten KG.	Sinaasappelen st.	Katoen KG.	Black eye peas KG.	Tabak KG.
1920	3.390.000	—	61.201	772.178	—	—	—
1921	3.316.300	—	60.025	980.174	—	—	—
1922	2.057.226	—	37.492	1.024.941	—	—	—
1923	2.160.421	—	20.150	1.179.900	—	—	—
1924	1.884.669	—	81.000	1.884.400	6.416	—	—
1925	2.140.800	—	68.900	2.140.800	45.465	—	—
1926	1.844.700	—	98.900	759.300	65.930	56.692	—
1927	1.574.482	—	69.800	1.126.382	95.323	28.200	—
1928	1.670.500	—	54.900	649.200	2.467	17.977	—
1929	2.126.542	47.810 [1])	72.500	2.871.714	— [2])	22.050	—
1930	2.784.948	22.125	136.000	2.219.336	—	6.890	—
1931	2.318.608	46.050	225.100	4.191.659	—	8.700	—
1932	3.731.690	194.770	274.700	3.194.299	—	15.118	—
1933	3.061.400	435.800	228.200	3.380.200	—	25.931	—
1934	2.038.900	719.300	219.500	2.512.100	—	16.630	—
1935	1.933.459	685.470	212.800	2.898.000	—	21.090	—
1936	2.285.118	2.002.685	299.600	3.476.000	—	104.210	19.800 [1])
1937	2.703.300	1.692.500	239.400	2.966.400	—	26.020	16.000

[1]) eerste productiejaar.
[2]) cultuur wegens ziekte stopgezet.

VEESTAPEL

Jaar	Runderen	Paarden	Ezels	Muilezels	Schapen	Geiten	Varkens	Karbouwen	Geslacht in het abattoir			
									Runderen		Varkens	
									aantal	gewicht (KG.)	aantal	gewicht (KG.)
1920. . . .	11.389	186	678	172	129	1644	5375		3154	312.196	1258	48.728
1921. . . .	11.817	209	737	177	62	2665	5329		2409	244.840	1263	56.458
1922. . . .	12.675	212	646	211	144	2649	4261		2599	270.028	1765	75.088
1923. . . .	13.418	203	728	202	302	3287	5839		2842	318.862	1558	72.397
1924. . . .	14.866	221	780	210	206	4312	5984		3433	354.756	1820	78.602
1925. . . .	16.391	203	783	232	238	4978	6430		3567	351.604	1968	83.749
1926. . . .	16.316	152	752	247	262	6523	5904	22	3631	334.180	1819	82.090
1927. . . .	13.084	173	885	289	196	4295	5109	22	3086	313.514	1590	81.452
1928. . . .	13.784	198	1.130	168	184	4150	6026	25	3285	341.450	1470	88.956
1929. . . .	14.071	286	1 060	172	152	3594	5583	16	3059	326.824	1684	92.197
1930. . . .	15.146	297	1.049	229	216	2961	5495	17	2918	319.344	1728	87.603
1931. . . .	15.612	298	1.132	219	204	3209	7197	17	2620	309.008	1950	105.993
1932. . . .	16.085	281	1.108	206	259	3532	5693	21	2545	305.042	1950	106.776
1933. . . .	18.245	361	1.209	325	462	3413	6063	30	2830	334.404	1972	102.433
1934. . . .	18.882	393	1.165	264	476	3673	6231	28	3350	377.094	1900	94.861
1935. . . .	19.362	461	1.204	245	311	3821	6530	14	3163	330.958	1891	91.930
1936. . . .	20.439	470	1.219	173	517	4204	6937	60	3222	345.352	1923	94.421
1937. . . .	21.209	474	1.165	120	729	4912	7109	48	3385	377.627	2258	116.454

Ueber den Bau der Nester von Atta cephalotes L. und Atta sexdens L. (Hym. Formicidae). von Gerold Stahel und D. C. Geijskes, publicatie van het Landbouwproefstation, Suriname, overdruk uit Rev. de Entomologia, Rio de Janeiro, vol. 10, pp. 27–78, figg. 1–21, tabb. 1–26, 1939.

In Suriname komen twee soorten bladsnijdende mieren voor, welke voor den landbouw schadelijk zijn. In het laaggelegen kustgebied vinden we *Atta cephalotes*, in het meer heuvelachtige binnenland *Atta sexdens*.

In het binnenland worden de parasolmieren gewoonlijk niet bestreden; als zij te veel schade aanrichten maakt men nieuwe aanplantingen. In het kustgebied daarentegen was men van oudsher gedwongen de nesten van *Atta cephalotes* te vernietigen. Hiertoe werd het nest afgegraven en de schimmeltuinen werden tezamen met den kleibodem tot een brei gestampt.

In de laatste jaren is deze methode meer en meer verdrongen door een bestrijdingswijze, waarbij zwavelkoolstof wordt gebruikt. Hiermede bereikte men tot dusver in alle aanplantingen, die exportproducten leveren, en die in het gebied van *Atta cephalotes* liggen, uitstekende resultaten. Toen echter deze bestrijdingswijze in het Zuidelijke gebied van Lelydorp ter hand werd genomen, bleek, dat zij bij nesten van *Atta sexdens* niet het gunstige gevolg had, dat men verwachtte. Dit was voor Prof. Dr. Stahel en Dr. Geijskes aanleiding om den bouw van de nesten van de parasolmieren grondig te bestudeeren, daar alleen een nauwkeurige kennis van den nestbouw het mogelijk maakt een doelmatige bestrijdingswijze te vinden. De gegevens in de literatuur waren hiervoor ten eenenmale onvoldoende.

In totaal werden 5 nesten van *Atta cephalotes* en 1 nest van *Atta sexdens* systematisch afgegraven, in kaart gebracht en gefotografeerd. Er werden 157 profielen opgenomen; 1270 kubieke meter aarde werd uitgegraven.

De talrijke gegevens welke dit zeer bewerkelijke onderzoek opleverde werden in een keurig verzorgde publicatie neergelegd. Behalve de resultaten, welke voor den landbouw van direct belang zijn en die bij voortgezet onderzoek ongetwijfeld nog meerdere vruchten zullen afwerpen, hebben de schrijvers hiermede een stuk tropische biologie geleverd, dat voor de kennis van de zoo belangrijke groep der bladsnijdende mieren van zeer groot belang is en waarmede het Landbouwproefstation Suriname alle eer inlegt.

P. WAGENAAR HUMMELINCK.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Kolonialforstl. Mitt. 2de Jrg., no. 4. Die Holtz- und Forstwirtschaft in Surinam. (Holl. Guyana), door Fr.; Südamerikanische Höltzer, door Wiehe [waaronder die van de Guyana's].

Indian Labour Inf. 74ste Jrg., no. 2. Labour Conditions in British Guiana; Employment of Children in Curaçao.

Indische Mercuur. 22 Mei 1940, no. 21. Tonkaboonen uit Suriname vergeleken met tonkaboonen van andere herkomst, door C. v. d. Koppel en A. J. van Duuren.

Tijdschrift Nederlandsche werkloosheidsraad. 23ste Jrg. no. 4. Drie documenten over wonen en werken in Suriname, door P. C. Th. Lens.

Tropisch Nederland. 1, 13 en 27 Mei 1940, nos. 1, 2 en 3. Een Britsch officier in Suriname in de 18de eeuw, door C. K. Kesler.

International Labour Rev., 41ste Jrg., no. 4. A Social Program for the British West Indies.

De Zakenwereld. 22ste Jrg. no. 17. De economische stichting ,,West-Indië—Nederland".

Crown Colonist. 10de Jrg. no. 102. Timber Development in British Guiana.

West India Committee Circular. 55ste Jrg. no. 1083. British Guiana Airways.

Idem. no. 1084. British Guiana Arrowroot.

Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap. Mei 1940. Het Parelsnoer der Antillen en de gordel van smaragd (met een kaart) door prof. dr. L. Rutten; Drie verkenningsvluchten boven Suriname's binnenlanden met het K.L.M. vliegtuig ,,De Snip", door G. Stahel en D. C. Geyskes. (met 5 foto's en 2 kaarten).

Ons Suriname. Mei 1940, no. 5. Nieuwe schitterende Surinamefilm; Opwekkingsweek te Charlottenburg a. d. Cottica in Suriname.

Libelle. 3, 10 en 17 Mei, nos. 18, 19 en 20. De Hollandsche vrouw in onze West door W. Theunisse-Bredenberg [met talrijke afbeeldingen van Curaçao].

Oost en West. Korte golfjes uit Suriname en Curaçao XLII; Surinaamsche pensioenen, door Fred. Oudschans Dentz.

De Surinamer. 20 en 23 Maart nrs. 4744 en 4745. Het Surinaamsche lied, door fr. R. M. F. Abbenhuis.

Koloniaal Missie Tijdschrift. Afl. V, 15 Mei 1940. Jaarverslag der R. K. Gemeente in Suriname over 1938.

De Kern. Februari 1940. Britsch Guyana. [overgenomen uit de Empire Review, Londen, van Januari 1940, door Warner Humphrys].

O. D.

VER VAN 'S WERELDS STRIJDGEWOEL
(St. Maarten 1918–1920)

DOOR

IR. F. S. LANGEMEYER

Het is met groote aarzeling, dat ik, in dezen opnieuw zorgwekkenden tijd, waarin de aandacht door zooveel belangrijke wereldgebeurtenissen geboeid wordt, er toe besluit mijne herinneringen neer te schrijven uit de twee jaren van ons verblijf daar ergens in de Caraïbische zee. Niets groots of schokkends viel er voor op dat kleine plekje Nederlandsche grond, toen juist Europa in vlammen stond. En wat er dan voorviel, verliest na zoovele jaren de actualiteit van het pas gebeurde en de beschrijving uit de herinnering moet missen het levendige beeld van het zoo juist beleefde.

Maar toen het vervaagd gedachte beeld mij eenmaal te pakken had en ik die lang vervlogen jaren voor mijn geest terugriep, kon ik mij niet meer los maken uit die oude brieven en papieren. En juist nu de oude haatgevoelens in de wereld wederom oplaaien, komt het verlangen boven naar de rust van dat kleine eiland, zoo ver verwijderd van alle haarden van oorlog en verderf, zoo buiten de „groote wereld" der menschen, maar toch niet buiten de groote wereld van God.

Wat was het er rustig, en wat zal het er, ook nu, weer rustig zijn!

Het is waar, men leeft er ver van de centra van ontwikkeling en kunst, ver van theaters en bioscopen. De Europeesche mensch mist er variatie en fleurigheid. Maar van de kern des levens mist de mensch er niets. Auto's kende men er nauwelijks en fabrieken in het geheel niet. Maar regen kent men er wel, heerlijke, sappige regen, en zonneschijn, die de donkergroene heuvelhellingen begloeit, en de eindelooze vlakte der zee.

Maar toch, nergens ter wereld, waar menschen of dieren wonen is de rust volkomen. Ook op St. Maarten leefden de menschelijke driften en verlangens, de menschelijke vreugden en smarten. Zij weerkaatsten in de zielen der bewoners, in die van mannen en

van vrouwen, van blanken en van zwarten. Bijna nergens ter wereld is een plek te vinden, die geheel buiten het verkeer staat.

In die jaren omstreeks 1918 gingen vele Sint Martijnsche mannen werken op de suikerplantages van Santo Domingo. Die schenen een tijdperk van grooten bloei door te maken. Enkele ondernemenden gingen varen, anderen trokken naar het vasteland van Amerika.

Als ze dan terug kwamen konden ze vertellen van wat daarbuiten gebeurde. En anders deden het hun brieven. Daar er niet veel geheimen bestonden tusschen deze menschen, vertelde men dan uit die brieven, en zoo kwam ook ons wel eens het een en ander ter oore. Zelfs kreeg ik goede raad van een der mannen, die het tot metselaar of steenhouwer gebracht had in de Vereenigde Staten en die daar aan den bouw van een havenonderdeel had medegewerkt, op welke wijze een haven voor Philipsburg zou zijn te ontwerpen. Men bleef belang stellen in zijn geboorte-eiland, dat voor hen dan toch de voornaamste plaats op aarde was.

En natuurlijk kwamen er ook couranten en tijdschriften, en die werden met vreugde ontvangen. Want al moge ik nù naar de rust van die dagen terug verlangen, in dien tijd waren we nog jong, en als men jong is kan men het contact met de wereld niet missen. Men wil wat beleven, men wil avontuur, maar men wil geenszins rust. En dus was ook voor ons de post eene voorname zaak.

Doch ik wil trachten mijne gedachten meer geordend achter elkaar te schakelen.

Het was dan de laatste Mei-dag van het jaar 1918, dat de Gouvernements-paketschoener „Estelle", op haar maandelijksche tocht, het anker liet vallen in de Groote Baai, en dat mijne vrouw en ik aldus op onze plaats van bestemming waren aangekomen. Het schip had ligplaats gekozen nabij het Fort-Amsterdam, dat op de uiterste westelijke punt van de baai was gelegen. Aldaar bogen de dieptelijnen binnenwaarts en was de afstand tot het centrum van het stadje dus het geringst.

We zagen Philipsburg voor ons liggen in zijne tropische omlijsting van hooge palmgroepen en van donkergroene manzanilleboomen. Uit de verte leken de huizen helder en welvarend en de vroege morgenzon gaf alles glans en levendigheid.

Want we waren dien ochtend al vroeg aan dek geweest en we hadden de zeilen achtereenvolgens klapperend zien neerkomen. Daarmede was het vasthoudende geluid van den voortdrijvenden wind in eens van het schip afgevallen en werd bij het uitloopen van de vaart alleen nog het kabbelen voor de boeg gehoord. Daar-

na een kort commando, het gieren van de afloopende ankerketting, en dan niets meer. Volkomen stilte en volkomen stilstand.

Uit de verte naderden de lichters reeds, geroeid door rappe, zwarte handen. Van de havens in Haïti herinnerden we ons dergelijke tafereelen, doch daar ging het met meer geschreeuw gepaard. Het was of de kalme Hollanders toch hun stempel gedrukt hadden op de zwarte bevolking, want hier ging alles uiterlijk bedaard en met orde.

De passagiers, het waren de laatsten, want Saba en Statius had de „Estelle" reeds aangedaan, werden met hun noodzakelijkste bagage in enkele sloepen overgenomen en naar het steigertje in het centrum van het stadje, geroeid, waar de douane niet veel tijd in beslag nam. De dienstdoende tolbeambte, die Huydts heette, — hij deed altijd dienst, want hij was de eenige — was een gemoedelijke oud-koloniaal, die op het eiland was blijven hangen, door er met eene mulattin te trouwen. Later leerde ik hem beter kennen, want hij was de man, die alles wist van de getijbeweging in de baai en van de export-cijfers van het zout.

Het douane-kantoor, dat tevens post-kantoor was, stond aan het wortel-einde van het steigertje. Het bevatte nog een derde vertrekje, dat werd ingenomen door de tweede autoriteit van het eiland, de ontvanger, die tevens officier van justitie, postdirecteur en nog veel meer was. Een belangrijk man dus, en daarvan was die functionaris zich ter dege bewust.

Op den steiger werden wij verwelkomd door den Gezaghebber, den heer Brouwer, een vriendelijke oude heer, die er door den tropendienst ouder uitzag dan hij was. Toch was hij aan het einde van zijn diensttijd en wist hij wel dat eene hoogere functie niet meer voor hem weggelegd was.

De heer Brouwer bracht ons bij eene oudere dame van Engelsch-koloniale afkomst, Mrs. Dainsey, die ons logies zou verschaffen voor de enkele dagen, dat wij nog niet over een eigen huis konden beschikken. Mrs. Dainsey was eene van die bescheiden, teruggetrokken vrouwen, die blijkbaar met veel leed in nauwe aanraking zijn geweest, doch die daardoor een onnoembare veredeling in karakter en uiterlijk hebben ondergaan. Gaarne zou men haar een beter lot toewenschen, maar het leven heeft hen blijkbaar geplaatst op kwetsbare plekken, en het beste wat hen in hun ouderdom kan overkomen is met rust gelaten te worden. In de twee jaren, die wij nog in die kleine gemeenschap doorbrachten, hebben we haar zelden meer gezien.

Het ligt voor de hand dat mijn eerste taak was het zoeken van

een geschikte woning. Van boord af hadden we een wit topje, versierd met een groote, gele ster, boven het groen der manzanilles achter den oostelijken baaihoek zien uitblinken, en het had ons van daar al aangelokt. Het bijbehoorende huis bleek leeg te staan, en den weidschen naam te voeren van „The Vine-yard", ofschoon we er geen druiven vermochten te ontdekken. Ik moest met een, voor St. Maarten hooge, huurprijs genoegen nemen. Doch spijt hebben we daarover niet gehad, want het was het beste huis dat we ons hier konden denken.

Onze bungalow was gelegen tegen den achtergrond van een steile, wildbegroeide en met rotsblokken overstrooide helling. Vaak, en vooral bij heldere maannachten, als we door Frontstreet naar huis wandelden, kwamen we onder de bekoring, die van dit plekje uitging. Een bekoring, die dan nog verhoogd werd door de geheimzinnigheid van wat daar leefde en zong in de wilde duisternis op de heuvels.

Daar het huis iets verhoogd was gelegen, was het uitzicht uit de voorgalerij ruim en afwisselend. Het groene uiteinde van de beide dorpsstraten was ingesloten tusschen de heldere en altijd beweeglijke baai, met de wijde zee op den achtergrond en het donkerder, soms bijna purper gekleurde water van het groote zoutmeer. Als begrenzing tusschen de baai en de Caraïbische zee manifesteerde zich het Fort-Amsterdam, op een smalle landtong gelegen. Als men den blik van daaruit dan langzaam naar rechts wendde, volgde hij de opgaande lijn der heuvels, tot hij zich als van zelf vastlegde op de hoogste toppen, Sentry-hills, Mont des accords en Flagstaff-hill. Op den achtergrond van het zoutmeer vormden hunne contouren den vorm van een liggende reus. En verder naar het Noorden zagen we het plantage-huis „Madams" en de heuvels van het Prinsen-kwartier.

De Mont-des-accords is de heuvel, waar volgens het verhaal vijf Hollandsche zeelieden in 1648 vijf Fransche onderdanen ontmoetten, die ter zelfder tijd op het Noorden van het eiland geland waren en waar het accoord over de verdeeling van St. Maarten en over het gemeenschappelijk gebruik der zoutpannen gesloten werd. De bewoners vertelden hiervan de anecdote dat men zou hebben afgesproken om te keeren en langs de kust terug te loopen, en de volgende ontmoetingsplaats zou dan het tweede punt van de grens zijn. Een vreedzame en plausibele methode voorwaar, doch de Hollanders kregen onderweg behoefte aan een verfrisschende dronk, en daardoor werd het Fransche deel het grootste.

Hoe dit zij, we waren met ons huis dus zeer ingenomen en de inrichting er van duurde niet lang. Met behulp van de aanwezige en van enkele uit Curaçao medegebrachte meubelen van de allereenvoudigste soort maakten we het zoo gezellig mogelijk en we verdedigden de soberheid tegenover ons zelven, door van „just camping" te spreken. Overigens, veel moois zou er in dezen oorlogstijd niet te krijgen zijn geweest, dan misschien tegen zeer hooge prijzen uit de U.S. Hoe hoog merkten we later eens, toen de spiegel die bij het huis hoorde brak, en we een nieuwen uit New-York moesten laten komen, die $ 40.— kostte.

De voornamere huizen in St. Maarten bestonden uit een steenen onderbouw, waarop een houten woon-verdieping. Men beweerde dat deze bouwwijze groote voordeelen had bij aardbevingen en bij orkanen, doch daar wij geen van beide meemaakten, kan ik daarover niet oordeelen. In den onderbouw was het zakengedeelte. De dokter had er zijn spreekkamer, de Gezaghebber zijn bureau, de handelaars hun winkel en hun magazijn en in onzen onderbouw heb ik dan ook op primitieve wijze mijn teekenbureau ingericht. Meestal waren zoowel het steenen als het houten deel in lichte kleur gekalkt, althans bij die van het meer welvarende deel der bevolking. Bij de andere zou men meer van een naturelkleur kunnen spreken. De steenen onderbouw bleef daar achterwege, of beperkte zich tot een laag voetstuk.

De huizen der negers waren vaak op de allereenvoudigste wijze in elkaar getimmerd van oude kisten, of ander verzameld hout, dat in de zon een vaal-grijze kleur had aangenomen.

De stad Philipsburg bestond uit twee lange, evenwijdige straten, „Frontstreet" en „Backstreet", die bijna over de geheele lengte van de smalle strook tusschen baai en zoutmeer doorliepen, dat is dus over ongeveer anderhalve kilometer. De beide straten liepen op korten afstand van elkaar en waren door vele dwarssteegjes verbonden. De buurt waar de upper ten woonde was in een klein gedeelte van Frontstreet, nabij het steigertje. Daar woonden de Gezaghebber en de verschillende leden van de familie van Romondt en daar was ook de „Town-hall". Dit was het gerechtsgebouw met politie-kazerne en daar vergaderde ook de Raad van politie, een gekozen college van twee leden nevens den Gezaghebber, die tot zeer enkele bestuursdaden bevoegd waren.

Om en bij het steigertje vond men het de gezelligste buurt van de stad en de oude heer Brouwer, die daar al een huis voor ons had uitgezocht, was het dan ook in het geheel niet met onze keuze eens, en schudde zijn grijze hoofd over zooveel jeugdige

eigenzinnigheid. The Vineyard stond namelijk wel tien minuten gaans uit die gezellige hoek! In onze overmoed van jonggehuwden vonden we echter dat bezwaar niet zoo heel groot.

Nadat we aldus onze woning ingericht hadden, moest ik beginnen met het aannemen van eenig werkvolk voor mijne opmetingen. Uit Curaçao had ik een opzichter meegekregen, een groote, zware mulat van middelbare leeftijd. Hij droeg den goed hollandschen naam van den Beld, en verder een groote snor en een groote, witte tropenhelm. Eigenlijk was hij smid, doch bij mijne opmetingen, waterpassingen en grondboringen heeft hij mij trouw terzijde gestaan.

Van den Beld zorgde ook voor het uitzoeken van een ploegje mannen, dat er enkele maanden dagelijks met mij op uit moest tot het houden van de baken, het slaan van piketten, het inpulsen der boorbuizen en het verrichten van alle kleinere en grootere werkjes, die bij zoo'n opmeting voor een ingenieurswerk verricht moeten worden. Als ik mij goed herinner verdienden zij in dien tijd zoo iets als *f* 1.— à *f* 1.40 per dag, wat voor St. Maarten een goed dagloon was. De meesten hunner staan mij niet meer zoo voor den geest, doch twee van hen, die mij trouw bleven tot aan het einde mijner werkzaamheden, herinner ik mij nog zeer goed. Het waren wel twee geheel verschillende typen, Nathy en Julio. De familienamen weet ik niet meer, maar dat doet er bij de St. Maartensche negers ook niet zooveel toe. Hun naam is hun voornaam. Door het gebruik van allerlei fraaie boekennamen wist men de verscheidenheid er in te houden.

Nathy dan, heette eigenlijk Nathanaël. Hij was een pracht van een kerel, en als hij nog in leven is, groet ik hem uit de verte. Donker als ebbenhout en sterk als een olifant, was hij de goedigheid zelve. Het type van een slaaf uit „Uncle Tom's cabin". Hij liep altijd in flarden van kleeren. Als er een gat in zijn broek zat, en meestal was dat niet zoo'n heel kleintje, deed hij er een tweede broek overheen. Daar zaten dan ook wel gaten in, maar dan toch wel niet op dezelfde plaatsen. De stof was een soort ruwe katoen van onbestemde kleur. Als ze schoon waren, de kleeren, dan was het zoo iets van bruin-grijs-achtig wit. Dat was trouwens de algemeen gangbare kleur voor werkkleeding. En Nathy droeg nooit iets anders dan zijn werkkleeding. Wel moet ik zeggen, dat hij des Maandags een eenigszins gewasschen indruk maakte.

Nathy was voor mij een onbetaalbare kracht. Hij noemde mij altijd „chief". Ik verdenk hem van een lichte spot in dat woord, maar niet zóó, dat het mijn ijdelheid kwetste. Hij liep voor mij

door het vuur en was op de meest ongunstige tijdstippen bereid zijn arbeid te verrichten. Niet dat ik daar veel gebruik van maakte, maar ik voelde voortdurend zijn uitstralende goede wil.
Merkwaardig is de invloed, die er van de koloniseerende volkeren op de gekoloniseerden uitgaat. Ik heb dat later in Oost-Indië ook weer meenen op te merken. Nathy kwam, van Anguilla, althans van een der Engelsche Antillen. Dat had duidelijk zijn stempel op hem gedrukt. Hij had iets ernstigs, bijna zalvends, over zich en het verschil met Julio, welke naam op Spaansche wijze als Goelio uitgesproken werd, was zeer groot. Julio had het lichte, bruisende en vroolijke van zuidelijke Europeesche rassen. Hij kwam uit Curaçao, welk eiland wel sedert drie honderd jaren door de Nederlanders bestuurd wordt, doch waar de koloniseerende invloed der Spanjaarden en Portugeezen zeer groot is geweest en, door de nabijheid van Venezuala en Columbia, nog is. Hun karakterverschil was zeker even groot als dat tusschen Engelschen en Spanjaarden en ook in hun godsdienst kwam dat verschil tot uitdrukking. Nathy was methodist en Julio was katholiek. Julio hield er van des Zondags, na de Godsdienstoefening keurig en fleurig te flaneeren met nieuwe kleeren en met schoenen van een onwaarschijnlijk fel bruin.

Het is niet mijne bedoeling hier een omstandige beschrijving te geven van mijn dagelijksch werk op St. Maarten. Ik heb in dit tijdschrift reeds eenige malen de gelegenheid gehad enkele resultaten daarvan te publiceeren. Toch kan ik het niet geheel stilzwijgend voorbij gaan.

Mijn eerste en voornaamste opdracht dan, was na te gaan of het mogelijk zou zijn op een der Bovenwindsche eilanden een haven aan te leggen, die als aanloophaven op den scheepvaartweg van Europa naar het Panamakanaal kans van slagen zou hebben. Men vreesde dat Curaçao daarvoor te zuidelijk lag. Al spoedig was het duidelijk dat Saba en St. Eustatius daartoe geen geschikte baai bezaten en op St. Maarten alleen de Groote Baai voor een uitvoeriger onderzoek in aanmerking kwam.

Immers, de groote baai had voor een niet al te onbescheiden verwachting, een behoorlijke oppervlakte, en zij bood, behalve bij enkele zeer zelden voorkomende zuidelijke stormen, een veilige ligplaats, zelfs voor schepen met grooten diepgang.

Er bestond van het eiland St. Maarten een goede, recente, topografische kaart. Uiteraard kon ik de oudere kaarten niet gebruiken, omdat zij daarvoor niet nauwkeurig genoeg waren. Wel had ik nog nut van de marinekaart van de Groote Baai. Voor de

beoordeeling van mijn opdracht moest ik echter over meer details beschikken, zoodat mijn eerste werk bestond in het maken van eene detail-opname. Daartoe moest een secundair driehoeksnet over de baai en het omringende terrein worden gelegd, dat vastgemeten moest worden aan het primaire net der topografische kaart, en dat, omgekeerd, weer diende als grondslag van eene veelhoeksmeting. Bij de veelhoeksmeting waren tevens hoogtemetingen uit te voeren, die, daar de hoogte-verschillen als regel te groot waren voor eene waterpassing, met de theodoliet verricht werden.

Voor de aansluitings-hoekmetingen van het secundaire aan het primaire net moesten een tweetal heuveltoppen, Battery-hill en Naked-Boy, beklommen worden. De eerstgenoemde was slechts ongeveer 200 m hoog, de tweede 300 m, doch het bereiken van de toppen was niet eenvoudig, omdat steile rotswanden en gladde steenvlakken, begroeid met opuntia's en andere cactuën, de beklimming bemoeilijkten. Zoo herinner ik mij, dat we nabij den top van Battery-hill een door vochtigheid zeer gladde steenklomp, moesten bekruipen, waarop ik uitgleed en mezelf naar de diepte voelde zakken. In mijn angst greep ik toen het eerste, het beste steun belovende voorwerp. Dat was ongelukkigerwijze een boomcactus. Mijn hand zat vol doorns en de plant brak af, doch de val was gebroken en de tocht kon zonder verwijl worden voortgezet. Ofschoon de rechte afstand van „The Vineyard" waar den top van Batteryhill misschien 700 à 800 m was, hadden we voor de beklimming 3 à 4 uren noodig. En dat was nog de minst moeilijke van de twee.

Behalve de hoek- en detailmetingen moesten nog peilingen of loodingen en grondboringen in en om de Groote Baai geschieden. Na de verevening der waarnemingsfouten kon een nauwkeurige kaart worden geteekend, waarop een ontwerp voor een aanloophaven. De moeilijkheid was vooral het vinden van voldoende terreinoppervlakte voor loodsen en verdere havenaccomodaties. De oplossing werd voornamelijk gezocht in een havenhoofd, dat de haven ook tegen zuidelijke winden volkomen veilig zou maken, en dat tevens als aanlegplaats voor diepgaande schepen kon dienen. Verder zou de Point-Blanche-vallei, de vallei, die gelegen was aan de oostzijde van de baai, tusschen Battery-Hill en Point-Blanche-Hill, kunnen worden gebruikt voor eenige gebouwen. Aan de baaizijde zou hier een kaaimuur met kranen kunnen worden gemaakt voor schepen van iets mindere, maar toch nog zeer behoorlijke, diepgang. Aldus zouden verscheidene zeesche-

pen tegelijk kunnen worden geholpen en zou een vaste lijn zich hier kunnen nestelen. Het spreekt wel van zelf, dat de uitvoering dezer werken een aanzienlijk bedrag zou vorderen. Voor een klein bedrag was hier niets te maken, dat de moeite zou loonen.

Alle verzamelde gegevens werden in een technisch rapport aan den Gouverneur vereenigd. Het is later door den Minister aan de Staten-Generaal overgelegd, doch waarschijnlijk werden de kosten te hoog geoordeeld, om tot uitvoering van het geheel of van een onderdeel te besluiten.

Hetzelfde was het geval met de werken, die in het, eveneens in dien tijd uitgebrachte rapport over de zoutindustrie te St. Maarten, werden aangeraden. Dit rapport [1]) adviseerde tot een aantal verbeteringen in en om het groote zoutmeer achter Philipsburg, welke evenwel, als zijnde in het belang van particuliere ondernemingen, van deze ondernemingen zouden moeten uitgaan. Daar deze particulieren daarvoor geen geld beschikbaar hadden kan het achterwege blijven der verbeteringswerken geen verwondering baren.

Het gold hier een vicieuze cirkel: door het te groote waterbezwaar waren de zoutoogsten onbetrouwbaar, waardoor de schepen er niet op konden rekenen op St. Maarten zout te vinden en het dus niet kwamen halen en dus ook de verdiensten te laag bleven om nieuwe kapitaalsinvesteeringen voor dure verbeteringen te kunnen opbrengen.

Wat er in de eerste plaats noodig was, was een volkomen afscheiding tusschen het, van de omringende heuvels afstroomende regenwater, van het gebied van het eigenlijke zoutmeer. Ook in den tijd, dat wij in St. Maarten woonden hebben we het nog meegemaakt, dat de bestaande waterloopen al het samenvloeiende water niet konden bevatten en dat de zoutpannen werden overstroomd. Zelfs was er een overlaat aanwezig in de westelijke keermuur, omdat men vreesde, dat de muur het anders niet zou houden. Bovendien was de noordelijke vergaarbak van regenwater niet dan door een zeer lage dam van de zoutpannen gescheiden.

Een ander gebrek was dat de onderverdeeling der zoutpannen niet voldoende gedifferentieerd was in pannen van meer en minder geconcentreerde pekels, en dat de pannen, waar de eigenlijke zoutvorming plaats had, te diep waren. Wel had den eersten concessionaris, den Franschman A. F. Perrinon (1858), het voorbeeld der „Salines au Midi" voor oogen gezweefd, doch door ka-

---

[1]) Zie W. I. Gids van Sept. en Oct. 1922 (4e jaargang).

pitaalgebrek was het nimmer tot een bevredigende benadering van dat voorbeeld gekomen.

Onder gunstige omstandigheden kwamen ook onder de bestaande condities redelijke, en soms zelfs belangrijke, zoutoogsten voor, die dan evenwel, tengevolge van hunne onberekenbaarheid en tengevolge van vervoersmoeilijkheden, niet tot hun recht kwamen.

In een der beide jaren van ons verblijf hebben ook wij een zoutoogst meegemaakt. Het was er geen bijzonder overvloedige, maar toch fleurde het geheele eiland er van op. Werkwillige mannen en vrouwen kwamen naar Philipsburg om er een spaarpotje te maken, en het zoutmeer en omgeving was gedurende verscheidene dagen van zeer vroeg in den ochtend totdat de hitte allen intensieven arbeid belemmerde, vol fleurige beweeglijkheid.

Het was in dien tijd niet zoo gemakkelijk om voldoende mannelijke arbeidskrachten te krijgen, daar vele mannen op Santo Domingo werk gezocht hadden. Het gevolg was dat de oogst iets langer duurde en misschien niet zoo volledig geschiedde.

Het oogsten geschiedde in aangenomen werk en in ploegen. Elke ploeg bestond uit een „captain", een „mate" en 6 à 9 „sailors". Onder deze sailors waren er verscheidene vrouwelijke. De mannen stonden tot hun knieën in de, door infusoriediertjes, paars gekleurde, pannen en haalden met hun handen de koeken zout naar boven. Deze werden op „flats", kleine, platte vaartuigjes, naar den dichtst bijzijnden dam gebracht en na op iets grootere „flats" te zijn overgeladen, naar het dorp getransporteerd. Hier werd het zout op groote hoopen gestapeld, welke in de open lucht bleven liggen, en waarop zich weldra een harde laag vormde, zoodat bij latere, zelfs zware, regenbuien niet veel zout verloren ging.

Door de methode van uitbetaling in stukloon was eigenlijk de toestand voor de arbeidersbevolking sinds den tijd dat de pannen nog publiek eigendom waren en elke gaarder zijn zout voor een klein prijsje aan de handelaren verkocht, practisch niet zooveel veranderd. De uitgifte in concessie was dan ook niet de oorzaak van de geringe bloei van het bedrijf. Integendeel, indien de concessionarissen de juiste werken hadden aangelegd, zou dit ongetwijfeld aan die bloei te goede zijn gekomen.

Als prijs voor het verleenen der concessie moesten de concessionarissen aan de gemeenschap een uitvoerrecht betalen van elk vat zout, dat in het schip geladen werd. Daartoe werden op het schip meet-vaten gebracht, waarin de meting onder toezicht geschiedde.

Overigens was ook dat laden van een schip een fleurige bedoening. Wel werd het zout, door mannen met pikhouweelen van de hoop losgehakt, doch het vullen van de zakken en het, op hun hoofd, transporteeren naar de lichters geschiedde door vrouwen en kinderen. Op zulke dagen waren de scholen maar half bezet, en, hoewel het vrij zwaar werk was, ben ik er niet zeker van dat die kleine negertjes met hun gladde, lenige lichaampjes en hun groote oogen in jolige snoetjes, het geen prettige afwisseling vonden. Wel stond er een schreeuwende en met een takje gewapende mandoer bij, zoodat het geheel gedachten aan den slaventijd opwekte, maar al te veel trokken ze zich daar niet van aan, waarvan hun vroolijk geroep en gelach getuigde.

Slechts eenmaal hebben wij meegemaakt, dat een schip uit de Vereenigde Staten zout kwam halen. Het was de motor-driemaster „Emily", metende 600 ton, die een hoeveelheid van 5000 vaten, voor St. Maarten vrij veel, in nam. Er was een tijd geweest, dat er meermalen schepen uit de Staten kwamen, die de een of andere lading naar een haven in de nabijheid hadden gebracht en dan het zout als retourvracht mee terugnamen. Doch nu de kosten der modernere schepen tot een meer efficiente exploitatie noodzaakten, had men er het risico van een vergeefsche reis niet meer voor over. Wel kwamen er in die jaren nog eenige schoeners uit de Fransche Antillen, die wat zout meenamen, doch belangrijke hoeveelheden betrof dat niet.

Behalve zout leverde St. Maarten nog katoen en muildieren. Vroeger had er in de „Grande plaine" ook suikercultuur bestaan, doch dat loonde niet meer. De katoen van deze eilanden, in den handel bekend als „Sea-island-cotton" scheen van bijzonder goede kwaliteit te zijn. Doch het is niet mijne bedoeling hier een economische beschrijving te geven. Slechts om het verwijt van al te groote onvolledigheid te ontgaan, heb ik het bovenstaande even genoemd. Verder wil ik slechts een indruk geven van het verblijf op zoo'n afgelegen eiland.

Ofschoon het bestaan van de bevolking verre van weelderig was, werd toch weinig rechtstreeksche armoede waargenomen. Men verdiende wat met den arbeid in de pannen of op de plantages der blanken, men zorgde voor wat voedsel in zijn tuintje en als men daarmede niet tevreden was, trok men voor een tijdje de wijde wereld in. En dan, de behoeften van zoo'n tropenbevolking zijn niet groot. Voor vuur en dekking behoeft men al vast maar zeer sumier te zorgen en voor voeding had men aan een vischje bij zelf verbouwde maïs, yams of zoete aardappelen een maal, waarmede men tevreden was.

De blanken, waarbij ook enkele kleurlingen, die een gelukkige hand gehad hadden, moesten worden gevoegd, leefden als regel van den handel en van de opbrengst van hun plantages. Die plantages moet men zich niet al te grootsch voorstellen. Eenige op de hellingen gelegen, weiden en verder wat bouwland, dat was alles. In die weiden graasden wat koeien, paarden, ezels en muildieren, terwijl geiten en schapen overal rondliepen, elk beest behangen met opuntia-bladen. Alleen de grootere hadden uitgestrekte katoenvelden.

Op die plantages, waarvan er een reeks in de vallei „Cul de sac" gelegen waren, stond meestal een buitenhuis, bestaande uit een enkele verdieping op een lage steenen onderbouw gelegen en door een breede buitentrap bereikbaar. De inrichting was buitengewoon eenvoudig: een paar ronde of ovale tafels, wat stoelen, waarvan een groot deel schommelstoelen met rieten zittingen, en hier en daar een kast. Als men er gast was, werd men altijd zeer gul ontvangen, waarbij eigen gemaakte drankmengsels en gebaksoorten een zekere rol speelden. Met zijn, niet zeer goed verzorgde huizen en tuinen maakte Cul de Sac, geheel bezaaid met fraaie boomen, toch een gezellige indruk.

Op die buitenplaatsen woonde men slechts zelden, en bijna nooit lang achter elkaar. Alle families van Europeesche afstamming hadden een huis in het stadje, waarin dan meestal ook een zaak gevestigd was. Die zaak was als regel een im- en export-bedrijf, met daaraan verbonden detailbedrijf, In die winkels kon men van alles krijgen, als stofjes, aardewerk, conserven en dergelijke meer. Doch de meeste koopwaar was berekend op de behoeften der negerbevolking.

Een der dames v. R. was onderneemster van een kleine bakkerij. Brood werd eigenlijk alleen door de blanken gegeten. Vroeger had ieder voor zijn eigen brood gezorgd, doch nu werd het algemeen bij haar betrokken. Een enkele maal gebeurde het dat zij met eenige dagen vacantie naar St. Kitts vertrokken was. Dan werd er geen brood geleverd en moesten we zelf maar voor het bakken zorgen, wat dan in den vorm van „journey-cakes" geschiedde.

Boter, jam, thee en koffie waren goed verkrijgbaar in een der „stores". Voor gebak van meer verfijnden aard moest men zelf zorgen. Soms had een der dames borstplaat of een andere lekkernij gemaakt. Die werd dan op een „tray" uitgestald en door een bediende langs de huizen rondgebracht en te koop aangeboden.

Voor den avond-maaltijd kon men altijd wel visch of geiten-

vleesch krijgen. Een geliefde vischsoort was „Jack-fish". Als die er was, wat bijna elke morgen het geval was, liep er een man rond, die op een schelp „ten Jacks for a bit" blies. Het waren visschen ter grootte van een haring, wit en hard van vleesch. Ook „Kings-fish" was goed eetbaar. De meeste vischsoorten waren echter voor onze smaak te week van vleesch.

Soms werd er een koe geslacht, of een enkele maal was er een schildpad gevangen. Dan werd een lijst, waarop men moest inteekenen, gepresenteerd. Vooral schildpad was een lekkernij. Het rundvleesch leed erg doordat er geen goede slager was.

Voor het beperkte aantal liefhebbers waren er ook wel „Irish potatoes" te krijgen, die niet zoet waren. Ook enkele groentensoorten werden gekweekt in kleine hoeveelheden. De vruchten waren zuurzak, guave, mangga, advokaat, mispel (sawoe-manilla) en nog enkele andere.

Tegen Kerstmis werden allerlei ingrediënten in een schoone emmer verzameld, en tenslotte in een vet, zwart gebak, „pone", verwerkt, waar de bewoners erg op gesteld waren doch dat door niet-ingewijden niet op volle waarde werd geapprecieerd.

Bij verjaardagen en bij andere feestelijke gelegenheden kwamen de notabelen des avonds bij elkaar en vermaakte men zich op de, overal elders gebruikelijke, wijze. Wat eenvoudige spelletjes, soms wat dansen of zingen. En verder praten, eten en drinken. Ofschoon er wel tegenstellingen bestonden heerschte er dan toch meestal een hartelijke, goedwillende stemming.

Wie het leven en de levensmogelijkheden in zulk een kleine gemeenschap kent, begrijpt dat tegenstellingen van verschillenden aard er onvermijdelijk waren, ook en vooral onder de notabelen. Verschil van belangen moest zich hier veel meer toespitsen dan op plaatsen waar eenige bewegingsvrijheid bestaat, en ook de verschillende karakters moesten veel meer tegen elkaar botsen. Maar men wist zich te beheerschen en verdraagzaam te zijn, opdat het leven, dat veel uiterlijks moest missen, er draag'lijk was.

De verdraagzaamheid voor eilandgenooten en vooral voor rasgenooten was zoo groot dat de rem der critiek er onder leed. Natuurlijk kwamen er ook hier uitspattingen voor. Doch deze werden steeds getolereerd en vergoelijkt. Geenszins leidde elke blanke een leven, dat ten voorbeeld kon strekken aan de lagere klassen der bevolking. Dronkenschap was geen zeldzaamheid en aan zelfbeheersching op geslachtelijk gebied werd niet veel aandacht besteed. Groot was dan ook het aantal kinderen van gemengd ras.

Men kan hier maatschappelijk niet dezelfde maatstaf aanleggen, als men in het moederland zou doen. Huwelijken, in den Europeeschen vorm, werden onder de negers betrekkelijk zelden gesloten, en, wat er dan voor moest doorgaan duurde niet altijd heel lang. Het gevolg was dat vele, betrekkelijk jonge vrouwen kinderen van meer vaders hadden. Men vond dat in het geheel geen schande. Ook niet als er eens een kind van een der notabelen bij was. De mannen namen dat niet kwalijk, want ook zij waren allerminst standvastig, en de vrouwen waren wel een beetje vereerd met een kind, dat in meerdere of mindere mate blank was. Rassentrots kende de bevolking maar in beperkte mate en vooral de vrouwen trachtten, als ze in feestkleedij waren, door het opleggen van veel poeder, er zoo blank mogelijk uit te zien.

De opvoeding der kinderen baarde niet al te veel zorg. De kleeding was in de eerste jaren practisch nihil en het voedsel, waarmede men tevreden was, was niet duur. De school kostte niets, en hooge eischen aan het vergaren van kennis werden niet gesteld. Bovendien, wat er dan voor zorgen waren, die werden vaak door de grootmoeder overgenomen, en die deed het met vreugde en met gezag. De jongere vrouwen konden aldus zonder veel zorgen hun dagtaak blijven vervullen, want in de plantages en elders werd door de vrouwen, evengoed als door de mannen, handenarbeid verricht.

Ik gewaagde zooeven van de kwalen van een kleine eiland-gemeenschap. Een van die kwalen was, wat een onzer bezoekers insulitis noemde, en waarmede hij een lichte grootheidswaan bedoelde. Men gaf zich niet in het minst rekenschap er van, dat St. Maarten slechts klein van weinig wereld-belang was, doch beschouwde integendeel de St. Martijnsche belangen, als de voornaamste van de geheele wereld. Nu waren ze dat ook, voor de eilandbewoners zelven, doch men nam het anderen kwalijk, dat die dat ook niet vonden. Een gevolg was dat men van vadertje Staat, en in dit geval van het moederland groote verwachtingen had, zonder dat er ernstige pogingen gedaan werden om noodzakelijk gebleken verbeteringen met eigen kracht aan te brengen. Aan kleine, technische herstellingen der zoutpannen begon men niet. Voor eenige voorziening in het drinkwater voor vee, voor droge tijden deed men geen pogingen. Bemesting der landerijen bleef beperkt tot het voor de hand liggende. Toen de dokter de mijnwormziekte van het dorpje Simsonsbay wilde bestrijden, deed men allerlei pogingen om dat streven op niets te doen uitloopen. Doch men wist precies wat de staat moest doen om van

St. Maarten het paradijs op aarde te maken. Dat men intusschen niet al te zeer aan zijn land gehecht was bleek toen een bezoeker een geschikt terrein zocht voor een eventueele sisalplantage. Binnen enkele dagen waren hem alle grootere plantages van het eiland te koop aangeboden en had hij aldus bijna het geheele eiland in optie.

Nu moet men niet vergeten, dat het leven der eilandbewoners, vooral in die oorlogsdagen, wel zeer weinig weelde kende. De handel was zeer onregelmatig en veel brachten de producten niet op. Misschien was het daardoor dat er onder een zekere laag der bevolking, een geest van ontevredenheid met het bestuur heerschte. Aanvankelijk vond deze ontevredenheid steun bij verschillende leden van de familie van Romondt. De oude heer Johannes zond zelfs betrekkelijk kort vóór zijn dood (1918) een „open brief" aan president Wilson. Nadat men echter had gezien wat er in St. Thomas met de gekleurden gebeurde, verliep de lust tot aansluiting bij de Vereenigde Staten. Men ging toen pleiten voor een bestuur rechtstreeks onder de Regeering van het Moederland. En in dien tijd liet „Mister Nessie" zich tot landraad kiezen met de bedoeling het decentralisatie-streven te steunen. Toen hij echter bemerkte dat de beweging mede gericht was tegen de economische macht van de „upper ten" trok hij daaruit al spoedig de conclusie zijn ambt van landraad weder neer te leggen.

Aan deze decentralisatiebeweging is aandacht gewijd in het zeer lezenswaardige artikel van Dr. B. de Gaay Fortman „Over de Bestuursinrichting van Curaçao" in no. 6 van de vierde jaargang (Oct. 1922) van dit tijdschrift (zie blz. 297 e.v.). Ik moge mij derhalve tot een kort relaas beperken, omdat ik die storm in een glas water meemaakte, ofschoon ik mij met voorbedachten rade afzijdig hield en de protestbetooging op 12 Sept. 1919 ook niet bijwoonde.

De beweging vond voornamelijk steun in de middenlaag, de zeer licht gekleurden en de blanken, die niet ten volle in tel waren. Het kan niet ontkend worden, dat er wel redenen tot klagen waren. Het betrachten van de rechtvaardigheid is nu eenmaal eene moeilijke zaak, en zelfs in landen met meer volmaakte instellingen ziet men de bevoordeeling van enkelen.

De slagvaardige woordvoerder der oppositie was de heer J. C. Waymonth, die persoonlijk een klein krantje zette, drukte en uitgaf, onder den naam „St. Martin, day by day". In zijn hoofdartikelen schreef hij alle kwalen toe aan het bestuur van uit Curaçao. Als bestuurders waren het altijd leden van het Cura-

çaosche ambtenaren-corps, die het bewind over de Bovenwindsche eilanden voerden. Natuurlijk was er geen enkele werkelijke reden, die een Bovenwinder zou beletten tot dat corps toe te treden. In de practijk kwam dat echter zelden of niet voor. Ik betwijfel of het Curaçaosche ambtenaren corps wel den blaam verdiende die men het op St. Maarten toedichtte. In ieder geval werd die opinie door de bewoners van Saba en St. Eustatius, die zich zeer pertinent tegen de decentralisatie uitspraken, niet gedeeld. Persoonlijk heb ik vele Curaçaosche ambtenaren gekend, wier werk den toets der critiek kon doorstaan en wier persoon de hoogste waardeering verdiende. Zulke ambtenaren waren er ook op St. Maarten. Doch een andere kwestie is of de combinatie, die terwille der zuinigheid was ingesteld, waarbij de man, voor wien als notaris de akten werden verleden, dezelfde was, die deze akten als rechter moest beoordeelen, niet te hooge eischen aan de menschelijke onbevooroordeeldheid stelde. Uit deze toestand was een sprookje ontstaan van de wettelijke onaantastbaarheid van notarieele akten, welk sprookje zelfs door de critici als onomstootelijke waarheid werd beschouwd.

Het is niet verwonderlijk dat er in een zeer kleine gemeenschap met weinig intens verkeer met de buitenwereld enkele minder gewenschte toestanden, waarvan de bovenaangeduide er slechts een en niet eens de meest laakbare was, waren gegroeid. Het is integendeel verwonderlijker dat de algemeene gesteldheid er in den grond nog volkomen gezond was. Toch was het hoog tijd dat er verandering en verbetering kwam, en dat ook aan de minder bedeelden een grootere rechtszekerheid werd gebracht. Dit was het geval, toen de Hooge Regeering besloot de rechtspleging op de Bovenwindsche eilanden op te dragen aan een rondreizend rechter met als standplaats St. Maarten.

De eerste rechter was Mr. J. Schagen van Leeuwen, die in Transvaal een hooge positie bij het Openbaar Ministerie had bekleed. De heer en mevrouw S. v. L. waren oudere menschen met groote ondervinding en dat was voor hun positie een groot voordeel, want het werk vorderde wijsheid en tact. In zijn dienstjaar op de Bovenwindsche eilanden, waar hij de eerste was, die den strijd tegen de ingeroeste rechtstoestanden moest aanbinden, heeft de nieuwe rechter de eerbied en het vertrouwen weten te bevestigen .Door hun wijsheid en ervaring waren de heer en mevrouw Schagen van Leeuwen ons, zelfs in den korten tijd dat wij nog samen met hen op St. Maarten mochten verblijven, tot onschatbaren steun. Want als men jong is, brengt het

„Onze bungalow was gelegen tegen den achtergrond van een steile helling"

„De voornamere huizen in St. M. bestonden uit een steenen onderbouw, waarop een houten woonverdieping"

„De huizen der negers waren vaak op de allereenvoudigste wijze in elkaar getimmerd"

„en van over het geheele eiland waren de belangstellenden toegestroomd om getuige van het feest te zijn"

verblijf op zoo'n afgelegen eiland wel eens moeilijke oogenblikken.

Dat ondervonden we na het eerste bezoek van H.M. Zeeland, die eenige dagen op de reede lag. De passagierende bemanning bracht wat fleur en levendigheid aan het stille stadje. Er woei een frissche Hollandsche wind en de jonge adelborsten, die een paar eenvoudige liedjes voordroegen, vermoedden niet de hunkering en toch ook de dankbaarheid, die hun aanwezigheid veroorzaakt had. De Zeeland vertrok weer en het duurde een paar weken voordat er weder vrede gevonden was in den sleur van het dagelijksch bestaan.

In dien tijd bestond er in het moederland een verhoogde belangstelling voor de kolonie Curaçao. Gouverneur Nuyens trad af en zijn opvolger was de heer O. L. Helfrich, een man die zijn sporen bij het Binnenlandsch Bestuur in Nederlandsch Oost-Indië verdiend had, en die naam gemaakt had bij de pacificatie van Djambi.

Doch ook de Bovenwindsche eilanden hadden de interesse gewekt, welke zelfs in de Staten-Generaal tot uiting kwam. De Regeering besloot de drie eilanden onder één gezaghebber te stellen en daarvoor een jong Indisch officier, de heer G. J. Tymstra, uit te zenden.

In St. Maarten was men opgetogen met deze benoeming van een „Governor, straight from Holland". De voorstanders der decentralisatie beschouwden het als een eerste overwinning en de onpartijdige dachten dat eenig frisch bloed in het bestuur geen kwaad kon. Alleen een enkele Curaçaosche ambtenaar voelde het als een blaam voor zijn corps, wat overigens geenszins de bedoeling zal zijn geweest.

Op een morgen omstreeks Mei 1919 — wij waren dus reeds ruim een jaar inwoner van St. Maarten — werden wij abnormaal vroeg gewekt door ons „tweede meisje", die ons zenuwachtig mededeelde dat „the boat in" was. Er werd, buiten de gewone schoeners, heelemaal geen boot verwacht, zoodat wij omtrent deze met nadruk gedane mededeeling omtrent „the boat" niets begrepen. We haastten ons dus, en toen bleek het, dat de Commewijne het anker in de Groote Baai had laten vallen ten einde de familie Tymstra gelegenheid te geven te debarqueeren. Het was voor mij wel een interessant gezicht dat eerste en eenige passagiersschip, dat ik in de te ontwerpen haven mocht waarnemen. Het deed heelemaal niet vreemd aan, er was ruimte en diepte genoeg en als het alleen om de gelegenheid zou gaan, is het eigenlijk wel jammer dat er niets van die grootsche plannen gekomen is.

Intusschen werd de nieuwe gezaghebber met zijne echtgenoote en drie dochtertjes naar ons steigertje geroeid. De lange, martiale gestalte van den heer Tymstra maakte zichtbaar indruk op de St. Martijnsche bevolking. Of daarentegen de eerste indruk van hun nieuwe woonplaats op de pas aangekomenen een prettige was? Voor menschen, die de grootschheid van het Oost-Indische land kenden, moet alles in St. Maarten wel erg klein en prozaïsch hebben toegeschenen.

Daar ik geen officieele functie in de ambtelijke hiërarchie van het eiland bekleedde, was ik in die eerste dagen niet in de gelegenheid de familie Tymstra veel te ontmoeten. De heer Tymstra zelf werd in beslag genomen door de overname van zijn ambt, want de waarnemend-gezaghebber Thielen had nog slechts enkele dagen vóór zijn vertrek naar Curaçao.

De officieele inhuldiging liet niet lang op zich wachten. Dit was voor St. Maarten een gewichtige dag en van over het geheele eiland, ook van het Fransche gedeelte, waren de belangstellenden toegestroomd om getuige van het feest te zijn. De plechtigheid zelve, die in de „Town-hall" plaats had, kon slechts door weinigen worden bijgewoond, daar er over geen groote zaal beschikt werd.

De Town-hall was een houten gebouw, waaraan een vierkante toren eenige monumentaliteit moest verleenen. Het geheel was wit gekalkt en daar, zooals in alle Nederlandsche koloniën, het onderhoud verzorgd was, zag het er ten minste frisch uit. De situatie, was aan Frontstreet, tegenover het postkantoortje, waar een viertal fraaie flamboyants schaduw brachten, en, in het gunstige seizoen, uitbundigheid van kleur.

Het benedengedeelte van het gebouw was ingericht tot politiekazerne. Daar woonden en daar werd de wacht betrokken door een tien of twaalf, jonge koloniale soldaten, die bij de politie waren gedetacheerd, wat als een onderscheiding beschouwd werd. Ook waren er nog een of twee inlandsche politie-agenten. Langs een weinig monumentaal trapje kwam men in de Rechtszaal, tevens vergaderzaal voor de „Raad van Politie", zijnde den naam van het college, dat uit den gezaghebber en de beide landraden bestond, en dat overigens met politiezaken weinig te maken had. Het was in deze rechtszaal nu, dat de bestuursoverdracht plaats vond.

De heer Tymstra, gekleed in het keurige, donkere groot-tenue van kapitein van het Nederlandsch-Indische Leger hield een toespraak, waarin hij verzekerde zijn best te zullen doen voor den bloei van zijn nieuwe ambtsgebied. Helaas is het hem niet gegeven

geweest lang op de Bovenwindsche eilanden dienst te doen. Het is hier niet de plaats over de oorzaken daarvan uit te wijden. Genoeg zij te vermelden, dat zijn verwachtingen, buiten zijn schuld, te hoog gespannen waren en dat zijn verblijf hem vele teleurstellingen heeft gebracht. Toen wij, in Maart 1920, het eiland verlieten was hij nog in functie, en gedurende het gezamenlijke verblijf van onze beide gezinnen ondervonden wij de welwillendheid en vriendelijke gezindheid, die op zulk een afgelegen post tusschen landgenooten zoo gewaardeerd wordt.

Over het verdere verloop van die decentralisatiebeweging wil ik nu verder niet veel meer zeggen. Met de komst van den heer Tymstra was het niet uit, en de heer Waymonth bleef de punten van zijn pen tegen Curaçao gericht houden, doch de conversatie werd er niet door gehinderd: men stelde zich partij, doch men liep er niet warm over.

Het is hier misschien de beste plaats om eens iets te vertellen van het bestuur van het Fransche deel van het eiland. Daar hoorde men veel minder klachten, misschien wel omdat het bestuur er op zuiver democratische leest was geschoeid, meer als een Fransche gemeente, met een maire en een gemeenteraad. Het binnenlandsch bestuur stond onder den Gouverneur van Guadeloupe, doch men had niet geschroomd grooten invloed aan de bevolking toe te kennen en de hooge functies niet uitsluitend voor blanken te reserveeren. Zoo had Guadeloupe ook kamerafgevaardigden, en deze députés kwamen in tijden van verkiezingen ook naar Marigot om er de belangen van hun verkiezing te bepleiten. Deze députés waren geen blanken. Het onderhouden van de „buitenlandsche betrekkingen" op St. Maarten was opgedragen aan „monsieur le juge" en deze rechter, een allervriendelijkst en kundig man, was zeer donker gekleurd. Zonder het systeem geheel te willen aanprijzen, wil ik maar zeggen dat de gedachte van mede-zeggenschap misschien wel tot den goeden geest in die kolonie medewerkte.

De Maire was in onzen tijd monsieur Beaupertuis, een planter van duidelijk Fransche afkomst , en een vriendelijk en charmant man. Hij woonde op een plantage in de Grandeplaine, een prachtige vlakte, te midden der heuvels, van groote vruchtbaarheid, en hij leidde er een patriarchaal bestaan. Eenmaal hebben wij het genoegen van een gastmaal in zijn huis gehad. We zijn er op een Zondagochtend met de familie van onzen dokter heen gereden en we zijn er onthaald met een Fransche gulheid en gastvrijheid, die weldadig was van warmte en hartelijkheid. De gastheer zat met

ons aan, doch zijn gekleurde echtgenoote zorgde voor spijs en drank, en zij deed dit op voortreffelijke wijze.

Dergelijke tochten gingen gewoonlijk in een buggy, getrokken door één paard of wel geheel te paard. Mister Nessie was steeds bereid ons een van zijn paarden af te staan en daarop hebben we menigen tocht door het eiland gemaakt. Dat waren heerlijke tochten en ik ben er mister Nessie nog altijd dankbaar voor.

Ik herinner me zulk een tocht — ook de dames waren te paard — bij volle maan. We gingen over stille en romantische paden naar Marigot. De schoonheid van zulk een tropische maannacht is in Europa alleen te benaderen door een maanverlichte vriesnacht. Maar dan zonder de koude.

Ook heb ik een paar malen den tocht rondom het eiland gemaakt, wat dan gebeurde om gasten al het moois te laten zien. Het was een prachtige tocht. Je vertrok tegen zes uur des ochtends en was dan om vijf à zes uur des avonds weer thuis, heerlijk vermoeid. Pleisterplaatsen waren Marigot, Grande Case en nog zoo hier en daar.

Tweemaal hebben we zulke gasten gehad. De eerste maal was het de heer J. H. Holtappel, die een goede plek voor een radiozend-station kwam uitzoeken en de andere maal was het de heer A. G. Mörzer Bruins, die de mogelijkheid van de vestiging eener sisal-plantage op St. Maarten kwam bestudeeren en die op een gegeven oogenblik bijna het geheele eiland in optie had. Het waren beide gewaardeerde gasten, die ons hun geest en hun vriendschap brachten, en waarmede wij later nog meerdere malen de, op St. Maarten aangevangen, goede betrekkingen hebben onderhouden.

De tocht naar Marigot kon men door den Cul-de-Sac maken. Aan het einde van dat fraaie dal was een lage pas tusschen de heuveltoppen, waarvan de beklimming zeer goed mogelijk was. Dat was echter meer een wandelweg, en Marigot bereikte men dan in bijna twee uur. Maar te paard ging men meestal langs den gebaanden weg, over de brug van Fresh-pond en langs het kerkhof van Little-bay. Dan om den Koolbaai-berg heen, langs den Diamond-hill en langs de prachtige plantage Bellevue, waar een paar fraaie flambayonts een kleurige boog over den weg spanden. Bellevue was al over de grens heen.

Het was een weg, die hier en daar vrij hoog liep, en in de heuvelhellingen was ingegraven. Door zijn bochtig verloop om al die heuvels heen bood die route vele verrassende vergezichten over de

zee en over het eiland. Bij de politiewacht van het Koolbaai-district lagen de lage landen van den Simson-baai en rondom het groote lagoen aan de voeten van den beschouwer. In het midden de kleine eilandjes Little Key en Great Key. En op den punt van de zeer lage en zeer smalle landtong lag het dorpje Simsonbaai met zijn merkwaardige bewoners.

Het was een zuiver blanke, zelfs doorzichtig witte, visschersbevolking die hier woonde. De verpierde, betrekkelijk kleine menschjes, met hun doorgroefde huid en hun blonde, sprieterige haren, waren zeker geen fraaie exemplaren van het blanke ras. Waar ze vandaan kwamen, weet ik niet en ik heb het ook nooit met zekerheid gehoord. Sommigen zeiden dat het een oude Schotsche nederzetting was. Doch daarop wezen hun namen niet, maar dat wil niet veel zeggen, want die kunnen later wel aangenomen zijn. Het meest waarschijnlijk komt mij voor, dat het afstammelingen van een Zweedsche nederzetting uit St. Barth's waren.

Het waren zeer schuwe menschen. Als men in hun dorpje kwam, zag men er bijna niemand, omdat de mannen ter vischvangst waren en omdat de vrouwen en kinderen zich achter de huizen verscholen hielden. Soms ving men dan wel eens den blik van een paar schuw glurende oogen op.

De Simson-bayers woonden in zeer kleine, houten huisjes, die op palen stonden, omdat de zee wel eens over hun lage landtong heen liep. Van hygiënische inrichtingen waren zij geheel gespeend en zij leden dan ook allen aan mijnwormziekte.

Onze dokter, een kleine pittige Surinamer, had het plan opgevat hen te genezen. Doch hij had niet op hun onwil gerekend. Er was in Backstreet een klein ziekenhuis, waarin katholieke zusters verpleegden. Daar ontbood hij de bewoners van Simsonbaai in kleine ploegen, en liet hen daar een eerste behandeling ondergaan. Daarna moest dan een tweede ploeg komen en inmiddels kreeg de eerste ploeg vele leefregels mee, opdat de ziekte hen niet weer te pakken zou nemen. De eerste ploeg zag er werkelijk veel gezonder en flinker uit, toen zij het ziekenhuisje verlieten. Zij hadden het daar best gehad, maar toch had de derde ploeg niet veel zin er ook te komen. Zij waren reeds gezond zeiden ze, en de dokter vond in hun secretie, die ze in een luciferdoosje moesten meebrengen, bij microscopisch onderzoek, geen mijnwormen. Geen wonder, want later bleek, dat ze de secretie van hun reeds behandelde dorpsgenooten hadden meegebracht.

Ze hebben dokter Nunes heel wat zorg veroorzaakt, en of hij

ze allen genezen heeft? Ik vrees dat hun indolentie sterker was dan zijn energie en vindingrijkheid.

Al te onvolledig zou ik zijn, als ik niets vertelde van de beide geestelijke leiders van Philipsburg: de dominee en de pastoor.

In tegenstelling met het hoofdeiland Curaçao waren de negers niet allen katholiek. Oorspronkelijk waren ze zelfs allen protestant geweest, doch de Katholieke kerk had hier een geestelijke gedetacheerd, terwijl er eenige nonnetjes werden heengezonden voor onderwijs en voor ziekenverpleging. Door de beminnelijkheid en zorgzaamheid zijner bedienaren won de katholieke godsdienst zichtbaar terrein, wat een gewaardeerde belooning voor hun ijver en behulpzaamheid was. Een verschijnsel dat men in Oost-Indië ook kan waarnemen.

Naar mijne meening ware het, tegenover eenvoudige menschen, als hier, beter, dat door katholieken en protestanten niet een soort concurrentie-strijd zou worden gevoerd. Aan de hoogheid van het Christendom kan dat, dunkt mij, nooit ten goede komen. Doch hoe dit zij, erkend moet worden dat de katholieken met hun uitnemende organisatie en hun groote geloofsijver, zeer goed voor den strijd zijn uitgerust. Overigens gaan zij van het zeer goede beginsel uit, dat zij niemand door opdringerigheid hinderen. Ik heb den pastoor dan ook slechts zeer zelden gesproken en dan nog alleen over zakelijke aangelegenheden.

De dominee van de „Methodist Church", Mr. Darrell, was een geheel ander mensch. Ook hij was allerminst opdringerig, doch dit was niet uit weloverwogen tactische redenen, doch eenvoudig uit ingeboren bescheidenheid. Hij was een hoogst ernstig man, die zijn taak niet licht nam, doch hij was eenigermate schuchter en verlegen. Tot zijn dienst had hij slechts het woord. En het woord is een menschelijk en dus onvolmaakt werktuig.

De beide kerkjes waren houten gebouwtjes, aan Frontstreet gelegen, netjes wit gekalkt en, gelijk een kerkgebouw betaamt, elk van een klein klokketorentje voorzien. Elken Zondag kon men in beide gebouwtjes een aandachtige schare aantreffen.

Behalve bij de Zondagsdiensten trad, op St. Maarten gelijk overal elders ter wereld, de Godsdienst het meest naar voren bij de groote gebeurtenissen des levens, den doop, het huwelijk en het afsterven. De plechtigheden van den doop en de begrafenis zullen niet veel verschil vertoond hebben met de gebruikelijke. De plechtigheid van het huwelijk overigens ook niet, doch kerkelijke huwelijken vond de lagere bevolking in den regel pas noodig, als de man en de vrouw een leeftijd bereikt hadden, dat de

wispelturigheid der jeugd geen al te spoedige veranderingen meer deed vreezen. Het zal dan ook geen zeldzaamheid geweest zijn, dat het „jonge paar" reeds grootvader en grootmoeder was.

Bij de zeldzame gelegenheden van zulk een bruiloft kon men den stoet zien aankomen, plechtiglijk uitgedoscht, gelijk bij een dergelijk feest betaamt. De mannen in statig zwart met hooge hoed, de vrouwen met lichte, fondantkleurige, doorschijnende bloesjes, waardoor de zwarte huid verleidelijk schemerde, Elk paar was voorzien van een „parasool", waarmede een groote, groen-zwarte parapluie werd bedoeld, die voor bescherming tegen het felle zonlicht werd benut. Niet echter de teere huid der dames werd door de parasool beschut, doch wel het kostbare glanzend-zwart van de hooge hoeden der heeren. Die moesten immers weer voor volgende gelegenheden, en misschien wel voor volgende geslachten, dienen!

De plechtige stoet ging dan eerst naar de Town-hall om daarna in een der beide kerkjes het huwelijk te laten inzegenen. Het feest dat tenslotte plaats had was uitbundig en gul, van hartelijke en eenvoudige levensvreugde.

In dien geest werden overigens door de bevolking ook de groote jaarlijksche hoogtijdagen gevierd. Een ieder had dan zijn feestelijkste kleeding aangetrokken. In den namiddag en den avond werden dan wel eens primitieve verkleedpartijen georganiseerd, waarbij aan, uit overlevering bekende, monsters een rol was toebedeeld.

Deze monsters waren trouwens niet de eenige overleveringen, die nog in de bevolking leefden, en die niet steeds met het uiterlijk beleden Christendom waren overeen te brengen. Bij ziekten en dood, bij liefde en vijandschap, maakte men gebruik van oude toovermiddelen en er waren personen, die zich met de geheime bediening van dergelijke tooverijen belastten. Het verhaal ging, dat men wel eens op minder onschuldige wijze van drankjes gebruik maakte, doch meegemaakt hebben we zooiets niet.

Door ons werden de vrije dagen meestal doorgebracht met wandelen en met fotografeeren. Bijna alle mooie plekjes van het eiland werden dan bezocht. Zoo herinner ik mij een wandeling naar Oyster-pond, een kleine, idyllische baai, slechts door een zeer nauwe opening verbonden met het kanaal van St. Barthomey, en gelegen te midden van steile rotsen, en met een uitbundige vegetatie. Het water in dergelijke baaien was van een zoodanige limpiditeit, dat de bodem zichtbaar was, en dat men

vischjes en kleinere schaaldiertjes van de meest fantastische kleuren op groote diepte kon waarnemen.

Gedurende het orkaan-seizoen vluchtten de kleine schoeners wel in die baai, omdat het er zoo veilig was. In de Groote baai kan het bij, overigens zeldzaam voorkomende, zuiden-winden wel eens leelijk spoken, en er gingen verhalen dat dan wel eens schepen op den wal of op de zandbank geworpen waren.

Over orkanen en over de fenomenale schade, die zij konden aanrichten gingen trouwens sterke verhalen. Men vertelde van huizen, die ingedrukt waren en van daken, die in hun geheel opgenomen werden en eenige uren later op een paar honderd meter afstand, soms over den top van heuvels heen, weer terug gevonden werden. Die orkanen vormden een levende angst in de volksgedachte en in oude geschriften kan men verhalen vinden over bekende en destructieve orkanen in vroegere jaren. Een echte orkaan hebben wij echter niet beleefd. Het geheele seizoen, van Juni tot October, leefde men onder den druk er van, wat ook wel door het dan heerschende weer bevorderd werd. In de overige maanden van het jaar stond het klimaat onder den invloed van een vrij regelmatige Noord-Oostpassaat, die wel de warmte matigde, doch die, door zijn eentonigheid, wel eens somber en nerveus maakte. In den orkaantijd echter, was het meestal warm en windstil, wat dan afgewisseld werd door onregelmatige, harde buien, gepaard met windvlagen uit meer zuidelijke richtingen en soms met onweer. In den orkaantijd werd het varen dan ook zooveel mogelijk beperkt en de paketschoener uit Curaçao sloeg dan een of twee reizen over.

Een andere wandeling was de bestijging van den Fort-hill, een 220 m hooge heuvel, die recht tegenover het westelijk einde van Philipsburg was gelegen, en die langs een steenen trapje beklommen kon worden. Op den top waren de ruïnes van het oude Fort Willem, doch de regenbak was het eenige onderdeel, dat nog een duidelijke vorm had. Men had er een wijd uitzicht over de Carabïische zee en over de beide scheepvaartpassages langs het eiland. De hooge, spitse top van Saba, de afgeplatte kegel van Statius' Quill, de heuvels van het grootere St. Kitts en de veel lagere van het nabijgelegen kleine St. Barths waren de markante punten, waarheen de blik getrokken werd. Verder was het de, meestal vrij rustige en heldere zee, waar vooral in Oostelijke richting, nog kleinere rotspunten, Guana-Key, Hen-and-chicken, Molly-Beday boven uitstaken, die hier moeilijkheden voor den zeevaarder deden vermoeden.

Nog was het aardig te wandelen naar den Point-Blanche-valley met zijn ronde kleine baai, waar men plotseling een uitzicht op St. Barths kreeg en waar het strand gevormd werd door millioen kleine rolsteentjes, die door het woelen van de zee een voortdurend ratelend geluid maakten. Als men dan over de onregelmatige rotsblokken, die aan de Westzijde van den Point-Blanche-hill lagen, liep of liever van blok op blok sprong, kwam men aan die steile, witte rots, in welks verticale wand de vierkante opening van een grot te zien was, die men te voet niet bereiken kon, en ook niet per boot, omdat men de kans liep dat de boot te pletter geslagen zou worden.

Aan de andere zijde van de baai was het schiereiland, waarop het Fort-Amsterdam gelegen had, een geschikt doel voor een korte wandeling. Op de landtong, waarop later het Radio-station gebouwd is, liep men tusschen de Groote-Baai en de Kleine-Baai in, de Kleine-Baai waarin mijne vrouw eens met miss Noortje gezwommen had en toen later hoorde, dat het er zoo wemelde van de haaien, dat visschers die er over boord raakten, er de voorkeur aan gaven om Fort-Amsterdam heen te zwemmen naar de Groote-Baai.

Vanaf die land-tong had men een aardig gezicht op de pelikanen, die op de nabijliggende rotsen kwamen uitrusten na een vlucht boven zee. Het waren groote en sterke vogels met een kenmerkende snavel; maar blijkbaar waren ze dom, want als ze een prooi veroverd hadden, na een snelle en strakke duik uit groote hoogte, lieten ze zich die prooi door de kleine, kakelende „laughing-birds" weer ontfutselen.

Aan de zuidzijde van het schiereiland had men de grilligste rots-partijen en de meest heldere water-kommetjes. Van boven was het vrij vlak en daarop lagen de ruïnes van het oude Fort-Amsterdam, waarvan enkele, met kanteelen bekroonde, muren nog overeind stonden. Ook was er het huisje van den seinwachter, die zulk een groote rol speelde in het leven der Philipsburgers, en die aan zijn mast, door middel van vlaggen en ballen, aankondigde elk schip in zicht en uit welke richting het kwam. Wat later kwam er dan te staan hoeveel masten het voerde. Men wist dan in Philipsburg al spoedig of het een vreemd schip was of een van de geregelde klanten: de Estelle, die uit het zuiden, kwam of de Harris, uit het Oosten, van St. Kitts. Dat was belangrijk want de eene had de gouvernements-post aan boord en de bestelde goederen uit Curaçao en de andere bracht de Amerikaansche, en

vaak ook de Europeesch, mail. Op zulke afgelegen plekken der aarde leert men de waarde van de post waardeeren.

Soms gaf de seinpaal een heel vreemd teeken. Dan was het een stoomschip, of een oorlogsbodem, die de seinwachter waargenomen had.

Dat was ook het geval in den laten namiddag van een der eerste Decemberdagen van het jaar 1919, toen H.M. „Zeeland", voor de tweede maal sinds ons verblijf, aangekondigd werd. Op het steigertje werd toen een klein kanon opgesteld, want de Gouverneur van Curaçao was in aantocht en het voorgeschreven aantal salut-schoten moest gelost worden. Een ieder, die wat beteekende in de samenleving, spoedde zich naar de haven, en het duurde niet lang of de Gouverneur, vergezeld van een aantal hoofdambtenaren, zette voet aan wal.

Voor het officieele deel der St. Martijners was dat een belangrijk bezoek, en meerdere ochtenden moest de Gouverneur met het verleenen van audiëntie doorbrengen. Daar elke afdeelingschef zijn eigen onderdeel inspecteerde, werden verschillende tochten over het eiland geörganiseerd, alles te paard of met rijtuigjes. Ook was er een avond-receptie ten huize van den gezaghebber.

Bij deze gelegenheid heb ik den Gouverneur O. L. Helfrich voor de eerste maal ontmoet. Later, gedurende mijn verblijf op Curaçao, mocht ik het voorrecht hebben meer direct onder de bevelen van dezen krachtigen en ervaren bewindvoerder te mogen dienen. In de ruim twee jaren van zijn bewind heeft hij veel tot stand gebracht en meer nog voorbereid voor latere uitvoering. Het was een landvoogd uit één stuk, die niet met zich liet spotten, doch die veel over had voor wie het goed meende met de belangen, waaraan hij zijn hart en zijn geestkracht verpand had.

Het inspectiebezoek op St. Maarten duurde slechts enkele dagen. Het gezelschap vertrok toen naar de beide andere eilanden van de groep.

Korten tijd na het bezoek van de Gouverneur kreeg ik opdracht mijn arbeid op St. Maarten zooveel mogelijk te bespoedigen en dan naar Curaçao te komen ter waarneming van het ambt van Directeur van Openbare werken gedurende het verlof van den heer van der Breggen, den energieken ontwerper en uitvoerder van de Annabaai-verruiming.

De tijd van ons verblijf op Sint Maarten liep dus ten einde. Er is echter nog één gebeurtenis te vermelden, die ik met opzet tot het laatst uitstelde. De geboorte van onze dochter op 10 Maart 1919 was door ons met zorg te gemoet gezien. Men kan op een

klein eiland, ergens in de groote wereldzee, nu eenmaal niet de geacheveerde verzorging verwachten, waaraan de moderne mensch in dergelijke tijden gewend is. Dat alles goed is afgeloopen danken wij, nevens de gunstige beschikking der Voorzienigheid, aan onzen kleinen, energieken dokter Nunes. Hij was een man, die zijn Paramaribosche opleiding alle eer aandeed, en die niet bang was, als het moest, ingrijpende beslissingen te nemen. Het ziekenhuisje in Backstreet had veel aan hem te danken. Hij en zijne lieve, helaas jong gestorven, vrouw zijn ons een groote steun geweest gedurende die twee jaren. Zij was eene hartelijke ziel en een waarachtige vriendin voor mijne jonge vrouw, die hier wel moeilijke oogenblikken beleefd heeft.

Met de Maartreis van de Estelle, in 1920, zijn we toen van St. Maarten vertrokken, nadat we nog vele blijken van genegenheid hadden ontvangen. Mijne vrouw, en, hoe wonderlijk het van een éénjarige baby moge lijken, hare dochter hadden hier vele vrienden gemaakt. Haar hulp en steun bij mijn werk is eene particuliere aangelegenheid.

Als men eenige jaren op zulk een afgelegen plek woont, dan gaat men naar het oogenblik verlangen, dat men weer naar de „bewoonde wereld" zal gaan. Maar als dan het oogenblik van afscheid gekomen is, dan lijkt dat toch nog moeilijk. Dan gaat men voelen, dat men iets achterlaat, dat men er ook vele mooie ervaringen beleefde en dat de jaren niet meer over te doen zijn. En dat voelt men te meer, als, wat men beleefde, diepen indruk maakte en als, wie men achterlaat, goede menschen en misschien goede vrienden zijn. Dezelfde omstandigheden en dezelfde vrienden brengt het leven nooit weerom, ook al moge het wel eens zoo lijken.

De overtocht naar Curaçao, thans vergezeld van onze éénjarige dochter, was mèt den wind en duurde slechts een dag of vier. Willemstad leek voor ons een wereldstad. Het daar doorgebrachte jaar verliep snel en, via Trinidad en Paramaribo, bracht de Nickerie, op Paaschmaandag 1921, ons in de haven van Amsterdam.

Het leven is doorgegaan en heeft ook ons niet onberoerd gelaten. Doch de beide jaren op St. Maarten zouden wij niet gaarne willen missen.

HET PAPIAMENTO

DOOR

M. D. LATOUR O.P.

Dat de meeste Nederlanders niet weten, wat Papiamento is, valt licht te begrijpen, maar het wekt verwondering te lezen, dat een Nederlandsch taalgeleerde blijkt geeft, niet de minste notie van Papiamento te hebben.

In „Scientia" Deel I, blz. 250, lees ik tot mijn verbazing, dat het „Papiaments een gebroken Nederlandsch is, door inboorlingen in West-Indië gesproken."

Als voorbeeld van Papiamentsche taal wordt aangehaald „Massa vertrekken huis". Ik weet natuurlijk niet, welke allerzonderlingste begripsverwarring hier in het spel is, maar Papiamento is *geen* gebroken Nederlandsch en het aangehaalde voorbeeld bevat *geen woord Papiamentsch*. Verder is de aanduiding „inboorlingen in West-Indië" véél te algemeen. Om precies te zijn: Papiamento wordt gesproken op *Curaçao, Bonaire en Aruba* en *nergens anders ter wereld.*

Dan wordt Papiamento niet alleen gesproken door „inboorlingen" (als daar tenminste de negers mee bedoeld worden), maar *evenzeer door alle blanke Curaçaoenaars*, Joden en Protestanten.

Bovenstaande onbegrijpelijke vergissing geeft vanzelf aanleiding om uit te leggen, wat Papiamento dan wél is. Wegens het heterogene karakter van die taal is dat niet gemakkelijk met weinig woorden te zeggen. Wil men dat tóch, dan is pater Schabel nog altijd het dichtst bij de waarheid, als hij omstreeks 1704 schrijft, dat de negerslaven van Curaçao „gebroken Spaansch" spreken. Ook vandaag kan men dat nog zeggen, al geef ik aanstonds toe, dat deze begripsbepaling niet volmaakt is.

Pater Alexius Schabel was alleszins tot oordeelen gerechtigd. Hij was een Jezuiet van Poolsche geboorte, werkte jaren lang als missionaris onder de Indianen van Venezuela en verbleef korte tijd op Curaçao, na een driejarig verblijf in de Nederlanden. Twee documenten, in vloeiend Latijn geschreven, zijn van hem bewaard

gebleven. Hij kende Poolsch, Duitsch, Fransch, Spaansch, enkele Indianendialecten van Venezuela en Nederlandsch (Vlaamsch). De uitgebreide talenkennis, die hem ten dienste stond, en vooral zijn grondige kennis van het Spaansch, dat hij lange jaren dagelijks gesproken had, wekken wel vertrouwen in zijn oordeel, als hij het Papiamento van zijn tijd „gebroken Spaansch" noemt.

Het lastige bij het Papiamento is, dat er zooveel niet-Spaansche elementen in zijn. De Kamer van Koophandel geeft ieder jaar een prachtig-geïllustreerde Tourist Guide uit, waarin de „native language" gedefinieerd wordt als „a mixture of Dutch, Spanish, English, French, Portuguese and Indian." Daar is óók iets van waar, maar een mooie en volkomen juiste definitie is het toch niet. Om te beginnen kunnen we die talen, wat hun bijdrage tot de vorming van Papiamento betreft, niet over één kam scheren. In volgorde, wat hun voornaamheid betreft, zou men moeten zeggen: Spaansch, Nederlandsch en verder een aantal Portugeesche en Engelsche woorden en eenige overblijfselen van Fransche en Indiaansche invloed. Als men er dan volledigheidshalve nog enkele woorden van Afrikaansche afkomst bijdoet, beginnen we in de goede richting te raken.

Van het Papiamentsche vocabularium is het Spaansche contingent absoluut verreweg het grootste, zoodat, hoewel met de noodige reserves, nog altijd gezegd kan worden, dat het Papiamento gebroken Spaansch is.

Van deze uiteenzetting verschilt niet veel de omschrijving, die de Katholieke Encyclopedie geeft. Daar lezen we (Deel 19, kolom 440): „taal, hoofdzakelijk gesproken door de bevolking van de eilanden Curaçao, Aruba en Bonaire. P. komt van het oud-Spaansch werkwoord papear, spreken. Het grootste gedeelte van de woordenschat komt van het Spaansch; het overige deel van het Nederlandsch, enkele woorden herinneren aan het Portugeesch en het Engelsch".

Van Ginneken in zijn Handboek der Nederlandsche Taal, Deel I, blz. 283, begint een hoofdstuk over „Het Papiamentoe of Negerspaansch". Dit is wel de kortst denkbare definitie, maar niet geheel van dubbelzinnigheid ontbloot. Als bedoeld wordt een gebroken Spaansch, dat alleen met of door negers gesproken wordt, is de definitie onjuist. Oók alle *blanke* Curaçaoenaars spreken Papiamento, óók als er geen neger in de buurt is. Het Papiamento is dus geen onder dwang van de omstandigheden gebruikte hulptaal, wat het vermoedelijk oorspronkelijk wel zal ge-

weest zijn, maar het is de gewone moedertaal geworden van iedereen, die op Curaçao woont en leeft, tot welk ras, welke kleur of godsdienst hij ook behoort. Het is geen dialect, ook geen overgangstaal; het is een gefixeerde creoolsche taal, uit de versmelting van voornamelijk twee talen gegroeid (Nederlandsch en Spaansch), die haar overgangsperiode te boven is gekomen. De grammatica is minimaal, zooals in alle creoolsche talen. Of het een Negergrammatica is, weet ik niet. Op voorhand ben ik niet geneigd dit te gelooven, en men zal deugdelijke argumenten moeten gebruiken, om mij op dit punt te overtuigen.

Wordt met Negerspaansch bedoeld, dat het Papiamento voor het grootste percentage uit Spaansche elementen bestaat en voor het grootste percentage door Negers gesproken wordt, dan kan ik tegen die uitleg weinig bezwaar hebben.

De kwestie is ook vaak: Over welk Papiamentsch spreekt u eigenlijk? Het Papiamento kent zijn gewestelijkheden even goed als het Nederlandsch. Het Papiamento van de Joden, die bijna allen in de oostelijke helft van de stad wonen in de wijk Scharloo, is meer Spaansch getint, terwijl de oude Hollandsche kolonistenfamilies, die meest aan de andere zijde van de haven wonen, veel meer Nederlandsche woorden gebruiken. Toch zijn deze afwijkingen niet van dien aard, dat twee Curaçaoenaars ooit moeite zouden hebben om elkander te verstaan. Ir. P. Cohen Henriquez geeft een typisch voorbeeld in zijn interressant artikel „De taal van Curaçao" (Curaçao-nummer van Natuur en Mensch, April–Mei 1934, blz. 32): „Si bo let op bon lo bo merke, ku e dos jongeluinan-ei ta verlief riba otro", wat beteekent: „Als je goed oplet, zal je merken dat die twee jongelui op elkander verliefd zijn", terwijl men aan den anderen kant te hooren zal krijgen: „Si bo buta atenshon bon lo bo ripara ku e dos jovenesnan-ei ta namora di otro"."

Hoeveel soorten Papiamento men wil onderscheiden, hangt dikwijls ook af van het standpunt van den beschouwer. N. J. Evertsz zegt in de prólogo van zijn boekje (Compendio de la gramática del Papiamento, Curazao 1898): „In het Papiamento (dat gesproken wordt op deze eilanden beneden de wind) onderscheidt men drie dialecten: 1. dat van de menschen, die Spaansch kennen, dat in uitspraak en spelling het Spaansch benadert; 2.dat van de Hollanders, dat in uitspraak en spelling meer naar het Nederlandsch neigt; 3. en dat van het volk, dat tusschen 1 en 2 zweeft en hier en daar 'n enkele letter verandert, weglaat of bij een andere letter samentrekt."

Willende weten wat Papiamento is, kan men ook moeilijk de Encyclopaedie van Nederl. West-Indië ongeraadpleegd laten. We lezen daar op blz. 547:

„Hamelberg houdt een Afrikaansche taal voor de grondslag van het Papiamentoe. In grond en wezen is het echter Spaansch, want zeker 90% van den woordenschat stamt uit die taal. 't Overige is op weinige elementen na, Hollandsch. Die uitzonderingen zijn woorden die aan 't Portugeesch herinneren (zeker een 25) en enkele Engelsche en wellicht Karaïbische woorden. 't Portugeesch moet òf van Galicischen oorsprong wezen òf is door Portugeesche Joden ingevoerd."

Een grappige vergissing is, dat de Encyclopaedie „zuster" door „soesji" vertaalt. Soesji beteekent „vuil" en shishi kan zuster beteekenen.

Nu nog het oordeel van Prof. Dr. Rodolfo Lenz in zijn boek *El Papiamento, la lengua criolla de Curazao* (Santiago de Chile 1928). Deze Duitsche professor, dertig jaar lang hoogleeraar aan de Universiteit van Chili, heeft misschien de meest diepgaande studie gemaakt van de Curaçaosche taal, die ooit gepubliceerd is. In genoemd werk spreekt de professor herhaaldelijk over het Papiamento als „una lengua de alta cultura" en „un idioma fijo". Op blz. 13 zegt hij: „In Curaçao heeft het Negerportugeesch, aangebracht door de slaven, zich aangepast aan de Spaansche en Hollandsche omgeving en heeft het gebracht tot de lievelingstaal van de meerderheid van de menschen van stand."

Op blz. 80 lezen we: „Sta mij toe in beelden te spreken: Het Portugeesche zaad (het woord) valt op Afrikaansche bodem (de wijze van denken en spreken van de negertalen) en er groeit een boom op (een negerportugeesch koeterwaalsch, waaraan alle negerslaven, op Portugeesche schepen vervoerd, zich moeten aanpassen). Naar gelang de Europeesche taal, die de bovenhand heeft op de plaats van bestemming, worden op deze negerportugeesche stam Spaansche, Fransche, Engelsche of Hollandsche loten geënt. Deze geënte twijgen alleen komen tot bloei, maar het sap dat hen voedt, bewaart het karakter van de Afrikaansche bodem in de uitspraak en de wijze van denken (de grammatica)."

Deze uitleg verklaart meteen de herkomst van Portugeesche (eventueel Galicische) woorden in het Papiamento en de vaak sterk aan het Portugeesch herinnerende uitspraak, De Enc. v. N.W.I. haalt eenige voorbeelden aan: ainda (nog), anto (toen, dan), boerajoe (gat, opening), bringa (vechten), fica (blijven), larga (laten), pretoe (zwart), vinha (wijn). De spelling is van de

Enc.; zelf zou ik liever schrijven: buraco, preto, biña. Er zijn er nog veel meer. Omdat tegenwoordig de aandacht van degenen, die zich voor het Papiamento interesseeren, sterk naar het Portugeesche element in de taal gericht is, haal ik nog een aantal voorbeelden aan. Vooreerst alle uitgangen „mento" (Sp. miento; Po.mento) verder alle woorden als porco (Sp.puerco; Po. porco), porta (Sp. puerta; Po.porta), balente, dapper (Sp. valiente; Po.valente), perta, smal (Sp.estrecho; Po. perto), susto, schrik (Sp. asusto; Po. susto), quen, wie (Sp. quien; Po. quem), mester, moeten (Sp. menester; Po. mister), mishi, mengen (Sp. mexclar; Po. mixer), lenso, zakdoek (Sp. pañuelo; Po. lenço), galiña, kip (Sp. gallina; Po. galinha), forno, oven (Sp. horno; Po. forno), chumbo, lood (Sp. plomo; Po. chumbo), finete, speld, (Sp. alfiler; Po. alfinete), pusha, duwen (Sp. empujar; Po. puxar), soño, droom (Sp. sueño; Po. sonho), bon, goed (Sp. Bueno; Po. bom), barbulete, vlinder (Sp. mariposa; Po. borbolete).

Portugeesch zijn ook de voorzetsels *na* en *te* (naar en tot). Mi ta bay na mi cas, ik ga naar mijn huis. In het Spaansch bestaat *na* niet, maar in het Portugeesch komt het veel voor: Quem está na catedra? Wie zit op de stoel (zetel)? Te Sevilla beteekent in het Portugeesch: *na* Sevilha, juist als in het Papiamento. Tot morgen heet op Curaçao: te mayan; in het Po. te manham, dat in schrijfwijze verschilt, maar in de uitspraak precies hetzelfde klinkt.

Portugeesch is de gewoonte om de slot-m van een woord als neusklank uit te spreken, ng. Men hoort duidelijk maya*ng* zeggen; hetzelfde bij pan, brood (Po. pam). Ze zeggen duidelijk pa*ng*.

Portugeesch is ook de veelvuldige sj-klank, als in de aangehaalde voorbeelden mishi en pusha; de x van mixer en puxar wordt eveneens uitgesproken als sj, zooals vaak in het Portugeesch, bv. xelim, shilling; xarope, syroop.

Portugeesch is verder de Curaçaosche gewoonte om de slot-o van een woord bijna altijd uit te spreken als een oe; vandaar verschil in spelling van den een, die schrijft Papiamento, amigo, chumbo, buraco, enz., en den ander, die al deze woorden laat eindigen op oe.

Hoe sterk dit Portugeesche element in het Papiamento iemand biologeeren kan, blijkt wel uit het reeds eerder aangehaalde artikel van Ir. P. Cohen Henriquez.

Daar lezen we: „De sterkste invloed op het Papiamentsch heeft wel het Portugeesch gehad. Het Papiamentsch lijkt dan ook zoo veel op het Portugeesch, dat voor degenen, die het Papiamentsch machtig zijn, het lezen van eenvoudig Portugeesch proza geen

moeilijkheden meebrengt." Dat echter ook hij duidelijk inziet, dat tegenwoordig het Spaansche element het overwicht heeft, blijke uit het volgende citaat: „Behalve van het Hollandsch en het Portugeesch heeft het Papiamentsch een sterke invloed ondervonden van het Spaansch. Deze invloed had het te danken aan het levendige verkeer met Zuid Amerika. Allengs maken typisch Portugeesche woorden en uitdrukkingen plaats voor Spaansche equivalenten; dit is heel begrijpelijk, want terwijl het contact met het Portugeesch na de verdwijning van deze taal op Curaçao geheel verbroken is, is het contact met het Spaansch voortdurend blijven bestaan. In het oude Papiamentsch treffen we dan ook veel meer typisch Portugeesche woorden en constructies aan dan in het nieuwere Papiamentsch."

Of deze zienswijze historisch wel zoo sterk te verdedigen is, betwijfel ik toch eenigszins. Ik denk daarbij aan het bericht van pater Schabel van 235 jaar geleden, dat de negerslaven „gebroken Spaansch" spraken.

Eén ding mogen we niet uit het oog verliezen, nl. dat het Spaansch en het Portugeesch van twee en een halve eeuw geleden niet precies hetzelfde waren als ze nu zijn, waarschijnlijk minder van elkander verschilden en dichter stonden bij het Galicisch, dat beider stamtaal schijnt te zijn. Hierover kan ik echter persoonlijk niet oordeelen, aangezien ik geen woord Galicisch ken; maar de Encycl. v. N.W.I. wijst in die richting, terwijl ook Dr. Nouël op Curaçao die meening is toegedaan. Een voorbeeld, hoe gemakkelijk men zich vergissen kan, is het werdwoord likken: Pap. lembe, Sp. lamer, Po. lamber. Men is nu vanzelf geneigd te zeggen: zie je wel, lembe is Portugeesch van afkomst. Maar....!!! In het oudspaansch is likken óók lamber en dit werkwoord is bewaard gebleven in het Chileensche Spaansch van tegenwoordig!

Moge het bovengezegde een ietwat beter begrip geschapen hebben bij sommigen omtrent het Papiamento van onze drie eilanden „Beneden de Wind".

HET IRRIGATIE VRAAGSTUK IN SURINAME

DOOR

L. JUNKER

Wanneer men over irrigatie hoort spreken, zooals dit gedurende de laatste behandeling der Surinaamsche begrooting in de Tweede Kamer plaats had, denkt men onwillekeurig aan uitgestrekte oppervlakten uitgedroogd land, dat door bevloeiïng in staat moet worden gesteld den groei van cultuurgewassen mogelijk te maken. Landbouwkundigen zullen bij het hooren van het woord irrigatie niet altijd slechts aan het uiterste, voortdurend of lang aanhoudend gebrek aan water, denken, doch onder irrigatie ook verstaan den maatregel om bepaalde terreinen ten behoeve van bepaalde gewassen gedurende eenigen tijd te doen onderloopen en den waterstand op een bepaald peil te houden.

Laten wij in de eerste plaats de meteorologische toestanden in Suriname onder het oog zien en aan de hand daarvan nagaan of het werkelijk dringend noodig is om daar nieuwe gebieden voor bevloeiïng gereed te maken. Hierbij zal tevens de onuitvoerbaarheid van een plan, dat door de weersomstandigheden ongetwijfeld tot mislukking is gedoemd, ter sprake worden gebracht.

Suriname is geen waterarm land zooals Californie en andere subtropische landen, waarin men zich voornamelijk op boomcultures zooals citrus toelegt. De gemiddelde jaarlijksche regenval bedraagt 2500 mm. Tengevolge van dezen overvloedigen regenval heerscht gedurende een groot gedeelte van het jaar in sommige door landbouwers bewoonde streken watersnood. De waterbouwkundige dienst is er tot nu toe niet in geslaagd dit te verhelpen. In het bijzonder heeft gedurende het zeer regenrijke jaar 1938 de kleine landbouw op de terreinen langs den spoorweg, voornamelijk in de omgeving van Lelydorp, waar een uitgebreide Javaansche kolonisatie aangetroffen wordt, van het overvloedige water, dat niet geloosd kon worden, te lijden gehad. Terwijl de watersnood gedurende ieder tijdperk van grooten regenval telken jare terugkeert, neemt zij niet altijd het abnormale karakter

van het hierboven vermelde jaar aan. Dit vindt zijne oorzaak in de vrij regelmatige schommelingen van grooten regenval en lang aanhoudende droogte gedurende tijdperken van veertien à zestien jaren. Zoo kenmerkte zich het jaar 1912 door een uiterst felle droogte, en lieten de regenvallen gedurende eenige daaropvolgende jaren veel te wenschen over. Van 1918 tot en met 1922 had Suriname weder zeer regenrijke jaren, en in 1926 zette weer abnormale droogte in. Daarna volgden eenige jaren met minder rijkelijke regens, terwijl in 1938 weder een toppunt van grooten regenval bereikt werd.

In het algemeen echter heeft Suriname een vrij regelmatigen regenval. De commissie van het Suriname Studie Syndicaat vermeldt dit ook in haar rapport. Op blz. 17 daarvan lezen wij: „Over het algemeen is de kuststrook zeer regenrijk; dat men het binnenland ingaande lager regenval zou vinden, wordt door de verkregen cijfers niet bevestigd.

Het ligt voor de hand, dat deze vrij goed over het jaar verdeelde regenval met de hooge temperatuur en den bijzonder vruchtbaren bodem de groeivoorwaarden voor de planten in Suriname buitengewoon gunstig maken".

Aan dezen regenval, in het bijzonder aan de periode van zeer rijke regens, den grooten regentijd, heeft zich de rijstcultuur op zeer goede wijze aangepast. Omdat deze aanpassing ook rekening houdt met de werkindeeling van den kleinen landbouwer in het algemeen, zou een verstoren der eenmaal gevonden orde slechts nadeelige gevolgen met zich medebrengen.

Tot nu hebben wij het alleen over den regenval gehad. Deze heeft hier niet, zooals dit in de gematigde zônen der aarde het geval is, op onregelmatige tijdstippen van het jaar plaats, doch is aan bepaalde seizoenen gebonden. In Suriname kent men vier jaargetijden, die elkaar vrij regelmatig afwisselen, een regelmatigheid, welke slechts door de hierboven vermelde perioden om de 14 à 16 jaren eenigszins verstoord wordt. De benaming der seizoenen: kleine en groote regentijd en kleine en groote droge tijd maken den toestand duidelijk.

De gedurende de regenseizoenen in de rivieren, kreeken en moerassen verzamelde enorme watermassa verdwijnt gedurende de perioden van droogte. Tengevolge hiervan droogt het land in het alluviale gebied der kolonie geheel en al uit. Dit geldt ook voor de laaggelegen kleigronden van het zee-rivieralluvium en de Savannah.

Gedurende de perioden van abnormale droogte is deze uit-

droging volkomen. Dit blijkt duidelijk uit de in het gebied buiten den polder voorkomende boschbranden. Zoowel in 1912 als in 1926 zijn honderdduizende hectaren bosch door het vuur vernield. Het waren uitsluitend zwampbosschen, die ten prooi aan de vlammen vielen. Hiermede is voldoende aangetoond, dat op waterreservoirs voor eventueele irrigatie in het lage land niet gerekend kan worden. Niet veel beter is het met de water aanvoerende rivieren gesteld. In de eerste plaats moet opgemerkt worden, dat eb en vloed zich bijv. aan de Surinamerivier tot 100 km het binnenland in doen gevoelen, en dat gedurende de springgetijden de vloedgolf krachtig opstuwt. Tengevolge hiervan verzouten de rivieren over een groote lengte van haar loopen van zee uit. Zoo moest in 1926 drinkwater voor Paramaribo en Ketelwater voor de plantage Marienburg, die aan de Commewijne is gelegen, op meer dan zestig kilometer afstand van de kust uit de Surinamerivier gepompt worden. Ook is de waterstand gedurende lang aanhoudende droogte in de rivieren zeer laag; de bovenrivieren loopen zelfs nagenoeg droog en zouden dit vermoedelijk geheel en al doen, wanneer de talrijke rotsbarrières, die gedurende den regentijd geduchte watervallen vormen, er niet waren. In ieder geval zal het voor de irrigatie benoodigde water slechts door middel van een krachtig pompstation uit de waterarme rivier in het kanaal, dat voor de aanvoer zal moeten worden aangelegd, gebracht kunnen worden.

Op welke wijze de lagere Surinaamsche gronden uitdrogen is in het najaar 1939 gebleken. Het aan den noordrand der Savannah gelegen pompstation der waterleiding van Paramaribo kon gedurende den drogen tijd niet voldoende water leveren, omdat de aanwezige watervoorraad weggeslonken was.

In tegenstelling tot het lage land droogt de bodem van het heuvelland nooit uit. De hierboven vermelde boschbranden maken als het ware halt aan den voet der heuvelen; nooit heeft het vuur de houtopstanden in het hoogere land geteisterd. Ook de insterving van bepaalde houtsoorten tengevolge van watergebrek, welke gedurende de perioden van lang aanhoudende droogte in het lage land werd waargenomen, had gedurende dezelfde perioden in het heuvelland niet plaats. Op overtuigende wijze werd het verschijnsel van een nagenoeg constant blijvend vochtigheidsgehalte van den bodem bij een citrusaanplant op de heuvels aan de Boven-Suriname aangetoond. In het midden van de maand Juli, dus bijna op het einde van den grooten regentijd, van het jaar 1935 werd een hondertal, uit den cultuurtuin te Paramaribo

ontvangen plantjes, grapefruit en sinaasappelen, geplant. Noemenswaardige regens vielen er na het uitplanten niet meer. Het najaar kenmerkte zich door een hevige droogte, die abnormaal lang, tot tegen Kerstmis, aanhield. Desniettegenstaande groeiden de boomjes en ontwikkelden zij zich buitengewoon gunstig, geen enkele stierf. Omdat de aanplant als proefobject voor het Gouvernement diende, werden de opgedane bevindingen officiëel vastgelegd. In het verslag van het Departement van Landbouw-Economische Zaken over de jaren 1936 en 1937 lezen wij op blz. 92 onder het hoofd Proefveld in het heuvelland het volgende: „De ontwikkeling der boompjes was normaal, zoodat het toedienen van bemesting nog niet noodig werd geoordeeld. Ook bij scherpe droogte deed zich bij deze plantjes geen watergebrek voor, zoodat het voornemen om te irrigeeren door water uit de rivier te pompen, niet tot uitvoering kwam".

* * *

De hierboven weergegeven toestanden in het lage land van Suriname betreffen, wat van zelf spreekt, het land, dat buiten de talrijke kleine polders ligt, waarvan ieder op zichzelf eene plantage heeft uitgemaakt of nog vertegenwoordigt. Het is een gedeelte van het niet ingepolderde land, dat men voor irrigatie op het oog heeft. Daar uit de gedurende eeuwen opgedane ervaring de leering getrokken kan worden, dat in het alluviale land groote oppervlakten gedurende seizoenen, waarin behoefte aan irrigatie zal bestaan, niet bevloeid kunnen worden, omdat de daarvoor benoodigde watervoorraden gedurende perioden van droogte ten eenenmale ontbreken, zal het velen toch ongerijmd voortkomen, dat men het voornemen kan koesteren dit wel te doen. Onbegrijpelijker zal het nog worden, wanneer men weet, dat Suriname, dat het altijd van den landbouw heeft moeten hebben, een stelsel bezit, dat het vochtigheidsgehalte van den bodem en daarmede ook de bodemventilatie op nagenoeg volmaakte wijze regelt. Dit stelsel hebben wij aan het juiste inzicht van onze voorvaderen te danken. Aan den polderaanleg, die in hoofdzaak een drainagestelsel is, echter ook aan het gedurende perioden van droogte bewaard worden van het regenwater in kanalen binnen den polder, dat de elementen van irrigatie bevat, is het te danken, dat door de eeuwen heen ook de felste droogten geen ernstige schade aan de cultures berokkend hebben.

Teneinde den lezer in de gelegenheid te stellen zich van deze

aangelegenheid een goed begrip te vormen, zullen wij alvorens verder te gaan een deskundige aanhalen. Wijlen de heer J. J. Leys, landbouwconsulent bij het voormalige Departement van Landbouw in Suriname en tijdelijk directeur van dit instituut, wijdde in het destijds verschijnend landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao, *West-Indië*, een artikel aan de bodemventilatie, waarin de begrippen van irrigatie en drainage besproken worden. In het Maartnummer van het jaar 1916 schreef hij: „Ieder, die iets afweet van den landbouw in Suriname zal toestemmen, dat het irrigatie- en drainage vraagstuk in onze kolonie van groote beteekenis is.

Irrigeeren en draineeren zijn twee werkzaamheden, die juist het tegengestelde bedoelen.

Onder irrigeeren verstaan we het land voorzien van water, 't zij door de trenzen vol te laten loopen, zooals dat hier en daar geschiedt in den drogen tijd op onze cacaoplantages, 't zij door het geheele veld onder water te zetten, zooals dat geschiedt op suikerplantages met stukken, die tijdelijk aan de cultuur worden onttrokken, of op de rijstvelden, waarop men gaarne die laag water houdt gedurende den groei van de rijstplanten.

Onder draineeren verstaat men het afvoeren van overtollig water. We zien die drainage dagelijks op de plantages, als bij ebbe de sluizen worden opengezet en het plantagewater uit trenzen en trekkers en loostrenzen, de rivieren instroomt.

Het irrigatie-vraagstuk is blijkens bovenstaande lang niet van zooveel beteekenis als het drainage-vraagstuk.

Verder lezen wij nog op bladzijde 4:

„Het is mijn bedoeling niet om in dit artikel te spreken over ons loozingssysteem.

Ik constateer alleen dit feit, *dat men buiten de plantages*, dus bij de kleine landbouwers, bij de Hollandsche boeren, nooit iets anders hoort, dan klagen over het slechte loozingssysteem. Niet, dat de groote droge tijd hen nooit parten speelt, zeker er wordt ook wel eens gebrek geleden aan water in den bodem, maar het meeste nadeel ondervindt men toch van te veel water.

Een goed aangelegd drainage en irrigatie-systeem moet zorgen, dat wij in den regentijd niet te veel en in den drogen tijd geen tekort aan water hebben".

Van de streken, welke in het bijzonder gedurende jaren van grooten regenval geteisterd worden, neemt het grootendeels Javaansche kolonisatiegebied langs den spoorweg de eerste plaats is. En omdat de nood hier door de verwaarloozing van het

district soms zeer groot is, en omdat hier het gebrek aan continuïteit van het bestuursbeleid op duidelijke wijze blijkt, is de geschiedenis dezer kolonisatie vermeldenswaardig.

Reeds kort na het begin van den aanleg van den spoorweg werd het plan van Gouverneur Lely uitgevoerd, dat de kolonisatie van het gebied ten Oosten en ten Westen van de spoor ten doel had. In beide richtingen werden over eene lengte van ongeveer twintig kilometers talrijke wegen met eene gemiddelde lengte van vijf kilometers aangelegd. Het over vele jaren verdeelde werk heeft tonnen gouds verslonden. Voornamelijk hebben zich op de door het Gouvernement uitgegeven perceelen Javanen gevestigd. Reeds spoedig na de uitgifte van het land werd ernstig over de slechte loozing der terreinen geklaagd. Men heeft getracht afwatering te verkrijgen door het graven van een kanaal, het kanaal van Toutliesfaut, dat in de Surinamerivier uitmondt. Het is echter op eene mislukking uitgeloopen, het kanaal heeft nooit aan de gestelde eischen beantwoord; de toestand bleef, zooals hij was; bijna ieder jaar loopt een groot aantal perceelen onder, wordt groote schade veroorzaakt, en de malaria als het ware aangekweekt. Gedurende het grootste gedeelte van het jaar 1938 is de toestand zoo geweest, dat op sommige plaatsen zelfs de rijstaanplant schade heeft geleden; gedurende maanden stonden groote oppervlakten blank.

Zooals uit het bovenstaande blijkt, is het in het kolonisatiegebied langs den spoorweg altijd bij den aanleg der wegen gebleven. Geen der opvolgende besturen is tot den uitbouw overgegaan. Met den aanleg van polders, die als drainage- en tevens als irrigatiewerken hadden kunnen functioneeren, zouden de bij uitnemendheid gunstig gelegen terreinen tot hun recht gekomen zijn. Voornamelijk omdat de afvoer van de producten door de gunstige ligging van het land langs den spoorweg zeker is, vestigen zich daar steeds meer kolonisten, voornamelijk Javanen. Ofschoon steeds meer pachtgelden uitkomen, blijft het Gouvernement zich als een echte huisjesmelker gedragen.

Zooals de toestand nu eenmaal is (in Suriname doet men wat men wil, en in Nederland ontbreekt het juiste inzicht) lijkt het nutteloos aan deze toestanden bekendheid te geven. Het feit echter, dat in Suriname nieuwigheden op komst zijn, die m.i. veel geld zullen kosten en onnoodig zijn, en den kiem der mislukking met zich mededragen, dwingt mij tot verwondering.

* * *

Het denkbeeld in het alluviale land van Suriname ten behoeve van den landbouw nieuwe terreinen te ontginnen en deze door de invoering door een voor de kolonie nieuw irrigatiestelsel tot ontwikkeling te brengen is van zeer jongen datum. De verwezenlijking daarvan beteekent het los laten der ervaring, het lichtzinnig aanvaarden van veronderstellingen en het betreden van het gebied der proefnemingen. Als bijkomende omstandigheid verdient vermelding, dat door het propageeren van dit denkbeeld in Nederland m.i. weder eens geheel onjuiste voorstellingen omtrent de bodemgesteldheid in de kolonie ingang hebben gevonden. Men is er hier te lande onder den indruk van gekomen, dat in Suriname uitgestrekte gebieden worden aangetroffen, die door watergebrek van geen waarde zijn, door bevloeiïng echter voor de Javaansche kolonisatie geschikt kunnen worden gemaakt. Gedurende de gesprekken, welke ik over dit onderwerp met verschillende personen hier te lande heb gevoerd, kwam telkens de voorstelling van een waterarm Suriname, van uitgestrekte oppervlakten uitgedroogd land, dat slechts door bevloeiïng voor den landbouw geschikt gemaakt kan worden, tot uiting.

De landbouw in Suriname is gedurende eeuwen wèlgevaren bij een stelsel, dat, zoowel wat de watervoorziening der cultuur aangaat, als wat den afvoer van overtollig regenwater betreft, bij uitnemendheid aan de daaraan gestelde eischen heeft beantwoord. Deskundigen hebben dit stelsel nagenoeg volmaakt genoemd. Terwijl dit vroeger slechts voor den zoogenaamden grooten landbouw, de ondernemingen of plantages toepassing heeft gevonden, is het Gouvernement ongeveer dertig jaren geleden ertoe overgegaan polders in het groot voor den rijstbouw aan te leggen en daarin kleine landbouwers, Briisch-Indiërs en Javanen, te vestigen. Deze aanleg in Nickerie is een groot succes geworden, en met dit voorbeeld voor oogen is het onbegrijpelijk, dat men voornemens kan zijn in een ander deel der kolonie in het onzekere en op veel duurder wijze proeven te gaan nemen. Want een proefneming blijft de op wateraanvoer ingestelde irrigatie. Deze zal ook altijd een ondergeschikte rol moeten blijven spelen. De waterafvoer in het alluviale land, welks terreinen zoo goed als geen verval hebben, zal altijd van grootere beteekenis zijn dan eventueele bevloeiïng. Men bedenke slechts, dat gedurende den grooten regentijd de regenval op sommige dagen 100 mm en meer bedraagt. In hoofdzaak zal men dus tot het oude beproefde systeem moeten terugkeeren. De met Duitsche motorenfabrieken gevoerde besprekingen wijzen er wel op, dat men zich voorstelt het overtol-

lige regenwater op mechanische wijze te verwijderen; dit zoude echter slechts een moderniseering van het drainagestelsel beteekenen, en de vraag blijft open: Wat zal duurder komen te staan, het installeeren van pompstations of de aanleg van sluizen?

Het vooronderzoek, waaraan schrijver dezes een klein aandeel heeft gehad, wijst er alleszins op, dat de voorgenomen irrigatie werd gebouwd op de veronderstelling, dat de natuur voor groote watervoorraden, die slechts aangesproken behoefden te worden, heeft zorg gedragen. Reeds het jaar 1937 bracht in deze eene ontgoocheling, die duidelijk aantoont, op welke geringe kennis van het land het denkbeeld der irrigatie werd gegrond. Gedurende de verkenning per vliegtuig, op zoek naar natuurlijke waterreservoirs, werd ten Noorden van het Kordonpad een nieuwe rivier ontdekt. Twee eeuwen te voren hebben officieren van de toenmalige landmacht in West-Indië dat gebied opgenomen en in kaart gebracht. Van eene rivier werd geen melding gemaakt. Toen in de maand October over land naar de rivier gezocht werd, was deze verdwenen. Ook van de kreek, waarin de rivier moest uit monden, waren slechts ondiepe zwampen overgebleven.

Zooals de toestand in het gebied tusschen het stroomgebied der Suriname- en Commewijne-rivieren bij onderzoek werd vastgesteld is hij overal in Suriname.

Met den slotzin van een in het *Algemeen Handelsblad* op 12 October 1939 verschenen artikel over de bodemgesteldheid in Suriname besluiten wij ook dit artikel. Deze luidt: „Thans zal moeten worden afgewacht welken weg men wil opgaan. Nuchtere berekeningen zullen dien ongetwijfeld aanwijzen. Tegenover de exploitatie door middel van kostbare kunstwerken staat de ontginning, die ze overbodig maakt, omdat de natuur zelf voor alles heeft zorg gedragen".

Hieraan worde slechts toegevoegd, dat de laatste zin voornamelijk betrekking heeft op de reusachtige gebieden, in de beschrijving hierboven vermeld, die ieder irrigatie overbodig maken.

Paschen 1940.

STEPHANUS JOANNES JOSEPH NIEUWENHUIS (1825–1888) EEN PIONIER

DOOR

M. D. LATOUR O.P.

Van vererende zijde bereikte mij kort geleden het verzoek, zo volledig mogelijk inlichtingen te verschaffen omtrent den Z.E. Heer S.J.J. Nieuwenhuis, die als missionaris werkzaam geweest is in de Curaçaosche Missie. Men vroeg mij of hij mogelijkerwijze een artikeltje zou verdienen in *De W. I. Gids.*

Verdienen? Mijn hemel, een man, die in *die* tijd over zoveel moed, energie en christelijke liefde beschikte, dat hij *drie en veertig jaar lang* in de Missie wilde werkzaam blijven en daarna nog een kapitaal aan den Apostolisch Vicaris naliet, om te besteden ten bate van de Missie, verdient, dat een bekwamer man dan ik een *boek* over hem schrijft.

Een andere vraag was: waar iets te vinden over een man, die reeds een en vijftig jaar ter ziele is? Ik heb gezocht in *Een levensschets* (van Mgr. M. J. Niewindt) door pater Dalhhaus, waarin enkele kleine gegevens gevonden worden; verder in *Gouden jubileum der Dominicanermissie op Curaçao,* waarin zijn naam voorkomt op blz. 186, met een aantal jaartallen. Toen heb ik de *Amigoe di Curaçao* van 1888, zijn sterfjaar, nagekeken en met succes, want daar vond ik in het nummer van 1 September 1888 een In Memoriam, dat me een eind op streek bracht. Daarna heb ik de pastoors van Bonaire en St. Maarten (plaatsen waar hij gewerkt heeft), aangeschreven en ten slotte heb ik inzage gekregen van het archief van het Vicariaat, dank zij de welwillendheid van Mgr. P. I. Verriet. De secretaris toonde me bovendien een brochuretje, getiteld: *Missionariswerk op het eiland St. Martin* door pater Petrus Laurentius Suermondt O.P. (Nijmegen, L. C. G. Malmberg, 1898.), dat me ook weer enige inlichtingen verschafte. Het resultaat van mijn informaties moge hier volgen.

Nieuwenhuis werd geboren op tweede Kerstdag 1825 te Oldenzaal — en niet, zoals p. Dahlhaus schijnt te menen, te Deventer. (Zie *Een Levensschets*, blz. 369, waar een zeer goed portret van hem staat). Zijn vader Lambertus Johannes Nieuwenhuis (1777–1853) was vrederechter, zijn moeder heette Theresia Maria Wilhelmi. Van zijn jeugd weten wij verder niets, ook niet waar hij zijn middelbare studies gemaakt heeft. Blijkbaar verlangde hij al op jeugdige leeftijd om voor priester te studeren en zijn leven aan het Missiewerk te wijden, want kort vóor zijn negentiende jaar vertrok hij 26 October '44 naar Curaçao in gezelschap van nog twee missionarissen en twee zusters. Die twee missionarissen waren Jacobus Zweers en Joannes van Roermund. De datum van aankomst op Curaçao was 26 Dec. 1844, dus juist op zijn negentiende verjaardag. Mgr. Niewindt was kort te voren in Nederland geweest. We lezen daarover in *Een levensschets*, blz. 247: ,,Gedurende de afwezigheid van pastoor Niewindt van 19 Mei 1843 tot 22 Januarie 1844 vóór zijn bisschopwijding in het vaderland, schijnt het rustig te zijn geweest — eene kalmte die den storm voorafging! — Nauwelijks terug op Curaçao had de bisschop niet alleen te betreuren den dood van drie zijner beste priesters en van de bekwame leermeesteres van zijn instituut, de eerw. Mère Scholastique maar hij zag zich verplicht op 2 Maart 1844 reeds aan den Kardinaal-Prefect van de Congregatie tot voortplanting des Geloofs te schrijven: Als deze talrijke sterfgevallen een pijnlijken indruk maken op de hier aanwezige priesters, vrees ik, dat ook de priesters in Europa, die hierheen zouden willen komen, ontmoedigd zullen worden. En wij hebben meer dan ooit ijverige priesters noodig. De protestantsche dominés stellen alle pogingen in het werk, ten koste van veel geld en met alle mogelijke middelen, om Katholijken tot afval te brengen. Wij hebben priesters noodig, om het onwetende volk, van wiens onwetendheid de Protestanten partij trachten te trekken, op alle plaatsen der missie te onderrichten. Hierin had ik willen voorzien door het meebrengen van eenige priesters, doch door den dood der drie priesters is het getal missionarissen weer gelijk aan dat vóór mijn vertrek naar Holland.''

Bovendien had Mgr. Niewindt in *De Godsdienstvriend* van 5 Maart 1844 (deel 53, blz. 31) een bede gericht aan de Nederlandse katholieken om priesters voor de Missie van Curaçao. Misschien had de jonge Nieuwenhuis Mgr. Niewindt zelf gesproken en heeft diens geschreven woord daarna zijn rijpend plan tot een zeker besluit gemaakt. We weten het niet, maar een veronderstelling in deze geest lijkt niet vermetel.

Zijn aankomst op Curaçao zal hem nog wel lang geheugd hebben. We lezen daarvan in *Een Levensschets* blz. 248: „Toen op den 26sten December 1844 twee nieuwe missionarissen uit het vaderland aankwamen, n.m. de Eerw. Heeren Zweers en Roermund, in gezelschap van twee Zusters en een student [dat was Nieuwenhuis], hadden van de zijde van enkele protestanten ongeregeldheden plaats en werden beleedigende uitdrukkingen gebezigd tegen Monseigneur en de schoolzusters. Zelfs de agenten van politie deden over die personen hun beklag bij den Procureur des Konings, die hen weliswaar berispte, maar op eene wijze, welke den Katholieken, daarbij tegenwoordig, nog meer kwetste."

Deze heftige stemming bij de Curaçaosche Protestanten was een gevolg van de overgang van Doortje Gorsira van de Protestantse naar de Katholieke godsdienst.

Deze hoogst onverkwikkelijke geschiedenis, die verder met het leven van Nieuwenhuis niets te maken heeft, kan men tot in de uiterste bizonderheden verhaald vinden in *Een Levensschets* blz. 257 en vlg.

De student Nieuwenhuis werd ondergebracht in het huis van Mgr. Niewindt zelf. Op 16 Januari 1845 verzoekt de Gezaghebber Baron van Raders aan Mgr. Niewindt opgave van alle R.K. Geestelijken, studenten, theologanten en zusters, in de kolonie aanwezig. De theologanten zijn: Joannes van Hesteren, Everardus Antonius Reymerink, Bernardus Frederiks en S. J. J. Nieuwenhuis, allen met behoorlijk paspoort aangekomen." (*een Levensschets*, blz. 254). Reeds op 18 Januari lag het gewenste verslag op de schrijftafel van Zijn Excellentie den Gouverneur.

Op 28 Maart 1846 ontvangt Nieuwenhuis de zogenaamde Kleine Wijdingen, of Kleine Orden. Deze zijn: de Orde van het Ostiariaat of geestelijk portierschap, de Orde van het Lectoraat of voorlezersambt, de Orde van het Exorcistaat of het ambt van duivelbezweerder, de Orde van het Acolythaat of lichtdrager. Deze mindere Orden gaan vooraf aan de hogere Orden: het Subdiakonaat, het Diakonaat en het Priesterschap.

Kort hierop moet Nieuwenhuis naar het Seminarie van Barber verhuisd zijn. Dit seminarie, dat nog altijd bestaat, maar nu als pastorie dienst doet, had blijkbaar bij de professoren van het groot Seminarie Warmond geen al te goede naam. Monseigneur-Niewindt ontving tenminste van hen een brief met op- en aanmerkingen en enkele vragen. In een schrijven aan Baron van Wijkerslooth (over dezen Hoogwaardigen, Hoogwelgeboren Heer

Cornelius Ludovicus, Baron van Wijkerslooth, Bisschop van Curium in partibus infidelium, Heer van Schalkwijk, assistent-bisschop bij de Pauselijke Troon, Commandeur van de Orde van de Nederlandse Leeuw en van die van den H. Gregorius, leze men *Een Levensschets*, blz. 25 en vlg.) kon Mgr. mededelen, dat de studiën goed gingen, dat hij zelf zelden uitging en zich zeer dikwijls met de studenten bemoeide, dat er wel degelijk les werd gegeven in de rubrieken en wel door den Eerw. Heer J. C. Schermer (priester gewijd 1 Juni 1844), dat de jongelui beter acclimatiseerden dan de oudere priesters, die aankomen, dat ze bij hun wijding ook op de hoogte zijn van de landstaal, dat b.v. de E.H. Van Roermund en pater Paulus niet eens in de landstaal konden preken (de eerste was al op Curaçao sinds 26 Dec. '44 en de tweede sinds 22 Jan. '44), dat de levenswijze der studenten precies geregeld is, dat ze alleen vrij hebben op zon- en feestdagen, dat er nu zes theologanten zijn en twee jongens op de lagere studies, dat de theologanten reeds catechismusles geven en in vier jaar hun theologische studies moeten afmaken.

In Sept. '47 ging Monseigneur zelf met den E. H. Schermer te Barber wonen, waar hij op 3 Oct. Nieuwenhuis met diens collega's subdiaken wijdde.

Op 23 Sept. '48 werd hij diaken gewijd, eveneens te Barber.

Op 30 Nov. '48 kon Mgr. aan de Congregatio de Propaganda Fide te Rome (Congr. tot Uitbreiding van het Geloof) melden, dat er op Curaçao vier clerici zijn (n.l. subdiakens) en twee Minorati (die de Kleine Wijdingen ontvangen hebben); zij worden gewijd „sub titulo Missionis Curaçaoensis", d.w.z. dat de Missie van Curaçao — dus feitelijk de bisschop — hun een levensonderhoud garandeert.

In 1849 kon Mgr. schrijven op 8 Aug.: „Binnen weinige dagen hoop ik Nieuwenhuis priester te wijden."

Op 19 Augustus 1849 was deze blijde dag voor Nieuwenhuis aangebroken.

De *Amigoe di Curaçao* van 1–9–'88 geeft als wijdingsdatum op 20 Augustus, maar dat moet een vergissing zijn. Nieuwenhuis werd gewijd met dispensatie van den Paus wegens te jeugdige leeftijd. De C.I.C. (Codex Iuris Canonici, Wetboek van Kerkelijk Recht) eist de leeftijd van vier en twintig jaar en Nieuwenhuis was op zijn wijdingsdag juist drie en twintig jaar en acht maanden oud.

Na zijn wijding werd de jonge priester bijna aanstonds naar Bonaire gezonden als kapelaan bij den pastoor van de Playa

(Kralendijk). Deze pastoor was pater Basilius, Capucijn (H. Fornar), die sinds 22 Jan. 1844 in de Missie werkzaam was. Deze benoeming tot kapelaan op Bonaire was blijkbaar al erg vroeg ter goedkeuring aan het Gouvernement voorgelegd, want de bekrachtiging van zijn aanstelling was reeds op 16 Augustus in handen van den bisschop.

Dat vragen van een bekrachtiging aan het Gouvernement eist enige toelichting. Op 20 Jan. 1845 laat de Gouverneur, Baron van Raders, den bisschop weten, dat hij moet opgeven, wie als tweede priester te Bonaire werkzaam is, wanneer hij daarheen gegaan is en krachtens welke machtiging In dit schrijven wordt tevens bepaald, dat er voortaan geen geestelijke van enige gezindheid, zonder speciaal verlof van het bestuur noch op Aruba, noch op Bonaire wordt toegelaten, om daar voor korter of langer tijd zijn functies uit te oefenen. Aan den bisschop zelf wordt eveneens verboden om de naburige eilanden te bezoeken zonder permissie van het Bestuur.

Deze tweede priester op Bonaire was Joannes Antonius van Gastel (pater Gregorius), die sinds 9 Mei 1844 in de Missie werkzaam was. In zijn hoedanigheid van Apostolisch Vicaris meende Mgr. Niewindt dezen pater gerust begin Augustus '44 naar Bonaire te kunnen zenden; trouwens, dit recht is onafscheidelijk aan zijn ambt verbonden en is hem nooit betwist. Een ministeriële beschikking van 23 April 1842 no. 10 geeft aan alle geadmitteerde R. K. Geestelijken het recht om hun functies uit te oefenen, zonder enige restrictie, dus ook op de eilanden. Dit verbod is dus nieuw en ongehoord in het Moederland. Een tweede pastoor is te Bonaire noodzakelijk om de ziekte van den pastoor en om de grote afstand; er zijn slechts twee kerken met minstens 1800 Katholieken. Er wordt toch ook slechts voor één geestelijke door het Gouvernement betaald. Voor rustverstoring van de zijde der Katholieken is niet te vrezen: zij houden zich aan de voorschriften van Gouvernement en Kerk. Gouverneur van Raders scheen in zijn vooroordelen niet vatbaar te zijn voor redenering; hij handhaaft zijn besluit, maar staat toch aan Van Gastel toe, op Bonaire te blijven, zolang er gecorrespondeerd wordt met den commandant aldaar.

Nog geen vier maanden na het nemen van deze vervolgingsmaatregel tegen de bisschop en de katholieke bevolking werd Baron van Raders van het gouverneurschap over Curaçao ontheven. Reeds in Februari 1845 had hij water bij de wijn gedaan door te verklaren, dat het verbod voor geestelijken om niet naar

de eilanden te mogen vertrekken zonder toestemming van het Bestuur niet van toepassing was op den Bisschop. Op zijn afscheidsaudiëntie verzekerde de Gouverneur, dat hij meende de belangen der Katholieken altijd behartigd te hebben; dat het laatst gebeurde hem leed deed; dat hij gehoopt had alles als vroeger op de oude voet te doen komen, doch dat hem daartoe de tijd niet vergund was, enz. Hij maakte dus volledig excuus.

Maar Mgr. schijnt intussen voor het verplaatsen van priesters naar andere eilanden nog altijd verlof van het Bestuur te moeten hebben, zoals blijkt uit aanvrage en bekrachtiging daarvan voor den Eerw. Hr. Nieuwenhuis.

Bonaire telde omtrent die tijd 1200 Katholieken (waaronder 731 slaven) en 100 niet-Katholieken; van het werk van Nieuwenhuis vernemen we niets.

Op twee Jan. 1851 vraagt Mgr. aan het gouvernement toestemming om Nieuwenhuis op Bonaire te mogen vervangen door pater Honorius (G. Daniels, die 28 Nov. 1849 op Curaçao was aangekomen).

Hoewel de verkregen inlichtingen hieromtrent niet geheel eensluidend zijn, lijkt het me waarschijnlijk, dat Nieuwenhuis kort na zijn vertrek van Bonaire als voorlopige standplaats St. Eustatius kreeg aangewezen. Dit eiland telde in die tijd ongeveer 213 Katholieken, wat voor den Bisschop aanleiding werd om aan het gouvernement salaris aan te vragen voor den pastoor van St. Eustatius, omdat er meer dan 200 Katholieken zijn (aanvraag van 77–9–'51).

Volgens opgave uit St. Maarten werd hij tot pastoor van dit eiland benoemd op 17 Juli 1852, terwijl uit het archief van den bisschop blijkt, dat pastoor Ten Brink ontslag kreeg als pastoor van hetzelfde eiland op 27 Nov. 1852. Volgens de *Amigoe* van 1–9–'88 werd hij pas benoemd voor St. Maarten in 1853.

Saba had in die tijd nog geen pastoor, maar van 1853 tot 1854 werd Saba beurtenlings bezocht door de missionarissen, werkzaam op St. Eustatius en St. Maarten. Van Nieuwenhuis staat ook uitdrukkelijk opgetekend, dat hij meer malen geweest is op Saba. Daar deden ze hun dienst in de woning van twee Anglikaanse dames. In 1850 telde Saba 49 Katholieken. In 1854 kreeg het eiland zijn eerste pastoor in den persoon van J. C. Gast, Kruisheer, voordien kapelaan op St. Rosa (sinds 6 Juni 1849 in de Missie werkzaam).

De toestand op St. Maarten (N.G.), waar Nieuwenhuis zo lang pastoor zou blijven, verdient enige uiteenzetting. Bovengenoemd

brochuretje van pater Suermondt zal me daarbij veel helpen.

Eerst sedert 1840 begon de katholieke missionaris hier voor goed te arbeiden. Pastoor A. R. ten Brink vond hier weinig meer dan een tiental Katholieken. Alles was protestant: niet weinig „Anglican", het grootste gedeelte Wesleyan Methodist, Deze volgers van John Wesley hadden hier al geijverd van 1818 en door hun succes werden andere secten genoodzaakt het eiland te verlaten. Volgens opgave van het doopboek waren er echter toch al meer dan 200 katholiek gedoopten, toen pastoor Ten Brink in 1852 het eiland verliet; en na het meer dan dertig jarig apostolaat van den Z.E. Heer S. J. J. Nieuwenhuis is het aantal toegediende heilige Doopsels tot ver boven de 1600 en het aantal communicanten tot 150 gestegen. Pastoor Nieuwenhuis heeft de tijd nog gekend, en is deze glansrijk te boven gekomen, dat de Katholieken nauwelijks hun kerkboek publiek durfden dragen, wanneer ze naar de kerk gingen.

Maar weldra had men onder zijn wijs en krachtig bestuur moed genoeg om zijn katholiek geloof te tonen, de methodistische „chapel" voorbij te trekken en zijn kinderen katholiek te laten dopen. Hij richtte op zijn beurt een zondagsschool op en hield daarmee een groot gedeelte van de katholieke jeugd onder zijn toezicht.

Sinds jaren en jaren koesterde pastoor Nieuwenhuis het denkbeeld om het onderwijs der kinderen in handen van Zusters te stellen. In het parochiaal archief berust een brief, die hij aan Mgr. Niewindt schreef met verzoek om Zusters. De omstandigheden schenen echter zulk een voordeel voor de parochie niet te veroorloven. De ijverige herder liet het denkbeeld niet varen, en al zou hij zelf het geluk niet meer mogen beleven zijn schapen onder de veilige hoede te zien van vrouwelijke missionarissen, niets kon hem beletten een groot deel van zijn persoonlijke bezittingen aan de opvoeding der zwartjes te wijden. Door zijn milddadigheid werd Z.D.H. Mgr. Joosten in staat gesteld aan de parochie van St. Maarten een Zusterschool te verbinden.

De school werd een succes; ze was in twee jaar al te klein. In een brief van 21 Aug. 1892 beschrijft pater Suermondt, vier jaar na den dood van Nieuwenhuis, een gesprek met een paar schoolkinderen, dat zó tekenend is voor de toestand in die dagen, dat we het den lezer niet mogen onthouden:

„Maar gij wilt de kleinen aan het praten hebben. Gij denkt, hun eigen naam zullen ze dan toch wel kennen. „Hoe heet je, kleine meid?" Vol moed antwoordt het kind: „Miss, mijnheer!" Miss?

Miss wie? Miss wat? De kleine meid is verwonderd, dat gij haar niet begrijpt en zwijgt verlegen. Een andere zal u helpen: „No, sir, she name Mary Elisabeth Washington, but they call her Miss." — Dat korte Miss herinnert u aan de gewoonte van Engelsen om een korte naam aan iets te geven en ook aan .... het tegenovergestelde van de Noord-Brabantsche boer, die zijn zoon Jan voor het gemak Bartholomeeuwske noemde!

— Nu regent het ophelderingen: „No, sir, Washington is she father name; she mother name Williams; she call Mary Elisabeth Williams;" — een ander zegt: „No, sir, she father gone"; — een ander: „she father dead" en eindelijk brengt een vierde u geheel op de hoogte van alles: „She had never no father, sir." "

Ouders noch kinderen hadden blijkbaar enig begrip van leeftijd, want pater Suermondt vertelt, dat kleuters, die nauwelijks de broek aan hadden, door de ouders werden aangemeld als tienjarigen, en dat opgeschoten meiden van twaalf à veertien jaar zich zonder blikken of blozen aandienden met de aanvallige leeftijd van vier jaar. Hij geeft toe, dat deze eerste school „weinig meer dan een bewaarschool" was, „laat ik zeggen: een meer uitgebreide bewaarschool!"

Als het er zo uitzag in 1892 vraag dan maar niet naar 1853, toen pastoor Nieuwenhuis' school alleen nog bestond in diens toekomstdromen!

De houten kerk van Philipsburg bestond al. Ze is gebouwd door pastoor Ten Brink en was klaar in 1847, maar werd wel door Nieuwenhuis afgewerkt en verfraaid.

In November 1855 telde de parochie volgens verslag van den pastoor 335 Katholieken. Op 17 Jan. 1856 vinden we van St. Maarten vermeld: een kerk en een kapel, waar de pastoor van tijd tot tijd de H. Mis leest. Welke kapel hier bedoeld wordt, weet ik niet. Het Nederlandse gedeelte heeft 2700 bewoners waarvan 336 Katholieken; de rest is Methodist.

In het zelfde jaar vinden we vermeld, dat Nieuwenhuis' jaarlijks salaris van het gouvernement *f* 600.— bedraagt.

Op 23 Juni 1857 wordt de Z.E. Heer J. F. A. Kistemaker (sinds 14 April 1837 in de Missie werkzaam) pastoor van St. Eustatius, benoemd tot pastoor van de kathedrale kerk op Curaçao; Nieuwenhuis zal zoolang St. Eustatius waarnemen, tot de opvolger F. J. van Blarcum (6 Juni 1849 op Curaçao aangekomen en 18 Dec. 1852 priester gewijd) is aangekomen. Dat gebeurde op 6 Oct. '57.

Twintig October van het zelfde jaar wordt bepaald, dat het

jaarlijks salaris van den pastoor van St. Maarten voortaan zijn zal *f* 1200.— per jaar, terwijl een fonds, gesticht in Haarlem door Mgr.Baron van Wijkerslooth, hem eveneens jaarlijks *f* 600.— toezendt.

Over de afschaffing van de slavernij op St. Maarten vind ik niets vermeld. In 1863 geeft het parochiaal jaarverslag op: 50 paschantes, d.w.z. katholieken, die hun Paasplicht vervullen (biechten en de H. Communie ontvangen omstreeks Pasen).

In 1864 schonk een Madame Veuve Maurras een kapelletje, „construite à Ste Rose" (in Colebay), aan het Vicariaat. Daar Colebay en Simpsonsbay dicht bij elkaar liggen, konden de kinderen van beide buurtschappen daar gedoopt worden. Van Simpsonsbay schrijft pater Suermondt in zijn brochuretje (blz. 19): „De 93 Katholieken (van de 200 bewoners) van die Baai zijn bijna allen blank; er is dus veel meer hoop op beschaving en echte godsdienstzin, dan wanneer men enkel met zwarten te doen had. (Dat zou pater Suermondt vandaag waarschijnlijk niet meer schrijven!) Het is onzeker of de bevolking zijn oorsprong dankt aan Iersche of Schotsche nederzettingen, maar hoogstwaarschijnlijk aan één van beiden.

Hun eenig bestaan is de vischvangst, waarin ze dan ook buitengewoon vaardig zijn. Sedert de laatste 22 jaar [de brief is gedagtekend 21–1–'94] zijn deze goede lieden van alle godsdienstige hulp verstoken geweest, tengevolge van de afbranding van de kapel St. Rose in 1872 en vooral ook ter oorzake van de moeilijkheid, de baai te bereiken of ze te verlaten."

Deze moeilijkheid heeft de missionarissen en de bevolking van Simpsonsbay gekweld tot voor enige jaren, toen Gouverneur Van Slobbe de zaak radicaal oploste door een brug te laten slaan over de smalle zeedoorbraak tussen Simpsonsbay en Colebay.

In 1867 stierf Madame Maurras te Marigot,hoofdplaatsje van de Noordelijke helft van St.Maarten, die Frans is. Pastoor Nieuwenhuis had de gewoonte om eens in de maand in het kapelletje de H. Mis te gaan opdragen.

Bij de brand in '72 (volgens andere opgave '71) werd alleen de klok gered. Deze werd naar de stad vervoerd en daar in de kerk opgehangen. Ze stak zó gunstig af bij de klok, die daar al hing, dat men die voor goed het zwijgen oplegde, totdat pastoor Suermondt met de afgedankte stadsklok in December '93 naar Simpsonsbay trok, in de hoop, dat er eens een kapel onder gebouwd zou worden. De kapel *is* er later bij gebouwd; het is kostelijk het verhaal hiervan te lezen in het brochuretje van pater Suermondt.

Negen April 1872 vinden we pastoor Nieuwenhuis plotseling in Holland, zonder iets van zijn vertrek uit de Missie af te weten. Hij schijnt wegens ziekte verlof gekregen te hebben, althans we vinden opgetekend, dat hij zes maanden verlenging van vacantie kreeg om gezondheidsredenen. Zijn plaats werd intussen waargenomen door pastoor J. Th. Th. Kock, een reis- en studiegenoot van Van Blarcum, dus ook gearriveerd op Curaçao 6 Juni 1849 en priester gewijd 18 Dec. 1852. Deze pastoor Kock scheen geen bizonder geduldig man te zijn, want hij vroeg al spoedig ontslag aan bij het gouvernement, maar Mgr. bekrachtigde zijn aanvrage niet.

In 1875 schrijft Nieuwenhuis over Zusterscholen, maar de middelen ontbreken, om ze nu reeds te bouwen.

Op 1 Jan. 1876 telde St. Maarten (N.G.) 891 Katholieken.

In de loop van dit jaar dient pastoor Nieuwenhuis een verzoek in om subsidie, hetwelk door den bisschop ondersteund werd. Hij vraagt ƒ 1200.—. Mgr. brengt den Gouverneur in herinnering, dat in 1867 een subsidie van ƒ 2600.— aan de Methodisten gegeven is en in 1873 weer een subsidie van ƒ 1200.— voor de chapel van de Methodisten. Of dit verzoek is toegestaan, weet ik niet.

In 1877 brengt Mgr. Benjamin J. Blanger, Evêque de Guadeloupe, een bezoek aan St. Maarten en benoemt bij deze gelegenheid pastoor Nieuwenhuis tot Ere-kanunnik der kathedrale kerk van Guadeloupe wegens zijn vele verdiensten voor de Katholieken van Marigot

In 1884 wederom een verzoek om subsidie voor herstelling van kerk en kerkhof. Dit verzoek, ingediend door middel van den Gezaghebber, werd ondersteund door Mgr.

In 1887 krijgt pastoor Nieuwenhuis op 12 Maart zijn litterae testimoniales om naar Holland te vertrekken, wegens ziekte. Op 14 Mei vertrekt hij via New York met het vaste voornemen, na verkregen herstel weer naar St. Maarten terug te keeren. Het zou niet zo mogen zijn....

Zijn opvolger, pater Jordanus E. A. Onderwater, Dominikaan, was op 21 April reeds aangekomen.

In plaats van beter te worden, voelde Nieuwenhuis zijn kwaal verergeren en zag hij zich genoodzaakt naar het katholieke ziekenhuis te Arnhem te gaan, waar hij 28 Juli 1888 overleed, nog geen drie en zestig jaar oud, na drie en veertig jaar arbeid in de Curaçaosche Missie.

Hij heeft voor het Vivariaat nagelaten ƒ 10.000 gulden; verder twee huizen, het ene waar de Zusters wonen, het andere waar Cor Groepie (of Cornelius Osepie) gewoond heeft en waarin volgens de

traditie ook godsdienstoefeningen gehouden zijn; en een stuk grond, gelegen over de straatweg, aan de zee, ten Zuiden van het tegenwoordig kerkhof. Van deze grond vinden we vermeld dat Nieuwenhuis die kocht van den heer Lucas Percival op 29 Nov. 1877; wanneer hij de huizen kocht is niet bekend.

Van de tienduizend gulden zijn de scholen gebouwd en is de overtocht van de eerste Zusters betaald.

Meer konden wij over pastoor Nieuwenhuis niet vinden.

Hoe groot zal nu het loon zijn van dezen edelen man, die hier op de wereld niets anders gezocht heeft, dan God te dienen en diens Rijk uit te breiden!

Naschrift. Mevrouw Nieuwenhuis-Schrijnen te Oldenzaal gaf mij uit het familie-archief eenige stukken ter inzage, waaruit ik het bovenstaande kan aanvullen. Acht dagen voor zijn overlijden maakte pastoor Nieuwenhuis een beschikking, waarbij hij aan zijn erfgename, zijn zuster, opdroeg, *f* 10.000.— uit zijn nalatenschap te zenden aan den bisschop van Curaçao om daarvoor onder zijn beheer op St. Martin te stichten een nonnenpensionaat of school of andere wettige instelling naar het oordeel en goedvinden van dien bisschop, welke instelling Nieuwenhuis' naam zou moeten dragen.

Van zijn huis te Philipsburg vermaakte hij het vruchtgenot aan zijn gewezen huishoudster en den eigendom aan het vicariaat van Curaçao. Cornelis Gosepie was zijn huisknecht; hij kreeg het vruchtgebruik van een ander huis, dat eveneens aan het vicariaat kwam. En de R.K. gemeente van Philipsburg kreeg een perceel land „tegenover het Roomsch Catholiek Kerkhof."

De tenuitvoerlegging van pastoor Nieuwenhuis' uiterste wil heeft nogal wat voeten in de aarde gehad. Pater Onderwater schreef 1 Juli 1890 aan mejuffrouw S. Nieuwenhuis, dat klooster en zusterscholen waren opgericht en de scholen 2 Juni geopend waren.

Intusschen schijnt den naam Nieuwenhuis niet verbonden te zijn gebleven aan de met zijn legaat in het leven geroepen Stichting.

B. d. G. F.

EENIGE AANVULLINGEN OP DE ENCYCLOPAEDIE VAN WEST-INDIE

DE BEGROOTINGEN VAN SURINAME EN CURAÇAO

DOOR

C. R. WEIJTINGH

A. Suriname.

Het „Reglement op het beleid der Regeering in de Kolonie Suriname", bij de Wet van 31 Mei 1865 (St.bl. No. 55) vastgesteld en sedert herhaaldelijk gewijzigd, werd laatstelijk bij de Wet van 23 April 1936 (St.bl. No. 902) nader herzien ten einde de bepalingen daarvan in overeenstemming te brengen met die der Grondwet.

Ingevolge art. 1 § 1 van voormelde Wet van 23 April 1936 wordt de titel van genoemd Reglement gelezen „Wet op de Staatsinrichting van Suriname"; tevens werd bij art. 167 bepaald dat deze Wet kan worden aangehaald als „Surinaamsche Staatsregeling".

Bij Koninklijk Besluit van 15 Augustus 1936 (St.bl. No. 909) werd de tekst van deze wet bekend gemaakt en bepaald, dat de Surinaamsche Staatsregeling in werking treedt op 1 April 1937.

Krachtens deze nieuwe regeling komen ten laste van 's Rijks schatkist de uitgaven voortvloeiende uit de bekostiging van de aanspraken verbonden aan het bekleeden van de waardigheid van Gouverneur, alsmede de kosten van de zee- en landmacht tot bescherming van het gewest; alle andere uitgaven en de middelen te harer dekking worden op de begrooting aangegeven.

De begrooting wordt jaarlijks door den Gouverneur ontworpen en aan de Staten uiterlijk op den eersten Dinsdag der maand April aangeboden; zij wordt zoodanig als zij door de Staten goedgekeurd is, door den Gouverneur voorloopig vastgesteld en in het gouvernementsblad bekend gemaakt.

Zij wordt definitief vastgesteld door de Wet:

1°. indien volgens de voorloopig vastgestelde begrooting de raming der uitgaven die der eigen middelen overtreft;

2°. indien de Koning bezwaar heeft tegen de voorloopig vastgestelde begrooting;

3°. indien de Staten de begrooting niet hebben goedgekeurd vóór den eersten Dinsdag der maand Juni van het jaar, waarin zij hun wordt aangeboden.

Indien geen dezer gevallen aanwezig is, geldt de voorloopige vaststelling als definitieve.

Worden in eene voorloopig vastgestelde begrooting wijzigingen gebracht, dan wordt zij ook definitief vastgesteld door de Wet, indien tengevolge daarvan de raming der uitgaven stijgt boven die der eigen middelen.

De definitieve begrooting treedt in werking met ingang van 1 Januari van het dienstjaar, waarop zij betrekking heeft; zij wordt geacht met ingang van dien dag in werking te zijn getreden, indien zij eerst daarna in het Gouvernementsblad is geplaatst. Zoolang dit niet is geschied, strekt de begrooting van het aan het betreffende dienstjaar voorafgegaan jaar tot grondslag van het beheer, behoudens afwijkingen krachtens opdracht of machtiging des Konings.

Het slot der rekening, over elk dienstjaar afzonderlijk, wordt vastgesteld bij de Wet ingeval de begrooting bij de Wet is vastgesteld en anders door den Gouverneur, zooals het door de Staten is goedgekeurd. Vaststelling bij de Wet geschiedt eveneens ingeval de Staten het slot der rekening niet goedkeuren.

De begrooting voor het dienstjaar 1940 is, voor zooveel de uitgaven betreft, gesplitst in de volgende elf afdeelingen, die geraamd zijn op de daarbij vermelde bedragen:

Iste	Afdeeling	Algemeen en gewestelijk bestuur, immigratie en kolonisatie.	*f*	898.673.—
IIde	,,	Rechts- en politiewezen . . .	,,	565.656.—
IIIde	,,	Geldelijk beheer	,,	877.022.—
IVde	,,	Eeredienst, onderwijs en armenzorg.	,,	1.296.957.—
Vde	,,	Landbouwproefstation . . .	,,	61.590.—
VIde	,,	Landbouw-economische zaken	,,	78.399.—
VIIde	,,	Dienst der volksgezondheid .	,,	951.076.—
VIIIste	,,	Openbare werken en verkeer	,,	1.226.558.—
IXde	,,	Brandweer.	,,	6.597.—
Xde	,,	Pensioenen, wachtgelden, onderstanden en daarmede in		

		verband staande toelagen, voorts uitgaven voor de waarneming van opengevallen betrekkingen, enz., zoomede uitgaven verband houdende met den crisistoestand	,, 1.434.829.—
XIde	,,	Onvoorziene uitgaven	,, 50.000.—
		Totaal	ƒ 7.447.357.—

De opbrengst van de middelen en inkomsten van het gewest is voor 1940 geraamd op		ƒ 4.188.726.—
terwijl gerekend wordt op eene bijdrage uit 'Rijks schatkist:		
1. ter bevordering van de welvaart op	ƒ 1.149.489.—	
2. ter dekking van het begrootingstekort van . . .	,, 2.109'142.—	
		,, 3.258.631.—
Totaal		ƒ 7.447.357.—

Ter voorziening in de behoefte aan kasgeld voor den Surinaamschen dienst in Nederland werden door het Rijk regelmatig voorschotten verleend; het bedrag werd laatstelijk voor de jaren 1940, 1941 en 1942 bepaald op 15 millioen. (Wet van 21 December 1939, St.bl. No. 903).

B. Curaçao.

Het ,,Reglement op het beleid der Regeering in de Kolonie Curaçao, bij de Wet van 31 Mei 1865 (St.bl. No. 56) vastgesteld, werd laatstelijk bij de Wet van 23 April 1936 (St.bl. No. 903) nader gewijzigd; ingevolge art. 1 § 1 van deze Wet wordt de titel van genoemd Reglement gelezen: Wet op de Staatsinrichting van Curaçao" terwijl bij § 151 werd bepaald, dat deze Wet kan worden aangehaald als ,,Curaçaosche Staatsregeling".

Bij Koninklijk Besluit van 15 Augustus 1936 (St.bl. No. 910) werd de tekst van deze wet bekend gemaakt en bepaald dat de Curaçaosche Staatsregeling in werking treedt op 1 April 1937.

Hetgeen hiervoren vermeld is over de totstandkoming van de begrooting in Suriname geldt ook voor Curaçao.

De begrootingen van dit gewest zijn van 1930 af — met uit-

zondering van die voor het dienstjaar 1933 — bij Koninklijk Besluit goedgekeurd, zooals zij na aanneming door den Kolonialen Raad, door den Gouverneur voorloopig werden vastgesteld.

De door den Gouverneur voorloopig vastgestelde begrooting voor 1933 moest, ofschoon daarbij niet gerekend werd op eene bijdrage uit 's Rijks Schatkist, bij de Wet worden vastgesteld, toen sedert de afkondiging duidelijk was geworden dat de raming van de middelen en inkomsten, welke daaraan was toegevoegd, te hoog moest worden geacht, zoodat ook de uitgaafcijfers in nadere beschouwing moesten worden genomen.

De begrooting voor 1940 is, voor zooveel de uitgaven betreft, gesplitst in de navolgende acht afdeelingen, die geraamd zijn op de daarbij vermelde bedragen:

Iste	Afdeeling	Gouvernements-Secretarie . .	*f*	244.128.—
IIde	,,	Binnenlandsch Bestuur . . .	,,	1.832.383.—
IIIde	,,	Justitie	,,	2.097.596.—
IVde	,,	Financiën	,,	3.842.479.—
Vde	,,	Openbare werken.	,,	2.415.440.—
VIde	,,	Openbare gezondheidsdienst .	,,	868.809.—
VIIde	,,	Accountantsdienst, Sociale en Economische zaken	,,	267.369.—
VIIIste	,,	Onvoorziene uitgaven	,,	100.000.—
		Totaal	*f*	11.668.204.—

De opbrengst van de middelen en inkomsten is voor gemeld dienstjaar geraamd voor:

Curaçao	op	*f*	7.526.200.—
Aruba	,, ...	,,	3.920.600.—
Bonaire	,, ...	,,	83.500.—
St. Maarten	,, ...	,,	26.900.—
St. Eustatius	,, ...	,,	8.500.—
Saba	,, ...	,,	13.500.—
Alle eilanden	,, ...	,,	228.960.—
	Totaal	*f*	11.808.160.—

Sedert 1932 geniet Curaçao geen subsidie meer van het moederland; op de schuld aan Nederland wegens in de jaren 1928, 1929, 1930 en 1931 ter zake van kasvoorschotten opgenomen bedragen van onderscheidenlijk *f* 453.674.—, *f* 1.698.816.—, *f* 3.986.573.— en *f* 966.960.— in totaal *f* 7.106.023.— werd afbetaald ten laste

van de begrooting 1933. *ƒ* 800.000.— ten laste van de begrooting 1934 *ƒ* 2.300.000.— en ten laste van de begrooting 1935 *ƒ* 500.000.– te zamen *ƒ* 3.600.000.—, zoodat op 31 December 1935 nog ten laste van de begrootingen aan Nederland diende te worden afbetaald een bedrag van *ƒ* 3.506.023.—

De werkelijke schuld aan Nederland, waarover rente verschuldigd was, bedroeg bij den aanvang van 1935 *ƒ* 2.200.000.— De gunstige kaspositie maakte het mogelijk door terugbetaling van *ƒ* 1.851.000.— dit bedrag op 31 December 1935 terug te brengen op *ƒ* 349.000.—.

B r o n n e n:
De Surinaamsche en Curaçaosche Staatsregelingen.
Begrootingen van Suriname en Curaçao.

JAARCIJFERS VAN SURINAME. XI.

DOOR

L. C. PREY

DELFSTOFFEN

Vergunningen tot onderzoek en concessiën tot ontginning (uitgezonderd bauxiet, ijzererts, petroleum en steenkool)

Jaar	Vergunningen tot onderzoek		Vergunningen tot vrij onderzoek[1]		Verleende concessiën								Hernieuwde concessiën							
					10 c. per H.A.		25 c. per H.A.		50 c. per H.A.		totaal		10 c. per H.A.		25 c. per H.A.		50 c. per H.A.		totaal	
	aantal	H.A.	aantal	voor personen	aantal	H.A.	aantal	H.A.	aantal	H.A.	aantal	H.A.	aantal	G.A.	aantal	H.A.	aantal	H.A.	aantal	H.A.
1920	50	536.991	—	—	17	4.365	1	200	1	450	19	5.015	11	11.615	18	8.009	48	94.218	77	113.842
1921	40	179.361	—	—	20	4.000	—	—	—	—	20	4.000	10	2.200	6	1.500	40	57.410	56	61.110
1922	148	810.521	—	—	47	14.756	1	408	—	—	48	15.164	14	2.800	8	2.565	40	55.668	62	61.033
1923	188	1.082.742	—	—	58	17.613	—	—	3	1650	61	19.263	25	9.906	7	1.400	36	54.807	68	66.113
1924	104	545.331	—	—	43	10.631	—	—	—	—	43	10.631	61	17.440	6	1.250	27	50.832	94	69.522
1925	72	252.698	—	—	32	7.250	—	—	—	—	32	7.250	48	11.600	13	4.703	27	51.132	88	67.435
1926	47	170.038	—	—	27	6.065	—	—	—	—	27	6.065	41	9.475	14	7.339	25	40.842	80	56.856
1927	59	254.426	—	—	26	12.410	—	—	—	—	26	12.410		13.725		4.561		43.929		62.215
1928	70	267.032	—	—	29	9.460	1	200	1	2719	31	12.379	41	16.540	8	2.375	25	35.120	74	54.035
1929	53	214.557	—	—	24	4.927	—	—	1	246	25	5.172	13	3.280	7	1.758	17	14.768	37	19.798
1930	47	175.863	—	—	37	31.028	—	—	3	2655	40	33.683	6	1.200	11	2.200	13	10.501	30	13.901
1931	43	130.146	—	—	38	11.975	—	—	1	200	39	12.175	14	15.615	7	1.400	10	8.650	31	25.665
1932	74	248.987	130	333	34	6.950	1	215	—	—	35	7.165	25	10.150	14	16.375	10	8.651	49	35.176
1933	77	268.611	68	143	32	14.285	2	400	1	200	35	14.885	23	11.363	22	18.640	9	7.346	54	37.351
1934	93	352.479	118	255	20	16.362	1	200	—	—	21	16.562	12	3.496	25	12.888	16	24.375	53	40.761
1935	96	354.881	126	225	24	11.258	—	—	1	200	25	11.458	15	15.212	14	10.710	20	24.470	49	50.193
1936	89	341.109	103	134	16	18.523	—	—	1	250	17	18.773	15	8.979	11	14.747	25	31.984	51	55.710
1937	102	380.246	151	184	19	11.758	—	—	—	—	19	11.758	13	18.123	18	22.079	26	25.692	57	65.894

[1]) Besluit van 10 Sept. 1931 (G.B. No. 67).

DELFSTOFFEN

Goudproductie (in grammen)

Jaar	Stroomgebied van de									Totale productie	waarvan uit kleinbedrijf [1]
	Suriname	Commewijne	Saramacca	Marowijne	Lawa	Coppename	Nickerie	Corantijn	Tapanahony		
1920	205.702	—	25.887	3.297	235.898	—	—	—	—	471.000	—
1921	122.401	—	16.850	5.706	206.225	—	—	—	—	351.200	—
1922	112.004	—	19.970	9.128	232.544	—	—	—	—	373.600	—
1923	140 015;	—	28 583	9 114	218.512	—	—	—	—	396.200	—
1924	127.110	—	27.918	6.838	160.722	—	—	—	—	322.700	—
1925	133.565	—	32.364	10.949	131.663	—	—	—	—	308.500	—
1926	104.971	—	27.192	4.027	122.418	—	—	—	—	258.608	—
1927	88.552	—	19.801	6.047	125.396	—	—	—	—	239.796	—
1928	74.948	—	18.410	16.542	60.604	—	49	—	—	170.553	—
1929	62.975	—	21.032	20.683	5.798	—	233	—	—	110.721	—
1930	88.158	—	40.101	18.584	1.374	—	—	—	—	148.217	—
1931	76.879	—	38.052	25.462	3.088	—	—	—	—	143.481	—
1932	169.066	2048	59.076	31.713	15.108	1.375	88	349	—	278.823	18.195
1933	244.609	679	68.864	27.789	40.731	2.036	296	408	—	385.412	18.732
1934	245.932	1299	57.369	36.112	25.265	3.356	—	121	288	369.742	14.605
1935	198.414	984	60.652	50.325	37.160	4.998	159	38	—	352.730	28.269
1936	210.420	497	49.603	53.883	125.479	3.160	—	415	30	443.487	26.334
1938	178.561		58.827	53.207	99.403	4.988	—	1.780	—	396.766	46.847

[1]) Besluit van 10 Sept. 1931 (G.B. No. 67).

DELFSTOFFEN

Vergunningen tot onderzoek naar en concessiën tot ontginning van bauxiet, alsmede bauxietproductie

Jaar	Vergunningen tot onderzoek		Verleende of vernieuwde concessiën tot ontginning		Aantal in de bedrijven werkzame arbeiders	Productie	Opbrengst van vergunnings- en concessierecht, alsmede retributie op het product	Opbrengst van de belasting	Gezamenlijke opbrengst der rechten
	aantal	oppervlak in H.A.	aantal	oppervlak in H.A.		(tons)	(guldens)	(guldens)	(guldens)
1920	15	224.759	6	74.348	—	10	13.930	5	13.935
1921	—	—	7	82.966	300	—	12.143	—	12.143
1922	5	52.825	4	30.631	326	13.047	15.676	3.250	18.926
1923	3	39.113	5	31.162	360	12.616	29.918	3.154	33.072
1924	7	75.700	3	30.100	398	60.031	45.135	14.334	59.469
1925	3	34.900	5	47.631	663	86.826	23.929	11.186	35.115
1926	—	—	6	34.714	868	46.454	27.189	5.589	32.778
1927	5	53.883	6	34.714	953	176.291	60.886	22.038	82.924
1928	19	211.972	5	34.714	829	213.866	68.696	25.846	94.542
1929	25	238.372	5	34.714	832	209.998	73.143	26.630	99.773
1930	12	126.667	7	60.714	860	264.555	85.504	33.222	118.726
1931	7	40.222	7	60.714	405	173.154	66.183	22.806	88.989
1932	6	40.760	7	48.514	273	126.513	53.393	15.734	69.127
1933	6	38.202	7	43.683	256	103.977	48.282	13.683	61.965
1934	7	45.842	7	44.683	260	103.338	48.400	13.050	61.450
1935	3	24.597	7	43.684	288	112.682	54.223	15.993	70.216
1936	5	30.140	7	43.684	437	234.845	85.960	31.936	117.896
1937	7	47.907	7	43.684	585	392.447	117.840	47.387	165.227

BOSCHPRODUCTEN

Vergunningen tot onderzoek naar en concessiën tot het kappen van hout alsmede waarde der productie

Jaar	Aantal perceelen voor onderzoek	Oppervlak in H.A.	Aantal perceelen in concessie	Oppervlak in H.A.	Ontvangen wegens recht van onderzoek en concessie-recht (guldens)	Retributie voor hout, verkregen van domein-grond (guldens)	Totale ontvangst (guldens)	Waarde der totale productie (guldens)
1920	1	900.000	133	973.081	28.133	18.427	46.560	244.259
1921	1	799.675	169	727.466	14.031	6.932	20.963	284.424
1922	1	709.275	137	714.881	6.479	21.236	27.715	138.148
1923	1	619.265	107	618.541	12.990	13.339	26.329	144.190
1924	1	529.301	103	523,983	12.289	14.158	26.447	80.078
1925	1	439.956	114	580.785	14.243	13.303	27.546	291.819
1926	2	570.356	137	456.246	18.235	10.137	28.372	232.326
1927	3	506.509	175	541.582	20.122	13.289	33.411	183.718
1928	3	347.856	192	557.438	14.758	15.892	30.650	318.118
1929	—		181	[1]) 1.669.044	13.336	13.475	26.811	238.232
1930	—		146	1.644.702	14.199	20.653	34.852	247.127
1931	—		118	1.589.349	10.944	16.508	27.452	316.297
1932	—		86	1.451.017	8.312	15.328	23.640	107.363
1933	—		63	1.406.539	7.252	12.489	19.741	72.181
1934	—		55	1.424.892	7.377	12.510	18.887	84.495
1935	—		79	1.423.883	7.690	15.370	23.060	65.416
1936	—		84	1.335.281	4.029	18.966	22.995	39.758
1937	—		108	1.380.589	5.917	21.146	27.063	59.792

1) Sterke stijging wegens een bij resolutie van 27 Dec. 1929 aan de N.V. West Indische houthandel, gevestigd te Amsterdam, onder bijzonder voorwaarden, verleende concessie, groot 1.200.000 H.A.

BOSCHPRODUCTEN

Vergunningen tot onderzoek naar en concessiën tot inzameling van balata, alsmede balataproductie

Jaar	Verleende vergunningen tot onderzoek		Verleende concessiën tot inzameling								Aantal arbeiders	Vergunningen voor het eenmans bedrijf [1]	Aangevoerde balata van			Totaal betaalde vergunningsrechten concessiegelgen en retributie en recht opkoop balata
			op domeingrond						op particulieren grond				gewone concessiën	het één mansbedrijf [1])	blokperc. verlaagd tarief	
			nieuw uitgegeven		verlengd of vernieuwd		tezamen						(K.G.)	(K.G.)	(K.G.)	
	aantal	oppervlak in H.A.	aantal	H.A.	aanral	H.A.	aantal	H.A.	aantal	H.A.						
1920	7	3.167.200	32	1.272.700	38	3.893.400	70	5.166.100	16	13.165	1.694	—	442.071	—	—	304.239
1921	3	620.000	26	1.190.800	41	3.385.500	67	4.576.300	30	19.086	1.503	—	484.038	—	—	254.703
1922	3	797.300	11	1.261.200	37	3.131.500	48	4.392.700	26	17.703	2.397	—	542.845	—	—	230.932
1923	—	—	33	1.282.700	48	3.961.800	81	5.244.500	30	23.281	1.772	—	627.019	—	—	269.922
1924	—	—	34	2.305.400	49	4.644.400	83	6.950.000	39	32.121	2.056	—	459.469	—	90.015	257.092
1925	2	391.000	19	1.438.700	64	6.849.600	83	8.288.500	38	58.923	2.377	—	729.291	—	145.513	294.238
1926	9	2.137.400	10	586.200	65	8.050.600	75	8.636.800	33	53.148	2.048	—	559.479	—	93.111	279.534
1926	2	471.000	14	796.100	57	6.861.600	71	7.657.700	25	22.200	1.981	—	767.415	—	108.289	256.886
1928	—	—	8	956.100	56	5.834.400	64	6.790.500	19	13.915	1.283	—	511.256	—	—	95.080
1929	—	—	6	731.900	55	5.455.600	61	6.187.500	10	12.694	1.315	—	445.475	—	—	54.697
1930	—	—	13	495.600	60	6.351.300	73	6.846.900	6	4.405	1.376	—	487.317	—	—	169.502
1931	—	—	4	1.202.300	27	2.514.600	31	3.716.900	—		716	—	429.037	—	—	84.048
1932	—	—	—	—	2	267.300	2	267.300	1	1.234	93	84	34.113	8.145	—	1.526
1933	—	—	5	776.600	—	—	5	776.600	1	1.234	133	294	45.119	65.644	—	8.560
1934	—	—	2	453.500	5	776.600	7	1.230.100	1	214	206	595	108.985	154.440	—	14.133
1935	—	—	—	—	5	951.500	5	951.500	—	—	70	205	—	66.686	20.168	4.697
1936	—	—	2	271.900	4	728'500	6	1.000.400	—	—		363	—	87.773	33.271	6.425
1937	—	—	3	586.700	6	1.000.400	9	1.587.100			156	505	—	131.980	66.758	12.592

[1]) Eenmansbedrijf geregeld in een wijziging van de Balata-verordening, dateerend van 7 Jan. 1932, G.B. No. 4.

BOEKBESPREKING

W. R. Menkman, *Nederland in Amerika en West-Afrika*. Overdruk uit Nederlanders over de Zeeën. Utrecht 1940.

Voor de lezers van *De West-Indische Gids* is de schrijver geen onbekende. Ook de inhoud van de hier behandelde studie zal de lezers telkens herinneren aan artikelen van den heer Menkman, in dit tijdschrift verschenen, bijv. aan zijn opstellen over Suriname, Curaçao, Tobago, Tortola, zijn vele boekbesprekingen enz. In deze opstellen leeren wij den schrijver vooral kennen als detaillist; uit zijn Spaansche en andere documenten haalt hij tal van voor ons nieuwe gegevens en worden ons vele feiten en feitjes meegedeeld. Het verfrisschende nu van deze overdruk is, dat ons hier een, zij het ook door verbrokkeling niet altijd even forsche, samenvatting wordt gegeven, die tracht de groote lijnen vast te houden. Zoo is de tot het eind volgehouden grondtoon, dat kolonisatie voor het Nederlandsche volk geen doel op zichzelf was doch slechts een middel tot het verkrijgen van commercieele voordeelen. Het doel was niet Holland grooter, maar Hollanders rijker te maken. Voor zooverre er koloniën werden gesticht, niet als doel maar als uitvloeisel van den handel, kan men dus ten hoogste van een commercieele kolonisatie spreken. Zelfs de slavenhandel der Westindische compagnie was meer gericht op het maken van hooge prijzen dan op de ontwikkeling der Nederlandsche koloniën!

Zakelijk, ja nuchter, geeft ons de schrijver deze handelsgeest, die soms pijnlijk aandoet, weer (vgl. blz. 35, 38, 45, 61). Zoo komt de schrijver tot de opmerking, dat het wellicht merkwaardiger is, dat wij onze unieke positie op handelsgebied — ondanks Engelsche en Fransche aspiraties — ook in de tweede helft der zeventiende eeuw wisten te behouden, dan dat wij Brazilië hebben prijs gegeven en Suriname tegen Nieuw Nederland moesten ruilen.

Men neme ook goed nota van de opmerking, dat de achteruitgang van Suriname reeds dagteekent van vóór de afschaffing

der slavernij. De somberheid van den schrijver op blz. 98, dat dit gebied voorshands niets te geven heeft ondanks de op blz. 90 geconstateerde vruchtbaarheid van den bodem, deelen wij niet. Zij is uiting van het door schrijver zelf telkens geconstateerde wantrouwen in wezenlijke kolonisatie en stichting van waarlijk Nederlandsche volksplantingen. Een volk van landverhuizers was het Nederlandsche niet, zegt de schrijver m.i. ten onrechte. Landverhuizers waren er in ons land volop, alle eeuwen door; zoo bijv. in Nieuw Nederland, waar echter de heeren XIX de kolonisatie tegenwerkten. Maar het heeft hierbij bijna steeds ontbroken aan werkelijke leiders, aan menschen, die verantwoordelijkheid durfden dragen. Daarom werden wij geen volk van empire builders in dezen zin. Wij zijn daarvoor blijkbaar te individualistisch. Dit bewijst ons deze aan bijzonderheden rijke en belangwekkende studie opnieuw; zij houdt ons onze zwakheden in deze wel zeer duidelijk voor oogen!

J. VAN HINTE.

Voorraadinsecten van rijst in Suriname met aanwijzingen ter bestrijding, door D. C. Geijskes, Bulletin No. 55, Departement Landbouwproefstation in Suriname, 34 pp., 2 figg. 1 tab., 1940.

De aanleiding van dit onderzoek was het uitbreken van een hevige torrenplaag in de rijstvoorraden te Nieuw-Nickerie, in Mei en Juni 1938. 33 Monsters padi, rijst en koeskoes werden zes maanden lang in kweek gehouden en tweemaal per week op insecten onderzocht. In totaal werden 22 soorten insecten gevonden, waarvan er 16 als eigenlijke voorraadsinsecten moeten worden beschouwd. Ter bestrijding van de plaag wordt aanbevolen: 1. een betere opslag van de padi; 2. de overbrenging van de rijst, onmiddellijk na het pellen, naar doelmatige opslagplaatsen; 3. het vermijden van den opslag van rijst, tezamen met padi en koeskoes; 4. het gassen met zwavelkoolstof van de geïnfecteerde rijst; 5. het ontsmetten van de laadruimten der exportschepen.

Zooals bij vele plagen, bleek dus ook hier, dat de oorzaak van de torrenplaag in bestaande mistoestanden moest worden gezocht. Deze zullen moeten worden overwonnen, indien men wil, dat de rijst, als exportproduct voor Suriname, belangrijk in beteekenis zal toenemen.

P. WAGENAAR HUMMELINCK.

SLAVENOPSTANDEN IN DE WEST

I

DOOR

C. K. KESLER

Slavenopstanden zijn in de 18e eeuw in de Hollandsche, Engelsche en Fransche koloniën in de West niet zeldzaam geweest, wat geen verwondering kan wekken, als men zich slechts even indenkt in den toestand, waarin duizenden negers daar in die tijden verkeerden. In hun vaderland geroofd, of voor een luttel bedrag gekocht, werden zij in een slavenschip, opeengepakt in een in den regel veel te kleine ruimte, over den Oceaan gevoerd, en op de plaats der bestemming aangekomen, in het openbaar te koop aangeboden, door de gegadigden betast en gekeurd, om met vaak belangrijke winst voor den importeur aan nieuwe meesters over te gaan! [1]) Meesters, waarvan de meesten er niet aan dachten, in hun zwarte arbeiders menschen, als zij zelf, te zien. Die, als aansporingsmiddel tot geregelden arbeid de zweep en als correctiewerktuigen voor, naar hun meening getoonde, luiheid tamarindeen watapane-roeden door hun ondergeschikten, bastiaans en blank-officieren, vlijtig deden gebruiken. En die, als straf voor verzet de meest uitgezochte pijnigingsmiddelen wisten uit te denken. Enkele Hollandsche koloniën en daaronder vooral Suriname hadden in dit opzicht een bijzonder slechten naam. Goede mees-

---

[1]) Dat deze handel in menschen als de gewoonste zaak ter wereld beschouwd werd, kan naast vele andere voorbeelden o.a. blijken uit een advertentie, die Dr. Leonie van Nierop in de „Amsterdamsche Courant" van 3 Mei 1738 vond en in de rubriek „Kleine Vondsten" in het maandblad „Amstelodamum" van Mei 1939 mededeelde. Deze advertentie luidt als volgt:

„Alle degeene, die geneegen mogte zyn negros-slaven van de kusten „van Africa over te voeren in de colonie van Suriname, ten eynde al„daer te werden verkogt, gelieven zig te adresseeren binnen Amster„dam aen Mr. Joan Hubert van Meel, secretaris van de Societeyt van „Surinamen, waer verder elucidatie te bekomen zal zyn".

ters waren er wel, maar zij waren zeldzaam; de meesten zagen in de slavenmachten slechts onderdeelen der plantages, die om waardevermindering te voorkomen, in goeden staat gehouden moesten worden. Men zou dus verwachten, dat dààr, waar bovendien de blanke meesters in aantal verre in de minderheid waren, negeropstanden eigenlijk aan de orde van den dag zouden zijn.

Toch is dat in Suriname niet het geval geweest, wat wel voornamelijk hieraan zal zijn toe te schrijven, dat de negers in de onmetelijke bosschen een gebied vonden, waar zij zich aan het door hen zoo gehate systeem van geregelden, gedwongen arbeid konden onttrekken en trachten, hun leven zóó in te richten, als met hun aard en neigingen overeenkwam. Die afkeer van geregelden arbeid, meer nog dan vrees voor mishandeling wegens onvoldoend werk of eenig lichter of zwaarder vergrijp, schijnt de hoofdoorzaak geweest te zijn van het wegloopen der slaven in Suriname. In het bosch was het echter voor hen hoogst bezwaarlijk, een bestaan te vinden, terwijl het bovendien vooral alleen mannen waren, die ertoe overgingen, de plantages te ontvluchten en in de wildernis de vrijheid te zoeken.

De noodzakelijkheid, om zich levensmiddelen, gereedschappen, wapenen en ammunitie te verschaffen en de wensch, ook slavinnen over te halen, zich bij hen te voegen, of deze desnoods met geweld mede te voeren, gaf aanleiding tot talrijke aanvallen op afgelegen plantages. En deze noodzaakten de plantage-houders weder tot herhaalde boschtochten en brachten het Bestuur der kolonie ertoe, het z.g. Militaire Kordon als verdedigingslinie tegen de wegloopers in te richten en ten slotte op militaire hulp uit het Moederland aan te dringen. In Suriname ziet men dus in de 18e eeuw niet zoozeer opstanden van slaven, als wel een langdurige guerilla tegen de wegloopers. Deze heeft niet tot hun geheele onderwerping geleid, maar heeft den tegenwoordigen toestand doen ontstaan, waarin de Boschnegers een zekere mate van onafhankelijkheid genieten en slechts in bepaalde opzichten aan het Nederlandsche gezag ondergeschikt zijn.

Anders is het echter elders gegaan. Daar, waar de gelegenheid tot wegloopen naar het binnenland niet bestond, op de grootere en kleinere eilanden, waar ontvluchten over zee noodzakelijk was, kwamen herhaaldelijk opstanden der slavenmachten voor en op Haïti hebben deze zelfs geleid tot de vestiging van de tegenwoordige neger-republiek in het Westen van het eiland.

* * *

Koloniën, waar het ontvluchten in het binnenland bezwaarlijker was, dan in Suriname, waren de vroegere Hollandsche gebieden in het tegenwoordige Britsch-Guyana, Essequebo, Demerary en Berbice. Dat schijnt er niet aan toe te schrijven geweest te zijn, dat het gebied van het boschland daar minder uitgestrekt was, maar vooral aan de omstandigheid, dat er daar een nauwer contact met de Indianen bestond, dan in Suriname het geval was. Weliswaar bestonden in beide gebieden ter weerszijden van de Corantijn verbodsbepalingen tegen het tot slaven maken van Indianen en was het houden van z.g. roode slaven slechts onder bepaalde voorwaarden geoorloofd, maar Bewindhebbers der Geoctrooyeerde Societeit van Suriname lieten zich aan de betrekkingen met de Indianen toch minder gelegen liggen, dan dat in de andere koloniën, vooral in Berbice, het geval was.

Reeds op 23 Augustus 1686 werd in de kolonie Essequebo van de West-Indische Compagnie door den Commandeur Abraham Beekman een ordonnantie uitgevaardigd, waarin bepaald werd, dat geen planter „eenige Indiaense roode slaven of slavinnen tsy groot of kleyn directelijck of indirectelijck sullen vermogen te koopen veelmin van hare huysen met of sonder gewelt af te halen". En op 9 December 1690 werd de Commandeur Samuel Beekman er nog eens extra aan herinnerd, „niet te gedoogen dat Roo slaven werden ingehandelt veel min eenige uyt de rivier te laten vervoeren".

Deze voorschriften, die later voor de koloniën Essequebo en Berbice nog eenige malen herhaald werden, maakten, dat daar vriendschappelijker betrekkingen met de Indianen konden onderhouden worden, dan met die in Suriname, waar zij zich na het optreden van den Gouverneur Van Aerssen van Sommelsdijk tegen hen langzamerhand geheel in het binnenland terug getrokken hadden en voortaan weinig aanraking met de blanke bevolking onderhielden. Daardoor ondervond men van hen weinig of geen medewerking bij het opsporen en terugbrengen van weggeloopen negerslaven, wat o.a. in Berbice wel het geval was. Ontevredenheid met hun lot openbaarde zich daar dan ook meer dan eens in opstanden der slaven op de plantages, opstanden, die soms het voortbestaan der kolonie ernstig in gevaar brachten. De oorzaken van deze troebelen schijnen hoofdzakelijk gelegen te hebben in de nalatigheid van Bewindhebbers om de kolonie van de noodige voorraden te voorzien, zoodat er vaak gebrek aan levensmiddelen en andere zaken ontstond.

In Essequebo, waar de slaven, naar het schijnt, beter behan-

deld werden dan in Suriname en Berbice, waren zij over het algemeen wel gewillig. Toch kwamen zij in 1731 tijdens het bestuur van den Commandeur Hermanus Gelskerke (1729–1746) op de Compagnies-Plantage Poelwijk (op het Caria-eiland in de Mazarouni-rivier, een eind boven het fort Kijkoveral) in verzet. Bij deze troebelen werden een paar Europeanen gedood, maar de rust werd hersteld, toen eenige soldaten van het fort te hulp waren gekomen. Zooals destijds gebruikelijk was, werden de belhamels later streng gestraft.

Ernstiger was de groote slaven-opstand, die op 23 Februari 1763 in Berbice uitbrak. Deze kolonie werd na aan verschillende eigenaars toebehoord te hebben, beheerd door de, in 1720 te Amsterdam opgerichte Societeit van Berbice, die na eenig verzet van de zijde der West-Indische Compagnie op 6 December 1732 een octrooi van de Staten-Generaal verkreeg. In 1750 werd door Directeuren tot Gouverneur hunner kolonie „Rio de Berbice en onderhoorige rivieren en districten" na het overlijden van den laatsten titularis Van Rijswijk, benoemd Wolfert Simon van Hoogenheim, luitenant in het Staatsche leger. Deze aanvaardde in November van hetzelfde jaar het bestuur onder zeer moeilijke omstandigheden. Sedert 1757 toch heerschte in Berbice een gevaarlijke, epidemische ziekte, die tot 1765 aanhield en die vooral onder de Europeanen slachtoffers maakte. Verscheidene der voornaamste ambtenaren, de predikant en tal van mindere beambten en militairen bezweken eraan en kort na aankomst werd ook de vrouw van den Gouverneur erdoor aangetast; zij overleed weldra.

Van Hoogenheim bleek een uitstekend bestuurder te zijn, die met krachtige hand ingreep in verschillende misstanden en er weldra in slaagde, in weerwil van de steeds heerschende ziekte, belangrijke verbeteringen aan te brengen. Directeuren betuigden hem dan ook in 1762 hun tevredenheid over zijn beheer en schonken hem „een extra douceur van ƒ 600" als stoffelijk blijk daarvan. De kolonie telde bij het begin van 1762 een aantal van 4423 zielen, nl. 346 blanken, 244 Indianen en 3833 negers. Dezen waren verdeeld over het fort Nassau, een eind boven de monding der rivier, de vestiging (de z.g. „stad") Nieuw-Amsterdam daaraan grenzende, 11 Societeits- en ruim 80 particuliere plantages.

Het aantal negers was dus meer dan tienmaal zoo groot, als dat der blanken, terwijl het in 1762 en '63 nog vermeerderd werd door den aanvoer van een paar ladingen slaven uit Afrika. Het geheele garnizoen bedroeg nog geen 100 man, officieren en minderen te zamen. Daar de heerschende ziekte vooral onder de Europeanen

slachtoffers maakte — de Gouverneur zelf leed er in 1762 ruim drie weken aan en bracht er ter nauwernood het leven af — was het niet te verwonderen, dat, als de slaven in opstand kwamen, het zoo goed als onmogelijk was, hen zonder hulp van buiten weder ten onder te brengen. Uitblijven van provisiën, waardoor algemeen gebrek in de kolonie ontstond, waarover Van Hoogenheim in zijn brieven aan Directeuren herhaaldelijk klaagde en waaronder de slaven in de eerste plaats te lijden hadden, was oorzaak, dat in Juli 1762 een oproer onder de slaven op de plantage Goedland en Goed Fortuin (aan de Berbice-rivier even beneden de Gouvernements-plantage Savonette) uitbrak. De muiters plunderden en verbrandden het woonhuis, maakten zich meester van eenige voorraden en een hoeveelheid musketten met ammunitie, verdreven den Posthouder bij de Accoway-Indianen, die een eind hooger aan de rivier zijn standplaats had en namen tijdelijk de wijk in het bosch. Het gelukte echter aan een detachement soldaten onder commando van een luitenant, de opstandelingen ten onder te brengen.

Dit was echter slechts een voorspel van wat enkele maanden later zou gebeuren. Aan de Canje-rivier, die bij het tegenwoordige Nieuw-Amsterdam in de Berbice-rivier uitmondt, lagen destijds een zevental plantages. Op een dezer, Magdalenenburg, kwamen in den morgen van 23 Februari 1763 de slaven in opstand, vermoordden den directeur en een Christen-timmerman en plunderden en verwoestten het huis. Daarna sloeg de oproerige beweging over naar de iets lager aan de rivier gelegen plantage Providence, waar de directeur het leven wist te redden door de vlucht te nemen naar de plantage Stevensburg, hoogerop aan de rivier. De directeur van deze onderneming, Joseph Chambon, die tevens burger-officier van de divisie Canje was, zond een bode met een dringend verzoek om hulp naar het fort, waar de Gouverneur echter slechts 8 à 10 gezonde soldaten ter beschikking had. Daarom zond deze een stuurman met 12 matrozen van een der nog op de rivier liggende slavenschepen over land naar Stevensburg en het gelukte aanvankelijk met behulp van gewapende burgers de muiters van Magdalenenburg in de richting van de Corantijn terug te drijven.

Inmiddels waren ook op alle particuliere plantages aan de Berbice boven het fort de slaven in opstand gekomen, hadden de meeste blanken, die niet tijdig de wijk genomen hadden, vermoord, de aanplantingen verwoest en de gebouwen in brand gestoken. Degenen, die zich hadden kunnen redden, vereenigden zich voor een deel op de Societeits plantage de Peereboom, gelegen

even boven de monding van de linker zijrivier, de Wironje-kreek, waaraan de nederzetting der Moravische Broedergemeente Pilgerhut gevestigd was. Van Hogenheim zond nu het slavenschip Adriana Petronella, onder kapitein Cock daarheen, om de vluchtelingen, die door een overmacht van rebellen belegerd werden, te ontzetten. De schipper voldeed echter niet aan de opdracht, ook zelfs niet aan latere bepaalde bevelen van den Gouverneur. Niettegenstaande toegezegde belooningen, bepaalde hij er zich toe, de rivier een paar uren hoog op te varen en daar vluchtelingen en hun geredde bezittingen op te nemen. Ook de schippers der andere vaartuigen waren onwillig, zichzelf, hun bemanningen en hun schepen in gevaar te brengen. Op 4 Maart werden de vluchtelingen, die zich op de plantage Peereboom wanhopig verdedigd hadden, genoodzaakt, zich over te geven. Wel hadden zij vrijen aftocht bedongen en was deze hun door de rebellen toegezegd, maar nauwelijks waren zij begonnen, zich in te schepen, om later de rivier af te zakken, of de negers vielen hen opnieuw aan en richtten een verschrikkelijke slachting onder hen aan. De meesten der mannen werden gedood en vele vrouwen door de rebellen als gevangenen medegevoerd.

De negers waren nu geheel meester in de divisie Boven-Berbice, terwijl ook de slaven op alle plantages aan de Canje in opstand waren gekomen. Met een groote macht rukten zij nu onder aanvoering van een zekeren Coffy en diens onder-bevelhebber Accara naar het fort Nassau op. Dit was reeds overvol met vluchtelingen, geheel onvoldoende van proviand voorzien, en, wat de verdedigingsmiddelen betreft, in zeer vervallen toestand. Bovendien was de bezetting zeer zwak en op de benedenwaarts langs de rivier liggende plantages waren ook reeds oproerige bewegingen onder de slaven voorgekomen. Daar de aanwezige ambtenaren en de officieren, van welke laatsten alleen een luitenant, Thielen, zich een moedig en bekwaam militair toonde, eenparig van oordeel waren, dat het fort niet te verdedigen was, besloot van Hoogenheim, zich met de vluchtelingen op de schepen terug te trekken en den aftocht naar den mond der rivier te aanvaarden. Dit geschiedde op 8 Maart. De Gouverneur was de laatste, die zich inscheepte; alleen een klein detachement van 8 soldaten onder commando van een luitenant bleef achter, om de stukken te vernagelen en de gebouwen in brand te steken. Daarna zouden deze achtergeblevenen in een klein vaartuig de schepen volgen, hetgeen ook geschiedde.

Hoewel men nu en dan van de plantages, die men voorbijvoer, beschoten werd, gelukte het de flottille, bestaande uit 3 koop-

vaardijschepen, het slavenschip van kapitein Cock en eenige kleinere vaartuigen, de plantage De Dageraad, waar het nog rustig was, te bereiken. Van Hoogenheim wilde hier blijven en trachten, den opstand meester te worden. De onwil der schippers, om mede te werken en de angst der vluchtelingen noodzaakten hem echter, nog verder terug te trekken en zoo bereikte men op 16 Maart de post St. Andries, aan den mond der Canje-rivier tegenover het Krabbeneiland. Hier werd zoo goed en zoo kwaad, als het ging een kamp ingericht.

Van Hoogenheim had inmiddels dringende verzoeken om bijstand naar de Gouverneurs en Commandeurs der naburige koloniën gezonden en richtte tevens rechtstreeks aan de Staten-Generaal een schrijven, wel wetende, dat hij van zijn onmiddellijke superieuren, de Directeuren der Societeit, geen snelle en afdoende hulp te verwachten had. Dit laatste werd hem door Directeuren hoogst kwalijk genomen, maar had de goede uitwerking, dat de zaak in handen gesteld werd van den Hertog van Brunswijk, den wd. Opperbevelhebber van het Staatsche leger.

Storm van 's-Gravensande, Directeur-Generaal van Essequebo en Demerary kon niet veel onmiddellijke hulp verleenen, daar hij geen schepen en geen soldaten tot zijn beschikking had. Hij zond echter boden naar de, in het binnenland wonende Indianen, om deze aan te sporen, de negers te verhinderen, dat zij zich in de bosschen vestigden. Bovendien zond hij bericht omtrent den toestand in Berbice aan Jan de Windt Jr., Commandeur van St.-Eustatius en aan Wigbold Crommelin, Gouverneur van Suriname.

Er gingen echter eenige weken voorbij, eer van verschillende zijden hulp gezonden kon worden, wat niet te verwonderen is, als men in aanmerking neemt, hoe lang de reizen naar het moederland en vandaar naar de verschillende koloniën in die dagen duurden en, hoe gebrekkig de correspondentie van deze laatste onderling was. Brieven van Van Hoogenheim aan Crommelin werden over land door een paar trouw gebleven negers en door twee Indianen overgebracht. In deze brieven verzocht de Gouverneur van Berbice allereerst ondersteuning van troepen uit Suriname en tevens doorzending van een verslag aan de Directeuren in Amsterdam omtrent het voorgevallene in Berbice. Den boven vermelden brief aan de Staten-Generaal gaf Van Hoogenheim mede aan een der schippers, die nog in Berbice voor anker lagen en die er voortdurend op aandrongen, zoo spoedig mogelijk te mogen vertrekken. Eerst in het begin van Juli 1673 kwamen deze missives in het moederland aan, nadat de opstand reeds in Februari was uitgebroken.

Crommelin, Gouverneur van Suriname was een der eersten, die hulp zond. Weliswaar had hij geen Hollandsch schip ter beschikking, maar het gelukte hem met eenige moeite, een Engelsch vaartuig af te huren, waarmede een hulpkorps van 6 officieren en 90 man en eenige, hoognoodige levensmiddelen naar Berbice werden overgebracht. Deze hulptroepen stonden onder commando van twee kapiteins, Van Rijssel en Texier [1]). Tevens zond Crommelin een detachement van 70 man onder commando van den majoor Reynet naar de Corantijn, om te voorkomen, dat de opstandelingen uit Berbice zich met de wegloopers in het binnenland van Suriname in verbinding zouden stellen en ook in die kolonie onrust zouden veroorzaken [2]).

Inmiddels waren in het moederland de destijds zoo stroef werkende Bestuurs- en Regeerings-instanties in actie gekomen. Snel was dat zeker niet gegaan. De eerste officieele berichten omtrent den toestand in Berbice bereikten de Directeuren der Societeit in Juni 1763 en, hoewel door particuliere berichten Amsterdamsche kooplieden er reeds veel eer van op de hoogte waren en mededeeling aan de Directie gedaan hadden, begon deze eerst na ontvangst der missives van Van Hoogenheim en van Gouverneurs en Commandeurs in andere koloniën met het nemen van eenige maatregelen. Er werden twee schepen met 50 soldaten naar Berbice gezonden en aan de Staten-Generaal werd verzocht nog twee oorlogschepen met 600 man daarheen te dirigeeren. Aan dit verzoek werd voldaan doordat een fregat met 150 man, dat juist

---

[1]) De kapitein Van Rijssel had vroeger in de Republiek in hetzelfde regiment als Van Hoogenheim gediend. Hij werd in Berbice spoedig ziek en overleed daar in December 1763. Ook Texier en een, later door Crommelin afgezonden, majoor van Ewijk werden door de epidemie aangetast. De laatste overleed reeds in November. Bernard Texier herstelde en keerde in 1764 naar Suriname terug, waar hij benoemd werd tot Raad-Fiscaal, later in 1772 tot Commandant der troepen en in 1779 tot Gouverneur. Hij overleed in Suriname op 23 September 1783. Tijdens de expeditie naar Berbice was hij eigenlijk kapitein-luitenant, d.w.z. luitenant, belast met het commando over een compagnie.

[2]) Dit detachement bestond hoofdzakelijk uit Fransche en Duitsche soldaten van niet te best gehalte. Zij begonnen na korten tijd te muiten, ontwapenden hun officieren en trachtten zich in Berbice met de opgestane negers te verbinden. Deze waren echter op hun aanwezigheid niet gesteld, vermoordden de meeste der overloopers en gebruikten eenige overgeblevenen als slaven. Sommige dezer muitelingen werden later gevangen genomen en naar Suriname terug gevoerd, waar vier der voornaamste schuldigen door den krijgsraad ter dood veroordeeld en op 20 Juli 1764 terechtgesteld werden.

zeilree lag, opdracht kreeg, onmiddellijk naar Berbice te vertrekken, terwijl een ander fregat en een kleiner vaartuig met nog 260 man zoo spoedig mogelijk zouden volgen. Deze schepen vertrokken respectievelijk op 23 Juli en 15 Augustus.

Verder droegen de Staten-Generaal den Hertog van Brunswijk op, met gedeputeerden uit hun midden overleg te plegen omtrent de noodige maatregelen voor het zenden van een expeditie-corps van 600 man. Met de voorbereidende maatregelen hiertoe gingen eenige maanden voorbij, zoodat het tot October duurde, eer het corps, dat onder commando gesteld werd van den Kolonel Jan Marius de Salve in de vesting Naarden vereenigd was. Op 19 en 20 October marcheerde het in twee gedeelten naar Muiden, werd in lichters over de Zuiderzee naar Texel gevoerd, werd daar in vier driemasters en twee kleinere vaartuigen ingescheept en zeilde 6 November uit naar Suriname, waar de Commandant eerst bij den Gouverneur inlichtingen moest inwinnen en met dezen overleg plegen. De flottille kwam op 14 December in Suriname aan, vertrok een week daarna naar Berbice en kwam daar aan op 1 Januari 1764, dus bijna 11 maanden na het uitbreken van den opstand.

In Berbice was intusschen Van Hoogenheim met behulp der hem reeds uit Suriname, St.-Eustatius en uit Holland gezonden hulptroepen den toestand in hoofdzaak reeds meester geworden. Dit had echter groote moeite gekost, want o.a. onder de troepen uit Suriname waren enkele elementen, zelfs onder de officieren, die meer last dan nut verschaften.

Eenigen tijd na den aftocht naar den mond der rivier en kort na de aankomst der Surinaamsche hulptroepen was Van Hoogenheim, na eenige maatregelen ter beveiliging genomen te hebben, ertoe overgegaan, de plantage De Dageraad weder te bezetten, waarbij hij betrekkelijk weinig tegenstand ondervonden had. Hij vestigde daar zijn hoofdkwartier en was er in de nabijheid van de hoofdmacht der rebellen, die zich op de plantage Vigilantie, een weinig hoogerop aan de rivier bevond. Na zich eenige dagen rustig gehouden te hebben, deden 3 à 400 negers echter driemaal een aanval op De Dageraad, die gelukkig kon worden afgeslagen. Het bleek den Gouverneur weldra door berichten van overloopers en op andere wijzen, dat er onder de rebellen groote oneenigheden ontstaan waren, ten gevolge waarvan verdere aanvallen voorloopig uitbleven. Kort nadat de hulptroepen uit St.-Eustatius aangekomen waren, op 13 Mei 1763, gingen de negers echter opnieuw tot den aanval over. Van Hoogenheim, uitstekend door eenige officieren, o.a. den kapitein Van Rijssel en den luitenant

Thielen, bijgestaan, slaagde er echter in, ook dezen aanval van, naar zijn schatting, ongeveer 2000 negers met een handjevol soldaten af te slaan.

Niettemin bleef de toestand zeer hachelijk, vooral, daar ziekten zulke groote verwoestingen in het bijzonder onder de pas aangekomen soldaten aanrichtten, waarbij nog het verraad van het detachement aan de Corantijn de gevaren vermeerderde. De Surinaamsche officieren, die wegens ziekte na het gevecht op De Dageraad op den post St.-Andries aan den mond der rivier verblijf hielden, adviseerden den Gouverneur dan ook dringend, de hernomen plantage maar weer prijs te geven en zich eveneens naar St-Andries terug te trekken. Van Hoogenheim besloot echter, hoewel hij slechts over 42 soldaten beschikte, daar te blijven, vooral, daar de oneenigheid onder de negers hoe langer hoe grooter scheen te worden. Van een overlooper vernam hij o.a., dat de aanvoerder Coffy door een zijner vijanden, Atta, was afgezet en zichzelf had doodgeschoten, terwijl zijn onder-bevelhebber Accara sedert dien tijd slavenarbeid op de kostgronden moest verrichten [1]).

Het bleek weldra, dat de Gouverneur juist gezien had, toen hij besloot, De Dageraad niet prijs te geven. Op 28 October kwam het eerste, uit Holland gezonden schip onder commando van den Kapitein ter Zee Haringman voor den mond der Berbice-rivier voor anker. Met de daar aan boord zijnde hulptroepen kon nu voor het eerst krachtig tegen de rebellen worden opgetreden. Eerst werd de bezetting van De Dageraad met eenige matrozen en 40 soldaten versterkt en daarna met een sterk detachement onder aanvoering van den Gouverneur zelf een tocht langs de Canje gedaan. Op deze zijrivier was reeds geruimen tijd een der uit St.-Eustatius gezonden schepen onder bevel van den Griekschen kapitein Salvolani gestationeerd geweest, o.a. om voor de drinkwatervoorziening voor de bezetting en de vluchtelingen in het kamp van St.-Andries te zorgen. In vijf dagen gelukte het, de rebellen voor het grootste gedeelte uit de divisie Canje te verdrijven, terwijl zij kort daarna ook in het Westen werden aangevallen door Indianen uit

[1]) Het bleek later, dat dit bericht inderdaad juist was. Coffy had herhaaldelijk getracht, met den Gouverneur tot een soort overeenkomst te geraken, waarbij hij als onafhankelijk opperhoofd der negers zou erkend worden. Toen hij tegen Atta het onderspit moest delven, liet hij, om te voorkomen, dat zijn voorraden en ammunitie in diens handen zouden vallen, deze door twee negers begraven. Om te beletten dat zij het geheim zouden verraden, schoot hij hen daarna dood en pleegde vervolgens zelfmoord.

Demerary. Toen daarna in het laatst van November achtereenvolgens de twee, door de Directie gezonden, schepen en de beide oorlogschepen van de Staten-Generaal aankwamen, kon een algemeene aanval op de opstandelingen op touw gezet worden.

Op 19 December begon deze langs de rivier met vijf schepen en eenige kleinere vaartuigen, terwijl kort te voren een detachement vertrokken was, om van Demerary uit een aanval te doen. Naarmate de hoofdmacht op de rivier voorttrok, namen de meeste negers de vlucht, na eerst de plantage-huizen in brand gestoken te hebben, terwijl anderen zich aanmeldden, om zich te onderwerpen. De hoofdmacht der opstandelingen onder aanvoering van Atta hield echter stand bij den ingang der Wikkie-kreek, een klein rechter-zijriviertje. Hier vielen door eigen zorgeloosheid eenige officieren der voorhoede, die verzuimd hadden, voldoende verkenners vooruit te zenden, in een hinderlaag en sneuvelden allen (o.a. de luitenant Thielen, die reeds zooveel goede diensten verricht had). Zij werden in den avond met krijgseer op een nabijgelegen plantage begraven. Een sergeant had na dit onheil het commando op zich genomen en deze wist na een hevig gevecht de negers uiteen te drijven. De hoofdmacht onder commando van Van Hoogenheim trok daarna verder en bereikte op 28 December de plantage Savonette, de hoogst aan de rivier gelegen vestiging, die eenige dagen te voren door de, over Demerary getrokken troepen na een fel gevecht vermeesterd was. Bij deze gevechten hadden eenige overloopers van het detachement aan de Corantijn aan de zijde der negers medegestreden; eenigen hunner sneuvelden en hun aanvoerder werd op Savonette gevangen genomen.

Toen nu op 1 Januari 1764 de expeditie onder De Salve aankwam, was eigenlijk het voornaamste reeds gedaan; het Hollandsche gezag was weer gevestigd en het voornaamste, wat er nu nog te doen was, was, overal orde en rust te herstellen en de noodige maatregelen te nemen, om een herhaling der ongeregeldheden te voorkomen. In samenwerking met De Salve is Van Hoogenheim daarmede nog eenige maanden bezig geweest. Op verschillende punten werden nog gevechten met de opstandelingen geleverd en gedurende de maanden Januari en Februari kwamen belangrijke aantallen negers zich onderwerpen, of werden gevangen genomen. Een paar der voornaamste aanvoerders, die het verzet hadden opgegeven, boden aan, indien hun de straf werd kwijtgescholden, behulpzaam te zijn bij het opsporen dergenen, die zich nog in de bosschen schuil hielden. Met hun hulp werd na een laatste gevecht op 15 April de hoofdman Atta in de buurt van de

Wikkiekreek gevangen genomen en in het laatst der vorige maand was reeds een andere aanvoerder, Accabré, die Atta vijandig gezind was en zich van hem had afgescheiden met 80 zijner volgelingen niet ver van daar eveneens in onze handen gevallen.

Nu kon een aanvang gemaakt worden met de bestraffing der rebellen. Deze had na korte processen op 16 Maart, 28 April en 10 Juni plaats, terwijl op 15 December nog een laatste groote strafoefening gehouden werd. Een aantal van 128 negers werden bij die gelegenheid met de uiterste wreedheid ter dood gebracht. Van Hoogenheim was uit een oogpunt van menschelijkheid ten zeerste tegen deze wreede terechtstellingen op groote schaal en ook de Directeuren der Societeit verzetten zich er, hoewel vergeefs, tegen wegens de schade, die aan hun belangen werd toegebracht door het ombrengen van zooveel kostbare negers. Maar in Berbice behield de wraakzucht van de leden van het Hof van Politie en Justitie, — voor het grootste gedeelte samengesteld uit planters — de overhand. Wel wist Van Hoogenheim te bewerken, dat 10 trouw gebleven slaven en kort voor zijn vertrek nog 6 andere, als belooning voor door hen bewezen diensten de vrijheid verkregen en, dat op 15 December een Generaal Pardon, na de laatste strafoefening werd afgekondigd.

Toen de opstand onderdrukt was, keerden geleidelijk de uitgezonden schepen uit Berbice terug en nam ook het expeditiecorps de terugreis aan. Het kwam deerlijk geslonken door verliezen in verschillende gevechten en door ziekten in de Republiek aan. Alleen een detachement onder commando van den Majoor Fourgeoud bleef voorloopig nog in Berbice achter [1]).

Tijdens dezen verwoestenden slavenopstand in Berbice ging ook de zendingspost Pilgerhut der Moravische Broedergemeente ten onder. In het voorjaar van 1736 had Graaf Zinzendorf tijdens

[1]) Na terugkeer in het moederland werd het corps niet ontbonden, maar bijeen gehouden als Regiment Mariniers, dat aanvankelijk gedeeltelijk in Terneuzen en gedeeltelijk in Sluis in garnizoen kwam, onder commando van den tot Generaal-Majoor bevorderden vroegeren Kolonel De Salve.

De Majoor Fourgeoud, een Zwitser van afkomst, werd eenige jaren later, inmiddels tot Kolonel bevorderd, als Commandant van een expeditie-corps naar Suriname gezonden. Hier was hij werkzaam van 1773 tot 1777. Volgens den, onder hem dienenden Kapitein J. G. Stedman in diens geschrift „Narrative of a five-years' Expedition against the revolted Bush-negroes" was hij een uitstekend militair, maar geen aantrekkelijk chef. Hij had met den Gouverneur Jan Nepveu in Suriname herhaaldelijk ernstige oneenigheden.

zijn bezoek aan de Republiek te Amsterdam van twee eigenaars van plantages in Berbice het verzoek ontvangen, zendelingen daarheen te zenden. Het waren de gebroeders Van Eys, eigenaars der plantages Groot- en Klein Poelgeest [1]) en Oostermeer. Aan dit verzoek werd gaarne gehoor gegeven en de Gemeente besloot twee zendelingen, Johann Güttner en Ludwig Christoph Dehne naar Berbice af te vaardigen, om den slaven het Evangelie te prediken en hun eenig onderwijs te geven. Zij kwamen in September 1738 in de kolonie aan, maar hadden al spoedig met allerlei moeilijkheden te kampen, die hun arbeid belemmerden. Van verschillende zijden ondervonden zij tegenwerking, gedurende eenigen tijd van het Bestuur, van den predikant en van verschillende slavenhouders. Het Bestuur eischte het afleggen van een eed van trouw, waartegen verschillende zendelingen gemoedsbezwaren hadden en wenschten met een plechtige belofte te kunnen volstaan. Ook de verplichting, in de burgerwacht dienst te doen, die men hun wilde opleggen, gaf tot wrijving aanleiding. De tegenwerking van verschillende directeuren van plantages was verder oorzaak, dat de zending na eenigen tijd het werk onder de negerslaven voor het grootste gedeelte opgaf en zich in Berbice voornamelijk met de bekeering der Indianen bezig hield.

Daartoe vestigde zij zich, nadat eenige zendelingen zelfs uit de kolonie verbannen waren, in November 1740 aan de Wironjekreek, waar langzamerhand een nederzetting van bekeerde Indianen, Pilgerhut, ontstond. Deze bereikte haar bloei-periode onder de leiding van de bekwamen en energieken zendeling Schumann [2])

[1]) Groot- en Klein Poelgeest lagen in de divisie Boven-Berbice, een eind boven de Societeits-plantage Savonette aan de Berbice-rivier. Nog iets hoogerop was de Posthouder bij de Accoway-Indianen gevestigd. De beide plantages waren ongeveer 500 akkers (ruim 20 H.A.) groot en hadden ± 70 slaven.

[2]) Theophilus Salomo Schumann werd 1 Juli 1719 te Grabow in de Pruisische provincie Saksen geboren, als zoon van den daar staanden predikant. Na voorbereidende studiën aan een onderwijsinrichting in Brandenburg bezocht hij de universiteit te Halle, waar hij zich aan theologie en philologie wijdde. Na volbrachte studie was hij als leeraar aan het Paedagogium en daarna aan de school in het klooster te Bergen werkzaam, vanwaar hij zich in 1743 met twee collega's naar Herrnhut begaf, om zich bij de Broedergemeente aan te sluiten. Voor deze verrichtte hij gedurende vijf jaren belangrijke werkzaamheden o.a. te Zeist en fungeerde eenigen tijd als Secretaris van Zinzendorf. In den herfst van het jaar 1747 werd hij als zendeling naar Berbice gezonden, waar hij door zijn persoonlijke eigenschappen weldra geheel de leiding der vestiging Pilgerhut in handen had. Zijn vroegere philologische studiën kwamen hem hier uitstekend te pas; reeds na ruim vier maan-

die in 1748 met zijn vrouw in Berbice aankwam. Bij zijn dood in 1760 telde de nederzetting ongeveer 80 Indianen en waren er 6 zendelingen werkzaam.

Nog geen drie jaren later brak de groote slaven-opstand uit, die aan de vestiging Pilgerhut en aan het werk der Gemeente in Berbice een einde maakte. Kort na het begin der troebelen werd het den zendelingen duidelijk, dat ook zij in een zeer gevaarlijke positie verkeerden. De negers toch waren den Indianen zeer vijandig gezind, wat ook in Suriname reeds eenigen tijd te voren gebleken was. Daar hadden nl. heidensche Boschnegers op 21 Januari 1761 een aanval op het zendings-station Saron aan de Saramacca gedaan, de kostgronden der daar wonende Indianen verwoest en de huizen verbrand. De daar aanwezige zendelingen konden het leven slechts redden door naar de Para te vluchten. Twee Indianen werden bij die gelegenheid gedood, 4 vrouwen en 4 kinderen gevankelijk weggevoerd en 10 anderen gekwetst.

Een soortgelijke aanval had nu in Berbice op de vestiging Pilgerhut plaats. De geheele nederzetting ging in vlammen op en de zendelingen vluchtten met hun vrouwen door de bosschen naar Demerary, vanwaar de meesten hunner later naar Europa terugkeerden. Van hun bezittingen hadden zij zoo goed als niets kunnen redden en, wat vooral te betreuren was, een groot gedeelte van de manuscripten van Schumann ging op de vlucht verloren. Ook de zendingspost Ephraim aan den Surinaamschen oever van de Corantijn werd door de opstandelingen verwoest, niettegenstaande in de nabijheid een militaire post gevestigd was.

(Wordt vervolgd).

---

den was hij in staat een preek voor de Arowakken in hun taal te houden. Tijdens zijn werkzaamheid in Berbice stelde hij o.a. een woordenlijst en een grammatica van de Arowaksche taal samen en vertaalde daarin verschillende gedeelten van den Bijbel. Verder werkte hij mede aan de voorbereiding van de stichting der zendings-stations Saron aan de Saramacca en Ephraim aan de Corantijn in Suriname.

Tijdens zijn reis daarheen overleed te Pilgerhut op 20 Augustus 1757 zijn vrouw, Anna Maria Sonntag (geboren in Bohemen en vandaar wegens geloofsvervolging naar Herrnhut uitgeweken), die hem twee dochtertjes naliet. Het volgende jaar ging hij met zijn kinderen naar Europa en trad tijdens zijn verlof voor de tweede maal in het huwelijk met Anna Catharina Leder te Zeist.

Zijn terugkomst in Berbice viel juist in den tijd van de daar heerschende epidemie, die ook in Pilgerhut veel slachtoffers geëischt had. De terugkomst van Schumann gaf den daar achtergebleven collega's nieuwen moed en nog bijna drie jaar was hij daar werkzaam. Hij overleed 6 October 1760 enkele maanden na den dood van Zinzendorf.

O. L. HELFRICH

1860 6 OCTOBER 1940

DOOR

B. DE GAAY FORTMAN

Bij Koninklijk besluit van 8 Februari 1919 werd Oscar Louis Helfrich benoemd tot gouverneur van Curaçao. Een geheel onbekend man in de West. Het Koninklijk besluit gaf geen andere aanduiding van den persoon dan als gepensionneerd Oost-Indisch hoofdambtenaar, laatstelijk resident van Benkoelen. Spoedig bleek, dat de heer Helfrich een zeer eervollen staat van dienst kon overleggen, en om karakter en bekwaamheid geroemd werd door hen, die hem in Nederlandsch-Indischen staatsdienst hadden zien werken. De verwachting, die deze roep van hem deed uitgaan, heeft hij ginds niet beschaamd, ondanks den korten tijd van zijn bestuur, waarin hij zijn deel ook van moeilijkheden gehad heeft, en waaraan verschil van meening met den minister van Koloniën ontijdig een einde maakte.

In de laatste jaren is de heer Helfrich op Curaçao weer meer genoemd. Men heeft na twintig jaar door hem ontworpen denkbeelden — zij het in gewijzigden vorm — ter hand genomen, en het „Gouverneur Helfrichdorp", ten vorigen jare verrezen, is aldus genoemd als hulde aan den man, die in een moeilijken tijd van helder inzicht in de behoeften en nooden van land en volk blijk gaf, die zijn taak met groote liefde en strikte rechtvaardigheid vervulde, en het zeer betreurd heeft, dat hij die wegens gebrek aan medewerking in het moederland moest opgeven. Na zijn aftreden heeft de oud-gouverneur zijn belangstelling voor Curaçao behouden, al ging hij zich aanstond weer verdiepen in zijn Oost-Indische studiën, en trad hij openlijk slechts op in het hoofdbestuur van het Algemeen Nederlandsch Verbond als afgevaardigde van de groep Nederlandsche Antillen. Binnenskamers toch overlegde hij vele jaren lang met de weinigen, die hier te lande in woord en geschrift de Curaçaosche belangen bepleitten,

gaf hij raad aan hen, die zich naar Curaçao begaven en vooraf tot hem zich wendden, ontving hij de van ginds gekomenen, die den „gouverneur" nog eens de hand wilden drukken, en hield mede door briefwisseling zijn kennis bij van de Curaçaosche vraagstukken. Die belangstelling is nog niet verflauwd.

Nu straks de heer Helfrich tachtig jaar wordt, een leeftijd, waarop men gaarne in het verleden pleegt te verwijlen, is er reden als uiting van dankbaarheid zijn persoon en werk in de West ook bij anderen naar voren te brengen. Een korte schets hiervan moge volgen.

1919 is ruim twintig jaar geleden, en het Curaçao van toen was heel anders dan dat van nu. De „petroleum" had een jaar geleden, den tweeden Paaschdag 1918, voor het eerst de vuren aangemaakt, maar de belofte, die dit inhield, werd meer gehoopt dan geloofd. De emigratie naar Cuba bijvoorbeeld nam in 1919 nog onrustbarende afmetingen aan.

Ondanks wat persoonlijke oorlogswinst hier en daar leefde Curaçao reeds lang in diepe economische en financieele inzinking; de tekorten, die het moederland bijpaste, waren allengs van eenige tonnen gouds het millioen genaderd. De bestuurstaak was geleidelijk teruggevallen op een weinig-initiatief-vragend boedelbeheer met hier en daar nog een proefneming tot verbetering, die telkens weer tot meeningsverschil tusschen gouverneur en Kolonialen raad aanleiding gaf. Het was een slappe boel in meer dan één opzicht. De toekomst van Curaçao leek een onoplosbaar raadsel.

Niet onvoorbereid kwam de heer Helfrich in Curaçao. Een klein kamertje op het departement van Koloniën was hem als studievertrek beschikbaar gesteld — dagelijks bijna kon men hem er treffen — en een der vergaderkamers stond voor samenspreking met belanghebbenden en belangstellenden den aanstaanden gouverneur ten dienste. Daar is gewoekerd met den tijd, zoodat vier maanden later de gouverneur Helfrich, theoretisch goed onderlegd ten aanzien van de vraagstukken van heden en toekomst, geheel op de hoogte ook van hetgeen in het verleden beproefd en meestal mislukt was, het bestuur aanvaardde.

In zijn rede bij die gelegenheid heeft de gouverneur een geluid doen hooren, dat weerklank moet gevonden hebben bij den Kolonialen raad, toen hij sprak van de noodzakelijkheid van een vooruitziende en voorzichtige finantieele politiek met als einddoel de geldelijke onafhankelijkheid der kolonie, alleen — al die stem-

men, in de loop der jaren daar gehoord met hetzelfde geluid, beschouwden die geldelijke onafhankelijkheid niet als doel maar als middel, nl. om te komen tot grootere staatkundige onafhankelijkheid, tot meer baas zijn in eigen huis. Dat voorshands grootere uitgaven zouden gevorderd worden, en versterking der middelen noodzakelijk was, zeide de nieuwe gouverneur ronduit. Bepaalde plannen werden nog niet aangekondigd.

Inderdaad was de verhouding kolonie-moederland niet zoo best. Een der klachten was, dat men steeds meer van het Plein uit bestuurd werd, en vlak vóór de komst van den heer Helfrich had de Koloniale raad in een motie zijn misnoegen geuit over de wijze, waarop hij met zijn besluiten en voordrachten opzij geschoven werd. Ontstemming heerschte over de benoeming en bezoldiging van uitgekomen Nederlanders voor betrekkingen, die men voor landszonen geschikt achtte, en ook de persoonlijke verhouding tusschen Curaçaoenaars en uit Nederland gekomenen liet te wenschen over.

Ongeveer gelijktijdig met den gouverneur kwamen een nieuwe administrateur van financiën en de eerste gezaghebber der gezamenlijke bovenwindsche eilanden. Onder de moeilijkheden, die zich gedurende het bewind van gouverneur Helfrich voordeden, moet genoemd de los-van-Curaçao-beweging op die eilanden, die een rechtstreeksch verband tusschen de bovenwindsche eilanden en het moederland bepleitte. Nog hetzelfde jaar ging de gouverneur daarheen om de toestanden uit eigen aanschouwing te leeren kennen. Althans op St. Eustatius en Saba beheerschte hij de stemming volkomen. Op St. Martin bleef men namokken, ondanks het feit, dat één der grieven, de gebrekkige rechtspraak, juist weggenomen werd. Eerst met het ontslag van den pas gekomen gezaghebber, door den gouverneur verleend, nam de beweging een einde.

De nieuwe rechtsbedeeling, waartoe wegneming der bovenwindsche grief behoorde, was niet gouverneur Helfrichs werk. Onder zijn voorganger was deze voorbereid. De nieuwe Openbare leeszaal en boekerij op Curaçao kwam tot stand kort na de ambtsaanvaarding van den gouverneur.

Zijn eerste zorg besteedde deze aan landbouw en onderwijs. Wat dit laatste betreft sprak de gouverneur duidelijk uit, dat hij — waarschijnlijk om geldelijke redenen — voor Curaçao geen voorstander was van de onderwijsgelijkstelling, in het moederland eenige jaren tevoren aanvaard. De gelden, die hij aanvroeg, hadden dan ook geen ander doel dan de verhooging van het peil van

het bijzonder onderwijs. Door wijziging van het regeeringsreglement in het Moederland is toen het beginsel der gelijkstelling aangenomen en geleidelijk, uiteindelijk geruimen tijd na het heengaan van gouverneur Helfrich, tot stand gekomen.

Over den landbouw straks. De gouverneur hield de voorbereiding van deze plannen in eigen hand. Andere vraagstukken maakte hij commissoriaal, zoo de bezoldiging der ambtenaren, de stijving van 's lands kas en vermindering van den steun van het moederland; aan den Kolonialen raad werd verzocht de vraagstukken van verkiezing der raadsleden en de binnenlandsche financieele decentralisatie in zoo ruim mogelijken zin in studie te nemen. Het vraagstuk van de reorganisatie der politie, een lijdensweg van vele jaren, was in een nieuw stadium gekomen. Al heeft de heer Helfrich veel van dit alles niet tot een einde mogen brengen, ook daarvan is het zijn verdienste, dat hij deze vraagstukken heeft gezien en er vorm aan gegeven heeft. Onder hetgeen hij wel tot stand bracht moet genoemd de instelling van een mijnbouwkundigen dienst.

Over den landbouw, waartoe ook behoort de zoutontginning, een onderdeel vooral van het geheel der bovenwindsche vraagstukken, aan de zorg van den ir. Langemeyer, voor onze lezers geen onbekende, toevertrouwd, werd door den gouverneur breed overleg gepleegd binnenskamers met de belanghebbenden zoowel in het zoogenaamde grootlandbouwbedrijf als in het kleinbedrijf. Ongeveer een jaar na zijn ambtsaanvaarding, in Juni 1920, werd de „wenschelijkheidsbegrooting", die des gouverneurs welvaartsmaatregelen bevatte, bij den Kolonialen raad ingediend. De gouverneur sprak het daarbij uitdrukkelijk uit, dat naar zijn meening deze maatregelen alleen in staat zouden zijn in den economischen toestand der kolonie verbetering te brengen. Ruim zes ton werd aangevraagd, voor het Curaçao van toen een zeer groot bedrag. Het zwaartepunt lag in de aanvrage van ƒ 291.000.–, als eerste termijn van een bedrag van ƒ 573.000.–, ten bate van landbouw, veeteelt en zoutbedrijf. Voor eigenlijken landbouw bieden de benedenwindsche eilanden geen uitkomst door den karigen regenval, meende de gouverneur, maar „zeer goed uitvoerbaar" achtte hij de teelt van voedergewassen in die gedeelten dezer eilanden, waar over grondwater in voldoende hoeveelheid te beschikken viel. Feitelijk was men al bezig het oude landbouwstelsel te verlaten. Was vroeger de verbouw van kleine maïs de spil, waarom de voedselvoorziening van mensch en dier draaide, de oppervlakte, met sorghum beplant, werd steeds

kleiner, ook door het gebrek aan de goedkoope werkkrachten, daarvoor noodig. Het nieuw aanbevolen stelsel komt hierop neer: den landbouw loslaten en zich met alle krachten toeleggen op de veeteelt, het houden van een veestapel, die de bevolking van de voornaamste voortbrengselen der veehouderij, vooral melk maar ook vleesch, voorziet. Voor het vee moeten ook de voedergewassen worden aangekweekt, maar daarvoor zal vermindering van de veestapel noodig zijn, omdat anders niet voldoende voer kan geteeld worden, en verbetering van het veeras zal de melkproductie kunnen helpen opvoeren. Dit geldt van het grootlandbouwbedrijf, dat de gouverneur met voorschotten wilde steunen, mede omdat het de vraag naar landarbeiders zou doen toenemen en de band tusschen werkgever en werknemer verstevigen, wat van belang kon zijn, als straks de geëmigreerden mochten terugkomen.

Daarnaast werd gedacht aan steun voor den kleinen landbouwer, die van ooft- en groententeelt zijn werk maakt, met aanleg van woonterreinen in de buurt van de stad en van weidegronden voor kleinvee.

De Koloniale raad ontving deze voorstellen niet ongunstig, maar verwierp ten slotte een post van ƒ 50.000.–, aangevraagd voor een schoener ten dienste van het zoutbedrijf op St. Martin.

Eenige maanden later kwam het bericht, dat de regeering afwijzend zou staan tegenover deze plannen. Zoo erg was het wel niet, maar niet onduidelijk werd het in Den Haag uitgesproken, dat men vond, dat de gouverneur wat te hard van stapel liep. De gevraagde gelden werden voorloopig tot op minder dan de helft teruggebracht op de nieuwe begrooting voor 1921.

Er is van deze plannen verder niets gekomen. Geleidelijk is de „petroleum" de factor geworden, die het economische leven in Curaçao is gaan beheerschen. Landbouw en veeteelt zijn beide naar den achtergrond gedrongen. Tot men zich daadwerkelijk ervan rekenschap is gaan geven, dat rekening moet gehouden worden met het ophouden van het vloeien van deze bron. Gouverneur Wouters heeft dit vraagstuk met meer ernst dan zijn voorgangers ter hand genomen. Het gouvernement kocht einde 1937 een plantage aan, om daar een woondorp te stichten, waar de landbouw beoefend zal worden onder leiding van een landbouwkundige en een bedrijfsleider, in de hoop, dat zoo blijken zal, dat bij juiste grondbewerking ook in den landbouw op Curaçao een goed stuk brood te verdienen is. Hier is dan verleden jaar het reeds genoemde Helfrichdorp verrezen, waarvan men zeggen

kan, dat het iets bevat van de plannen van zijn naamgever. Niet allen hebben goede hoop op het welslagen van dit pogen.

Den 26sten Maart 1921 deelde gouverneur Helfrich aan den Kolonialen raad mee, dat hij aan H.M. de Koningin ontslag had aangevraagd. Zelf sprak hij van „bijzondere omstandigheden", die hem daartoe gebracht hadden; de minister sprak van redenen vooral van gezondheid; meeningsverschil met den minister van Koloniën over de plannen van den gouverneur en het tempo der uitvoering daarvan is als voldoende „bijzondere omstandigheden" aan te nemen.

Nog twee dingen uit de laatste maanden van dit bewind moeten worden vermeld. Het eerste is de betooging, die in een vermeende onjuiste toepassing der belastingwetgeving haar aanleiding vond. Voor een partij kiezen tegen den persoon van den gouverneur was niet de minste aanleiding. De heer Helfrich heeft dit hoog opgenomen, en het is, naar ik meen, voor hem aanleiding geweest, bij zijn vertrek van geen huldeblijk van de bevolking te willen weten. Het afscheid was overigens niet onhartelijk. De ambtenaren schonken hem een studeerkamerameublement.

De kroon op het werk van den gouverneur was zijn bezoek aan Venezuela ter bevestiging van de herstelde diplomatieke betrekkingen. Een grootsch verblijf van twee weken op de kust in April 1921, waarvan in de tijdschriften van Venezuela talrijke afbeeldingen verschenen, moet voor den heer Helfrich persoonlijk een aangename genoegdoening geweest zijn.

Ik zou aan de piëteit te kort doen, indien ik niet vermeldde, dat gouverneur Helfrich een half jaar na zijn aankomst in Curaçao zijn gade heeft moeten verliezen. In de vereeniging „Huisvlijt" leeft tot op dezen dag voort de herinnering aan mevrouw Helfrich, die in haar steun, bij de oprichting verleend, blijk gaf van haar hart voor de bevolking van Curaçao.

PRIMITIEF COMMUNISME

DOOR

L. JUNKER

In het najaar van 1913 maakte ik voor het eerst kennis met het gebied, dat de Boschnegers aan de Boven Suriname bewonen. De met ontelbare eilanden en rotsen bezaaide stroom met zijn honderden kanalen, zijn enorme breedte — bij de groote watervallen liggen de uiterste oevers soms meer dan twee kilometer uiteen — maakte bij deze eerste kennismaking een diepen indruk op mij. De waterstand was uitermate laag; dikwijls moest door ondiepe geulen langs de oevers worden gevaren, terwijl de rivier over haar volle breedte met in de zon blakerende zandbanken was bedekt, waaroverheen de weg te voet door de rivier moest worden afgelegd. Bijzonder lastig, soms zelfs gevaarlijk, waren de rotspartijen, welke gedurende den regentijd meters diep onder de oppervlakte van den stroom liggen, gedurende den drogen tijd echter kleine watervallen, soelas, vormen. Dikwijls scheen het, dat de rivier door geweldige muren afgesloten werd; dichterbij gekomen werd dan een zijwaartsche uitmonding ontdekt, en langs kanalen, die aaneenschakelingen van soelas waren, werd de rotsmuur omgetrokken. Bij een drietal dezer versperringen, die gedurende den regentijd geduchte watervallen vormen, was het onmogelijk eromheen te trekken. Hier moest de boot worden uitgeladen, de lading over den drogen val heen getransporteerd en daarna de boot met touwen naar boven getrokken worden.

Het is begrijpelijk, dat deze geweldige natuurmonumenten op de verbeeldingskracht der Boschnegers hebben gewerkt, en vele dezer als het scheppingswerk van godheden worden beschouwd. Dit is in het bijzonder het geval met een soela in het gebied der groote vallen van de Suriname rivier, den Mammadam of Sisabo. Het laatste is de naam van den geest, die dezen val bewoont. Geen Boschneger, die van eene verre reis naar zijn dorp

terugkeert, zal vergeten zijn dankoffer, dat bijna uitsluitend uit dranken bestaat, in het altijd wel onderhouden tempeltje te brengen. Eens keerde ik van de bovenrivier terug en bevond, dat vermoedelijk uit Cayenne terug gekeerde Boschnegers eene flesch fransche cognac geofferd hadden. Ik nam de flesch van de offerplaats weg en vertelde aan de mij geleidende zwartjes, dat ik deze van Sisabo gekregen had. Terwijl zij de lading over den val transporteerden, hadden zij me hardop bij den tempel hooren spreken, en zij geloofden blijkbaar, dat ik de waarheid had gesproken, temeer omdat ik de negers vertelde, dat ik met den god overeengekomen was, dat ik als tegenprestatie op de volgende reis voor hem eene flesch rhum zou medebrengen. De vriendschap met Sisabo is me later bij de uitvoering van de ontvangen opdrachten van groot nut geweest. Wanneer de eene of andere Boschneger aan mij een geheim verklapt had, reisde ik naar den Mammadam, had een onderhoud met den god, en kwam dan volgens de negers alles te weten. Het spreekt van zelf, dat ik nooit vergat hem door een offer, soms voor het oog van het volk een flesch water, mededeelzaam te stemmen.

Gedurende mijn eerste, kortstondig, verblijf op de Mammadam mocht ik een aardig staaltje van durf en kunnen der Boschnegers op de vallen aanschouwen. Zooals wel bekend is, is de houtaankap een der voornaamste werkzaamheden van dit volk. Zij vervoeren de gekapte blokken met vlotten, waarbij meestal licht rond hout als drijver dienst doet. Wanneer de waterstand zeer laag is, kan het vervoer in de zijkanalen van de groote versperringen niet plaats hebben en moeten de vlotten over de vallen geleid worden. Daartoe worden de vlotten los gemaakt, en moet blok voor blok over het rotsgevaarte vervoerd worden. Op den Mammadam liep toen nog een geringe stroom, waarvan de negers haastig gebruik maakten. Het bovenplateau van den val was in talrijke kanaaltjes verdeeld, ondiepe geulen, waarin het weinige water tusschen rotsen en over klippen sterk stroomde. In een van de kanalen kwam hobbelend en stootend een groot houtblok aandrijven. Er stonden twee negers op, een voor- en een achterop. Met lange stokken stuurden zij het blok naar den bovenkant van de rots, waar wegens het nagenoeg loodrechte verval een diepte van ruim tien meters gaapte. Toen het voorste gedeelte van het hout reeds bijna boven den afgrond zweefde, sprong de voorste neger behendig op de droge rots, terwijl de achterste bestuurder nog op het blok bleef staan. Eerst toen deze tot de plaats van overwippen genaderd was, sprong ook de tweede neger op den

wal. De geheele scene speelde zich natuurlijk binnen korteren tijd af, dan noodig is om dit te beschrijven.

Het eindpunt van mijn tocht te water lag ergens stroomafwaarts van de samenvloeiïng van Gran- en Pikienrio, welke beide rivieren de Surinamerivier vormen. Van een geschikt punt uit zou de overlandtocht in de richting van de Van-Asch-van-Wijckketen plaats hebben. Des namiddags van den zesden dag der rivierreis kwamen wij voor de landingsplaats van een Boschnegerdorp. Op den hoogen oever stond een geheel in het wit gekleede neger, die ons toewuifde. Omdat ik voor het vallen van den avond nog den voorpost der zending van de Moravische Broedergemeente wilde bereiken, werd niet gestopt; ik wuifde slechts van de stroomversnelling terug. Mijn stuurman vertelde, dat de neger Paulus heette. Hij behoorde tot den onderstam der Dominienegers en droeg den stamnaam van Anaké. Vele jaren geleden werd hij door een zendeling gedoopt. Omdat echter de geest van Christus over hem vaardig werd, verliet hij de Kerk der zending en stichtte hij een eigen Kerk. Daarom droeg hij ook altijd een gewaad, zooals de Meester het gedragen heeft, toen hij op de aarde vertoefde. Paulus had het door hem gestichte dorp Foetoe na a Kaba genoemd. Deze benaming moet vertaald worden: hier heeft het zwerven een einde.

De mededeelingen van den bootgeleider, een Christen, hadden mij nieuwsgierig gemaakt en ik besloot dan ook op de terugreis Foetoe na a Kaba aan te doen.

Het bezoek heeft vroeger plaats gevonden, dan ik mij voorgesteld had. Een arbeider, die tegen de waarschuwing in water uit een poel gedronken en hierdoor dysenterie opgeloopen had, moest, daar hij in het bosch zeer verzwakte, naar den waterkant, naar den zendingspost Botopassi getransporteerd worden. Toen ik aldaar aankwam, was toevallig een neger van Foetoe na a kaba overgekomen. Hij vertelde mij, dat Paulus alle ziekten kon genezen en omdat ik bij ondervinding wist, dat vele oude negers heel wat ervaring in de behandeling van zieken bezaten, besloot ik den zieken arbeider naar het dorp van den priester-dokter over te brengen. Daar de hulpzendeling met verlof naar Paramaribo was vertrokken, scheen mij dit de beste oplossing. Paulus ontving ons vriendelijk en verleende mij onderdak. De zieke werd onmiddellijk in behandeling genomen, en ik kon den volgenden dag met een paar in het dorp gehuurde jonge negers weder naar het bosch vertrekken.

Nadat het onderzoek in het oerwoud naar de aanwezigheid van

bolletrieboomen, die een minderwaardige balata leveren, was geëindigd, keerde ik naar het dorp van Paulus terug en vertoefde aldaar eenige dagen. Vermeld moet worden, dat de zieke arbeider intusschen geheel hersteld was. Gedurende dit oponthoud leerde ik de religieuze en sociale denkwijze van Paulus kennen. Veel bleef mij echter onbegrijpelijk, omdat ik destijds de taal van de aan de Boven Suriname wonende Boschnegers, het Saramaccaansch, nagenoeg niet verstond. Paulus sprak het Negerengelsch, de lingua franca van Suriname, eveneens gebrekkig. Op mijn latere, veelvuldige reizen in het stroomgebied van den Suriname en van den Tapanahony ben ik dikwijls de gast van den apostel geweest en bij deze gelegenheden ben ik tot een beter begrip van het werk van den apostel gekomen.

In de eerste plaats kwam ik te weten, hoe Paulus aan zijn godsdienstig inzicht gekomen was. Directe aanleiding om een onderzoek daarnaar in te stellen is voor mij het feit geweest, dat ik hem eens in een geestvervoering heb aangetroffen. Gedurende dezen toestand raakte hij zeer opgewonden, herkende mij in het geheel niet en sprak wartaal. Van zijn zoon vernam ik, dat de geest van Christus over hem vaardig was geworden en dat zijn vader gedurende de trance alle talen der aarde sprak. Deze mededeeling herinnerde mij aan een kort tevoren beleefde gebeurtenis. Op een der dorpen werd het offerfeest van den god van den ouderstam gevierd. Wel twintig personen waren bij deze gelegenheid door geesten bezeten. Over een der vrouwen was, zooals het dorpshoofd mij vertelde, de geest der blanken vaardig geworden. Ik uitte den wensch met de vrouw kennis te maken en deze werd voor me geleid. Uitgedost in een blijkbaar te Paramaribo gekochte japon en een moderne hoed, kwam zij op me af en plotseling klonk het „dag mijnheer" uit haar mond. Ik stond een oogenblik paf en vroeg haar daarna in het Nederlandsch, hoe zij het maakte. Er kwam geen antwoord, de vrouw staarde me slechts wezenloos aan, en ik begreep, dat de twee gesproken woorden het eenigste van den woordenschat der blanken was, dat de geest bezat.

Met Paulus beleefde ik echter iets anders, iets dat me tot nadenken dwong. Eens bleef ik een Zondag over te Foetoe na a Kaba De voorganger der gemeente noodigde mij uit tot bijwoning van de godsdienstoefening. De bewoners van het dorp hadden op de aanwijzingen van Paulus een heel aardig kerkje gebouwd, dat met zinken platen was gedekt. Op den zindelijken planken vloer stonden banken en een tafel met twee stoelen. Op de met een wit

laken bedekte tafel lag een, zooals ik later ben te weten gekomen, in het Negerengelsch gedrukte bijbel.

Paulus noodigde me uit op den stoel naast hem plaats te nemen. Hij sloeg den bijbel open; met een oogopslag kon ik zien dat deze onderste boven lag. Niettemin las hij een tekst voor in het Negerengelsch en doorspekt met Saramaccaansche woorden. Daarop volgde een preek, die wel anderhalf uur duurde. Hij had het over de booze invloeden, de duivelen, die den mensch van den goeden weg afleiden. Na afloop van den dienst vroeg ik Paulus om den bijbel, om, zooals ik zeide, op den Zondag nog wat daarin te lezen. Ik vond den door Paulus gekozen tekst, Mattheus 4, en moest tot mijn groote verbazing vaststellen, dat hij dezen bijna woordelijk weergegeven had. Het is altijd een raadsel voor mij gebleven hoe de man die lezen noch schrijven kan, en zoo goed als geen Negerengelsch sprak, uit het boek, waarin de letters op haar hoofd stonden, den tekst kon voorlezen.

Uit latere gesprekken met Paulus kwam ik te weten, dat hij reeds in zijn jeugd onder den invloed van geesten gestaan had, maar dat dezen geen macht meer over hem gehad hebben, nadat Christus van hem bezit had genomen. Christus had hem ook opgedragen altijd een lang wit kleed te dragen. Nadat hij tot het inzicht gekomen was, dat het Christendom, hetwelk de zending preekte, zijn stamgenooten niet verbeterde, heeft hij zijn eigen Kerk gesticht. Polygamie achtte Paulus geen zonde; integendeel — hij beweerde, dat door het verbod daarvan de menschen tot zondaars gemaakt werden. Hij zelf bezat twee vrouwen.

In de oogen van zijn volgelingen is Paulus een heilige. De vodden van zijn afgedragen kleeren worden als reliquieën bewaard. In het magazijn, waarover wij het straks zullen hebben, worden deze in een kist zorgvuldig bewaard. Onbewust heb ik eens een groote opschudding in het dorp teweeggebracht door een van de lappen voor het reinigen van mijn geweer te gebruiken. Een in de buurt zijnde vrouw zag het, gilde het uit, en in een ommezien had ik een opgewonden menigte om me heen. Paulus snelde toe, en nadat hij van mij vernomen had wat er aan de hand was, sprak hij de opgewonden discipelen toe, legde uit, dat ik niet met opzet had gezondigd, de heiligschennis had onbewust plaats gehad, een booze geest had mij daartoe aangezet. De woorden van den apostel werkten als olie op een woelige zee, met een paar bladen tabak en een paar scheppen suiker werd de vrede volkomen hersteld. Paulus nam echter de vuile lappen met zich mede om ze te verbranden.

Merkwaardiger dan de godsdienstige is de sociale opvatting van Paulus, op de absolute ontkenning van het eigendomsrecht gebaseerd. Terwijl zijn godsdienstige beginselen op een soort van opleiding, de voorbereiding tot den doop, berustten, en hij door de godsdienstoefeningen der zendelingen bij te wonen in de gelegenheid geweest is voorbeelden in zich op te nemen, ontbrak hem in het primitieve milieu, waarin hij leefde, op sociaal gebied iedere aansporing of voorlichting. Integendeel, de hem omringende wereld kenmerkt zich door een brutaal egoïsme, dat het geheele leven beheerscht. In het bijzonder uit zich de zelfzucht in de familieverhoudingen. De familie, de bere, welke het individu volkomen in zich opneemt, heeft niets uit te staan met het begrip gezin. Tot de bere behooren alle individuen, die in de vrouwelijke lijn een gemeenschappelijke stammoeder hebben. Een vader heeft geen rechten op zijn kinderen; deze zijn eigendom van de bere; de oudste broer van de moeder of een oudoom treedt als voogd op. Tegen de aanrandingen van het eigendom der familie treden haar leden te zamen op. Het bestek van dit artikel gedoogt niet dieper op het wezen van deze instelling, die voor de geheele wereld der Boschnegers een fundamenteele wet vormt, in te gaan. Hetgeen hierover daaromtrent vermeld werd, dient slechts om den lezer in de gelegenheid te stellen zich omtrent de moeielijkheden, die Paulus moest overwinnen, een begrip te vormen. Hij preekte immers, dat niemand, ook de bere niet, eigendommen mocht hebben, dat alles gemeenschappelijk bezit is. Persoonlijk bezit is de oorzaak van alle kwaad in de wereld, was de grondstelling van zijn leer.

Geheel overeenkomstig deze stelling heeft Paulus zijn gemeenschap ingericht. Alle inkomsten worden door gemeenschappelijken arbeid verkregen. Gezamenlijk toog men naar het bosch om kostgronden aan te leggen en hout te kappen. Destijds legden zich de bewoners van Foetoe na a Kaba in het bijzonder toe op het vervaardigen van houtsnijwerken, die te Paramaribo werden verkocht. De opbrengst daarvan, zoowel als die van het gekapte hout en van de vervaardigde Corjalen, werd voor den inkoop van petroleum, zout, munitie en kleeding besteed. Alle ingekochte artikelen werden in het magazijn, een houten, met zinken platen gedekt gebouw, waarin ik gedurende mijn oponthoud op het dorp logeerde, opgeslagen. Hierheen werd ook het door de vrouwen gebakken cassavebrood gebracht. De vrouwen namen het voor haar huishoudingen benoodigde weg, en slechts kleeding en gereedschappen werden door Paulus uitgereikt. Op

het dorp werd een omheinde plaats aangetroffen, waarin de in het bosch gevangen schildpadden werden gehouden. Het geschoten wild en de gevangen visch werd gelijk verdeeld en nooit zouden de jagers vergeten ook mij en de arbeiders hun aandeel te brengen.

In het dorp waren vruchtboomen geplant, waaronder sinaasappelen de voornaamste plaats innamen. Ook had Paulus, door wegkappen van het overige bosch en het staan laten van de Awarra- en Maripapalmen, een palmbosch aangelegd, waar de vruchten, die voor de bereiding van olie dienen, door de vrouwen gemakkelijk ingezameld konden worden.

Paulus behoorde tot een onderstam der Saramaccaners, wier voorouders de slaven van den rabbi der Jodensavannas waren. In de overleveringen van dezen clan, de Domininegers, is sprake van een blanke, die in hun hoofddorp Pikien Slee gewoond zou hebben. Nadat men hem eerst goed behandeld had, joeg men hem later het oerwoud in. Daar is hij om het leven gekomen, en zijn jorka, geest, Koenoe, dat is bloedwreker, is die van den onderstam geworden. Paulus is de drager van den vloek geweest. Er wordt n.m. geloofd, dat ieder Koenoe voor het uitvoeren van zijn wraakgier bezit van een mensch neemt, en dat deze krachtens den vloek, die ten eeuwigen dage blijft bestaan, handelt. Ik heb meer dan eens getracht van Paulus meer te weten te komen, maar hij ontweek dit steeds, wilde nooit over zijn betrekking tot den geest der heidenen spreken. Zoodoende is het mij ook niet gelukt eenig verband tusschen den Koenoedrager Paulus en den later bekeerden Paulus te leggen.

De leer van Paulus heeft geen verbreiding onder de overige Saramaccaners gevonden. Zooals zich de leden van dezen stam, die nagenoeg 12000 zielen telt, steeds tegen hun bekeering tot Christenen hebben verzet, hebben zij ook de leer van Paulus geweerd.

Hilversum, April 1940.

DE OPLOSSING VAN HET EEDSVRAAGSTUK IN SURINAME

DOOR

PH. A. SAMSON

Eenige jaren geleden is er een en ander over te doen geweest in en buiten de Staten-generaal, dat zij, die in Suriname en Curaçao niet tot een der „erkende kerkgenootschappen" behoorden, niet toegelaten werden tot de eedsaflegging o.a. als getuigen in burgerlijke en strafzaken. Men zie hierover De West-Indische Gids 1936/37 blz. 113 en 114, 385, 1937/38 blz. 138 en 1938 blz. 235, waar, behalve op de eerst aangehaalde plaats, alleen over Curaçao gesproken wordt, terwijl de zaak begonnen was om de Hindoes en Javanen in Suriname.

Hier moge een kort overzicht volgen van de ontwikkeling van dit vraagstuk in Suriname.

Met ingang van 1 April 1939 trad hier in werking de landsverordening van 2 Augustus 1937 houdende vaststelling van een algemeene eedsregeling in Suriname.

Reeds lang tevoren was er in de Staten op gewezen, dat de wijze waarop de eedsaflegging hier was geregeld, onbevredigend was. Volgens het Wetboek van Strafvordering deed een getuige naar de wijze zijner godsdienstige gezindheid den eed of de belofte van de geheele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen, terwijl zij, die niet tot een erkende godsdienstige gezindheid behoorden, alleen de belofte aflegden, nadat hun was voorgehouden, dat op het geven van een valsche getuigenis voor den rechter straf is gesteld. De woorden „naar de wijze zijner godsdienstige gezindheid" en „erkende godsdienstige gezindheid" hebben in den loop der jaren veel strijd veroorzaakt, al kon men zich ten aanzien van het eerste begrip richten naar een arrest van den Hoogen Raad der Nederlanden van 23 Mei 1910.

Het feit, dat groote bevolkingsgroepen als Britsch-Indiers en Javanen niet op de wijze, aan hun godsdienst ontleend, den eed

mochten afleggen, maar moesten volstaan met een hun nietszeggende belofte onder bedreiging met straf, wekte meermalen ontstemming, en het lid der Staten Biswamitre gaf in de vergadering van 2 Mei 1934 uiting aan de op dit punt bestaande ontevredenheid [1]). Ook bij de behandeling van de herziening van het Regeeringsreglement voor Suriname vond dit vraagstuk bespreking (D. W.I. G. 1936/7, blz. 113 en 114, zie boven).

Als gevolg hiervan diende het Bestuur in April 1937 een ontwerp-landsverordening in ter regeling van het afleggen van eeden. Bij die verordening is het onderscheid tusschen erkende en niet erkende genootschappen vervallen en als algemeen principe vastgesteld, dat *de eed* wordt afgelegd onder het opsteken van de twee voorste vingers van de rechterhand door het uitspreken van de woorden „Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig", de *belofte* door het uitspreken van de woorden „dat beloof ik" en de *bevestiging* door het uitspreken der woorden „dat verklaar ik", dan wel de woorden, die in de door hem gebezigde taal daarmede onderscheidenlijk overeenkomen, tenzij degene, die den eed, belofte of verklaring doet, aan zijn godsdienstige gezindheid de plicht ontleent den eed, belofte of bevestiging op andere wijze te doen (Art. 1 G.B. 1937 No. 79).

Daar er voor den Surinaamschen rechter personen uit de verschillende bevolkingsgroepen verschijnen, die naar gelang van hun godsdienst elk op de hun eigen wijze hun verklaringen moeten beëedigen, is het begrijpelijk, dat er een studie moest worden gemaakt van de manier, waarop die eeden rechtsgeldig moeten worden afgelegd. Inlichtingen werden gevraagd van priesters der verschillende gezindten en bestuursleden van vereenigingen en als gevolg hiervan werd de eedsaflegging als volgt geregeld:

De Hindoegetuige legt den eed af, nadat de priester hem in het Sanskriet of Hindi de navolgende woorden heeft voorgezegd en laten nazeggen onder het vasthouden van de Jajoerveda: „In naam van God verklaar ik, dat ik de leugen laat en de waarheid aanvaard. Moge God mij in staat stellen dit te volbrengen en mijn woord gestand doen".

De Mahommedaansche Britsch-Indiër legt den eed af, terwijl de

[1]) Dit geldt voor strafzaken.
De decisoire eed voor Hindoes bestond ook vóór de tegenwoordige regeling in een z.g. plechtige verklaring, die werd afgelegd door het vasthouden van den Veda en een kruik Gangeswater onder het uitspreken van een formulier, waarin degene, die de eed aflegde, beloofde de waarheid te zullen zeggen.

Hulwi hem de Koran vertoont onder het zeggen in het Arabisch en Hindostaansch van de woorden: „Ik leg getuigenis af, dat er slechts één God is en dat Mahomed zijn Profeet is", waarna hij vier maal zegt: „Ik leg getuigenis af bij God, dat ik van de waarheidlievenden ben", alsmede de woorden: „En dat Gods vloek op mij zij, indien ik van de leugenachtigen ben".

De Mahommedaansche Javaan echter legt den eed af, door te beloven, dat hij de waarheid zal zeggen, nadat hij in het Javaansch de woorden „In naam van Allah en den Profeet" heeft nagezegd, terwijl de eedsafnemer hem de Koran boven het hoofd houdt.

Op geheel andere wijze geschiedt de eedsaflegging bij de Chineezen. Terwijl de eedsaflegger drie brandende wierookstokjes op en neer beweegt, welke daarna door hem nog brandende in een wierookvat zijn neergezet, spreekt hij de woorden uit: „Ik zweer bij den hemel; als ik onwaarheid spreek, God Almachtig zal mij straffen".

Deze groepen die vóór 1 April 1939 moesten volstaan met de belofte, leggen dus nu, bijgestaan door een tolk en eedsafnemer, in hun taal den eed af.

Op een door de Staten gestelde vraag antwoordde de Gouverneur, dat een getuige van Britsche nationaliteit, die den Christelijken godsdienst belijdt, den eed op Engelsche wijze zal hebben af te leggen, waarbij het gebruik van het kussen van den Bijbel zal worden gevolgd, indien dit aan zijne gezindheid inhaerent is.

Tenslotte wil ik nog iets zeggen van de eedsaflegging in de Neger-Engelsche taal door personen, die de Nederlandsche taal niet machtig zijn. „Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig" kan niet woordelijk in het Neger-Engelsch worden vertaald; men behelpt zich daarom met een omschrijving die luidt: „mi swerie troe troe, ofi mie lee, Gado Masra sa strafoc mie", hetgeen woordelijk vertaald beteekent, „ik zweer, waarlijk als ik lieg, zal God de Heer mij straffen".

Paramaribo, 29 Maart 1940.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

West India Committee Circular. 3 Mei 1940 no. 1085. The Timber Shortage; Opportunity for the West Indies.

Panorama. 16 Mei 1940 no. 20. Onze Overzeesche Gewesten [eenige afbeeldingen van Suriname en Curaçao].

De Bron. Orgaan voor het personeel der verbonden petroleum Maatschappijen. 30 April 1940, no. 4. Visschen in de Caraïbische Zee [met vier afbeeldingen], door F.

Tijdschrift voor Economische Geographie. 15 Juni 1930 no. 6. Nederlandsch West-Indië. De economische toestand van Suriname in 1940, door Fred. Oudschans Dentz.

Geologie en Mijnbouw, Mei 1940, no. 5. Merkwaardige pepieten [in Suriname] door J. A. Grutterink. (Met 8 afbeeldingen).

Koloniaal Missie Tijdschrift. Afl. VI, 15 Juni 1940. Herinneringen aan Bonaire. De Zoutpannen, door M. D. Latour. O.P.
Idem. 15 Juli 1940. Afl. VII. Stephanus Joannes Joseph Nieuwenhuis. Een Pionier [op Curaçao], door M. D. Latour. O.P.

Nederlandsch Maandblad voor Philatelie. 16 Mei 1940, no. 5. Voor 40 jaar. (Uit het Nederlandsch tijdschrift voor postzegelkunde van Mei 1900. Suriname.

Economische Statistische Berichten 3 en 10 Juli 1940, nrs. 1276 en 1277. Arbeidsvoorziening en kolonisatie in Suriname, door G. J. W. Putman Cramer.

S. Dominicus Penning. Afl. 135, Juli 1930. Een nieuwe kapel [in het St. Elisabethsgasthuis op Curaçao] door M. D. Latour. O.P.

Nieuwe Rotterdamsche Courant. 9 Juli 1940. Avondblad A. Een Surinaamsche wonderdokter, door dr. M. Wagenaar.
Idem. 31 Juli 1940, Avondblad B. Plantagenamen in Suriname. Een blik in het verleden, door Fred. Oudschans Dentz.

Neerlandia. Augustus 1940. no. 8 Suriname. Historisch stedenschoon in de Tropen (met 13 afbeeldingen), door P. Cool; Nederlandsche Antillen. Een belangrijk verslag. [Verslag van Bestuur en Staat. 1940].

Oost en West. Mededeelingen no. 2. 24 Juni 1940. Korte Golfjes uit Suriname en Curaçao, no. 53.
Idem. 20 Juli 1940, no. 4. Korte Golfjes en Wetenswaardigheden over Suriname en Curaçao. no. 54.

Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië. Deel 99. Tweede afl. 1940. Aanteekeningen over het geestelijk leven en de samenleving der Djoeka's (Aukaner Boschnegers) in Suriname, door W. F. van Lier. Met een inleiding en gegevens van C. H. de Goeje.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

War and the West Indies, door Ruth Henrich. Society for the Propagation of the Gospel. Tufton Str. 35. Westminster S.W. 1. I penny [behandelt de kerk in Eng. W. I.]

Kon. Vereeniging Koloniaal Instituut. Mededeeling No. LI. Afdeeling Handelsmuseum no. 21. Inlichtingen en onderzoekingen van de Afd. Handelsmuseum in 1939. (1940). [waarin opgenomen: Sinaasappelolie uit Suriname — Divi-Divi van Curaçao — De werking van Kwassiehout op insecten — Rijstslijpmeel uit Suriname].

Kon. Vereeniging „Koloniaal Instituut". Amsterdam. Negen en twintigste Jaarverslag 1939 [waarin opgenomen. Malaria in Suriname].

Waarnemingen over de insecticide-werking van het Surinaamsche kwassiehout, Quassia amara L., door ir. W. Spoon en dr. J. G. ten Houten. Berichten van de Afd. Handelsmuseum van de Kon. Vereeniging Koloniaal Instituut. no. 135. [Zie Ind Mercuur 3 April 1940].

Divi-Divi van Curaçao, door dr. P. A. Rowaan. Berichten van de Afd. Handelsmuseum van de Kon. Vereeniging Kol. Instituut no. 144 [Zie De Ind. Mercuur, 20 Maart 1940].

De Surinaamsche Bank, Amsterdam. Verslag 1939.

Schoolatlasje behoorend bij de Nederlandse Antillen en de overige eilanden van de Caraïbische zee, Venezuela en Colombia, door Fr. M. Realino, 1940.

Nederland over de zee. 350 jaar koloniale geschiedenis. Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V. Utrecht (1940) f 6,50 [waarin Hoofdstuk II: Nederland in Amerika en West Afrika, door W. R. Menkman.]

Levensschets van Hendrik Salm, door dr. J. A. Wys. Opgenomen in het jaarverslag van de Vereeniging familie Salm. [Niet in den handel] Salm was in Paramaribo van 1894 tot 1915.

Stemmen uit Bethesda XLVI (1939) Berichten omtrent den arbeid in het Melaatschen gesticht „Bethesda" in Suriname, staande onder de hooge bescherming van H.K.H. Prinses Juliana.

VERBETERING

In bibliografie van het Mei-nummer staat bij Ons Suriname verkeerdelijk: Het Hospitaaltje in Ganzee gered, hetgeen moet zijn: gereed.

Achter West India Committee Circular van 22 Febr. 1940 staat no. 1750, inplaats van 1080 en achter 7 Maart 1940: no. 1751 inplaats van 1081.

O. D.

SLAVENOPSTANDEN IN DE WEST

II (*slot*)

DOOR

C. K. KESLER

Naast Curaçao was in het laatste gedeelte der 17e en in een deel van de 18e eeuw Jamaica een der grootste middelpunten van den slavenhandel in de West. En, zooals Suriname zijn „marrons" gekend heeft, die vooral in de 18e eeuw het Koloniale Bestuur zooveel zorgen veroorzaakten, zoo had ook Jamaica geruimen tijd zijn „maroons", weggeloopen slaven, die in de heuvels in het binnenland een zekere onafhankelijkheid wisten te verkrijgen.

Negerslaven werden reeds vroeg in Jamaica door de Spanjaarden ingevoerd, toen de oorspronkelijke bewoners, de Arowakken, evenals dat elders onder de Spaansche heerschappij het geval was, snel uitstierven. Vooral de periode van het bestuur van den Spaanschen Gouverneur Don Pedro de Esquivel is berucht wegens de uitroeiïng der oorspronkelijke bewoners. Gedurende vele jaren was het eiland slechts zeer dun bevolkt. Het was verdeeld onder acht Spaansche, adellijke familiën, die weinig deden om immigratie te bevorderen. In 1611 waren er nog slecths 74 Indianen aanwezig; er waren toen 523 Spanjaarden gevestigd en verder waren er 665 negers, waarvan 558 slaven.

In Mei 1655 werd Jamaica, althans gedeeltelijk, door een Engelsche expeditie onder Penn en Venables, na een mislukten aanval op Hispaniola in bezit genomen. Juan de Ramirez, de toenmalige Spaansche Gouverneur, die doodziek was, werd door de Engelschen gevangen genomen en naar Campèche gezonden. Hij stierf tijdens de reis daarheen. De bevelhebber van het garnizoen, Francesco de Proenza, was half blind en moest het bevel toevertrouwen aan zijn onder-bevelhebber Cristobal Arnaldo de Ysassi, een afstammeling uit een adellijke Baskische familie. Gedurende meer dan vijf jaren hield hij den strijd vol, aanvankelijk ondersteund door den Gouverneur-Generaal van Nieuw-Spanje, Albuquerque, die hulptroepen uit Portorico, Cuba, Cartagena, Santo

Domingo en Nieuw-Spanje naar Jamaica zond. In 1656 werd Ysassi door de Spaansche Kroon tot Gouverneur benoemd, maar na een ernstige nederlaag tegen de Engelschen bij Ocho-Rios moest hij den strijd opgeven en nam de vlucht naar Cuba. Dat was het einde van de Spaansche heerschappij over Jamaica, dat sedert dien tijd steeds een Britsche kolonie is gebleven. Aanvankelijk was zij nog van weinig belang; toen de Engelschen de hoofdstad Villa de la Vega [1]) in bezit namen, bestond de bevolking daarvan voor de helft uit Spanjaarden en Portugeezen en voor de andere helft uit negerslaven. De geheele bevolking van het eiland bedroeg nog geen 3.000 zielen.

Tijdens den inval van de Engelschen waren vele negerslaven naar het binnenland gevlucht, vooral in het Westelijke gedeelte van het eiland, waar zij zich bij de troepen van Ysassi voegden, die hun de vrijheid toezegde. Nog geruimen tijd nadat de aanvoerder den strijd had opgegeven, wisten zij in het binnenland een zekere onafhankelijkheid te behouden en veroorzaakten het Britsche bestuur veel moeilijkheden. Daardoor en door andere oorzaken vlotte in de eerste jaren de Britsche kolonisatie niet zeer. Jamaica verkreeg in het moederland de reputatie zeer ongezond te zijn en voor blanke kolonisten gevaarlijk door de aanwezigheid van vijandige negers. Ook was het eiland gedurende eenigen tijd een der hoofd-kwartieren van de beruchte boekaniers. Toch vermeerderde onder het Britsche bestuur de bevolking sneller, dan dat onder de Spaansche overheersching het geval geweest was. In 1664 bedroeg ze nog slechts 4.205 zielen, welk aantal ruim een kwart eeuw later, in 1698 reeds was aangegroeid tot 47.365, waaronder ongeveer 40.000 negers.

In de jaren 1730 tot 1734 veroorzaakten de „maroons" vooral veel moeilijkheden, zoodat het Bestuur genoodzaakt werd tot de maatregel, die later ook in Suriname genomen werd, nl. een overeenkomst met hen te sluiten, waarbij hun bepaalde woonplaatsen werden aangewezen. Zulke overeenkomsten kwamen in 1738 en '39 tot stand.

Evenmin als Suriname had Jamaica een goeden naam, wat de behandeling der slaven betreft. Tegenstanders der slavernij, die er wel waren, hadden reeds in 1765 een, mislukte, poging gedaan, om door een wet den invoer van slaven te beperken. Het was te voorzien, dat dit streven geen succes zou hebben; Jamaica toch was, na de oprichting van „The Royal African Company" in 1672

[1]) Thans Spanish Town, ten N.W. van de tegenwoordige hoofdstad Kingston.

al spoedig een der voornaamste slavenmarkten in de West geworden. De directe aanleiding tot de poging tot beperking van den slaven-invoer was een geweldige opstand der slaven in het district St.-Mary aan de Noordkust in 1760, die slechts met de grootste moeite onderdrukt was. Zeshonderd der rebellen waren toen naar de Baai van Honduras gedeporteerd.

Hoe groot het aantal slaven in de 18e eeuw op Jamaica wel was, blijkt uit de gebeurtenissen tijdens den Amerikaanschen Vrijheidsoorlog, ongeveer twintig jaar later. De Britsche Regeering had toen een verbod uitgevaardigd, met de opgestane koloniën in Noord-Amerika handel te drijven. Dit verbod bracht de West-Indische koloniën in groote moeilijkheden, o.a. wat de voedselvoorziening betreft. In samenwerking met autoriteiten op andere Britsche eilanden in de West protesteerde de Gouverneur van Jamaica, Sir Alured Clarke, tegen dit verbod, doch zonder bevredigenden uitslag. Het gevolg van het uitblijven van voldoenden invoer was een algemeene hongersnood in 1784, die den Gouverneur ertoe bracht, op eigen verantwoordelijkheid gedurende eenigen tijd den invoer uit Amerika weder open te stellen. Het meest leden weder de slaven onder die schaarschte van levensmiddelen, zoodat er tusschen 1780 en 1787 meer dan 16.000 van gebrek omkwamen.

In weerwil van de, met hen gesloten overeenkomsten, bleven de „maroons" nog geruimen tijd een gevaarlijk bestanddeel der bevolking, gevaarlijk vooral in de onrustige tijden, die in het laatst der 18e en het begin der 19e eeuw ook de West beleefde, als gevolg van het uitbreken der Fransche revolutie in Europa. De negeropstanden op St.-Domingo, waarvan hierna melding gemaakt zal worden, had de vlucht van vele voorname Fransche plantage-eigenaars, o.a. naar Jamaica ten gevolge. En het ingrijpen van Engeland in de gebeurtenissen op St.-Domingo maakte, dat ook vele krijgsgevangenen der Republikeinsche legers daarheen gezonden en gedeeltelijk op het eiland zelf, gedeeltelijk op, op de reede van Kingston liggende, schepen geïnterneerd werden. Onder deze krijgsgevangenen bleken weldra gevaarlijke elementen te schuilen, die, in het geheim gesteund door revolutionaire agenten op andere Fransche eilanden, trachtten Engeland te schaden door onrust op Jamaica te verwekken, door branden te stichten en door de „maroons" in opstand te brengen. De nieuw benoemde Gouverneur, Lord Balcarres, die in het begin van 1795 op het eiland aankwam, had dan ook onmiddellijk een zware taak voor zich. Op den dag vóór zijn aankomst was een poging gedaan, om

de stad Kingston in brand te steken en kort daarna gelukte een dergelijke poging in het stadje Montego (aan de Montego-baai in het tegenwoordige district St.-James aan de N.-kust). Aan de Franschen in het binnenland gelukte het, de maroons in opstand te brengen, door welke gebeurtenissen het gevaar allerminst denkbeeldig was, dat Jamaica voor het Britsche Rijk zou verloren gaan. Met groote inspanning werd de negeropstand gedempt en 500 opstandelingen werden eerst naar Nieuw-Schotland en vandaar naar Sierra Leone gedeporteerd.

Dit was echter een der laatste uitbarstingen van het verzet der negers tegen de blanke overheersching. In 1806 kondigde de, in dat jaar benoemde, Gouverneur Sir Eyre Coste het verbod betreffende den Afrikaanschen slavenhandel af en met het uitzicht op de geheele afschaffing van de slavernij gingen de planters er uit eigenbelang vanzelf toe over, hun slaven menschelijker te behandelen, dan dat in vroegere tijden geschied was.

Toch kwam in 1831, twee jaren voor de wet aangenomen werd, waarbij in het geheele Britsche Rijk met ingang van 1 Augustus 1834 de slavernij werd afgeschaft, nog een gevaarlijke slavenopstand in het district St.-James voor. De daarbij aangerichte schade bedroeg £ 666.977. In de wet, waarbij de slavernij werd afgeschaft, was voorgeschreven een periode van z.g. „apprenticeship" van zes, later verkort tot vier, jaren. En, nadat op 1 Augustus 1838 de slavernij geheel verdwenen was, werd aan de eigenaars een som van £ 5.853.975 voor het verlies van hun meer dan 250.000 slaven uitbetaald. Terloops moge hierbij opgemerkt worden, dat, evenmin, als dat later in Suriname het geval was, dit belangrijke bedrag voor het grootste gedeelte niet de kolonie zelf ten goede kwam. Belangrijke sommen toch werden naar Engeland overgemaakt ter aflossing der, op de plantages rustende, hypotheken en tot betaling van achterstallige rente.

En — hierin is wederom een overeenkomst met Suriname te zien, — de afschaffing der slavernij maakte de immigratie van Aziatische arbeiders, eerst van Chineezen en later van Britsch-Indiërs noodzakelijk. Tot 1854 werden in totaal 1.152 Chineesche koelies ingevoerd, waarvan de meesten na afloop van hun contract weer naar hun land terugkeerden. Veel belangrijker was de Britsch-Indische immigratie. In het geheel werden er sedert 1842 aangevoerd 35.933 Britsch-Indiërs, waarvan er 11.778 repatrieerden. In 1921 werd de emigratie onder contract uit Britsch-Indië verboden, waardoor deze aanvoer van immigranten eindigde. Er was toen echter een belangrijk aantal immigranten uit

Britsch-Indië op het eiland aanwezig; in 1928 bedroeg dat 18.291 op een totale bevolking van ± 2.100.000 zielen.

* * *

Al deze voorgaande opstanden werden echter verre overtroffen door de gruwelen, die de Fransche kolonie St.-Domingue in het laatst der 18e eeuw te zien gaf.

De Fransche revolutie, die in Europa zooveel van het oude omverwierp, bracht ook in de West hier en daar de slavenwereld in heftige beweging. Zij was oorzaak, dat tijdens het Consulaat en het Eerste Keizerrijk Frankrijk de eerste mogendheid in Europa werd, die tijdelijk een groot deel van het werelddeel beheerschte, maar tevens, dat het in de West de schoonste kolonie voor het moederland zag verloren gaan. Daar werd onder onbeschrijflijke gruwelen op de puinhoopen van de aristocratische plantage-kolonie het onafhankelijke negerrijk gesticht, waaruit zich in den loop der 19e eeuw de twee republieken Haiti en Santo Domingo [1]) zouden ontwikkelen.

Inderdaad, de Fransche kolonie Saint-Domingue was een aristocratische gemeenschap. Daar hadden zich in het laatst der 17e en in de 18e eeuw afstammelingen uit de voornaamste Fransche adellijke geslachten gevestigd, die, gelijk eertijds in het moederland de heeren uit het feodale tijdperk op de burchten en kasteelen, als vrijwel onbeperkte gebieders in hun prachtige plantage-huizen leefden, omringd en gediend door een heirleger van zwarte slaven. Ook in de schatting der moederlandsche regeering was St.-Domingue de voornaamste der Fransche koloniën in de West. Men sprak daar van „nos seigneurs de Saint-Domingue" en duidde de kolonisten op de andere eilanden aan als „nos messieurs de Martinique" en „nos bourgeois de Guadeloupe". St.-Domingue was in de 18e eeuw het centrum van de koloniale macht van Frankrijk in de West en planters van andere eilanden streefden ernaar en slaagden er ook wel in, op het schoone eiland, waar eenmaal Columbus bij voorkeur verblijf hield, grondbezit te verwerven en zoo onder de koloniale „seigneurs" te worden opgenomen. De adellijke familie Lapagerie [2]) waarvan een tak op Mar-

---

[1]) Thans de Republica Dominicana met de hoofdstad Ciudad Trujillo, genoemd naar den thans afgetreden President.

[2]) Te trois-Ilêts op Martinique is een klein museum met herinneringen aan Joséphine en in de kerk is een plaquette aangebracht bij het graf van haar moeder. Deze draagt het volgende opschrift:

Ci-gît Madame Rose Claire Duverger de Sanois,

tinique gevestigd was en waaruit een afstammelinge gedurende enkele jaren de eerste Keizerin van Frankrijk zou worden, bezat er o.a. waardevolle bezittingen in de nabijheid van Léogane [1]).

In dat gedeelte van het eiland deden zich het eerst de gevolgen der politieke gebeurtenissen in het moederland gevoelen, die een tijdperk van strijd zouden inleiden, dat voor Frankrijk in 1804 eindigde door de erkenning van de onafhankelijkheid der vroegere kolonie. De nieuwe beginselen betreffende de rechten van den mensch en de gelijkheid van allen, waren onder de gekleurde bevolking van St.-Domingue niet onbekend gebleven. Gemanumitteerde negers en mulatten waren naar Frankrijk vertrokken en waren in Parijs in aanraking gekomen met leden van het genootschap van „Les amis des noirs", die de beginselen van vrijheid, gelijkheid en broederschap ook in de koloniën wenschten in toepassing gebracht te zien. De tijdingen omtrent de gebeurtenissen in het moederland maakten de negers en kleurlingen op St.-Domingue onrustig, wat de planters erop bedacht deed zijn, niet overbodige, maatregelen voor eigen veiligheid te nemen. Het aantal slaven toch was destijds achtmaal zoo groot, als dat der vrije

---

Veuve de Messire J.-G. Tascher
de la Pagerie,
Mère de Sa Majesté
L'impératrice des Français;
Décédée le 2 juin 1807
A l'âge de soixante et onze ans
Munie des Sacrements de l'Eglise.

Op de Savanne bij Fort de France staat een standbeeld van Joséphine, gekleed in haar kroningsgewaad en met het gezicht gericht naar Trois-Ilêts, waar zij haar kinderjaren doorbracht.

Ook Françoise d'Aubigné, de latere Madame de Maintenon hield vóór haar eerste huwelijk met Scarron gedurende eenige jaren met haar moeder verblijf op Martinique.

[1]) O.a. plantages met een suikerfabriek. In 1829 werd in Frankrijk een lijst opgemaakt van de door den Staat toegekende schadevergoedingen aan de vroegere kolonisten van St.-Domingue voor het verlies hunner bezittingen op het eiland. Daarop komt o.a. voor „Marie-Joséphine-Rose Lapagerie, veuve d'Alexandre-François-Marie Beauharnais, à présent épouse du premier Consul Bonaparte".

Joséphine overleed in 1814 op La Malmaison, haar buitengoed bij Parijs en aan haar erfgenamen werd later onder den naam Leuchtenberg de som van frs. 60.000 uitgekeerd, een veel te klein bedrag, gezien de werkelijke waarde der verloren gegane bezittingen. (Eugène Beauharnais, de zoon van Joséphine uit haar eerste huwelijk, was in 1817 gehuwd met Augusta Amalia, dochter van Maximiliaan I Jozef, Koning van Beieren, die aan zijn schoonzoon den titel Hertog van Leuchtenberg verleende).

bevolking. Maar de laatsten waren onderling alles behalve eensgezind, wat een krachtig optreden tegen het dreigende zwarte gevaar ten zeerste bemoeilijkte. Onder hen vond men den adellijken Gouverneur met zijn ambtenaren, de intendanten, die de geldmiddelen beheerden. En verder de côterie der planters en kooplieden, gedeeltelijk van adel, gedeeltelijk welgestelde burgers. Zij hadden tegenover zich de massa der gekleurden, die echter eveneens zeer verdeeld waren. Negers en mulatten stonden onder hen scherp tegenover elkander. De laatsten, de eenigszins ontwikkelden, wilden geen gemeene zaak maken met de zwarte slaven en werden op hun beurt door de blanken als minderwaardig uitgestooten.

Een vergadering van planters te Léogane bijeengekomen, nam eenige zeer belangrijke besluiten. Allereerst besloot zij tot het oprichten van een Nationale Garde voor het bewaren van orde en rust. Hierdoor kwam zij op het terrein van de bevoegdheid van den Gouverneur, die daar weldra stelling tegen nam.

Eensgezind was ook deze vergadering, in weerwil der dreigende gevaren allerminst. De aristocraten onder de planters streefden naar onafhankelijkheid van Frankrijk; de niet adellijken onder hen wenschten in hun eigen belang de betrekkingen met het moederland te behouden. Schijnbaar kwamen beide partijen tot een compromis, toen de Gouverneur, Graaf De Peynier, tusschen beide kwam en door de soldaten van het garnizoen de vergadering liet uiteenjagen. Besluiten, in het moederland genomen, hielpen nog mede, om de reeds bestaande verwarring te vergrooten. Het eerst schenen de mulatten ($^2/_3$ van de bevolking bestond uit kleurlingen) en de blanke klein-grondbezitters van de revolutie te zullen profiteeren. Bij decreet van 8 Maart 1790 werden hun, voor zoover zij die nog niet bezaten, de vrijheid en tevens verschillende politieke rechten toegekend. Dit wekte vooral de verontwaardiging der aristocratische planters op, die van zulke nieuwigheden geheel afkeerig waren.

Daardoor werden de mulatten er van zelf toe gebracht, toen de Gouverneur tegen de plantersvergadering optrad, hem hun hulp aan te bieden. Deze werd echter niet aanvaard. Soldaat konden zij worden, als zij dat wenschten; onder bepaalde voorwaarden zelfs tot officier bevorderd worden, maar het dragen van de witte pompon op de sjako, het ondrescheidingsteeken van de soldaten des Konings, werd hun verboden en daardoor werden zij tot een soort van tweede-klas militairen gedegradeerd.

Inmiddels schreed de revolutie in Frankrijk voort. Nieuwe

gezagsdragers drongen zich uit hun vroegere onbekendheid, soms zelfs uit de onderste lagen der samenleving naar voren en werden op hun beurt na enkele maanden weggevaagd en door anderen vervangen. De absolute Koning moest een constitutie aanvaarden, werd kort daarna in staat van beschuldiging gesteld en op 21 Januari 1793 terechtgesteld. Robespierre en de zijnen heerschten eenigen tijd met onbeperkte macht, tot ook zij vielen en door het Directoire vervangen werden. En ook dit verdween spoedig, om plaats te maken voor het Consulaat en in 1804 voor het eerste Keizerrijk van Napoleon.

De koloniën, in het bijzonder St.-Domingue ondervonden op bloedige wijze den weerslag van de gebeurtenissen in het moederland. Het eerst kwamen de mulatten in opstand. De tegenstand der aristocratische planters tegen veranderingen op St.-Domingue deed hen vreezen, dat ten slotte de slavernij toch gehandhaafd zou worden en onder aanvoering van een hunner, Victor Ogé, die in October 1790 van Parijs op St.-Domingue was aangekomen, kwamen zij in openlijk verzet. Een protest bij den Gouverneur ingediend tegen het handhaven van den bestaanden toestand, werd door dezen onbeantwoord gelaten, wat een opstand van Ogé en twee zijner broeders met 200 aanhangers ten gevolge had. Deze werd echter spoedig onderdrukt; Ogé vluchtte naar het Spaansche gedeelte van het eiland, werd daar gevangen genomen, aan de Fransche autoriteiten uitgeleverd, ter dood veroordeeld en geradbraakt.

Hierna volgden de gebeurtenissen elkander in snel tempo op. De opstand der mulatten werd gevolgd door een ernstige muiterij onder het garnizoen en de reeds bestaande verwarring werd nog verergerd door de uitvaardiging van een nieuw decreet, waarbij dat van 8 Maart 1790 werd ingetrokken, zoodat de reeds verkregen vrijheden en rechten weder verdwenen. De vroegere toestand met het overwicht der aristocraten scheen dus terug te zullen keeren. Daartegen kwam de z.g. volkspartij der niet-adellijken in verzet en om deze, in hun oog revolutionaire, beweging te weerstaan, begingen de aristocraten de onvoorzichtigheid, de negers te bewapenen. Daarbij kwam nog, dat er onder de „seigneurs" een groep was, die meer op eigen onafhankelijkheid gesteld was, dan dat zij trouw aan het koningschap betoonden, waarom de royalistisch gezinden onder hen de hulp der Engelschen inriepen.

In Frankrijk begon men zich inmiddels, te midden der daar bestaande moeilijkheden ook met de troebelen op St.-Domingue bezig te houden. Voor een onderzoek naar de daar te nemen maatregelen benoemde Lodewijk XVI een commissie van drie

gemachtigden, onder leiding van Sonthonax [1]), die in September 1792 op het eiland aankwam, en na een werkzaamheid van eenige maanden den toestand nog verwarder maakte, dan deze reeds was.

Een der besluiten, die de Commissie nam, was, dat de slavernij niet afgeschaft werd, maar blanken, kleurlingen en negers werden volkomen gelijkgesteld. De bevolking van St.-Domingue werd nl. verdeeld in twee klassen, vrijen en onvrijen, onafhankelijk van de huidkleur. Tegen de uitvoering van dit en andere besluiten kwam onmiddellijk heftig verzet. Blanken en kleurlingen riepen de hulp van de Engelschen in en de Commissarissen, geheel uit het oog verliezende, wat in Augustus 1791 geschied was, deden de negers van wapenen voorzien. Na Port-au-Prince met succes tegen een Britsch legercorps verdedigd te hebben, was de leider der Commissie, Sonthonax, naar Frankrijk vertrokken, nadat hij zijn functie tijdelijk had overgedragen aan den secretaris, Leborgne de Boyne [2]). Deze bevorderde, overeenkomstig zijn overtuiging, die trouwens destijds ook die der machthebbers in Frankrijk was, de vrijmaking der slaven op 29 Augustus 1793. Het principe der gelijkheid moest ook in de koloniën doorgevoerd worden: Robespierre, die trouwens in koloniale zaken weinig inzicht had, verklaarde: De koloniën mogen te gronde gaan, mits wij geen enkel van onze principes hebben op te offeren.

De vrijverklaring der negers was inderdaad de ondergang van St.-Domingue als Fransche kolonie. De onontwikkelde slaven

---

[1]) Léger-Félicité Sonthonax (1763–1813) was bij het begin der revolutie advocaat, partijgenoot van Condorcet, Brisson e.a. en tegenstander van de slavernij. Na den val der Girondijnen (2 Juni 1793) keerde hij op 16 Juli 1793 van St.-Domingue naar Parijs terug, om zich voor de Nationale Conventie te verantwoorden. Hij had hiermede succes en werd 3 jaar later weder naar St.-Domingue gezonden met Rigaud en een leger-afdeeling onder commando van Generaal Fruguet. In 1806 moest hij zich opnieuw verantwoorden, ditmaal tegenover Napoleon, over zijn optreden in de kolonie. Hij werd toen uit Parijs verbannen en vestigde zich te Orleans.

[2]) Claude-Pierre-Joseph Leborgne de Boyne (1764–1832) was bij het begin der revolutie verbonden aan het Ministerie van Koloniën. Hij was een voorstander van de afschaffing der slavernij en behoorde tot de partij der Girondijnen. Later was hij een tegenstander van Bonaparte. In April 1797 was hij als afgevaardigde van St.-Domingue lid van den Raad van Vijfhonderd.

Hij publiceerde o.a. „Nouveau système de colonisation de Saint-Domingue avec la création d'une Compagnie de Commerce pour rétablir les relations de la France avec cette île".

toch begrepen niets van de pas verworven vrijheid. Zij zagen daarin alleen een vergunning, al of niet, — maar vooral niet — te werken naar hun eigen believen. Dat zij die vrijheid tegen de blanken zouden moeten verdedigen, werd hun al spoedig duidelijk, maar daartoe waren zij bereid. En, zooals het elders reeds meermalen gegaan was, eenigen hunner, Hyacinthe, Jeannet, Biassou en anderen matigden zich al spoedig gezag aan over hun rasgenooten en deden feitelijk de slavernij, waarin dezen verkeerd hadden, eenvoudig voortduren. Die hoofden noemden zich legitimisten en weigerden, uit Frankrijk gezonden, autoriteiten te erkennen, omdat zij niet door den koning uitgezonden waren.

Onder de aanvoerders der negers wist zich langzamerhand een hunner geheel op den voorgrond te plaatsen, zoozeer, dat weldra zelfs Bonaparte rekening met hem zou te houden hebben. Dat was de man, die onder zijn Franschen naam Toussaint Louverture [1]) een zekere befaamdheid en zelfs beruchtheid heeft verkregen. Na den algemeenen aanval op de plantages in Augustus 1791 wist hij het te brengen tot de waardigheid van „médecin des armées du Roi" en handig van de omstandigheden gebruik makende, bereikte hij na eenigen tijd den rang van divisie-generaal in het koloniale leger.

Met zijn plannen tot vrijmaking van zijn eiland van de Fransche overheersching strookte de zending van Commissarissen uit

---

[1]) Hij was als slavenkind in 1743 op de plantage „Bréda" van den graaf de Noë geboren. De naam Toussaint zal wel een herinnering zijn aan zijn geboortedag 1 November (Allerheiligen). Den bijnaam Louverture kreeg hij later, toen hij door de Franschen als spion en verkenner van het Spaansche gebied gebruikt werd. Zijn bekendheid met het land maakte het hem mogelijk telkens aan hinderlagen te ontsnappen. Een der officieren moet toen uitgeroepen hebben: „C'est un diable d'homme; il sait toujours trouver une ouverture!" Zijn vader beweerde een Afrikaansch negervorst geweest te zijn. die door vijanden gevangen genomen, aan Arabieren verkocht was. Daarna aan een blanken slavenhaler verkocht, was hij naar St.-Domingue overgebracht. De jonge Toussaint ontvluchtte na een afstraffing de plantage, werd weder opgevangen en daarna verkocht aan een koopvaardij-kapitein en plantage-eigenaar Bailly, die hem goed behandelde, hem als koetsier gebruikte en hem liet leeren lezen. Daardoor was hij in staat gesteld zich een zekere ontwikkeling eigen te maken, doordat hij verschillende boeken las. Eens, toen hij bezig was met de „Histoire philosophique des deux Indes" van Raynal, vond hij daarin de voorspelling „qu'un jour un noir paraîtra avec mission de venger sa race outragée". Hij moet toen uitgeroepen hebben: „Raynal est prophète à moi" en beschouwde zichzelf voortaan als den man, aan wien deze opdracht was toevertrouwd.

Frankrijk allerminst. Daarom werkte hij, eerst in het geheim en daarna openlijk de Commissie-Sonthonax zooveel mogelijk tegen. Sonthonax vertrok intusschen naar Frankrijk, en, toen een tweede Commissie onder leiding van Generaal Hédouville op St.-Domingue aankwam, trad Toussaint Louverture onmiddellijk tegen deze op. Hij trad in onderhandeling met den Commandant van het Engelsche legercorps, Generaal Maitland, veroorzaakte een algemeenen opstand der negers onder wie hij het gerucht verspreid had, dat Hédouville gekomen was, om de slavernij te herstellen en noodzaakte de Commissie de vlucht op de schepen te nemen.

Van de thans dreigende overheersching der negers moesten de mulatten echter niets hebben. Toen ontbrandde de strijd tusschen deze beide groepen, de negers onder aanvoering van Toussaint Louverture en de mulatten onder die van een hunner, Rigaud. De negers behielden de overhand; Rigaud werd teruggedreven tot Aux Cayes en tijdelijk was Toussaint Louverture vrijwel alleenheerscher in St.-Domingue. Het Fransche gezag was inmiddels zoo goed als verdwenen; de royalistische Gouverneur, Graaf Behagne, was in 1792 met drie schepen naar de Engelschen overgegaan en in zijn plaats werd de Vicomte De Rochambeau [1]) Gouverneur der Fransche Bovenwindsche eilanden. Op St.-Domingue kwam hij al spoedig in conflict met de Commissarissen wegens zijn maatregelen tegen de negers en werd door dezen afgezet.

Inmiddels was in Frankrijk het Directoire verdwenen en had plaats gemaakt voor het Consulaat. Voorloopig werd Bonaparte te zeer door de Europeesche zaken in beslag genomen, om zich ernstig met de zaken van St.-Domingue bezig te houden. Hij bevestigde daarom Toussaint Louverture in zijn rang, welk eerbewijs deze echter nauwelijks wenschte te aanvaarden. Hij noemde zichzelf „le Bonaparte de St.-Domingue" en beschouwde den Eersten Consul als een gelijke, met wien men kon onderhandelen, niet als een meerdere van wien men orders had te ontvangen. In Januari 1801 wist hij ook het Spaansche gedeelte van het eiland te vermeesteren en verkreeg toen de waardigheid van President

---

[1]) Hij was een zoon van den Graaf De Rochambeau, die in 1780 tijdens den Vrijheidsoorlog met een Fransch hulpleger naar Amerika vertrok. Na tweemaal naar de Antillen gereisd te zijn en daar aan verschillende gevechten, o.a. op Martinique te hebben deelgenomen, keerde hij op 30 November 1803 naar Frankrijk terug, werd onderweg door de Engelschen gevangen genomen en eerst in 1811 in vrijheid gesteld. Hij sneuvelde in den slag bij Leipzig.

met absolute macht en met het recht, zijn opvolger te benoemen. Toen streefde hij ernaar, eenigszins de orde op het eiland te herstellen. Eén zijner principes was, dat er wat meer suiker geproduceerd en wat minder tafia geconsumeerd moest worden, waarom hij pogingen in het werk stelde, om de uitgeweken plantage-eigenaars te doen terugkeeren, terwijl hij de negers dwong, weer aan het werk te gaan. Opstanden onder zijn rasgenooten onderdrukte hij onmiddellijk en zoo nadrukkelijk, dat zelfs zijn onderbevelhebbers als Dessalines, Christophe en anderen ten zeerste vreesden, den zwarten President in iets te mishagen.

Ten slotte ging dit alles de Fransche regeering toch te ver en begreep zij, dat men er door het zenden van Commissarissen niet kwam, maar dat krachtig optreden noodzakelijk was, wilde men de kolonie St.-Domingue niet geheel verloren zien gaan. Bonaparte voelde persoonlijk niets voor zelfstandig optreden van negers, die hij tijdens zijn tocht naar Egypte en in Syrië had leeren kennen. En in het stelsel van zijn koloniale politiek paste het allerminst, dat St.-Domingue geheel onafhankelijk zou worden. Daarom besloot hij, er een groot expeditie-leger heen te zenden met opdracht, de neger-opstanden te onderdrukken en St.-Domingue weer onder Fransch gezag terug te brengen.

Dit leger werd onder commando gesteld van Leclerc [1]), den zwager van den Eersten Consul. Een vloot onder bevel van den Admiraal Villaret de Joyeuse met een leger van 30.000 man aan boord zeilde 5 Oktober 1801 van Brest uit en kwam op 1 Februari 1802 bij St.-Domingue voor anker. Zelden is er wel een expeditie geweest, die zoo volkomen mislukt is, als deze. De onheilen voor de Franschen begonnen reeds met allerlei verdeeldheden en oneenigheden onder de aanvoerders. Weldra brak ook gele koorts onder het leger uit, zoodat binnen enkele maanden 14 generaals, 1500 officieren, 20.000 soldaten en 9.000 matrozen stierven. Ook de opperbevelhebber Leclerc werd door de gele koorts aangetast; hij werd naar Tortuga vervoerd en overleed daar op 2 October 1802. De Rochambeau nam toen het commando over het overschot van het leger op zich. Leclerc's stoffelijk overschot werd, begeleid door zijn weduwe, naar Frankrijk terug gevoerd.

[1]) Victor-Emanuel Leclerc (1772–1802) had na den veldtocht in Italië den rang van Brigadier-Generaal bereikt. In 1797 was hij gehuwd met Pauline, de jongste zuster van Bonaparte. Hij had dezen reeds belangrijke diensten bewezen en o.a. bij den staatsgreep van 18 Brumaire met een peleton grenadiers het Directoire uiteengejaagd. Pauline vergezelde hem op zijn expeditie naar St.-Domingue.

Deze grootsche expeditie was dus binnen enkele maanden geheel mislukt. Maar zij beteekende tevens de ondergang van Toussaint Louverture. Hij werd, nadat Dessalines en anderen zich tijdelijk aan het Fransche gezag hadden onderworpen, aanvankelijk geïnterneerd te Sancy bij Gonaives en, toen hij daar opnieuw tegen het Fransche gezag ging conspireeren, op 10 Juni gearresteerd en naar Frankrijk gezonden. Hier werd hij op het fort Joux bij Pontarlier in de Jura gevangen gezet en overleed er na tien maanden. [1])

De expeditie van Leclerc was de laatste ernstige poging, om St.-Domingue weder onder het Fransche gezag terug te brengen. Na Toussaint Louverture maakten andere negers zich van de macht meester, namen den titel van keizer of koning aan en beheerschten afwisselend het geheele eiland of een gedeelte ervan, als tijdelijk de mulatten een afzonderlijke republiek vormden.

In 1843 kwam de tegenwoordige toestand, waarbij het Westelijke gedeelte van het eiland werd ingenomen door de neger-republiek Haiti, het Oostelijke gedeelte door de Republica Dominicana. In dat jaar kwamen de mulatten in het Oosten in opstand tegen de zwarte overheersching onder aanvoering van Pedro Santana, die de onafhankelijkheid wist te verkrijgen, het bestuur organiseerde en op 24 November 1844 de eerste grondwet, die sedert eenige malen herzien is, aan de republiek gaf. Hij werd daarna driemaal tot President gekozen en verijdelde door een overwinning op de negers van Haiti op de Savane Numero (22 April 1849) de laatste poging van die zijde, om het geheele eiland weder in bezit te krijgen.

In weerwil van natuurrampen en herhaalde revoluties, ontwikkelde de Dominicaansche Republiek zich in de 19e eeuw voorspoedig en vooral onder het krachtige bestuur van den voorlaatsten, onlangs afgetreden President Dr. Rafael Trujillo.

Haiti, de oude Indiaansche naam, die door Dessalines, den opvolger van Toussaint Louverture, in plaats van het Fransche St.-Domingue weer in eere hersteld werd, bleef gedurende de geheele 19e en een gedeelte van deze eeuw het tooneel van voortdurende onlusten. Allerlei zwarte heerschers wisselden elkander af en tel-

[1]) Tijdens een reis in Frankrijk in 1835 bezocht Groen van Prinsterer deze streek; in een zijner brieven maakt hij melding van het fort, de vroegere gevangenis van den befaamden neger Toussaint Louverture. De gevangenneming op St.-Domingue toont wel, hoe onzeker de Franschen zich daar gevoelden. Men noodigde Toussaint uit tot een beraadslaging. Die uitnoodiging streelde de ijdelheid van den geïnterneerde. Hij moet uitgeroepen hebben: ,,Ah, ces messieurs blancs qui savent tout, veulent bien consulter un vieux nègre!"

kens beleefde men er operette-achtige nabootsingen van kroningsplechtigheden in Frankrijk. Een redacteur van de „Temps", die de kroning van den neger Soulouque tot Keizer Faustin I bijwoonde, geeft daarvan een vermakelijke beschrijving. Volgens hem was de kroning van Napoleon in alles tot voorbeeld genomen. Er waren hertogen, graven en andere edelen in den stoet, wien het dragen van een schitterend costuum — dat zijzelf moesten bekostigen — was voorgeschreven. Tot in kleinigheden was alles geregeld, doch de „elegantiae arbiter", die voor alles, wat het protocol betreft, gezorgd had, had één gewichtig onderdeel van het gewaad der rijksgrooten totaal vergeten, de pantalon!

Eenige orde kwam eerst in Haiti, toen na het op 16 September 1915 met de Vereenigde Staten gesloten verdrag, deze mogendheid de controle over verschillende zaken in de neger-republiek op zich nam.

* * *

Eigenaardig is het wel, dat, hoewel op Curaçao de slaven over het algemeen vrij menschelijk behandeld werden, beter althans dan in andere Hollandsche koloniën, met name in Suriname, ook daar een paar malen vrij ernstige neger-opstanden zijn voorgekomen. Van dien in 1750 onder het bewind van den Gouverneur Faesch zijn de oorzaken vrij duister. Die in 1795 was ongetwijfeld een navolging van wat op St.-Domingue geschiedde. De voornaamste aanlegger daarvan, de neger Toela, beweerde, dat hij in verbinding stond met den Franschen Generaal Rigaud, d.w.z. den aanvoerder der mulatten op St.-Domingue, die deel uitmaakte van een der uit Frankrijk gezonden commissies. Een onweerstaanbaren drang naar vrijheid bij de opstandelingen kan men moeilijk veronderstellen; in Suriname, toch, waar het lot der plantageslaven wel wat harder was dan op Curaçao, zijn uitlatingen van slaven omstreeks den tijd der vrijverklaring bekend, waaruit blijkt, dat deze drang allerminst algemeen aanwezig was. Er waren genoeg slaven, die er bevreesd voor waren, dat, als eenmaal de verzorging, hoe gebrekkig ook op de plantages ten einde was, en zij op zichzelf waren aangewezen, hun lot misschien, in weerwil der verkregen vrijheid, toch niet zoo heel benijdenswaardig zou zijn.

STAATKUNDIGE GESCHIEDENIS VAN CURAÇAO.
(De Curaçaosche begrooting voor 1940)

I

DOOR

B. DE GAAY FORTMAN

Onder wel zeer bijzondere omstandigheden moet ik mij dit-maal aan mijn jaarlijksch overzicht zetten. Het zittingsjaar loopt tot 2 April 1940, en wel heeft de Curaçaosche mail tot die van einde Maart ons bereikt, maar de notulen van de Staten waren weer hopeloos ten achter geraakt, zoodat de laatste, hier te lande beschikbaar, zijn die van 14 December 1939, terwijl de ont-vangen Publicatiebladen niet verder loopen dan tot 15 Februari 1940. De welwillende lezer moge hiermee rekening houden.

Een groot deel van den wetgevenden arbeid is buiten de volks-vertegenwoordiging om gegaan. De gouverneur heeft na het uitbreken van den oorlog in Europa in ruime mate gebruik ge-maakt van de bevoegdheid, hem in art. 32 der Curaçaosche staats-regeling verleend, om in dringende omstandigheden — buiten het geval van oorlog of opstand — voor geheel Curaçao of ge-deelten daarvan regelingen te treffen, die anders bij wet, alge-meene maatregel van bestuur of landsverordening getroffen zouden moeten worden.

Tegen 4 September 1939 heeft de gouverneur de Staten in buitengewone vergadering bijeengeroepen en hen toegesproken. Na een uiteenzetting van de genomen maatregelen deelde de gouverneur mee, dat in de toekomst zeer persoonlijke en gelde-lijke offers zouden gevraagd worden. Gewezen werd daarbij op de oproeping van dienstplichtigen en op de eischen van lucht-bescherming, opvordering en voedselvoorziening. Met een ant-woord van den voorzitter, waarin medewerking werd toegezegd, liep deze vergadering af.

Er waren toen reeds enkele besluiten van den gouverneur genomen en in groote snelheid volgden zij elkaar op. Ik laat de voornaamste hier volgen.

Pb. 1939, no. 71. Besluit van 30 Augustus 1939 tot regeling van de oproeping in werkelijken dienst in Curaçao van de zich daar bevindende reserve- en gewone dienstplichten der landmacht;

no. 72. Besluit van 30 Augustus 1939, betreffende de vordering van goederen ten behoeve van de volkshuishouding en landsverdediging;

no. 76. Beschikking van 1 September 1939 tot instelling van een bureau voor voedselvoorziening in Curaçao, waarvan de Directeur van het departement van Accountantsdienst, Sociale en Economische zaken het hoofd werd;

no. 80. Besluit van 2 September 1939 met een verbod van uitvoer van levensmiddelen, grondstoffen van levensmiddelen en huishoudelijke artikelen;

no. 81. Besluit van 2 September 1939 met regelen betreffende de bevoegdheid van den gouverneur om in geval van een Europeeschen oorlog of oorlogsdreiging tot de inrichting van kampen voor opvarenden van schepen van vreemde nationaliteit over te gaan;

no. 82. Besluit van 2 September 1939 met maatregelen tot handhaving van art. 3 der verordening op aanleg, exploitatie en gebruik van telegrafen en telefonen;

no 83. Besluit van 3 September 1939 met een verbod van uitvoer van gouden munten en goud-munt-materiaal;

no. 90. Besluit van 11 September 1939, bevattende een aanvulling op de verordening van 6 October 1930 (Stb. 1930 no. 72) betreffende het toezicht op de bewegingen van vaartuigen in de havens, baaien en territoriale wateren van Curaçao;

no. 91. Besluit van 11 September 1939 met een verbod voor zeilvaartuigen van vreemde nationaliteit om zich zonder schriftelijke vergunning van den havenmeester of gezaghebber in de baaien en territoriale wateren van Curaçao op te houden;

no. 97. Besluit van 26 September 1939 met bepalingen betreffende de bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen. Twee maanden vroeger had de gouverneur een ontwerp-landsverordening van ruimer strekking ingediend. Toen de behandeling daarvan werd achterhaald door den oorlog, maakte de gouverneur overeenkomstig een wenk der Staten gebruik van zijn bevoegdheid om ex art. 32 der Staatsregeling deze zaak te regelen.

no. 98. Besluit van 26 September 1939 tot instelling van een luchtbeschermingsdienst op Curaçao en Aruba;

no. 115. Besluit van 20 October 1939, bevattende een regeling om de aanwezige of te verwachten voorraden van levensmiddelen,

grondstoffen daarvan, huishoudelijke artikelen en andere goederen, voor de volkshuishouding van belang, te leeren kennen;

no. 120. Besluit van 26 October 1939 met een regeling ter beteugeling van woninghuren, waarbij voor Curaçao en Aruba huurcommissies werden ingesteld;

nrs. 122 en 123. Beschikkingen tot uitvoering van de zeeschepenvorderingswet 1939 en van de Wet behoud scheepsruimte 1939;

no. 139. Besluit van 8 December 1939, regelende de bevoegdheid van den gouverneur om ter bescherming van de algemeene veiligheid rechthebbenden op wegen, wateren, terreinen en gebouwen te verplichten te gedoogen, dat deze goederen worden betreden en militair bezet;

Pb. 1940 no. 9. Dienstentoezicht-Regeling 1940, regelende een bijzonder toezicht op het gebruik van vervoer-, post-, telegraaf- en telefoondiensten ter verzekering van de openbare rust en orde en ter beveiliging van de belangen van den Staat.

Afzonderlijke vermelding van aanvullingen, wijzigingen en uitvoeringsvoorschriften van deze maatregelen blijve achterwege.

Voor zoover deze besluiten van den gouverneur, als gezegd, ex art. 32 genomen waren, vereischten zij bekrachtiging bij landsverordening (algemeene maatregel van bestuur of wet). De gouverneur had dit in zijn rede op 4 September ook in uitzicht gesteld, maar blijkbaar ging het den Staten niet snel genoeg, want reeds 28 September richtten zij een brief aan den gouverneur om hierop aan te dringen. Bij dezelfde gelegenheid opperden de Staten de vraag, of de bevoegdheid van den gouverneur wel ver genoeg ging, en of aanvulling van de Curaçaosche staatsregeling niet noodig was. Zagen de Staten hierbij art. 31 over het hoofd, dat den gouverneur opdraagt in geval van oorlog of opstand alle maatregelen te nemen, die hij in het belang van den Staat en van Curaçao door den nood geboden acht? en het negende hoofdstuk „Van de gewapende macht", waarop ik nog terugkom? De gouverneur heeft in ieder geval van instemming met de vrees der Staten geen blijk gegeven. Geleidelijk is de gouverneur ertoe overgegaan verordeningen tot bekrachting zijner regelingen aan de Staten voor te dragen. Tot moeilijkheden heeft dit, voor zoover de gegevens mij ter beschikking staan, niet geleid. Dit was ook het geval met het genoemde uitvoerverbod van goud en gouden muntmateriaal (dit laatste lijkt mij juister dan goudmuntmateriaal en goud-muntmateriaal, welke beide lezingen men in de officieele stukken vindt). Dit besluit van den gouverneur berustte niet op art. 32 der Staatsregeling, maar op de verorde-

ning van 16 Februari 1939 tot regeling van den uitvoer van goeden munt en goud-muntmateriaal, die ook de eisch van bekrachtiging van het besluit bij landsverordening stelt.

Sommige onderwerpen werden rechtstreeks als ontwerp-landsverordening aanhangig gemaakt. Zoo de regeling van de verlenging der verloven van in Europa vertoevende burgerlijke ambtenaren, die tengevolge van den oorlogstoestand aldaar niet tijdig naar Curaçao kunnen terugkeeren (Pb. 1939 no. 134). De Staten hadden begrijpelijkerwijs hiertegen geen bezwaren. De wensch, in het voorloopig verslag geuit, dat spoedig weer tot verstrekking van nieuwe verloven zou worden overgegaan, heeft de gouverneur afgewezen met een beroep op de toeneming der werkzaamheden. In dit verband moet ook vermeld de landsverordening tot instelling van een fonds voor bestrijding van uitgaven, rechtstreeks verband houdende met de buitengewone tijdsomstandigheden, voorzoover deze uitgaven niet uit de gewone middelen kunnen worden bestreden. Bij ontwerp werd voorgesteld van het batig saldo van den dienst 1939, op ruim 1 millioen geraamd, een rond bedrag van ƒ 1.000.000.— te storten in een fonds, jaarlijks op de begrootingen aan te vullen. De Staten hebben nog een poging gedaan om aan zulk een fonds ruimer strekking te geven met verwijzing naar de vroeger gedachte welvaarts- en bouwfondsen, doch de gouverneur heeft dit verworpen, als in strijd met de comptabiliteitsvoorschriften.

Het is nog niet te zeggen, of zonder tegenstand van de zijde der Staten het op 17 Januari 1940 ingediende ontwerp is tot stand gekomen, dat maatregelen in het vooruitzicht stelt om den invoer van goederen te verbieden of te regelen. Reeds in October 1939 hadden de Staten zich tot den gouverneur gewend met de mededeeling, dat zij, prijsregeling aanvaardende, maatregelen tegen vrije invoer, vervoer, verhandelen en in voorraad houden van goederen in strijd met het belang van Curaçao achtten, behoudens de bepaling van minimum voorraden. Het doel van het ontwerp was te voorkomen, dat zij, die aan noodzakelijke voorraadvorming hadden meegewerkt, bij eindelijke liquidatie schade zouden lijden.

De Staten, die aldus voor een goed deel achter de feiten moesten aankomen, gaven meermalen blijk ook zelf de moeilijkheden onder de oogen te zien. Zoo vroegen zij bij brieven, in hun vergadering van 19 October 1939 vastgesteld, aan den gouverneur: zullen de begrootingen van 1939 en 1940 niet gewijzigd moeten worden en wat zal er met de dan vrijkomende gelden

gebeuren? Welke plannen bestaan er naar aanleiding van de stijging van levensmiddelenprijzen, huishuren en vrachten?

Met bekwamen spoed heeft de gouveneur geantwoord. Op de begrooting van 1939 zouden ruim ƒ 250.000.— en op die van 1940 ƒ 700.000.— vrijkomen wegens voorloopig af te voeren posten. Over de besteding dezer gelden gaf de gouverneur te recht geen uitsluitsel, opmerkende, dat ook rekening zou moeten worden gehouden met wijzigingen in de inkomsten en in de uitgaven voor de overige posten. Op de andere vragen kregen de Staten geen beslissend antwoord behoudens een verwijzing naar de inmiddels afgekomen regeling in zake huurverhoogingen en de mededeeling, dat het bestuur afwijzend stond tegenover het opslaan van voorraden om prijsregelend op te treden.

Onder de voorgenomen maatregelen, waarvan niet bekend is, welke ontvangst zij in de Staten genoten hebben, en of en in hoeverre zij het Publicatieblad bereikt hebben, dient genoemd te worden het ontwerp: „Schutterij-landsverordening 1940". Dit ontwerp vindt zijn grondslag in art. 155 der Curaçaosche staatsregeling, dat alle weerbare inwoners van Curaçao verplicht mee te werken tot de landsverdediging en bewaking der inwendige rust. Over dit ontwerp en de afwijzende houding daartegenover in de Curaçaosche pers heb ik in de Mei-kroniek geschreven. Op de ontvangst en behandeling in de Staten hoop ik later te kunnen komen.

Er zal in het vervolg nog wel een en ander te zeggen zijn over Curaçao onder den Europeeschen oorlog, die zich in Mei, het nieuwe zittingsjaar dus, tot Nederland en de overzeesche deelen van het Koninkrijk uitbreidde — thans vraagt eerst de normale parlementaire arbeid onze aandacht.

Allereerst vermeld ik een aantal wettelijke maatregelen, waaromtrent den Staten advies gevraagd werd ingevolge de bepalingen der Staatsregeling, welk advies telkens luidde, dat de ontwerpen den Staten geen aanleiding tot opmerkingen gaven:

a. betreffende de Militaire Willems-Orde.

b. Unieverdrag betreffende bescherming van den industrieelen eigendom.

c. Wijziging van de Marine-Scheepsongevallenwet.

d. Verdrag tot bevordering van de internationale verspreiding van films met een opvoedkundig karakter.

e. Verdrag tot vaststelling van eenige eenvormige bepalingen inzake conservatoir beslag op luchtvaartuigen.

f. „Toelatingsbesluit vreemde militaire luchtvaartuigen, Neder landsch-Indië, Suriname en Curaçao".

Over een dergelijk ontwerp hebben de Staten een advies uitgebracht, waarbij hunnerzijds wijzigingen zijn voorgesteld. Dit betreft het gebiedend voorschrijven van het ontslag der leden van het Hof van justitie in de gevallen, waarin dit tevoren slechts mogelijk was, nl. bij het bereiken van den 60-jarigen leeftijd, bij ongeschiktheid wegens aanhoudende ziels- of lichaamsziekten of ouderdomsgebreken, bij curateele en bij wangedrag, onzedelijkheid of grove achteloosheid in de waarneming van hun ambt. De Staten wilden slechts de mogelijkheid van ontslag handhaven bij ongeschiktheid, wangedrag enz., omdat in een kleine gemeenschap eerder geruchten en verdachtmakingen ontstaan, een weinig overtuigend argument, daar uitdrukkelijk wordt gezegd, dat de genoemde toestanden moeten *gebleken* zijn.

Op het gebied der belastingwetgeving is heel wat te doen geweest.

Vooreerst is tot stand gekomen een wijziging van de verordening tot het heffen van een hondenbelasting en tot tegengaan van den overlast van honden op straten en wegen. Dat laatste is met de overlast van kippen een onderwerp, waarvoor de Koloniale raad en de Staten meer dan eens een belangstelling hebben getoond, onevenredig groot met de beteekenis van het onderwerp. Inderdaad hebben nu de Staten kans gezien het ontwerp in hun zin ruimschoots te wijzigen en het bestuursvoorstel op meer dan één punt van zijn wezenlijken inhoud te berooven. De procureur-generaal bij het Hof van justitie, mr. Van der Laan, die voor het eerst als bestuursgemachtigde aanwezig was, heeft blijk gegeven van groote meegaandheid om ten minste nog iets in veilige haven te brengen.

Tal van nieuwe ontwerpen zijn ingediend. In de eerste plaats een ontwerp-landsverordening op de invoerrechten, ofschoon eind November ingediend, euphemistisch met het jaartal 1939 voorzien. Bedoeld is de Algemeene Verordening I.U. en D. 1908 te splitsen in voorschriften van douanetechnischen aard en in een tariefverordening met de bepalingen der rechtenheffing. Deze laatste is aan de orde in het genoemde ontwerp, dat hoofdzakelijk verbeteringen van redactie en van wetsuitlegging bevat, maar tevens de berechting van geschillen niet meer aan den fiscus, die partij is, laat, doch deze brengt bij den Raad van beroep voor belastingzaken. Voorts zal de heffing der rechten zich voortaan niet meer naar fob-prijzen maar naar cif-prijzen richten. Dit zal stijging van de opbrengst der heffing meebrengen, die voor een groot deel wordt opgevangen door verlaging van de heffing van

naar gewicht belaste goederen en van bier. De aanvankelijke ontvangst van dit ontwerp in de Staten is niet ongunstig.

Niet verder dan tot het Voorloopig verslag heeft het ook gebracht een ontwerp van landsverordening op de inkomstenbelasting. De gouverneur heeft de in het zittingsjaar 1938/9 ingediende reeks belastingontwerpen ingetrokken en geleidelijk vervangen door zelfstandige ontwerpen. Daartoe behoort allereerst dat op de inkomstenbelasting. Een technische herziening noemt de gouverneur het ontwerp. Het draagkrachtbeginsel is gehandhaafd, wat meebracht, dat de rechtspersonen uit het ontwerp verdwenen zijn. Naast de in het gebiedsdeel woonachtige personen zijn elders wonenden onder de belasting gebracht, voor zoover deze uit bronnen in het gebiedsdeel opbrengsten genieten. Op de onderdeelen van het ontwerp ga ik nog niet in. De Staten vinden het onjuist, dat deze technische herziening zwaarder druk zal meebrengen, met name door de stortingen in spaarfondsen en de renten daarvan onder de belasting te brengen.

Eén dag vóór de dagteekening van dit verslag, waarin bij herhaling werd uitgesproken de wensch om de gebruiksbelasting af te schaffen, heeft de gouverneur een ontwerp tot wijzing der desbetreffende verordening ingediend, in hoofdzaak de redactie betreffende, waaruit in ieder geval blijkt, dat de gouverneur niet voornemens is deze belasting af te schaffen. De opbrengst is geleidelijk tot boven de *ƒ* 100.000.— gestegen, een bedrag, dat het bestuur wel niet zal willen missen.

Nieuw is het ontwerp eener winstbelasting, geheven van rechtspersonen, zoo binnen als buiten Curaçao gevestigd, de laatste, voor zoover de winst wordt verkregen uit daarbinnen uitgeoefende bedrijven, daarbinnen gelegen onroerende zaken of door hypotheek op zoodanige goederen verzekerde, buiten bedrijf gebezigde, schuldvorderingen. Onder winst wordt verstaan de som der voordeelen, zuiver verkregen uit bedrijf of uit buiten bedrijf gebezigd kapitaal. In hun algemeene beschouwingen (die ontbreken in de memorie van toelichting) maken de Staten een paar eigenaardige opmerkingen: aangedrongen wordt op overneming van eenige artikelen uit de Ned. Indische ordonnantie op de vennootschapsbelasting 1925, die tot voorbeeld zou hebben gediend; verder werd algemeen gevraagd gelijkluidendheid met de wet, die voor het moederland ontworpen is, en zelfs intrekking van deze regeling, ingeval die in Nederland niet tot stand mocht komen. Vreemde wenschen, waarvoor geen redenen opgegeven

worden. De Staten op de spits voor de meest volstrekte handhaving van het concordantiebeginsel! ?

Ter versterking van 's Lands kas zijn eenige ontwerpen ingediend, die weinig enthousiast ontvangen zijn. „Algemeen werd weinig gevoeld voor belastingverhooging" heet het in het Voorloopig verslag op het ontwerp tot heffing van 100 % op het bijzonder invoerrecht op benzine. De afdeelingen waren van meening, dat het inkomen, „niet zwaarder belast mag worden", zegt het Voorloopig verslag op het ontwerp, waarbij een heffing van 25 % op de inkomstenbelasting 1941 wordt voorgesteld. Bij dit laatste ontwerp en dat tot heffing van 25 opcenten op de nog slechts ontworpen nieuwe winstbelasting heeft de gouverneur met name de uitgaven voor de landsverdediging genoemd als meebrengende de behoefte van versterking van 's Lands middelen. In dit verband dient genoemd te worden de verordening tot tijdelijke (tot 1942) afschaffing van de invoerrechten op de bovenwindsche eilanden, met tweeërlei strekking, vestiging van nieuwe vakken van volkswelvaart en tegemoetkoming van de bevolking in de kosten van levensonderhoud.

Buiten het gebied der belastingwetgeving zijn eenige wettelijke maatregelen tot stand gekomen. Het zou wel wonder zijn, als daarbij niet weer eens een wijziging van de winkelsluitingsverordening zou zijn. De strekking van het al van het vorige zittingsjaar afkomstige ontwerp was verkorting van den werktijd door den openingstijd van winkels op 7 uur en het sluitingsuur op 19 uur te bepalen met algeheele zondagssluiting, alles behoudens vrijstellingen met het oog op het vreemdelingenverkeer, en uitbreiding van de Zondagsregeling met 4 dagen: de verjaardagen van prinses Juliana en prins Bernhard, Maria Hemelvaart en Allerheiligen. Op dit laatste heb ik reeds gewezen in eenige Kronieken in dit tijdschrift (jg. 1939/40, blz. 253 en 366). De openbare behandeling leek eindeloos. De een wilde een uur, een ander een half uur eerder uitscheiden, terwijl een derde later wilde beginnen. Ten slotte is een sluitingsuur uit de bus gekomen van half zeven 's avonds. Aan de beraadslagingen hebben vooral de heeren mr. Da Costa Gomez en de voorzitter deelgenomen. Met aandrang is gevraagd om een werkelijke werktijdenregeling en een vacantieregeling. Een motie in dien geest ten behoeve van kantoor- en winkelbedienden is aangenomen, nadat deze verzacht was tot een verzoek om inlichtingen. Zeer spoedig is de gouverneur met een ontwerp „werktijdenregeling" voor winkelpersoneel gekomen, waarbij een arbeidsdag van 10 uur en een

werkweek van 55 uur (5½ dag) werd voorgesteld. Een dergelijke regeling voor kantoorpersoneel is in uitzicht gesteld.

Ten slotte een derde ontwerp op dit gebied, het zooveelste tot wijziging van de winkelsluitingsverordening, om de verkoop van versche bloemen en versch fruit onder de uitzonderingsbepalingen op te nemen.

Op het gebied van de sociale zorg ligt de instelling van een schoolartsendienst en een ontwerp tot wijziging van de „ziekteregeling 1936", o.a. bedoelende althans voorloopig dienstboden en landarbeiders van de regeling uit te sluiten.

De verleden jaar vermelde bepalingen tot verbod van arbeid van kinderen beneden 13 jaar zijn zonder veel belangstelling van de zijde der Staten tot stand gekomen. Desgevraagd heeft de gouverneur gewezen op klachten van de zijde van het onderwijzend personeel over laatkomers, die arbeid hebben moeten verrichten, op misstanden bij het houtgaren op Bonnaire en bij het lossen van schepen op de bovenwindsche eilanden.

Een ontwerp-verordening op het arbeidscontract, in dit zittingsjaar ingediend, zal eerlang in dit tijdschrift afzonderlijk besproken worden.

Tot geen debat heeft aanleiding gegeven het bestuursvoorstel tot wijziging van het reglement voor de Curaçaosche bank om het mogelijk te maken haar kapitaal en reservefonds te beleggen. De heer Bichon van IJsselmonde had twee vragen bij de openbare behandeling, maar aangezien het Voorloopig verslag had meegedeeld, dat niemand bedenking had, was er geen bestuursgemachtigde, die antwoord kon geven. Dan moet U in zoo'n geval maar van tevoren laten weten, dat U wat te zeggen of te vragen hebt, meende de voorzitter, maar daartegen hadden twee juristen in de vergadering staatsrechtelijke bezwaren; zij zeiden niet welke deze waren.

Is verleden jaar meegedeeld, dat de gouverneur aanvankelijk afwijzend stond tegenover de wettelijke geoorloofdheid van toekenning van presentiegeld aan statenleden — nadere overweging heeft de gouverneur èn van de wenschelijkheid èn van de toelaatbaarheid overtuigd. Vijf gulden krijgen de heeren per vergadering, daar tegenover 8 voorstemmers de leden Bichon van IJsselmonde, Capriles, Desertine, Maal en Winkel in de minderheid bleven.

Het is waarschijnlijk, dat nu eindelijk ook gereedgekomen is de reorganisatie der Kamers van koophandel en nijverheid, die eenige jaren op het program gestaan heeft. Naar aanleiding

van het Voorloopig verslag heeft de gouverneur o.a. ten aanzien van de samenstelling der Kamers eenige wijzigingen voorgedragen. Belanghebbenden uit klein- en grootbedrijf zullen hun eigen vertegenwoordigers kiezen, die *te zamen* de Kamers zullen uitmaken. Het op 11 Augustus '39 gedagteekende eindverslag had nog wel veel te vragen, maar bepaalde bezwaren waren er niet meer. Een stijlbloempje uit dit verslag: „De hoofdzin is in het enkelvoud gesteld; de bijzin echter in het meervoud. Dit is gemakkelijk te repareeren". Vooral geen Nederlandsch, hoor!

In het zittingsjaar 1933/4 is veel te doen geweest over een ontwerp, dat o.a. het Curaçaosch examen voor geneeskundige wilde afschaffen. Deerlijk gehavend is het ontwerp wet geworden (zie jg. 1935/6 blz. 141) en het is te verwachten, dat een nu ingediend ontwerp tot afschaffing van het tandartsenexamen niet zoo voetstoots het Publicatieblad zal bereiken, vooral omdat tevens wordt voorgesteld buitenlandsche diploma's niet te aanvaarden. Technisch is dit ontwerp een monstrum, voorgesteld wordt een tweetal artikelen der bestaande verordening te doen vervallen, behalve ten aanzien van een bepaalde groep van personen voor zekeren tijd, en dan worden die artikelen maar meteen uit de nummering weggenomen. Het Voorloopig verslag zegt, dat geen der leden het voorstel kan aanvaarden, en den gouverneur wordt in overweging gegeven het ontwerp terug te nemen. Noch voor de afschaffing van het examen noch voor de afschaffing der buitenlandsche diploma's wordt eenige reden aanwezig geacht.

Volledigheidshalve vermeld ik nog een ontwerp tot wijziging van de Algemeene politiekeur, dat de verkeersongevallen wil beperken door voor bus- en huurauto's-chauffeurs den minimumleeftijd van 21 op 25 jaar te stellen, ook in de hoop, dat dan het aantal autobussen zal verminderen. Voorts een ontwerp-wegenverkeersverordening naar het voorbeeld van de Nederlandsche Wegenverkeerswet en een ontwerp tot wijziging van het wetboek van rechtsvordering om het beslag op luchtvaartuigen mogelijk te maken.

Ik stel mij voor, dat nog heel wat in een aanvullend overzicht nader zal moeten worden besproken. Het nu meegedeelde gaf tot weinig, althans tot weinig belangwekkende gedachtenwisseling aanleiding.

Nog op eenige onderwerpen, in de Staten behandeld, moet ik wijzen.

In de laatste vergadering van het vorige zittingsjaar was in-

gekomen een verzoekschrift van de Protestantsche vereeniging „Apstolic Faith" op Aruba, steun verzoekende voor haar godsdienstoefeningen. Het schijnt, dat geldelijke steun bedoeld is. De commissie voor dit verzoekschrift uit de Staten heeft voorgesteld dezen af te wijzen, „volle waardeering hebbende voor het werk van deze vereeniging", op het wat antiek-liberale argument, dat geldelijke steun van overheidswege zal moeten beperkt worden „tot de historisch erkende gemeenten in Curaçao".

Verleden jaar heb ik behandeld het bezwaar van de Staten tegen de wijze, waarop de regelen omtrent toelating en vestiging in Curaçao en uitzetting zouden tot stand komen. In de Staten generaal is deze zaak ook ter sprake gekomen. Nu heeft de gouverneur meegedeeld, dat een gelegenheid tot breeder gedachtenwisseling tusschen bestuur en Staten zal gevonden worden.

De zaak van het notarissentarief, vastgesteld door het Hof van justitie is tot een oplossing gekomen. Er is een tarief voor den notaris „als zoodanig", in 1872 vastgesteld, en nu heeft het Hof er een gemaakt voor den notaris „als . . . ?" zooals de notarissen in Nederland zelf maken. Aan het tarief van het Hof is nog wat gevijld. Alvorens ik nu overga tot de bespreking van de begrootingsbehandelingen in de Staten, zij mij een opmerking vergund.

Niet zonder voldoening — ook zonder post en propter te vereenzelvigen — mag ik een tweetal feiten meedeelen. Men leze na wat ik als kroniekschrijver neerschreef op bladz. 252/3 van den vorigen jaargang en op bladz. 62 van den loopenden jaargang en oordeele dan over Publicatieblad 1939 no. 148, waarin een aantal „verordeningen" in „landsverordeningen" zijn verbeterd, en de memorie van toelichting op ontwerp 56 van dit zittingsjaar, waarbij de verandering van „kolonie Curaçao" in „Curaçao" in *alle* wettelijke regelingen wordt teruggenomen.

Een in de vorige kroniek (blz. 352) meegedeelde fout in de afgekondigde begrooting Publicatieblad 1939 no. 21 werd door het bestuur hersteld. Optimisten zouden kunnen zeggen, dat reeds hiermee het bestaansrecht van ons tijdschrift is aangetoond.

Als we nu ook nog eens van die onpraktische klapper op het Publicatieblad konden afkomen.

(Slot volgt.)

JAARCIJFERS VAN SURINAME XII

DOOR

L. C. PREY.

SCHEEPVAARTBEWEGING

Jaar	Aangekomen										Vertrokken									
	Stoomschepen				Zeilschepen				Tezamen		Stoomschepen				Zeilschepen				Tezamen	
	met lading		in ballast of met door-voerlading		met lading		in ballast of met door-voerlading				met lading		in ballast of met door-voerlading		met lading		in ballast of met door-voerlading			
	aantal	M³	aantal	M³	aantal	M³	aantal	M³	aantal	M³	aantal	M³	aantal	M³	aantal	M³	aantal	M³	aantal	M³
1920	160	348.560	11	51.620	39	9.295	4	403	214	409.878	155	325.502	15	74.671	40	6.134	4	3.665	214	409.972
1921	169	366.039	—	—	22	6.392	—	191	191	372.431	168	361.607	—	—	19	4.521	3	18.771	190	367.999
1922	177	402.839	—	—	23	19.643	—	—	200	432.482	179	403.005	—	—	23	19.643	—	—	202	422.648
1923	158	391.862	—	—	60	11.569	1	812	219	404.243	158	387.942	—	—	59	12.331	—	—	217	400.273
1924	180	472.657	—	—	30	13.604	1	651	211	486.912	176	431.642	7	46.350	28	5.956	5	8.359	216	492.307
1925	182	458.646	26	53.649	45	6.798	1	251	254	519.344	202	478.330	9	51.879	41	2.143	4	3.679	256	536.031
1926	164	412.648	3	5.358	11	3.404	—	—	178	421.410	165	421.832	—	—	13	6.867	—	—	178	428.699
1927	167	491.107	33	96.994	34	5.393	1	195	235	593.689	192	534.160	7	51.510	35	5.601	1	195	235	591.466
1928	187	587.312	29	103.952	26	4.209	2	4.819	244	700.292	204	615.814	12	75.192	26	4.783	—	—	242	695.789
1929	183	607.126	26	82.596	7	3.046	—	—	216	692.768	202	621.200	8	64.775	5	2.092	—	—	215	688.067
1930	173	758.692	76	255.424	8	2.335	1	758	258	1.017.209	241	940.561	7	56.861	7	2.702	—	—	255	1.000.124
1931	180	846.700	58	173.914	7	925	3	631	248	1.022.170	230	985.488	9	50.365	8	1.505	3	246	250	1.037.604
1932	181	829.450	28	33.674	13	3.522	7	1.440	229	868.086	187	785.643	20	67.687	14	3.673	5	1.095	226	858.098
1933	148	707.664	33	74.169	5	974	6	1.067	193	783.874	170	751.354	7	16.465	9	1.653	4	778	190	770.250
1934	152	717.540	53	84.464	13	2.666	12	1.299	230	805.969	189	771.636	15	26.429	19	3.376	6	589	229	802.030
1935	153	775.342	44	63.319	26	1.547	4	809	227	841.017	177	806.194	20	35.965	11	1.041	18	1.106	226	844.306
1936	185	817.316	77	195.765	17	756	6	1.424	285	1.015.261	238	963.553	23	49.330	10	1.874	13	501	284	1.015.258
1937	214	899.497	178	481.532	8	1.633	9	1.825	409	1.384.487	352	1.293.718	36	77.610	15	3.082	1	209	404	1.374.619

Verbetering: In Jaarcijfers van Suriname XI staat op bladzijde 251 in de eerste kolom, onder 1936 het jaartal 1938. Dit moet zijn: 1937.

HANDEL

Waarde van den invoer, verdeeld naar de goederen (in guldens).

Jaar	Levende dieren	Voedings-middelen en dranken	Ruwe of eenvoudig bewerkte grondstoffen	Bewerkte producten	Onbewerkt goud en zilver en gouden en zilveren munten	Totale waarde
1920	57.083	4.553.910	2.094.833	6.482.239	7.118	13.718.026
1921	44.923	4.458.687	1.457.571	6.056.532	437.646	13.150.025
1922	87.524	4.226.824	1.070.859	4.528.675	72.254	10.563.569
1923	80.668	3.237.592	505.499	3.354.429	19.964	7.886.161
1924	49.577	3.486.963	551.773	3.153.511	18.605	7.579.638
1925	80.852	3.316.089	601.053	5.187.217	19.078	9.474.161
1926	38.853	3.611.589	721.850	5.210.844	19.101	10.020.516
1927	29.665	3.326.226	789.086	4.696.388	275.050	9.288.858
1928	30.251	3.252.329	915.202	4.955.352	44.855	9.194.989
1929	15.742	3.178.394	753.745	4.458.246	232.773	8.638.900
1930	31.626	2.826.533	690.959	4.914.761	724.597	9.188.476
1931	20.307	2.071.600	710.709	3.799.547	24.482	6.626.645
1932	5.230	1.818.256	456.005	3.351.745	19.023	5.650.259
1933	3.607	1.609.509	373.900	2.889.005	23.165	4.899.186
1934	8.139	1.505.659	367.829	2.835.049	641.875	5.358.551
1935	6.538	1.914.214	415.352	2.783.850	298.432	5.418.386
1936	3.631	1.855.565	501.777	3.201.367	189.739	5.752.079
1937	1.238	2.131.259	692.226	3.774.094	267.725	6.866.542

HANDEL

Waarde en herkomst van den invoer (in guldens).

Jaar	Nederland	Groot-Britannië	Frankrijk	Vereenigde Staten	Demerara	Barbados	Trinidad	Fransch Guyana	Curacao	Duitschland	Totale invoerwaarde
1920	3.826.118	81.393	73.027	555.072	3.078.138	218.745	113.667	157.710	78.387	—	13.718.026
1921	5.954.016	19.566	21.335	3.895.724	2.508.228	112.716	36.365	146.000	62.694	—	13.150.025
1922	4.557.842	68.438	43.583	3.591.323	1.948.548	21.359	66.654	166.694	48.494	—	10.563.569
1923	3.331.989	339.050	22.139	2.601.418	1.250.996	9.038	71.472	82.483	37.564	—	7.886.161
1924	3.657.872	90.458	57.463	2.146.618	1.291.100	13.942	100.024	58.926	25.072	—	7.579.638
1925	4.147.810	194.267	110.964	3.016.433	1.683.209	21.175	106.631	84.924	32.226	—	9.474.161
1926	4.133.284	71.131	112.403	3.914.098	1.326.677	2.184	240.009	107.089	28.408	—	10.020.516
1927	4.363.506	63.773	93.618	2.977.749	1.400.879	10.339	167.381	115.249	34.672	—	9.288.858
1928	4.720.155	105.598	83.604	2.732.797	1.176.449	25.193	157.065	49.599	27.021	69.745	9.194.989
1929	4.632.837	145.447	49.979	2.350.466	999.660	10.030	207.996	55.659	36.712	88.757	8.638.900
1930	5.219.929	118.605	47.871	2.201.954	1.039.798	15.482	227.084	45.877	62.719	92.086	9.188.476
1931	3.584.016	108.480	37.759	1.611.144	647.140	2.241	272.494	22.189	110.136	88.672	6.626.645
1932	2.301.224	989.574	108.558	1.212.313	170.732	4.146	137.097	23.245	23.466	208.672	5.650.259
1933	1.911.311	701.530	78.203	973.764	27.753	8.364	133.425	23.868	27.777	222.610	4.899.186
1934	2.359.454	503.712	212.690	878.063	43.999	21.759	155.008	42.822	17.155	235.224	5.358.551
1935	2.291.039	634.069	46.578	970.307	81.399	15.769	195.774	39.014	21.076	235.623	5.418.386
1936	2.217.708	628.481	41.134	1.172.547	13.376	20.022	161.597	53.890	29.687	215.744	5.752.079
1937	2.683.671	622.418	45.049	1.541.798	58.822	28.519	271.282	73.396	64.579	261.670	6.866.542

HANDEL

Uitvoer van de voornaamste gewassen en producten.

Jaar	Koffie KG.	Cacao KG.	Suiker 1e en 2e product tezamen KG.	Sinaas-appelen St.	Koorn (Mais) KG.	Ba-nanen KG.	Aard-vruch-ten KG.	Rijst (gepeld) KG.	Baco-ven KG.	Gom-ma KG.	Rum of dram L.	Groen-ten KG.	Black eye-peas KG.
1920	981.681	1.793.897	7.299.773	—	435.032	8.060	124.096	24.139	760	2.731	195.790	6.080	22.601
1921	1.514.009	1.636.465	9.565.417	—	365.644	8.860	258.035	94.161	3.739	3.150	188.676	13.030	33.032
1922	2.169.525	1.562.084	9.470.935	—	105.566	59.120	14.501	79.450	74.119	5.298	250.276	7.809	8.086
1923	2.911.741	1.413.409	9.174.969	302.762	46.930	57.940	16.954	117.588	41.927	109	196.367	6.942	3.078
1924	2.226.649	739.514	7.658.701	750.772	226.686	22.520	4.395	39.425	2.860	11.223	207.649	9.257	28.330
1925	1.893.072	817.968	13.973.740	109.961	269.647	83.000	19.752	95.833	4.440	12.161	269.023	38.063	55.540
1926	2.072.688	129.221	10.226.620	531.057	147.419	30.080	4.125	102.111	1.235	516	202.076	12.051	44.840
1927	2.306.260	208.717	14.356.158	857.157	163.587	13.279	2.773	460.747	2.187	2.109	301.742	16.218	30.690
1928	3.455.917	251.449	15.621.794	374.408	67.240	2.159	2.457	713.971	5.192	16.835	362.112	1.773	10.214
1929	2.381.475	307.705	15.116.591	1.307.137	263.334	1.829	8.101	320.698	7.346	17.282	467.049	6.962	52.353
1930	2.991.292	185.724	15.111.628	628.902	140.320	6.452	26.355	2.264.980	852	37.403	417.096	6.207	22.040
1931	2.861.018	17.043	20.414.437	988.000	295.013	5.787	9.435	2.971.987	4.060	37.190	236.807	5.941	13.207
1932	3.251.677	23.134	20.148.020	507.007	112.954	4.902	3.966	2.672.525	13.650	23.000	135.559	9.455	23.810
1933	2.658.776	—	13.423.000	947.165	66.572	75	5.961	1.575.556	86.210	1.670	150.319	15.111	44.351
1934	3.382.279	7.647	16.042.000	312.496	25.400	214	14.042	2.013.915	96.874	39.473	83.601	11.398	10.708
1935	4.479.852	63.725	15.065.070	422.677	5.840	3.386	5.208	4.555 [1]	86.473	11.147	126.114	12.005	19.416
1936	4.027.752	21.705	16.115.462	1.324.412	20.660	3.788	3.362	1.287.750	99.213	27.231	144.655	16.219	64.653
1937	2.493.946	5.263	12.233.235	674.079	33.100	4.430	16.679	7.403.304	23.852	43.219	201.297	21.837	62.437

[1] Oogst viel, in verband met weersomstandigheden, eerst tegen het einde van het jaar.

HANDEL

Uitvoer van de voornaamste gewassen en producten.

	Houtskool KG.	Koolteer L.	Vischlijm KG.	Melasse L.	Rijstzemelen KG.	Pluimvee levend St.	Eieren St.	Honing L.	Huiden (gezouten) KG.	Onbewerkt hout M^3	Letterhout KG.	Planken M^3	Bauxiet Ton	Goud Gram
1920	21.538	111.561	5.948	283.067	16.760	—	—	—	14.454	3.761	56.590	221	10.000	458.739
1921	5.380	60.560	3.713	53.760	13.450	—	—	—	—	4.016	71.946	626	—	291.347
1922	19.485	83.020	3.433	—	6.020	—	—	—	42.862	2.172	147.000	887	13.044	351.376
1923	42.882	112.900	4.115	—	21.985	—	—	—	53.139	2.490	49.126	151	12.616	365.442
1924	15.553	79.840	6.249	97.500	28.640	—	—	—	57.500	2.016	34.456	100	60.032	315.638
1925	4.750	57.450	5.118	146.730	79.330	—	—	—	49.997	8.340	18.415	325	86.826	265.487
1926	6.075	75.635	4.826	—	87.910	—	—	—	61.025	3.107	41.926	40	46.454	250.656
1927	7.965	87.010	2.771	—	149.000	—	—	—	57.017	4.755	15.117	242	176.291	205.747
1928	10.940	97.290	2.346	—	51.350	—	—	—	59.988	6.283	48.542	170	206.767	145.768
1929	183.945	110.170	3.481	750.661	61.425	29	2.125	1.385	49.907	4.395	16.615	356	215.795	76.597
1930	18.182	73.770	3.312	3.136.439	59.200	3.510	15.400	10.396	28.800	5.993	15.187	718	263.015	127.786
1931	4.040	72.810	2.751	3.015.048	68.639	4.186	27.200	3.435	58.443	6.586	49.162	649	190.596	146.827
1932	—	40.120	3.583	4.564.958	13.338	2.769	14.358	15.165	43.323	2.264	43.286	352	126.520	269.475
1933	2.100	86.702	1.956	4.456.555	1.532	2.543	8.173	35.299	45.225	1.730	9.258	283	106.377	397.018
1934	—	41.390	1.898	3.620.430	9.795	436	740	35.712	45.084	1.334	4.643	636	101.007	375.556
1935	750	37.390	1.467	3.584.393	12.020	155	—	40.185	47.249	1.550	11.619	366	115.189	398.095
1936	—	37.040	1.699	3.130.453	10.650	125	—	46.705	40.983	2.733	6.130	70	233.909	478.106
1937	—	52.617	961	3.210.969	74.830	2.285	300	55.328	37.431	2.404	24.180	144	392.329	438.605

HANDEL

Waarde en bestemming van den uitvoer (in guldens).

Jaar	Nederland	Groot Britannië	Frankrijk	Vereenigde Staten	Demerara	Fransch Guyana	Curacao	Barbados	Trinidad	Duitschland	België	Noorwegen	Martinique	Guadeloupe	Totale waarde van den uitvoer
1920	2.854.365	576.730	450.608	1.357.267	1.526.310	505.133	99.018	58.931	16.555	—	500	—	—	—	7.477.512
1921	2.709.489	1.126.853	57.207	1.256.668	800.046	427.700	55.809	90.544	10.956	—	3.175	—	—	—	6.562.014
1922	1.904.909	708.001	42.233	1.538.168	914.439	493.144	32.195	25.816	9.717	—	2.702	—	—	—	5.688.370
1923	2.839.313	1.826.898	77.427	1.982.044	1.145.772	375.606	33.172	19.362	9.992	—	70.900	—	—	—	8.388.338
1924	2.825.857	1.266.500	57.270	1.711.663	1.210.289	260.643	32.424	13.130	12.040	—	—	—	—	—	7.409.441
1925	4.708.057	1.177.259	63.043	1.789.485	1.381.444	223.797	61.361	18.394	5.440	—	481.010	—	—	—	9.932.306
1926	5.179.163	511.227	55.498	664.498	816.626	222.314	51.115	8.857	—	—	146.526	—	—	—	7.689.685
1927	7.012.474	1.753.046	20.886	2.550.663	57.714	269.922	48.936	17.843	—	16.299	79.920	—	—	—	11.834.361
1928	6.733.999	1.545.406	35.338	2.635.953	144.157	172.998	129.808	6.407	4.100	1.257	80.475	11.737	230	—	11.684.859
1929 (1)	3.690.347	734.584	10.679	3.050.828	84.369	38.959	95.399	19.400	13.509	15.776	86.000	56.373	7.320	—	7.946.629
1930	3.266.272	521.397	4.126	3.705.152	239.310	56.101	120.025	18.830	6.895	69.717	—	300.677	76.991	—	8.389.803
1931	2.468.977	412.572	3.804	2.431.464	212.204	79.711	83.381	15.601	5.403	6.836	2.165	170.520	73.101	40.379	6.017.885
1932	1.928.291	100.809	2.566	1.720.912	280.556	58.534	66.973	10.305	9.268	11.474	90	212.378	83.758	38.700	4.616.374
1933	1.638.818	71.486	10.761	1.433.763	181.811	29.272	40.021	8.861	3.764	36.409	—	220.599	25.415	43.965	3.801.671
1934	2.290.881	88.098	12.882	1.327.531	149.439	21.260	21.943	9.876	2.592	22.186	43.250	174.818	13.748	41.691	4.323.013
1935	1.874.981	60.025	12.468	1.707.696	58.086	8.575	15.028	3.171	2.404	14.845	48	142.075	—	8	3.916.742
1936	1.421.438	81.139	10.412	3.377.246	36.555	12.072	22.141	3.084	3.199	37.036	66	126.033	24.135	20.951	5.181.299
1937	1.719.455	140.506	3.927	4.962.505	104.168	58.630	55.592	461	4.150	24.840	4.066	190.707	130.578	157.211	7.613.210

(1) Van dit jaar af is voor waarde bij den uitvoer de marktwaarde gesteld en niet meer het totaal der door de exporteurs opgegeven cijfers.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Het Vaderland. 12 Sept. 1940, Avondblad B. Economische exploratie van Surinames binnenland en eventueele Joodsche kolonisatie, door dr. W. C. Klein, m.i.

Ons Suriname. Sept. 1940, no. 9. Hoe staat het nu met de Suriname-Zending?; Bericht van Br. Polanen over den arbeid aan de Cottica; De Jaarrekening 1939 [ongedekt tekort *f* 66.663,85].

Koloniaal Missie Tijdschrift. Afl. VIII. 15 Augustus 1940. 70 jaar Missie-arbeid in Curaçao; Een gouden Jubelfeest op Curaçao. I St Maarten. II Aruba, door P. Jucundus, O.M.Cap.

Echo's uit de Missies. 25 Augustus 1940, no. 9. Sterrekunde bij de Karaiben, door Kalienja.

Oost en West. Mededeelingen. 17 Aug. 1940 no. 6. Wetenswaardigheden over Curaçao LV.
Idem. 31 Aug. 1940, no. 7. Korte Golfjes uit Suriname. LVI.
Idem. 14 Sept. 1940, no. 8. Twee Jubilea op Curaçao.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Wat de Surinaamse pot schaft. (Een aantal volledige maaltijden van Surinaamse voedingsmiddelen), door Mevrouw H. Seppen–De Wekker. Uitgegeven door het Comité der Tentoonstelling „De Surinaamse Voeding", 1939. Drukkerij D. A. G. Paramaribo.

Niti Pawiro, de eerste Javaansche Evangelist in Suriname, door H. M. Bielke. Zendingsgenootschap der Evangelische Broedergemeente te Zeist.

Curaçaosch verslag 1939. I. Tekst van het verslag van Bestuur en Staat van Curaçao over het jaar 1938.
II. Statistisch jaaroverzicht van Curaçao over het jaar 1938. Curaçao Report 1939. Statistical Annual of Curaçao for the year 1938. Gedrukt ter Algemeene Landsdrukkerij 's-Gravenhage. 1940.

De cultureele ontwikkeling van Curaçao. Voordracht door ds. A. M. van de Laar Kraft in de vergadering van de groep West-Indië van het Indisch Genootschap op 19 April 1940. Mart. Nijhoff.

Bevindingen van een reis naar Suriname. Twintigste Koloniale vacantiecursus voor geografen, door N. H. Swellengrebel Amsterdam [1939].

Bijdrage tot de kennis van de Curaçao-aloe en van hun oorsprong door C. L. Harders, Proefschrift, uitgegeven door W. D. Meinema, Delft.

Studies on the fauna of Curaçao, Aruba, Bonaire and the Venezuelan islands, Proefschrift van P. Wagenaar Hummelinck, 1940. Uitg. bij de N.V. Drukkerij P. den Boer, Utrecht.

STAATKUNDIGE GESCHIEDENIS VAN CURAÇAO

(De Curaçaosche begrooting voor 1940)

II (*slot*)

DOOR

B. DE GAAY FORTMAN

Zeer veel begrootingsarbeid is in het zittingsjaar 1939/40 afgedaan. Het slot der rekening over 1936 is vastgesteld met een overschot van *f* 56.000.—, dat ten gunste van het Pensioenfonds komt. Voor 1937 en 1938 zijn regularisatie-voorstellen ingediend, die tot geenerlei wisseling van gedachten hebben aanleiding gegeven. De begrooting voor 1940 is vastgesteld en alweer gewijzigd; die voor 1939 is bij een 2de en een 3de aanvullende begrooting gewijzigd; alleen van de 2de staan mij de notulen der openbare beraadslaging ten beschikking. Daarvan is wel een en ander te vertellen.

Onder de onderwerpen, die door verscheidene leden bij wege van algemeene beschouwingen ter sprake zijn gebracht behooren landsverdediging, politie, woningsvraagstuk en onderwijs. Wat het eerste onderwerp betreft, heeft de heer Rustige de gedachte naar voren gebracht van de instelling van een Imperialen defensieraad, die van een centraal punt uit de geheele verdediging van „groot Nederland" zou regelen, een denkbeeld, dat, zooals hij zei, in Nederland door „allerhoogste militaire autoriteiten" is voorgestaan. Wat de defensie-uitgaven voor Curaçao aangaat, was het den heer Rustige er vooral om te doen, te weten waaraan het gebiedsdeel toe is. Terecht m.i., vooral als men bedenkt, dat het hier een door Curaçao onverplicht op zich genomen last betreft. Behalve de *f* 240.000.— als bijdrage aan de staatsbegrooting werd nu *f* 75.000.— als „aandeel" in de kosten van de verdedigingswerken gevraagd. Waarvan is dit een aandeel, en waartoe verplicht ons de toestemming tot deze post voor de toekomst? was de vraag waarop geen antwoord kwam.

De heer Rustige heeft inlichtingen gevraagd over het bestaan

van een voornemen om Nederlandsche dienstplichtigen zoo noodig in Curaçao in werkelijken dienst op te roepen, en de heer Bichon van IJsselmonde heeft dit ongewenscht genoemd met het oog op het bestaande arbeidstekort.

Over onderwijsaangelegenheden is geruimen tijd gesproken. Gebrek aan schoolruimte is een nijpend vraagstuk, waarin bij deze begrooting slechts ten deele werd voorzien. En de voorzitter bracht met name de belangen van een voorbereidend onderwijs ter sprake. Voor woningbouw was ƒ 200.000.— aangevraagd als voorschotten voor particulieren woningbouw, wat van meer dan één zijde te weinig werd geacht. Op het gebied van de politie is dit het verschil tusschen bestuur en een deel der Staten, dat het bestuur uitbreiding van burger- èn militaire politie noodig acht, maar de eerste voorhands heeft teruggenomen met de bedoeling militaire politie bij de burgerpolitie te detacheeren. terwijl eenige Statenleden aan de uitbreiding der burgerpolitie de voorrang zouden willen toekennen en voor de landsverdediging mariniers laten uitkomen. Een eigenaardige staatsrechtelijke figuur deed zich daarbij voor, toen de heer Rustige uitsprak, dat een amendement in dezen geest groote kans van aaneming zou hebben, wanneer tenminste niet daardoor de begrooting naar Nederland zou moeten, want die consequentie zou wel geen meerderheid vinden. Nu zou die kans waarschijnlijk wel groot geweest zijn, want het bestuur acht uit defensiebelang de versterking van de militaire politie noodig. De heer Bichon van IJsselmonde heeft instemming betuigd met het gewijzigd bestuursvoorstel en de opmerking gemaakt, dat het nu maar eens uit moest zijn met het gepraat tegen de militaire politie, en hulde gebracht aan haar leiding.

De heer Bichon van IJsselmonde wees nog op eenige geldelijke vraagstukken. De vaste lasten zijn weer met 1 millioen gestegen en tot 8 millioen geklommen, dat kon weleens vastloopen. Als oorzaak van dit veel te hooge bedrag noemde hij het te groote bestuursapparaat met zijn te groot aantal ambtenaren, die de bestuursmolen maar langzaam doen malen. Men vergeet, dat de bestuursafdeelingen geen ministerieele departementen zijn, en haar hoofden allen adviseurs van den gouverneur, die alleen de leiding heeft. De spreker had ook een oplossing, nl. een tweede man onder den gouverneur, die de uitwerking der door dezen aangegeven lijnen in de hand houdt en beslissende macht heeft. Deze tweede man zou ook als verdediger van het bestuursbeleid in de Staten op zijn plaats zijn.

De heer Maal was zeer ontstemd: nòg geen les in het Papiamentsch voor uitgezonden ambtenaren, nòg achterstelling van Curaçaonaars, een slechte verstandhouding tusschen Bestuur en Staten, miskenning van het budgetrecht der Staten, veronachtzaming van in de Staten uitgesproken wenschen; moet men reeds spreken van een totalitair bestuurd Curaçao?

De administrateur van financiën heeft als bestuursgemachtigde iets over eenige der besproken onderwerpen gezegd. Alleen wat hij zei over het door den heer Maal aangevoerde tegen het doen van uitgaven zonder dat daarvoor gelden zijn toegestaan, is vermeldenswaard. Ter kenschetsing. Het komt hierop neer. Het bestuur ontleent zijn bevoegdheid om uitgaven te doen niet aan de begrooting maar aan zijn recht en plicht om te regeeren. Vaststelling van een begrooting is machtiging geven tot het doen van uitgaven. Ook zonder die machtiging kan het bestuur uitgaven doen; daartoe moet dan achteraf machtiging worden verleend (In de loop der vergadering had mr. Da Costa Gomez gelegenheid te zeggen, dat hij het met dit standpunt niet eens is). Het beste is 't, vooraf de goedkeuring der Staten te vragen, maar ook in niet-spoedeischende gevallen gaat dit dikwijls niet.

Bij de behandeling der artikelen, toen de heer Bichon van IJsselmonde voorstelde ƒ 49.000.— toe te staan voor den bouw en inrichting van een school voor de Vereeniging voor christelijk onderwijs en opvoeding, heeft de administrateur van financiën zijn oude standpunt, of liever het oude bestuursstandpunt, over het recht der Staten om, zonder instemming van het bestuur, posten op de begrooting te verhoogen of nieuwe erop te brengen, gehandhaafd. Dit komt hierop neer: budgetrecht is controlerecht, het recht om het bestuur in zijn uitgaven te beperken, niet om het uitgaven op te dringen, Wat de zaak zelf betreft, moest de heer Bichon van IJsselmonde zich verblijden met een doode musch: het bestuur onderschreef de wenschelijkheid van deze christelijke school, maar meende, dat andere uitgaven, bijv. de voorziening in het tekort van schoolruimte voor de bestaande scholen, diende voor te gaan.

Even weinig gelukkig was hetzelfde Statenlid met een voorstel om ƒ 50.000.— uit te trekken als voorschot voor woningbouw aan de Protestantsche vereeniging van liefdadigheid en maatschappelijk werk. Hiertegen werd van bestuurszijde ook aangevoerd, dat zulke voorschotten alleen werden gegeven aan vereenigingen, die alleen woningbouw beoogen als waarborgen voor het besteden der gelden voor dat doel.

Andere leden waren met eenige amendementen tot vermindering of afvoering van bepaalde posten gelukkiger, doordat hetzij het bestuur die overnam, hetzij zij ondanks verzet van het bestuur aangenomen werden. In het geheel betrof dit ƒ 52.000.—, t.w. ƒ 14.000.— voor een stedenbouwkundige, ƒ 25.000.— voor verbouwing van een politiebureau, ƒ 13.000.— in verband met de exploitatie van Klein St. Martha.

Ten slotte kwam er half December 1939 een derde aanvullende begrooting voor het loopende jaar. Daarop kwamen ƒ 45.000.— voor onderwijsuitgaven, ruim ƒ 100.000.— voor luchtbescherming op Curaçao en Aruba, ƒ 165.000.— voor voedselvoorziening, terwijl voor openbare werken tot een bedrag van twee ton werd afgevoerd en ƒ 85.000.— opgebracht. Van de kleinere, posten moet genoemd worden een bijdrage van ƒ 1000.— voor het Koloniaal instituut, dat in de toelichting ,,ook voor Curaçao van economisch, sociaal en cultureel belang" wordt geacht. De schriftelijke behandeling had weinig om 't lijf. Uit de in het Publicatieblad afgekondigde desbetreffende beschikking blijkt, dat van een bedrag van ƒ 165.000.— is afgevoerd ƒ 30.000.— voor een geldleening ten behoeve van de aanschaffing van een vischkotter.

En nu dan de begrooting voor 1940. De uitgaven werden geraamd op 11½ millioen, d.i. 2 millioen meer, dan oorspronkelijk voor 1939 geraamd was, maar 1½ millioen minder dan de ƒ 13.000.000.—, ten slotte voor dat jaar geraamd. Aan ontvangsten werd bijna 12 millioen voor '40 geraamd, zoodat er een overschot van 3 ton zou zijn.

Aan de openbare behandeling zijn na een zeer uitvoerige schriftelijke voorbereiding, waarbij ook verscheidene détailpunten naar voren gebracht zijn, twee avonden gewijd. Daarbij zijn ongetwijfeld groote lijnen getrokken met name door de heeren mr. Da Costa Gomez en Rustige. Het is wel van belang hierbij even stil te staan.

Had de heer Maal over de verhouding tusschen Bestuur en Staten minder gunstig geoordeeld, de heer Da Costa Gomez noemde de samenwerking ,,bevredigend". Er liggen echter z.i. moeilijkheden voor een goede vervulling van de taak der Staten in de staatsregeling, die onjuiste en onvoldoende regelingen bevat en met begrippen werkt, die in het Curaçaosche staatsrecht niet scherp omlijnd zijn. Zoolang de staatsregeling niet herzien is, moeten publiekrechtelijke gewoonten in deze leemten en onjuistheden voorzien ten behoeve van den geregelden en ongestoorden arbeid en het gezag der Staten.

Welke die gebreken en leemten in de Curaçaosche staatsregeling zijn, heeft mr. Da Costa Gomez niet gezegd; alleen werd de autonomie van Curaçao genoemd in de staatsregeling onvoldoende omlijnd; ook niet welke de staatsrechtelijke gedragingen zijn, die, eerlang publiekrechtelijke gewoonten geworden, moeten dienen om voorloopig in die niet genoemde moeilijkheden te voorzien; daaronder kan ten minste moeilijk gerekend worden de onverplichte bijdrage in de kosten van verdediging van Curaçao. Het verdere betoog van dit Statenlid ging uit van de stelling: Bestuur en Staten moeten erop bedacht zijn, zoo min mogelijk het Opperbestuur in de behartiging van Curaçaosche aangelegenheden te betrekken. Verkeerd is het, dat volgens de staatsregeling de gouverneur aan aanwijzingen des konings gebonden is. Niettemin erkende de spreker, dat het opperbestuur waardeering verdiende voor de wijze, waarop het met de Staten in gedachtenwisseling wilde treden over een ontworpen algemeenen maatregel van bestuur (bedoeld zal zijn de reeds eerder genoemde toelating en vestiging in- en uitzetting uit Curaçao.) Wat betreft het recht van amendement van de Staten ten aanzien van begrootingsontwerpen, bleek de heer Da Costa Gomez het standpunt van het bestuur, dat verhooging van de uitgaven aldus niet geschieden kan, niet te deelen.

Mr. Bichon van IJsselmonde heeft aanstonds verzet aangeteekend tegen de opvatting van zijn ambtgenoot omtrent de verhouding tusschen Opperbestuur en Bestuur en uitgesproken, dat hij vertrouwde, dat het Opperbestuur te allen tijde die aanwijzingen zou geven, die het noodig zou achtten in het belang van Curaçao. De bestuursgemachtigde wilde, „rijp beraad en ruggespraak met den Gouverneur" alvorens op deze vraagstukken terug te komen.

De heer Rustige, die met genoegen naar het college staatsrecht van den heer Da Costa Gomez had geluisterd, heeft zelf een college onderwijsvernieuwing gegeven. Het streven der 19de eeuw naar kennis en wetenschap, dat de maatschappij dompelde in geestelijke anarchie, zedelijke verwildering, oorlogen, werkeloosheid, heeft een reactie opgewekt, die de jeugd wil opvoeden tot verantwoordelijkheidsbesef. tot een door het christendom gedragen gemeenschap op de pijlen van naastenliefde en verdraagzaamheid. Deze gedachten, ontleend aan het maandschrift der Vereeniging voor vernieuwing van opvoeding en onderwijs, en het werk en streven van Nederlandsche deskundigen, onder welke hij den in Curaçao niet onbekenden heer Welling noemde, leidde

den spreker tot zijn meening, dat ook Curaçao in den weg van besnoeiing eigen richting dient te zoeken, passend bij de behoeften van Curaçao. Is de inspecteur bereid in die richting mee te werken, vroeg de heer Rustige, met inschakeling van land- en tuinbouwonderwijs en uitbreiding van dat in lichamelijke opvoeding?

Ook tegen deze opvattingen is de heer Bichon van IJsselmonde in verzet gekomen. In de eerste plaats vroeg hij, of de Curaçaosche onderwijswetgeving niet ruimte laat voor toepassing der denkbeelden van den heer Rustige, zoodat deze meer een zaak voor de schoolbesturen dan voor het gouvernement is. En wat de zaak zelf betreft vreesde hij, dat eerder dan besnoeiing, verhooging van het peil van het onderwijs zou noodig zijn om de leerlingen der Curaçaosche scholen gelijkwaardig te doen zijn met die der omringende landen.

De onderwijsinspecteur heeft als bestuursgemachtigde zeer uitvoerig den heer Rustige geantwoord. Z.i. ligt het niet op den weg van het bestuur voor te gaan in de geschetste richting, omdat in Curaçao het openbaar onderwijs slechts weinig omvangrijk is. De gedachten van den heer Rustige latende voor wat zij zijn, heeft de heer Goslinga erop gewezen, dat in Nederland het genoemde streven van paedagogen en inspecties met name in de kringen van het Roomsch-katholieke en Protestantsch-christelijke onderwijs weinig instemming geniet. Het bleek wel, dat tot verwezenlijking van deze gedachten van den inspecteur weinig aandrang zal uitgaan.

Belangrijk is ook hetgeen gezegd werd over de landstaal. Deze is meer spreek- dan schrijftaal en er bestaan geen vaste regelen voor de schrijfwijze. Neem het woord koenoekoe, dat men ook cunucu schrijven kan en zoo geschiedt het ook. Ds. Eybers heeft voor zijn vertaling van het Nieuwe testament een stelsel opgebouwd, waarin cunucu past; de missie schrijft, naar ik meen, koenoekoe, en de heer Maal vindt, dat het cunucu moet zijn. M.i. ligt de zaak zoo, dat beide richtingen (er zijn daarin nog meer afwijkingen) begrijpelijkerwijs bedoelen een phonetische schrijfwijze en dat hij, die voor Nederlandsche oogen schrijft, met cunucu niet de juiste uitspraak verkrijgt, terwijl koenoekoe voor niet-Nederlandsche oogen waarschijnlijk onuitsprekelijke klankformaties opwekt. Men kan natuurlijk ook de afleiding der woorden als grondslag voor de spelling nemen, maar dan krijgt men een hopelooze verwarring. Dan komt naast cunucu bijv. stoel te staan. Daarom zou ook ik aan een phonetische schrijf-

wijze de voorkeur willen geven en dan zou men kunnen zeggen, dat een Nederlandsch bestuur de Nederlandsch-phonetische spelling heeft te volgen.

Nu gaat men echter een woordenboek maken zonder een officieele schrijfwijze vast te stellen. Dat behoeft geen weggegooid geld te zijn, als de samenstellers maar een vast stelsel volgen; dan kan dit woordenboek wetenschappelijke waarde hebben en voor wetenschappelijk geschoolden nut doen, maar of het praktisch is en of de eenvoudige het woordenboek zal kunnen raadplegen is een andere zaak.

Het Papiamentsch is ook in anderen zin onderwerp van bespreking geweest. De heer Da Costa Gomez heeft ervoor gepleit, dat het onderwijs aan de landstaal de noodige aandacht zou wijden op de wijze, waarop in Nederland kennis van een streektaal bij lezen en Nederlandsche taal onderwezen kan worden. De heer Rustige, die verklaarde de landstaal niet te kennen (wel eenigzins ontstellend!), zou haar als voertaal in de eerste twee leerjaren willen gebruiken en van de tweede helft van het vierde leerjaar af zou dan het Nederlandsch de voertaal moeten zijn. Hoe het daartusschen zou moeten zijn, als het onderwijs *in* de Nederlandsche taal naar voren moet komen, zei de spreker niet. Het uitvoerige antwoord van den onderwijsinspecteur bracht geen oplossing. De wet verbiedt zoo het een als het ander. Men zou echter ook, als er in de gedachten van de heeren Da Costa Gomez en Rustige iets goeds ligt, de wet kunnen veranderen. Dat godsdienstonderwijs *in* het Papiamentsch gegeven wordt van wege de kerk zal waarschijnlijk voor geen van beide sprekers iets nieuws of de vervulling van hun wensch geweest zijn.

Van de talrijke — meer en minder belangrijke — onderwerpen, die verder ter sprake zijn gekomen, noem ik er enkele.

De salarisregeling der ambtenaren dreigt tot een geschil tusschen Bestuur en Staten te leiden. Hierbij speelt het vraagstuk der huurprijzen en dat van den levensstandaard een rol, die het probleem eenige gelijkenis geeft met dat van een vicieuzen cirkel, en de oplossing ervan verwantschap doet toonen met het vinden van den kwadratuur van den cirkel.

Uit een rede van het Statenlid Arends bleek, dat Aruba nog vele en groote wenschen heeft: naast het havenvraagstuk eischen hier o.a. onderwijs, woningbouw en openbare werken in velerlei vorm de aandacht van het bestuur.

De heer Maal nam Openbare werken voor zijn rekening. Figuurlijk gesproken natuurlijk, want hij toonde met een treffend voor-

beeld aan, dat dit departement erg duur werkt. Hij wees erop, dat er van 1922—1939 zeventien directeuren van Openbare werken versleten zijn. Ook dit weer in figuurlijken zin, want zijn klacht was juist, dat ze, nog lang niet versleten, weggingen in plaats van te blijven.

Natuurlijk hebben ook de politie en de landswatervoorzieningsdienst aandacht gevraagd.

Voor de bovenwindsche eilanden is met name hun afgevaardigde, de heer Plantz, in het krijt getreden. Na 31 jaar zijn de douanerechten eindelijk afgeschaft; de heer Plantz hoopte ook op afschaffing van den landbouwkundigen dienst op die eilanden, die — althans op St. Maarten en Saba — tot nu toe slechts geld heeft weggegooid naar zijn inzien.

Dezelfde afgevaardigde heeft de aandacht gevestigd op de hooge kosten van den luchtvaartdienst, die voor twee jaren *f* 400.000.— beloopen. Zijn vraag, of het bestuur deze kosten gerechtvaardigd acht, is bevestigend beantwoord, maar heeft den heer Plantz niet weerhouden zijn tegenstem uitdrukkelijk te doen aanteekenen, wat betreft de voorgestelde verhooging der bijdrage aan de K.L.M.

Van bestuurszijde werd de heer Maal zeer verblijd met de mededeeling,dat bij gelijke bevoegdheid aan het landskind de voorkeur zal worden gegeven, als het gaat om de aanstelling van arbeidskrachten. Nochtans was het niet de eerste maal, dat deze voor de hand liggende verzekering gegeven werd.

Breed is nog van gedachten gewisseld over steun aan het grootlandbouwbedrijf, die van verschillende zijden werd noodig geacht naast die aan het kleinbedrijf o.a. op de wijze als met het Helfrichdorp geschiedt, maar de heer Maal had met een desbetreffend amendement geen succes.

8 Februari 1940 diende de gouverneur een aanvullende begrooting 1940 in. Nooit wellicht werd een dergelijk voorstel zoo uitvoerig toegelicht. Twee weken later reeds verscheen het even gedocumenteerde Voorloopig verslag. Maar van de verdere behandeling weet men hier in Nederland niets. Om het overzicht van het geheel niet te doen uiteenvallen bepaal ik mij nu tot de mededeeling van eenige richtlijnen, die bij de samenstelling van het ontwerp gegolden hebben, en tot de vermelding van eenige zeer bijzondere onderdeelen.

De gouverneur deelt in de memorie van toelichting mee, dat hij in de eerste plaats heeft rekening gehouden met de nood-

zakelijkheid om de gewone uitgaven te verlagen. Tweede richtsnoer is geweest, dat alleen onvermijdelijke kapitaalswerken voor uitvoering in aanmerking zouden moeten komen. En ten derde zijn belangrijke uitgaven als gevolg van de buitengewone omstandigheden moeten worden geraamd.

Op de personeelsuitgaven is een bezuiniging ontworpen, die op den duur ruim *f* 100.000.— besparing 's jaars zal geven. De kapitaalsuitgaven zijn met *f* 600.000.— verminderd. Daartegenover staan hoogere ramingen wegens prijsstijging van materialen en vrachtprijzen, wegens uitbouw der openbare bedrijven, voor verbetering van de brandweer en de laboratoria van den Gezondheidsdienst. Op onderwijsuitgaven is ruim *f* 50.000.— kunnen bezuinigd worden op een wijze, die het onderwijs ten goede komt, terwijl zonder nieuwbouw kan worden tegemoet gekomen aan de eischen van een christelijk-protestantsch bijzonder onderwijs. Voor de uitgaven der landsverdediging, voedselvoorziening inbegrepen, is bijna 1 millioen meer geraamd, waarvan *f* 600.000.— voor de schutterij en *f* 316.000.— bijdrage aan de rijksbegrooting.

Voor den Landsradiodienst is *f* 67.500.— meer gevraagd en *f* 30.000.— voor het luchtverkeer (in verband met den aanleg van een nieuw vliegveld in Suriname, noodig voor een nieuwe luchtverbinding met Nederland.

Het doet wat vreemd aan, dat de gouverneur in dezen tijd nog gedacht heeft aan de „urgentie" van een plan voor stadsuitbreiding, al zouden daarmee maar *f* 35.000.— zijn gemoeid. Trouwens een aantal der nieuwe werken, waarvoor — met aankoop van onroerende goederen — *f* 388.400.— is geraamd, zal door het verloop der zaken ook wel niet tot stand gekomen zijn.

Van een en ander is het gevolg, dat tegenover *f* 1.400.000.— stijging der uitgaven een verlaging van *f* 900.000.— staat, zoodat het eindcijfer, voor 1940 oorspronkelijk geraamd op *f* 11.216.519.— verhoogd wordt tot *f* 11.703.928.—. Een nieuwe raming der middelen heeft een batig verschil van *f* 837.000.— opgeleverd, waarbij ermee rekening gehouden is, dat de aanhangige belastingontwerpen tot stand komen. Bovendien stelt de gouverneur zich voor nog met een vermakelijkheidsbelasting en een weeldebelasting te komen.

Hoewel dit overzicht langer geworden is, dan het pleegt te zijn, maakt het geenszins aanspraak op volledigheid. Ik mag slechts hopen, dat het een inzicht geeft in den nieuwen toestand,

die de Europeesche oorlog in Curaçao in het leven heeft geroepen. En nu weten wij nog niets van hetgeen sedert April gebeurd is. Dat behoort trouwens tot een nieuw jaaroverzicht. Ik stel mij voor, dat daaraan nog moet voorafgaan een aanvulling van het bovenstaande.

Over Curaçao in de Staten-Generaal behoef ik ditmaal niet te spreken, ik heb dat in de Kroniek van Januari 1940 gedaan wat de Tweede Kamer betreft, en de behandeling in de Eerste Kamer is van uiterst weinig belang geweest.

Amsterdam 23 Augustus 1940.

SURINAME EN DE TROONSAFSTAND VAN WILLEM I

DOOR

PH. A. SAMSON

Bij publicatie van 5 Januari 1841 werd aan de bevolking van Suriname kennis gegeven, dat bij drie staatsstukken, gedagteekend Het Loo 7 October 1840 Z.M. Koning Willem I afstand van de regeering had gedaan en „die regeering vervolgens opgevat is geworden" door Z.K.H. den Prins van Oranje, onder den naam van Willem den Tweeden. Bij die publicatie werden de burgerlijke en militaire dienaren bevestigd in hunne ambten en betrekkingen.

Echter treft men de proclamaties van den troonsafstand reeds aan in het Gouvernements-advertentieblad van 14 November 1840. Bij Gouvernements-Resolutie van denzelfden 5den Januari 1841 noodigde de Gouverneur-Generaal de kerkgenootschappen uit om in hun godsdienstoefeningen gebeden te verrichten voor het welzijn van den nieuwen Koning. In het archief van de Nederlandsch-Israëlietische Gemeente te Paramaribo is dit schrijven bewaard gebleven en wij publiceeren dit, de aandacht vragende voor de langdradige en typische stijl van een eeuw terug.

„Aan het Kerkbestuur der
Nederlandsch-Israelietische Gemeente.

Ter vervulling van de mij opgedragen taak, heb ik de Eer UwelEerwaarde bij deze de gewigtige kennisgeving mede te deelen dat onze Geëerbiedigde Koning, over wiens weldadige regering wij ons meer dan een vierde eener eeuw mogten verblijden, heeft besloten, de Kroon welke Hij met zooveel waardigheid heeft gedragen, neder te leggen en over te geven aan Hoogst deszelfs bemindden Oudsten Zoon den Heer Prins van Oranje, die, als wettige Troonsopvolger, den Scepter heeft aanvaard.

Ieder regtgeaard Nederlander, en daaronder rekent zich gewis ieder bewoner dezer gewesten, erkent voorzeker de verpligting

tot dankbaarheid jegens den Doorluchtigen Monarch, wiens vaderlijke liefde, getrouwe zorgen en rustlooze arbeidzaamheid gedurende eene reeks van ongeveer zeven en twintig jaren, onder den Goddelijken bijstand daarheen gestrekt hebben om het geluk van Zijne Hem zoo dierbare onderdanen te bevorderen, en den bloei en de welvaart van het lieve vaderland en Hare Overzeesche Bezittingen, ondanks de moeylijkste tijdsomstandigheden, uit al zijn vermogen te verzekeren.

De regtmatige smart welke de scheiding veroorzaakt van den beminden Koning, wiens uitmuntende boven allen lof verheven deugdzame hoedanigheden immer in gezegend aandenken zullen blijven, kan alleen gelenigd worden door de blijde hoop en het gegrond vertrouwen, dat de regtschapen Vorst, onze nieuwe Souverein Koning Willem II, niet minder ijverig zal streven, om het heil des Volks, door de Goddelijke Voorzienigheid aan zijn hoog gezag onderworpen, te volmaken, en door wijs beleid de belangen te behartigen van het dierbaar Vaderland, voor het welk Hoogst dezelve, door roemvolle heldendaden, aan de spits van Nederlands dapperen in de velden van Quatrebras en Waterloo, Hasselt en Leuven, getoond heeft, het leven zelfs veil te hebben.

Bij het in handen nemen der teugels der Regeering, welke Zijne Majesteit, volgens de bepaling der Grondwet, heeft aanvaard, gevoelt Hoogstderzelve echter al het gewigt van de zware en moeylijke taak, welke thans op Hem rust en het levendig besef, dat alleen de Almagtige bijstand en bescherming van Hem, door wien de Koningen regeren, kracht en sterkte kunnen geven om de belangrijke pligten aan de Koninklijke waardigheid verknocht, naar eisch te vervullen, doet Zijne Mayesteit diep gevoelen de behoefte aan het inroepen van dien bijstand en bescherming, door vurige Smeekingen eenparig ten Hemel op te zenden, opdat het den Almagtige behage Hem de noodige krachten te verleenen, om uitgerust met alle koninklijke deugden aan het Nederlandsche Volk die mate van heil en voorspoed te kunnen verschaffen, welke Hoogst dezelve zoo gaarne aan zijne geliefde onderdanen zoude wenschen te doen deelachtig worden, onder het voortdurend genot van rust en vrede.

Het is overeenkomstig de Godsdienstige begeerte des Konings dat ik gemachtigd ben, om UwelEerwaarde uittenoodigen, de bij deze belangvolle gelegenheid passende openbare gebeden op den eersten Zaterdag na de ontvangst dezes, den Allerhoogsten met ootmoedig vertrouwen te smeeken.

Dat aan onzen Koning alle wijsheid, moed en kracht geschon-

ken worden, welke Hij noodig heeft, om, naar de begeerte van zijn hart, het geluk van het Nederlandsche volk te vestigen en te handhaven.

Dat daartoe zijn troon moge omringd worden door dienaren en dat de Vertegenwoordigers des Volks, in vereeniging met den Koning, gelukkig mogen zijn in hunne beraadslagingen.

Dat eene lange en voorspoedige regering onzen Koning moge ten deel vallen, en de liefde van een dankbaar Volk zijne zorgen beloonen.

Dat de Goddelijke zegen ruste op Hare Mayesteit onze Koningin en alle Princen en Princessen van het Koninklijk Huis, de hoop des Vaderlands.

Dat bijzondere zegen nederdale op het eerbiedwaardig hoofd van den Monarch, die zoo lang en zoo onvermoeid den last der regering heeft gedragen, en aan wien zoo dierbare herinneringen ons verbonden hadden, opdat Hoogstdezelve, bij het genot van de beste gezondheid, nog eene reeks van jaren getuige moge zijn van den Voorspoed des Vaderlands en Hij in eene genoeglijke rust en tevredenheid des harten, de belooning voor zijnen langdurigen arbeid moge vinden.

En dat eindelijk, bij uitwendige bloei en welvaart, Godsdienstigheid en Zedelijkheid, het duurzaam geluk van Nederland en Hare Overzeesche Bezittingen mogen waarborgen.

De Schout bij Nacht, Gouverneur Generaal der Nederlandsche West Indische Bezittingen.
(Was get.) I. C. Rijk."

In de bedoelde notulen staat aangeteekend, dat op Zaterdag 8 Januari 1841 in de Synagoge een plechtige bidstond is gehouden en daarin door den Voorganger P. Heilbron toepasselijke gebeden voor het Heil van den geëerbiedigden Koning Willem II, voor het geluk van het Vaderland en de Volksplanting zijn gedaan en door de Gemeente met alle aandacht van den Hemel afgesmeekt.

Paramaribo, 28 December 1939.

algemeen" stond onder toezicht van zes commissarissen. De Hortus beleefde een korten tijd bloei op het laatste der 18de eeuw, maar raakte in het begin der 19de eeuw in verval .Het einde was tragisch!

In 1816 toch verscheen in de *Geprivilegeerde Surinaamsche Courant* voor Maandag 24 Juni no. 51 de volgende bekendmaking:

„Daar de Buyten Grond voorheen genaamd Hortus Surinamensis zig thans in een staat van schynbaar abandon bevind en buyten de schade waarvan de Eigenaar door het spolieeren van de aldaar nog staande Huyzingen is blootgesteld, nog verstrekt tot eene schuilplaats van wegloopers en ander kwalijk gezinde slaven, waarin behoord te werden voorzien, zoo word de Eigenaar, of den Representant van de zelve opgeroepen zig teegens Maandag aanstaande ten Gouvernements Huyze bekend te maaken, teneinde zodanige Instructien te ontfangen als tot handhaving van goede orde ende publieke veiligheid, noodig gevonden werd.

Paramaribo, den 20e July 1816 Gouvernements Huis
Ter ordonnantie van den Heere Gouverneur Generaal
Jan Pringle, Gouvt. Secretaris.

Op deze oproeping verscheen niemand, en de verkoop van de Hortus werd aangekondigd als volgt:

„Quintinius Noordbergh van Brandwijk, ontvanger van de kantoor en venduen, ter gelykertyd waarnemende de functie van vendue meester deezer Colonie, Presenteerd ten overstaan van den Weledele Gestrenge Heer J. Bruyning, Raad in den Edele Achtbare Hove van Politie, en Crimineele Justitie der Colonie Suriname, enz. enz.

En ten verzoeke van heeren Curators der nieuwe Wees-, Curateele-, en onbeheerde Boedels Kamer der opgemelde Colonie als beheerende de geabonneerde buiten Grond of Thuyn, voormaals genaamd:

Hortus Surinamensis,

en ingevolge Last van het Gouvernement deezer Colonie ver. . .[1]) by Brief van dato 26 Juny 1816 tot het verkoopen van het zelve voor reekening van die het mogten aangaan, gauthoriseerd.

Omme Publique aan de meestbiedende ofte Hoogst meinende voetstoots te Verkoopen, Voormelde Buyten Grond of Thuyn voormaals gent Hortus Surinamensis met de daarop staande gebouwen.

---

[1]) Onleesbaar.

Zoo en in dier Voegen als het zelve zig thans is bevindende omheind en betimmerd met alle deszelfs Heerschende en lydende Servituten, regt en geregtighden, zonder dat de verkoopers en hunne relatiegehouden, veel min aansprakelijk willen zyn voor 't Leeveren van de Preecisse voetmaat land, en voor de nadeelige servituten welke zig in tyd en wylen mogten opdoen als blyvende zulks alleen voor reekening en Risico van den kooper of koopers".

Het hoogste bod deed H. J. J. Braam voor ƒ 3.200.—. De plokpenning bedroeg ƒ 15.—.

Dit was het einde van Hortus Surinamensis.

Ook het in 1829 opgerichte landbouwkundig genootschap ,,Prodesse Conamur" leefde maar kort en de proeftuin, in de tachtiger jaren der vorige eeuw aangelegd door de Land- en tuinbouwvereeniging Suriname, ging na een kwijnend bestaan te niet.

Totdat in 1898 de cultuurtuin te Paramaribo werd aangelegd op een terrein achter Wolfenbuttel, waarin de krankzinnigen werden verpleegd.

EENIGE AANVULLINGEN OP DE ENCYCLOPAEDIE VAN NEDERLANDSCH WEST-INDIE

DE BELASTINGEN IN SURINAME

I

DOOR

C. R. WEYTINGH

Groep A. Invoerrechten en Accijnsen.

1. *Invoerrechten.*

De Verordening van 10 Mei 1887 (G.B. No. 25) omtrent de heffing van in- en uitvoerrechten met al de daarin aangebrachte wijzigingen en aanvullingen is krachtens art. 32 al. 3 van de Verordening van 10 Mei 1922 (G.B. No. 54) omtrent de heffing van invoerrechten vervallen; bij deze Verordening, welke op 1 Januari 1923 in werking trad en wordt aangehaald als de „Tarief verordening 1922" ,werd een nieuw tarief van invoerrechten vastgesteld.

Bij dit tarief, dat zuiver fiscaal is, zijn met namen vermeld 54 posten, waarvoor een speciaal recht is vastgesteld.

Naar de waarde zijn belast:

4 posten t.w.: *a.* (cement, kalk en tras); *b.* (pik en teer); *c.* (verfwaren); en *d.* (vernissen, lakken, politoeren en siccatieven) met 7 %; 1 post tw. shoulders (gepekeld vleesch) met 10 %; 10 posten t.w.: *a.* (blom en meel van granen in verpakking van één kilogram of minder); *b.* (chloralhydraat en andere uit of met alcohol of houtgeest bereide chemische producten, geen dranken zijnde); *c.* (geneesmiddelen, niet verpakt voor dadelijk gebruik en niet bestemd voor den verkoop in het klein); *d.* (zeemleer en perkament *e.* (eetbare oliën, in verpakking van 10 Liters inhoud of minder); *f.* (schrijf-, bureau- en teekenbehoeften); *g.* (vetten in verpakking van 10 kilogram netto en minder); *h.* visch, met uitzondering van gezouten of gepekelde visch); *i.* (vleesch en spek, niet gepekeld);

j. (medicinale zeepsoorten, alsmede tandzeep, tandpoeder en tandpasta) met 15 %; 2 posten t.w. *a*. (geweer- en pistoolkogels, hagels en patronen); *b*. muziekinstrumenten, behalve automatisch werkende z.a. gramafonen en pianola's) met 20 %; 2. posten t.w. *a*. fotografietoestellen en benoodigdheden hiervoor); *b*. (vloeibare koolzuur) met 25 %; 1 post t.w. geparfumeerde zeep, geparfumeerde zeeppoeder en andere fijne zeepsoorten, met 27½ %; 5 posten t.w. *a*. (goud-, zilver- en platinawerk, geheel of gedeeltelijk voltooid); *b*. (juweelen, paarlen en edelgesteenten); *c*. (gramafonen en dergelijke automatisch werkende muziekinstrumenten); *d*. (haarolie en alle welriekende oliën, reukwaters en andere reukwaren); *e*. (speelkaarten) met 30 %; 1 post t.w. (geweren, karabijnen en buksen, revolvers en pistolen) met 40 % en 1 post (vuurwerken) met 50 %.

Zeer hoog zijn nog o.a. belast: aardappelen met *f* 1.80 per H.L.; buskruit met *f* 3.— per K.G.; bier met *f* 0.20 per L.; wijn (niet mousseerende) met *f* 0.60, mousseerende met *f* 1.20 per L; gedistilleerd met *f* 2.50 per L. van 50 %; houtgeest (niet bestemd om door vermenging met binnenlandsch gedistilleerd, als brandspiritus te dienen) met *f* 4.— per L.; sigaren met 2.1 cent per stuk benevens 60 % van de waarde; sigaretten met 0.6 cent per stuk en 30 % van de waarde; tabak (in rollen of bladen) met *f* 2.50 en gekorven met *f* 3.50 per K.G.; thee met 60 ct. per K.G.; benzine en gasoline met 8 ct. per L.

Voor het overige zijn alle niet met name genoemde goederen belast met 16 % van hunne waarde; bij invoer wordt de waarde der goederen gesteld op den loopenden prijs in Suriname ten tijde der aangifte, terwijl onder den loopenden prijs in Suriname wordt verstaan de som die gerekend wordt door de eerste hand in het buitenland op den dag der aangifte voor levering in dit gewest te kunnen worden bedongen, zonder inbegrip van de Surinaamsche belastingen.

De vrijgestelde artikelen (18 met name genoemde) omvatten meest ruwe grondstoffen, als onbewerkt ijzer, staal, koper, lood, tin, enz.; verder boeken, drukpersen, dynamiet en andere ontplofbare middelen (met uitzondering van buskruit), emballage, gemunt en papier geld, machinerieën en werktuigen, stal- en kunstmest, veevoeder, vliegmachines.

Het bedrag der invoerrechten is hetzelfde ongeacht het land van herkomst der goederen.

De betaling der invoerrechten geschiedt volgens aangifte van den importeur; wanneer bij de visitatie der goederen onderworpen

aan een invoerrecht naar de waarde, de daarmede belaste ambtenaren oordeelen dat de aangegeven waarde te laag is, wordt deze geschat door den Controleur der Belastingen, van wiens uitspraak hooger beroep is toegelaten bij den Raad van Beroep (bestaande uit 5 niet-ambtelijke leden).

Het onderstaande staatje geeft een overzicht van de opbrengst (in duizendtallen uitgedrukt) aan invoerrechten van 1912 t/m 1938.

1912	ƒ 1.340	1921	ƒ 1.586	1930	ƒ 1.792
1913	- 1.287	1922	- 1.626	1931	- 1.580
1914	- 1.145	1923	- 1.577	1932	- 1.421
1915	- 976	1924	- 1.516	1933	- 1.326
1916	- 1.027	1925	- 1.812	1934	- 1.330
1917	- 1.002	1926	- 1.757	1935	- 1.329
1918	- 877	1927	- 1.781	1936	- 1.365
1919	- 1.037	1928	- 1.843	1937	- 1.433
1920	- 1.681	1929	- 1.790	1938	- 1.459

Bij Verordening van 19 Mei 1925 (G.B. No. 65) werd bepaald dat, ter dekking van het geleden verlies op de ten behoeve van de bevolking gedurende de oorlogsjaren aangevoerde levensmiddelen, van 1 Januari 1926 af tot en met uiterlijk 31 December 1935 op het middel „invoerrechten" geheven zullen worden 2 opcenten voor alle goederensoorten.

Bij Verordening van 30 November 1931 (G.B. No. 86) werd bepaald dat tot tijdelijke versterking der middelen gedurende de jaren 1932—1934 zullen worden geheven 10 opcenten van alle goederensoorten en wel nevens die genoemd in bovengenoemde Verordening; deze termijn verlengd tot 31 December 1935 en het aantal opcenten verhoogd tot 23 (Verordening van 3 Augustus 1932 G.B. No. 79).

Krachtens Verordening van 16 Mei 1935 (G.B. No. 93) worden van 16 Augustus 1935 af tot 31 December 1938 (deze termijn is nader verlengd tot 31 December 1941) 25 opcenten geheven van alle goederensoorten; tegelijkertijd zijn van 16 Augustus 1935 af vervallen de hiervoren genoemde Verordeningen van 19 Mei 1925 en 30 November 1931 (zooals deze luidt ingevolge de Verordeningen voor 3 Augustus 1932 G.B. No. 79 en 15 October 1932 G.B. No. 98.

2. *Accijns op het binnenlandsch gedistilleerd.*

Tot tijdelijke versterking van de middelen werden gedurende

de jaren 1916 t/m 1919 30 opcenten geheven op den accijns op het binnenlandsch gedistilleerd. (Verordeningen van 13 Augustus 1916 G.B. No 60, 16 Mei 1917 G.B. No. 84 en 17 Mei 1918 G.B. No. 94).

Van 1 Januari 1920 af werden de opcenten verhoogd tot 50 (Verordening van 30 December 1919 G.B. No. 85), terwijl tot nadere versterking der middelen van 25 Augustus 1920 af 50 opcenten werden geheven nevens de 50 opcenten hiervoren bedoeld (Verordening van 24 Augustus 1920 G.B. No. 56).

De termijn voor de heffing van 100 opcenten, welke met 31 December 1920 zou afloopen, werd in afwachting van de herziening van dit middel bij Verordening van 30 December 1920 (G.B. No. 119) verlengd en mitsdien de heffing van deze opcenten bestendigd.

De accijns werd bij Verordening van 10 Mei 1922 (G.B. No. 55) met ingang van dezen datum verhoogd van *f* 100.— tot *f* 200.— per H.L. van 50 %.

Er zijn in Suriname thans slechts 2 suikerfabrieken, welke behalve suiker ook rum produceeren.

De opbrengst voor den accijns gedurende de jaren 1912 t/m 1938 volgt hieronder. (de bedragen zijn in duizendtallen afgerond)

1912	*f* 158.000	1921	*f* 455.000	1930	*f* 156.000
1913	- 163.000	1922	- 377.000	1931	- 123.000
1914	- 144.000	1923	- 161.000	1932	- 62.000
1915	- 114.000	1924	- 202.000	1933	- 78.000
1916	- 148.000	1925	- 200.000	1934	- 62.000
1917	- 205.000	1926	- 191.000	1935	- 50.000
1918	- 298.000	1927	- 197.000	1936	- 53.000
1919	- 351.000	1928	- 202.000	1937	- 57.000
1920	- 375.000	1929	- 140.000	1938	- 60.000

3. *Lucifersbelasting.*

Met ingang van 1 Januari 1918 verviel de Verordening van 22 Mei 1907 (G.B. No. 53), houdende bepalingen omtrent de belasting op lucifers, waarvoor in de plaats trad de „Lucifersbelasting" (Verordening van 19 September 1917 G.B. No. 81).

Bij deze Verordening werd eene betere regeling getroffen voor de inning der belasting, waardoor een hoogere opbrengst van dit middel verwacht werd. Voor de heffing der belasting wordt thans gebruik gemaakt van zegels, welke voor een bepaald bedrag (namelijk dat der belasting) door het Bestuur voor de

ondernemers worden beschikbaar gesteld en door hunne zorg op de doosjes geplakt.

De ondernemer is verplicht te zorgen dat ieder doosje onmiddellijk na de vulling wordt afgesloten door middel van zulk een zegel; ter voorkoming van fraude is het tevens verboden op het tijdstip van het einde der dagelijksche werkzaamheden in de onderneming gevulde doosjes voorhanden te hebben, die niet van het sluitzegel op de voorgeschreven wijze zijn voorzien.

De belasting bleef bij de nieuwe Verordening ongewijzigd vastgesteld op ½ cent per doosje inhoudende ten hoogste 72 lucifers, en bracht in de jaren 1912 t/m 1938 in duizendtallen afgerond, op als volgt:

1912	*f* 19.000	1921	*f* 20.000	1930	*f* 20.000
1913	- 21.000	1922	- 19.000	1931	- 17.000
1914	- 17.000	1923	- 19.000	1932	- 12.000
1915	- 17.000	1924	- 15.000	1933	- 12.000
1916	- 19.000	1925	- 18.000	1934	- 8.000
1917	- 19.000	1926	- 19.000	1935	- 5.000
1918	- 12.000	1927	- 18.000	1936	- 6.000
1919	- 20.000	1928	- 21.000	1937	- 9.000
1920	- 17.000	1929	- 17.000	1938	- 7.000

Groep B. Patenten

4. *Recht op den verkoop van gedistilleerd.*

Tot tijdelijke versterking van de middelen werd bepaald dat gedurende de jaren 1917, 1918 en 1919 op het recht voor de verlofbewijzen tot verkoop van gedistilleerd 20 opcenten zullen worden geheven. (Verordeningen van 13 Augustus 1916 G.B. No. 60, 16 Mei 1917 G.B. No. 84 en 17 Mei 1918 G.B. No. 94).

Het aantal opcenten werd van 1 Januari 1920 af verhoogd tot 50 (Verordening van 30 December 1919 G.B. No. 85), terwijl van 25 Augustus 1920 t/m 31 December 1930 nevens de genoemde 50 opcenten nog 50 opcenten werden geheven (Verordening van 24 Augustus 1920 G.B. No. 56).

Het bij de Verordening van 24 December 1906 G.B. No. 52 opgenomen tarief werd bij die van 29 December 1937 G.B. No. 152 vervangen door een nieuwe waarbij het bedrag van het recht werd vastgesteld:

a. voor de *tappers.*

f 150.— per jaar voor een debiet van *f* 500.— of minder, be-

nevens *f* 10.— voor elke geheele som van *f* 100.— waarmede het debiet *f* 500.— te boven gaat;

b. voor de *grossiers*:

f 100.— per jaar voor een debiet van *f* 1000.— of minder, benevens *f* 25.— voor elke geheele som van *f* 500.— waarmede het debiet *f* 1000.— te boven gaat.

De opbrengst dezer belasting is geweest (in duizendtallen afgerond)over:

1912	*f* 38.000	1921	*f* 89.000	1930	*f* 60.000
1913	- 37.000	1922	- 87.000	1931	- 59.000
1914	- 35.000	1923	- 77.000	1932	- 52.000
1915	- 32.000	1924	- 69.000	1933	- 40.000
1916	- 30.000	1925	- 65.000	1934	- 28.000
1917	- 35.000	1926	- 68.000	1935	- 24.000
1918	- 35.000	1927	- 64.000	1936	- 18.000
1919	- 35.000	1928	- 61.000	1937	- 18.000
1920	- 43.000	1929	- 63.000	1938	- 18.000

Groep C. Directe Belastingen

5. *Inkomstenbelasting.*

Tot tijdelijke versterking der middelen in 1917 werd bij Verordening van 30 Augustus 1916 (GB. 1917 No. 4) het tarief van 1905, zooals het in 1909 werd gewijzigd, voor het belastingjaar 1917 verhoogd en tevens bepaald dat opcenten zouden worden geheven en wel 1. voor inkomens van *f* 1900—*f* 2200 2½ opcent, voor inkomens van *f* 2200.— — *f* 2500.— 5 opcenten en voor inkomens van *f* 2500.— of meer 7½ opcent; voorts dat op de aanslagen op te leggen aan: *a* aan in Suriname gevestigde stichtingen, die een bedrijf uitoefenen, aan in dit gewest gevestigde naamlooze vernnootschappen, commanditaire vennootschappen op aandeelen, coöperatieve of andere vereenigingen en onderlinge verzekeringmaatschappijen; *b.* aan buiten Suriname wonende vennooten van in dit gewest gevestigde vennootschappen onder eene firma en in dit gewest gevestigde commanditaire vennootschappen niet op aandeelen, zoomede aan buiten Suriname gevestigde vennootschappen, vereenigingen en stichtingen die in dit gewest persoonlijk of door een vertegenwoordiger of gemachtigde een bedrijf of beroep uitoefenen. 60 opcenten zouden worden geheven.

Voor de jaren 1918 en 1919 werd deze heffing van opcenten

bestendigd bij de Verordeningen van 16 Mei 1917 G.B. No. 85 en 17 Mei 1918 G.B. No. 77.

Voor 1920 werd het tarief bestendigd bij Verordening van 29 Januari 1920 G.B. No. 15, waarbij tevens werd bepaald dat opcenten zullen worden geheven en wel:

a. van belastbare inkomens van	*f* 1.900	—	*f* 2.200	2½	opc.
,, ,, ,, ,,	- 2.200	—	- 2.500	5	,,
,, ,, ,, ,,	- 2.500	—	- 5.000	7½	,,
,, ,, ,, ,,	- 5.000	—	- 10.000	10	,,
,, ,, ,, ,,	- 10.000	en meer		15	,,

b. van stichtingen enz. 80 opcenten (inplaats van 60).

Voor het jaar 1921 werd het in 1917 gewijzigde tarief eveneens bestendigd, met bepaling evenwel dat op de aanslagen op te leggen over 1921 zouden worden geheven:

van	*f* 600.—	tot	*f* 1.000.—	47½	opcent
,,	- 1.000.—	,,	- 2.000.—	50	opcenten
,,	- 2.000.—	,,	- 4.000.—	52½	opcent
,,	- 4.000.—	,,	- 6.000.—	55	opcenten
,,	- 6.000.—	,,	- 9.000.—	57½	opcent
,,	- 9.000.—	,,	- 11.000.—	60	opcenten
,,	- 11.000.—	,,	- 15.000.—	67½	opcent
,,	- 15.000.—	,,	- 20.000.—	97½	opcent
,,	- 20.000.—	,,	- 25.000.—	110	opcenten
,,	- 25.000.—	of meer		127½	opcent

Op de aanslagen op te leggen aan vennootschappen enz. 110 opcenten.

Op 1 Januari 1922 trad in werking de „Inkomstenbelasting 1922" (G.B. 1921 No. 112) en verviel tevens de Verordening van 29 Augustus 1905 (G.B. No. 64) op de inkomstenbelasting gelijk deze luidde na de daarin in 1909, 1915 en 1916 aangebrachte wijzigingen.

De belasting wordt thans geheven naar het bij art. 34 vastgestelde tarief. In dit tarief werd neergelegd het beginsel om den aanslag te stellen naar de middelsommen, vandaar de opklimming bij elke *f* 50.— in plaats van bij elke *f* 100.— belastbaar inkomen. De minimum belastbare som werd bepaald op *f* 500.— en de minimum belasting op *f* 7.—, met opklimming der verschuldigde belasting telkens met

f 1.—	bij een belastbaar inkomen van	*f* 500.—	tot	*f* 1.000.—
- 1.25	,, ,, ,, ,, ,,	- 1.000.—	,,	- 2.050.—
- 1.75	,, ,, ,, ,, ,,	- 2.050.—	,,	- 3.000.—
- 2.—	,, ,, ,, ,, ,,	- 3.000.—	,,	- 4.000.—

ƒ 2.50	bij een	belastbaar	inkomen	van ƒ	4.000.—	„	ƒ 4.500.—
- 3.—	„ „	„	„	„ -	4.500.—	„	- 5.000.—
- 3.50	„ „	„	„	„ -	5.000.—	„	- 6.000.—
- 4.—	„ „	„	„	„ -	6.000.—	„	- 6.500.—
- 4.50	„ „	„	„	„ -	6.500.—	„	- 7.000.—
- 5.—	„ „	„	„	„ -	7.000.—	„	- 8.000.—
- 6.—	„ „	„	„	„ -	8.000.—	„	- 8.500.—
- 7.—	„ „	„	„	„ -	8.500.—	„	- 9.000.—
- 8.—	„ „	„	„	-	9.000.—	„	- 10.000.—

Is het belastbare inkomen ƒ 10.000.— of meer, dan is verschuldigd eene vaste som van ƒ 735.—, benevens ƒ 12.50 voor elk geheel bedrag van ƒ 100.— waarmede het de som van ƒ10.000.— te boven gaat.

De belasting der in Suriname gevestigde vennootschappen, vereenigingen en maatschappen bedraagt ƒ 7.50 voor elk geheel bedrag van ƒ 100.— van het zuiver inkomen en ƒ 12.50 voor elk geheel bedrag van ƒ 100.— van de overwinst; voor de stichtingen is de belasting vastgesteld op ƒ 7.50 voor elk geheel bedrag van ƒ 100.— van de zuivere opbrengst; voor de buiten Suriname gevestigde verzekeraars, die hun bedrijf in dit gewest uitoefenen op ƒ 7.50 voor elk geheel bedrag van ƒ 100.— van het belastbare inkomen.

Bij de Verordenung van 29 December 1932 (G.B. No. 120) is het minimum belastbaar inkomen vastgesteld op ƒ 800.— (in plaats van ƒ 500.—); voor ongehuwden wordt het bedrag der belasting verhoogd met 10 %.

De opbrengst der belasting heeft, in duizendtallen afgerond bedragen in

1913	ƒ 114.000	1922	ƒ 233.000	1931	ƒ 484.000
1914	- 113.000	1923	- 281.000	1932	- 368.000
1915	- 113.000	1924	- 459.000	1933	- 268.000
1916	- 154.000	1925	- 586.000	1934	- 304.000
1917	- 230.000	1926	- 563.000	1935	- 284.000
1918	- 379.000	1927	- 468.000	1936	- 283.000
1919	- 461.000	1928	- 484.000	1937	- 414.000
1920	- 568.000	1929	- 461.000	1938	- 476.000
1921	- 565.000	1930	- 447.000		

6. *Buitengewone inkomstenbelasting.*

Van de belastingschuldigen in de inkomstenbelasting, die ook gedurende den oorlogstoestand vermeerdering van belastbaar

inkomen hebben genoten in de jaren 1915, 1916 en 1917 werd krachtens de Verordening van 30 Augustus 1916 (G.B. No. 13) een *buitengewone* inkomstenbelasting geheven, doch slechts over het bedrag waarmede die vermeerdering over eenig jaar de som van ƒ 5000.— te boven ging; de belasting bedroeg 20 % van het bedoelde bedrag en bracht in ronde sommen op in

1917	ƒ 18.000.—
1918	- 70.500.—
1919	- 176.000.—
1920	- 333.600.—
1921	- 286.700.—

Tot tijdelijke versterking van de middelen in verband met de uitgaven voor aanleg, verbetering, onderhoud en reiniging van straten en wegen werd bij Verordening van 5 December 1928 (G.B. No. 104) bepaald dat op de aanslagen voor de inkomstenbelasting over de jaren 1929, 1930 en 1931 5 opcenten zouden worden geheven.

Deze heffing werd verlengd eerst tot en met 1934, daarna tot en met 1937 en laatstelijk tot en met 1940 (Verordeningen van 15 Mei 1931 G.B. No. 83, 14 Mei 1934, G.B. No. 86 en u Juni 1937 G.B. No. 47).

7. *Belasting op de huurwaarde.*

Deze belasting bracht, in duizendtallen afgerond, op in:

1913	ƒ 86.000	1926	ƒ 110.000
1914	ƒ 88.000	1927	- 98.000
1915	- 76.000	1928	- 104.000
1916	- 85.000	1929	- 127.000
1917	- 106.000	1930	- 115.000
1918	- 73.000	1931	- 86.000
1919	- 87.000	1932	- 112.000
1920	- 100.000	1933	- 104.000
1921	- 89.000	1934	- 103.000
1922	- 83.000	1935	- 107.000
1923	- 96.000	1936	- 107.000
1924	- 90.000	1937	- 123.000
1925	- 111.000	1938	- 121.000

Tot tijdelijke versterking der middelen, in verband met de uitgaven voor aanleg, verbetering, onderhoud en reiniging van straten en wegen werd bij Verordening van 5 December 1928 (G.B. No. 104) bepaald dat gedurende de jaren 1929, 1930 en

1931 op de aanslagen in de belasting op de huurwaarde van de gebouwen en de daarbij behoorende erven 25 opcenten zullen worden geheven.

De heffing van dit z.g. „wegengeld" werd verlengd t/m 1934 bij de Verordening van 15 Mei 1931 (G.B. No. 83), t/m 1937 bij de Verordening van 14 Mei 1934 (G.B. No. 86) en t/m 1940 bij de Verordening van 7 Juni 1937 No. 47.

Het „wegengeld" bracht, in duizendtallen afgerond, op in:

1929	*f* 34.000
1930	- 45.000
1931	- 44.000
1932	- 43.000
1933	- 41.000
1934	- 40.000
1935	- 40.000
1936	- 40.000
1937	- 51.000
1938	- 54.000

8. *Zegelrechten*

De Verordening van 5 Mei 1872 (G.B. No. 13) betreffende het recht van zegel werd bij die van 3 Augustus 1929 (G.B. No. 70) nader gewijzigd en aangevuld. Krachtens het bepaalde bij art. 3 van laatstgenoemde Verordening (welke kan aangehaald worden als de „Zegelverordening" zijn sedert 1 November 1929 de formaatzegels van *f* 1.—, *f* 0.75, *f* 0.50, *f* 0.25 en *f* 0.15 vervangen onderscheidenlijk door foormaatzegels van *f* 1.50, *f* 1.12½, *f* 0.75, *f* 0.37½ en *f* 0.22½.

Een geldende tekst van de zegelverordening verscheen in G.B. 1930 No. 1.

Krachtens Besluit van 31 October 1929 (G.B. No. 83) zijn met ingang van 1 November 1929 nieuwe kalibers plakzegels en gestempeld papier uitgegeven.

Tot tijdelijke versterking der middelen gedurende 1935 en 1936 werd bij Verordening van 14 Mei 1934 (G.B. No. 87) bepaald dat op het zegelrecht zouden worden geheven 25 opcenten.

De heffing van deze opcenten werd voor 1937 en 1938 bestendigd bij Verordening van 12 Mei 1936 (G.B. No. 120) en gedurende 1939 en 1940 bij Verordening van 8 Juni 1938 No. 64).

De opbrengst der zegelrechten heeft bedragen in duizendtallen afgerond in:

1913	*f* 53.000	1926	*f* 98.000
1914	- 84.000	1927	- 108.000
1915	- 51.000	1928	- 107.000
1916	- 68.000	1929	- 90.000
1917	- 62.000	1930	- 83.000
1918	- 66.000	1931	- 87.000
1919	- 80.000	1932	- 81.000
1920	- 100.000	1933	- 66.000
1921	- 82.000	1934	- 70.000
1922 . . . .-	106.000	1035	- 83.000
1923	- 76.000	1936	- 89.000
1924	- 80.000	1937	- 80.000
1925	- 76.000	1938	- 86.000

9. *Successie- en Overgangsrechten.*

De Publicatie van 1 Juni 1930 (G.B. No. 9) betrekkelijk het heffen der belasting op de erfopvolgingen in de Nederlandsche West-Indische bezittingen, welke in het jaar 1863 slechts geringe wijziging onderging, werd in afwachting eener algeheele herziening bij Verordening van 14 Mei 1934 (G.B. No. 71) gewijzigd; bij deze Verordening werd zoowel het recht van overgang als dat van successie met 50 % verhoogd.

De opbrengst dezer belasting heeft, in duizendtallen afgerond, bedragen in:

1912	*f* 5.000	1921	*f* 1.000	1930	*f* 2.000
1913	- 6.000	1922	- 6.000	1931	- 5.000
1914	- 8.000	1923	- 8.000	1932	- 7.000
1915	- 6.000	1924	- 10.000	1933	- 7.000
1916	- 5.000	1925	- 11.000	1934	- 9.000
1917	- 8.000	1926	- 21.000	1935	- 10.000
1918	- 6.000	1927	- 15.000	1936	- 8.000
1919	- 9.000	1928	- 4.000	1937	- 1.000
1920	- 7.000	1929	- 2.000	1938	- 6.000

10. *Rij- en Voertuigenbelasting.*

Bij Verordening van 5 December 1928 (G.B. No. 105) werd de belasting voor de jaren 1929 t/m 1931 bepaald:

a. voor elk tweewielig motorrij- of voertuig

I. niet gebezigd met voorspan-, zijspan- of aanhangwagen op *f* 25.— per jaar;

II. gebezigd met voorspan-, zijspan- of aanhangwagen op *f* 40.— per jaar;

b. voor elk motorrij- of voertuig op meer dan twee wielen:

I. indien het is ingericht voor het vervoer van nier meer dan 7 personen op *f* 80.— per jaar;

II. en indien het is ingericht voor het vervoer van meer dan 7 personen of voor goederenvervoer op *f* 100.— per jaar;

c. voor elk ander twee- of driewielig rij- of voertuig, niet vallende onder de omschrijving van de letters *a* en *b* op *f* 5.— per jaar;

d. voor elk ander rij- of voertuig op meer dan drie wielen, niet vallende onder de omschrijving van letter *b* op *f* 15.— per jaar.

Deze verhooging der belasting werd voor de jaren 1932 t/m 1934 gehandhaafd bij Verordening van 15 Mei 1931 (G.B. No.84).

Tot tijdelijke versterking van de middelen werd bij de Verordening van 2 December 1932 (G.B. No. 110) bepaald dat over de jaren 1933 en 1934 10 opcenten op deze belasting zullen worden geheven.

Bij Verordening van 12 Juni 1934 (G.B. No. 76) werd bepaald dat met ingang op 1 Januari 1935 de belasting jaarlijks bedraagt, als volgt:

a. voor elk tweewielig motor rij- of voertuig, zoover voorspan-, zijspan- of aanhangwagen *f* 20.— en met een dergelijke wagen *f* 30.—;

b. voor elk motorrij- of voertuig op meer dan 2 wielen:

I. indien ingericht voor ten hoogste 7 personen *f* 50.— en indien ingericht voor meer dan 7, doch minder dan 12 personen *f* 70.—;

II. indien ingericht als autobus, dan wel voor het vervoer van meer dan 12 personen *f* 100.—;

III. indien ingericht voor het vervoer van goederen:

bij een laadvermogen tot 500 K.G.	*f* 60.—
,, ,, ,, van 500—1000 K.G.	- 75.—
,, ,, ,, van meer dan 1000 K.G.. . . .	- 90.—

IV. indien ingericht als tractor *f* 90.—;

c. voor elk ander twee- of driewielig rij- of voertuig, niet vallende onder de omschrijving van de letters *a* en *b* *f* 5.50.

d. voor elk ander rij- of voertuig op meer dan drie wielen, niet vallende onder de omschrijving van letter *b* *f* 16.50.

De opbrengst dezer belasting heeft in duizendtallen afgerond bedragen in

1913	*f* 9.000	1926	*f* 24.000
1914	- 9.000	1927	- 27.000
1915	- 9.000	1928	- 30.000
1916	- 10.000	1929	- 41.000
1917	- 11.000	1930	- 43.000
1918	- 11.000	1931	- 45.000
1919	- 11.000	1932	- 47.000
1920	- 12.000	1933	- 54.000
1921	- 14.000	1934	- 59.000
1922	- 17.000	1935	- 57.000
1923	- 19.000	1936	- 60.000
1924	- 20.000	1937	- 64.000
1925	- 21.000	1938	- 69.000

(Wordt vervolgd)

BOEKBESPREKING

Studies on the fauna of Curaçao, Aruba, Bonaire and the Venezuelan islands door P. Wagenaar Hummelinck. Proefschrift aan de Utrechtsche Universiteit. 1940.

In dit werk wordt een ruime bijdrage geleverd tot de kennis van de dierenwereld van de eilanden, gelegen vóór de Venezuelaansche kust tusschen Trinidad en het schiereiland Goajira. Het betreft een 17-tal eilanden met een gezamenlijke oppervlakte van 2000 KM^2.

De Nederlandsche eilanden Curaçao, Aruba en Bonaire maken deel uit van deze eilanden. De belangrijkste andere eilanden zijn Margarita met 70.000 en Coche met 3.000 inwoners.

De schrijver heeft deze eilanden op een studiereis bezocht in de jaren 1936 en '37 met het doel in het bijzonder de land- en zoetwaterfauna te bestudeeren, behalve de vogels en de insecten. Ook werden ter vergelijking deelen van het naburige vasteland bezocht.

Reeds vroeger had de schrijver op de Nederlandsche eilanden van deze groep een studie gemaakt van de marine fauna, toen hij deel uitmaakte van de „Utrechtsche Antillen Excursie 1930".

Uit den aard der zaak wordt bijzondere aandacht besteed aan het klimaat, regenval en waterverhoudingen, vegetatie en bodemgesteldheid, omdat die van belangrijke beteekenis zijn voor en grooten invloed zullen hebben op de land- en zoetwater fauna.

Ook wordt een kort overzicht gegeven van de ontwikkeling, meestal in negatieven zin, van flora en fauna na de ontdekking der eilanden.

Vele van de bovengenoemde gegevens worden door uitvoerige en overzichtelijke tabellen gestaafd en in opsommingen samengevat. Tevens wordt een uitvoerige bibliografie hieraan toegevoegd, terwijl een 16 tal kaarten de stations van waarneming en vele geographische en geologische gegevens van de bezochte eilanden in beeld brengen.

Het 2de deel van het boek geeft een lijst en een overzichtelijke beschouwing van de zoogdieren, hagedissen en mollusken, die op de eilanden zijn aangetroffen. Wat de zoogdieren betreft is merkwaardig het voorkomen van een aap (een cebus-soort) op Margarita, wat wel samen zal hangen met de weelderige vegetatie van delen van dit eiland in tegenstelling met het xerophytische en zelfs woestijnachtige karakter van de flora der overige eilanden.

Bijzondere aandacht wordt besteed aan een hertsoort Odocoileus gymnotis, die in eenige varieteiten op enkele eilanden wordt aangetroffen, terwijl verwante soorten van verschillende delen van het vaste land van Z. Am. bekend zijn.

Verder blijken verschillende knaagdieren, een gordeldiersoort, een 10 tal vleermuizen en 2 soorten buideldieren voor te komen.

Ook achter deel 2 volgt een uitvoerige bibliographie.

Deel 3 geeft eigenlijk de slotbeschouwingen en conclusies van zöogeografischen en palaeogeographischen aard.

Zoo wordt gezegd, dat in de fauna van de Leeward groep 3 elementen kunnen worden onderscheiden nl. 1e een zuidelijk, nieuw element afkomstig dus van het vasteland van Zuid Amerika, of veel verwantschap vertonende met de daar voorkomende soorten.

Speciaal de fauna van Margarita en tevens de eilanden ten Zuiden en Oosten hiervan bestaan hoofdzakelijk uit dit element.

Dit wijst op landverbindingen in het quartair van deze eilanden met het vaste land. 2e een zuidelijk ouder element, dat bestaat uit endemische soorten, die van waarschijnlijk Zuid-Amerikaanschen oorsprong zijn. Dit is vooral kenmerkend voor de eilanden, die westelijk van Margarita gelegen zijn. Hier ligt de veronderstelling voor de hand, dat er reeds een langdurige geographische afscheiding van het vaste land, waarschijnlijk reeds sinds het laat tertiair, bestaat.

Waarschijnlijk werden de Venezuelaansche eilanden bevolkt vanuit het westen en de Nederlandsche eilanden vanuit het westen, terwijl van Bonaire het eerste de verbindingen werden verbroken.

Ten slotte is er nog een 3de ouder, noordelijk element, dat uit endemische soorten bestaat, die vermoedelijk van de Antillen afkomstig zijn. Dit element vormt een belangrijk deel van de founa van Bonaire, Curaçao en Aruba en wijst op landverbindingen in het vroeg tertiair met een gebied, dat bewoond was door een specifieke Antillen fauna. Misschien zal later bij verder

onderzoek kunnen blijken, dat ook enkele relicten van deze fauna in het Noordelijk deel van Z. Am. voorkomen.

De schrijver besluit met geologische beschouwingen over de aard en de plaats der genoemde voormalige landverbindingen.

Ook dit hoofdstuk wordt met een bibliographie besloten.

J. P. DE GAAY FORTMAN.

The Birds of Saba, by Stuart T. Danforth, in „The Journal of Agriculture of the University of Puerto Rico", vol. 22, pp. 503–512 1939.

Als resultaat van zijn ornithologische onderzoekingen op Saba, van 23 Jan.–4 Febr. 1937, noemt de schrijver 25 vogelsoorten welke tot nu toe met zekerheid op, of nabij, dit eiland zijn waargenomen; hiervan zijn hem 23 soorten uit eigen aanschouwing bekend. Door wat langer voortgezette waarnemingen kan deze soortenlijst stellig nog aanzienlijk worden uitgebreid.

P. Wagenaar Hummelinck

EENIGE AANVULLINGEN OP DE ENCYCLOPAEDIE VAN NEDERLANDSCH WEST-INDIE

DE BELASTINGEN IN SURINAME

II (*Slot*)

DOOR

C. R. WEYTINGH

11. *Hondenbelasting.*

De Verordening van 3 Augustus 1894 (G.B. No. 32) waarbij een hondenbelasting voor Paramaribo werd ingevoerd is, behoudens enkele wijzigingen, nog steeds van kracht. Deze belasting werd bij Verordening van 2 Februari 1912 (G.B. No. 40) uitgebreid tot Nieuw-Nickerie en Albina.

De opbrengst (in duizendtallen afgerond) bedroeg in:

1913	*f* 3.000	1926	*f* 5.000
1914	- 3.000	1927	- 4.000
1915	- 3.000	1928	- 4.000
1916	- 2.000	1929	- 3.000
1917	- 2.000	1930	- 3.000
1918	- 2.000	1931	- 4.000
1919	- 3.000	1932	- 3.000
1920	- 3.000	1933	- 4.000
1921	- 3.000	1934	- 5.000
1922	- 4.000	1935	- 4.000
1923	- 4.000	1936	- 4.000
1924	- 4.000	1937	- 4.000
1925	- 4.000	1938	- 5.000

12. *Port d'armes* (*Vuurwapenvergunningen*)

De Verordening van 12 October 1898 (G.B. No. 49) werd bij die van 7 Februari 1930 (G.B. No. 73) ingetrokken.

Ingevolge het bepaalde bij art. 10 van laatstgenoemde Verordening moet men bevoegd zijn tot het voorhanden hebben van een vuurwapen.

Met uitzondering van de daartoe bij art. 10 der laatstgenoemde Verordening aangewezen openbare ambtenaren en beambten, publiekrechterlijke lichamen, enz. zijn alleen bevoegd tot het voorhanden hebben van een vuurwapen zij, die voorzien zijn van een algemeene of bijzondere schriftelijke machtiging van den tot verstrekking daarvan bevoegden ambtenaar volgens de daarin opgenomen bepalingen en voorwaarden.

Voor eene vuurwapen-vergunning is verschuldigd *f* 3.— voor een geweer of een revolver; *f* 10.— voor elk ander vuurwapen; de vergunning is ten hoogste, doch tevens als regel geldig voor één jaar.

De opbrengst bedroeg, in duizendtallen afgerond, in:

1913	*f* 2.000	1921	*f* 2.000	1930	*f* 3.000
1914	- 2.000	1922	- 2.000	1931	- 8.000
1915	- 2.000	1923	- 2.000	1932	- 8.000
1916	- 2.000	1924	- 2.000	1933	- 7.000
1917	- 2.000	1925	- 3.000	1934	- 7.000
1918	- 2.000	1926	- 3.000	1935	- 7.000
1919	- 2.000	1927	- 2.000	1936	- 7.000
1920	- 3.000	1928	- 2.000	1937	- 8.000
		1929	- 2.000	1938	- 8.000

Groep D. Domaniale heffingen.

13. *Goudbelasting.*

Bij Verordening van 28 Augustus 1931 (G.B. No. 62) werd het bedrag van de grondbelasting van 7 op 4 cents per gram goud vastgesteld, in de verwachting dat deze verlaging invloed ten goede zou uitoefenen op eene verhooging van de sedert jaren achteruitgaande goudproductie.

Toen de productie van dit metaal welke in 1931 slechts 143 K.G bedroeg, wederom was gestegen tot 385 K.G. in 1933, terwijl de stijging zich in 1934 voortzette, besloot het Bestuur de belasting weer op het oude peil — d.i. 7 cts per K.G. — te brengen (G.B. 1934 No. 70).

De belasting bracht (in duizendtallen afgerond) op in:

1913	*f* 61.000	1926	*f* 19.000
1914	- 65.000	1927	- 17.000
1915	- 65.000	1928	- 13.000
1916	- 57.000	1929	- 9.000
1917	- 58.000	1930	- 11.000

1918	- 42.000	1931	- 9.000
1919	- 43.000	1932	- 12.000
1920	- 33.000	1933	- 16.000
1921	- 25.000	1934	- 21000.
1922	- 26.000	1935	- 26.000
1923	- 28.000	1936	- 32.000
1924	- 23.000	1937	- 28.000
1925	- 22.000	1938	- 32.000

14. *Bauxietbelasting.*

Van bauxiet in welken vorm ook, hetzij gezuiverd, hetzij met andere bestanddeelen vermengd, in Suriname gewonnen, is krachtens de Bauxietbelasting 1919 (Verordening van 27 Maart 1918 G.B. 1919 No. 77) sedert 1 Januari 1920 een belasting verschuldigd ten bedrage van 25 centen per ton van duizend kilogrammen of gedeelten van een ton. Deze belasting wordt berekend overeenkomstig den uitslag van de weging van het bauxiet in den toestand waarin het verscheept wordt.

Voorschriften omtrent de formaliteiten die bij vervoer en opslag van bauxiet binnen Suriname en uitvoer daarvan uit dit gewest in acht moeten worden genomen en omtrent de maatregelen ter verzekering van de inning van deze belasting zijn gegeven bij Besluit van 30 December 1919 (G.B. No. 84).

Het bedrag der belasting werd met ingang van 20 Januari 1925 (Verordening van 19 Januari 1925 G.B. No. 6) van 25 cts teruggebracht tot 12½ cts per ton van 1000 K.G.

Bij Verordening van 19 Juni 1931 (G.B. No. 85) welke op een nader door den Gouverneur te bepalen tijdstip in werking zal treden, werd de belasting verhoogd tot 50 cts per ton van 1000 K.G.

De belasting heeft, in duizendtallen afgerond, bedragen in:

1922	*f* 3.000	1931	*f* 22.000
1923	- 3.000	1932	- 15.000
1924	- 14.000	1933	- 16.000
1925	- 11.000	1934	- 13.000
1926	- 5.000	1935	- 16.000
1927	- 22.000	1936	- 32.000
1928	- 25.000	1937	- 47.000
1929	- 26.000	1938	- 48.000
1930	- 33.000		

15. *Concessie- en vergunningsrecht voor bauxiet*

Bij de Bauxietverordening 1919 (Ver. van 27 Maart 1918 G.B. No. 76) werden bepalingen in het leven geroepen omtrent het doen van onderzoek naar de aanwezigheid en omtrent het ontginnen van bauxiet [1]) in of op den bodem van Suriname.

De vergunning tot het doen van *onderzoek* wordt niet verleend voor een grootere oppervlakte dan 5000 H.A. Het te betalen recht bedraagt 1 cent per H.A. per jaar; de duur der vergunning is 1 jaar.

Geen concessie van domeingrond tot *ontginning* wordt uitgegeven voor minder dan één jaar en voor langer dan 50 jaren, noch voor een oppervlakte van meer dan 125.000 H.A. en van minder dan 1000 H.A.

De retributie bedraagt per H.A. 10 cts voor het eerste jaar, 20 cts voor het tweede, 50 cts. voor het derde, 75 cets voor het vierde en *f* 1.— voor elk volgend jaar.

Na het 5e jaar moet de minimumopbrengst bedragen 10 ton van 1000 K.G. per H.A.

De opbrengst dezer rechten bedroeg, in duizendtallen afgerond in:

1920	*f* 13.000	1930. . . .	*f* 85.000
1921	- 12.000	1931. . . .	- 66.000
1922	- 15.000	1932. . . .	- 53.000
1923	- 45.000	1933. . . .	- 42.000
1924	- 45.000	1934. . . .	- 48.000
1925	- 24.000	1935. . . .	- 54.000
1926	- 27.000	1936. . . .	- 86.000
1927	- 61.000	1937. . . .	- 118.000
1928	- 69.000	1938. . . .	- 118.000
1929	- 73.000		

16. *Retributie op hout en balata en concessie- en vergunningsrecht voor houtkap en voor balata.*

a. Houtkap.

Bij Res. van 9 October 1922 No. 3592 (G.N. No. 77) werden bepalingen vastgesteld waaronder, in afwachting van de totstandkoming eener wettelijke regeling in zake den houtaankap

[1]) Een mineraal dat in hoofdzaak bestaat uit aluminiumhydroxied en in de eerste plaats dient als grondstof voor de bereiding van aluminium, voorts van aluin en van andere aluminiumverbindingen.

concessies tot het bewerken van hout op domeingrond in Suriname worden verleend.

Voor terreinen gelegen ten Zuiden van de samenvloeiing van de Lawa en de Tapanahony werd het concessierecht vastgesteld op 1 cent per H.A. en per jaar en voor het overige deel van het gewest 2 cent per H.A. en per jaar, doch in geen geval minder dan ƒ 20.— per jaar.

Boven en behalve het concessierecht is verschuldigd een retributie op het verkregen product berekend overeenkomstig onderstaand tarief:

Bolletriehout	ƒ 2.50 per M³
Letterhout	- 0.02 per K.G.
Vierk. bekapt of rond bouwhout . . .	- 0.50 per stam.
Gezaagd hout en kleine houtwaren . .	- 0.75 per M³.
Brandhout	- 0.06 per stapel Meter

Bast van gevelde boomen ƒ 0.10 per 100 K.G.

Uit hout verkregen aetherische olie ƒ 0.15 per K.G.

Voor houtskool werd later de retributie bepaald op ƒ 0.05 per zak.

De retributie voor bolletriehout werd bij Res. van 14 November 1931 No. 3710 (G.B. No. 82) verlaagd tot ƒ 1.50 per M³.

Voor verleende vergunningen tot het bewerken van hout werd ontvangen in:

1912 . . .	ƒ 4.471.—	1926 . . .	ƒ 18.235.—
1913 . . .	- 2.468.—	1927 . . .	- 20.122.—
1914 . . .	- 3.421.—	1928 . . .	- 14.759.—
1915 . . .	- 1.412.—	1929 . . .	- 13.336.—
1916 . . .	- 8.411.—	1930 . . .	- 14.199.—
1917 . . .	- 7.198.—	1931 . . .	- 10.944.—
1918 . . .	- 5.897.—	1932 . . .	- 8.313.—
1919 . . .	- 5.710.—	1933 . . .	- 7.252.—
1920 . . .	- 28.132.—	1934 . . .	- 7.377.—
1921 . . .	- 14.030.—	1935 . . .	- 7.690.—
1922 . . .	- 6.478.—	1936 . . .	- 4.029.—
1923 . . .	- 12.990.—	1937 . . .	- 5.917.—
1924 . . .	- 12.289.—	1938 . . .	- 4.930.—
1925 . . .	- 14.243.—		

Aan retributie op het bewerkte hout werd geïnd in:

1912 . . .	ƒ 2.222.—	1926 . . .	ƒ 10.137.—
1913 . . .	- 32.75.—	1927 . . .	- 13.289.—
1914 . . .	- 4.852.—	1928 . . .	- 15.892.—
1915 . . .	- 1.256.—	1929 . . .	- 13.475.—
1916 . . .	- 1.765.—	1930 . . .	- 20.653.—

1917 . . .	*f* 3.875.—	1931 . . .	*f* 16.508.—
1918 . . .	- 1.807.—	1932 . . .	- 15.328.—
1919 . . .	- 4.452.—	1933 . . .	- 12.489.—
1920 . . .	- 19.950.—	1934 . . .	- 12.510.—
1921 . . .	- 6.931.—	1935 . . .	- 15.370.—
1922 . . .	- 21.236.—	1936 . . .	- 18.966.—
1923 . . .	- 13.339.—	1937 . . .	- 21.146.—
1924 . . .	- 14.158.—	1938 . . .	- 21.025.—
1925 . . .	- 13.303.—		

b. Balata.

Bij de Balataverordening 1914 (12 September 1914 G.B. No. 51 werden nieuwe bepalingen in het leven geroepen omtrent de exploitatie van balata in Suriname.

De uitgifte van concessies geschiedt volgens een perceelverdeeling in blokken.

Het concessierecht werd bepaald op 4½ ct. per jaar en per H.A.; behalve het concessierecht is de concessionaris verplicht een retributie te betalen ten bedrage van 15 cts. per K.G. verkregen balata.

Maatregelen ter verzekering van de inning der retributie werden vastgesteld bij Besluit van 12 Februari 1915 (G.B. No. 6).

Met het oog op de toenmaals lage balataprijzen werd bij Verordening van 1 Mei 1928 (G.B. No. 25) besloten tot tijdelijke verlaging van de retributie; deze werd van 15 cts. teruggebracht tot 7½ cts per K.G. aangevoerde balata.

Bij Verordening van 8 Augustus 1928 (G.B. No. 62) werd het concessierecht, gerekend van 1 Januari 1928 bepaald op 3 cts. (in plaats van 4½ cts.) per jaar en per H.A.; kort daarop en wel bij de Verordening van 28 December 1928 (G.B. No. 111) werd bepaald dat tot en met 31 December 1929 het concessierecht zal bedragen de helft van het verschuldigde, en de retributie 3 cts. per K.G., genoemde termijn werd eerst verlengd tot 31 December 1930 welke datum nader (bij Verordening van 11 Juli 1920 G.B. No. 54) werd gewijzigd in 11 Juli 1930.

Bij Verordening van 24 October 1931 (G.B. No. 78) werden verminderd het concessierecht tot 1 cent per jaar en per H.A. en de retributie tot 3 cts. per K.G.

Op 1 Januari 1932 zouden alle concessiën welke tegen verlaagd concessierecht waren uitgegeven, vrij komen, waardoor in het Noordelijk deel des lands geen domeingrond voor de exploitatie van balata meer in handen van concessionarissen zou zijn.

Het Bestuur maakte van deze gelegenheid gebruik om de blokken gelegen in genoemd Noordelijk deel des lands open te stellen voor hen, die als zelfstandig bleeder wilden trachten met de inzameling van balata een broodwinning te vinden.

Bij Besluit van 4 Februari 1932 (G.B. No. 10) werden daarop bepalingen in het leven geroepen omtrent de uitgifte van vergunningen tot exploitatie van balata ter behoeve van het kleinbedrijf; voor het verkrijgen van een vergunning (geldig voor één jaar) was een recht van *f* 5.— per blokperceel (van 5000 H.A.) verschuldigd.

Bij Verordening van 7 April 1933 (G.B. No. 37) werd het concessierecht verlaagd tot ½ cent per jaar en per HA., en nader (bij Verordening van 19 Maart 1935 G.B. No. 45) gedurende het tijdvak van 1 Mei 1935 t/m. 30 April 1938 tot 1/10 cent per jaar per H.A. daar de balata in den laatsten tijd weer zeer moeilijk verkoopbaar, zelfs bijna onverkoopbaar werd en geen winsten opleverde.

Voor concessiën, welke vanaf 1 Mei 1938 t/m. 30 April 1939 zullen worden uitgegeven werd het concessierecht bepaald op ²/₁₀ cts per H.A. (Verordening van 23 Maart 1938 G.B. No. 29).

Vergunnings- en concessierechten voor balata brachten op in:

1912 . . .	*f* 234.269.—	1926 . . .	*f* 198.444.—
1913 . . .	- 222.600.—	1927 . . .	- 146.421.—
1914 . . .	- 149.857.—	1928 . . .	- 58.245.—
1915 . . .	- 126.507.—	1929 . . .	- 41.866.—
1916 . . .	- 237.479.—	1930 . . .	- 105.126.—
1917 . . .	- 310.013.—	1931 . . .	- 22.273.—
1918 . . .	- 249.263.—	1932 . . .	- —.120.—
1919 . . .	- 280.636.—	1933 . . .	- 4.917.—
1920 . . .	- 237.478.—	1934 . . .	- 6.231.—
1921 . . .	- 181.796.—	1935 . . .	- 1.881.—
1922 . . .	- 149.205.—	1936 . . .	- 3.395.—
1923 . . .	- 175.587.—	1937 . . .	- 6.268.—
1924 . . .	- 174.221.—	1938 . . .	- 7.185.—
1925 . . .	- 188.762.—		

Aan retributie van balata werd geïnd in:

1912 . . .	*f* 108.122.—	1926 . . .	*f* 81.090.—
1913 . . .	- 167.043.—	1927 . . .	- 110.465.—
1914 . . .	- 97.912.—	1928 . . .	- 36.835.—
1915 . . .	- 82.782.—	1929 . . .	- 12.831.—
1916 . . .	- 114.735.—	1930 . . .	- 64.376.—
1917 . . .	- 132.835.—	1931 . . .	- 61.775.—

1918 . . .	*f* 99.629.—	1932 . . .	*f* 1.256.—
1919 . . .	- 68.553.—	1933 . . .	- 3.193.—
1920 . . .	- 66.760.—	1934 . . .	- 7.602.—
1921 . . .	- 72.905.—	1935 . . .	- 2.516.—
1922 . . .	- 81.726.—	1936 . . .	- 3.480.—
1923 . . .	- 94.335.—	1937 . . .	- 5.724.—
1924 . . .	- 82.871.	1938 . . .	- 7.992.—
1925 . . .	- 105.476.—		

17. *Concessierecht voor het ontginnen van delfstoffen.*

Met 1 Maart 1915 werd voor een proefneming met het kleinbedrijf in de goudindustrie een terrein groot 7400 H.A. (gelegen ten Oosten van de Saramacca) beschikbaar gesteld tegen betaling van een concessierecht van minstens 10 ct. per H.A.

Aan concessierecht werd (in duizendtallen afgerond) ontvangen in:

1912 . . .	*f* 56.000	1926 . . .	*f* 25.000
1913 . . .	- 60.000	1927 . . .	- 26.000
1914 . . .	- 52.000	1928 . . .	- 26.000
1915 . . .	- 53.000	1929 . . .	- 9.000
1916 . . .	- 74.000	1930 . . .	- 11.000
1917 . . .	- 74.000	1931 . . .	- 9.000
1918 . . .	- 67.000	1932 . . .	- 13.000
1919 . . .	- 62.000	1933 . . .	- 12.000
1920 . . .	- 48.000	1934 . . .	- 23.000
1921 . . .	- 31.000	1935 . . .	- 21.000
1922 . . .	- 43.000	1936 . . .	- 26.000
1923 . . .	- 28.000	1937 . . .	- 24.000
1924 . . .	- 29.000	1938 . . .	- 54.000
1925 . . .	- 30.000		

Groep E. Retributiën.

18. *Weeg-, roei- en bergloonen en entrepôt-rechten.*

De weeg- en roeiloonen, zoomede het opslagloon en het entrepôt-recht vastgesteld bij de Verordening van 5 December 1908 (G.B. 1909 No. 16) werden bij die van 31 December 1926 (G.B. No. 134) gewijzigd en nader bepaald, als volgt:

A. het *weegloon*:

1. voor varkens, geiten en schapen, per stuk . . . . 15 cts

2. voor runderen en niet met name genoemde dieren per stuk . . . . 50 cts
3. voor goud, zilver en andere edele metalen, gouden en zilveren voorwerpen en edelgesteenten, per 10 gram of gedeelte daarvan . . . . 3 cts
4. voor alle andere goederen per 100 K.G. of gedeelte daarvan . . . . 3 cts

B. het *roeiloon*:
per vat . . . . 50 cts

C. het *opslagloon* per etmaal of gedeelte daarvan:
1. per vat voor elke 125 L. inhoudsruimte . . . 2 tot 4 cts

al naar gelang de opslag geschiedt op niet overdekte steigers of terreinen, dan wel in een afgesloten of niet-afgesloten bergplaats.

Voor andere voorwerpen bedraagt het opslagloon alsvoren 5 tot 9 cts.

Voor levende dieren is het opslagloon vastgesteld op 15 cts. per stuk voor varkens, geiten en schapen en op 35 cts per stuk voor runderen en niet met name genoemde dieren.

Het entrepôtrecht bedraagt, per etmaal of gedeelte daarvan:
1. per vat inhoudende onverpakte natte waren
   a. van 125 L. inhoudsruimte of minder $1\frac{1}{2}$ ct.
   b. van meer dan 125 L. inhoudsruimte, per 125 L. of gedeelte daarvan 1 ct.
2. voor alle andere voorwerpen:
   per $^1/_{10}$ M^3 of gedeelte daarvan $^2/_5$ ct.

De opbrengst dezer rechten heeft (in duizendtallen afgerond) bedragen in:

1913 . . .	*f* 6.000	1926 . . .	*f* 14.000
1914 . . .	- 6.000	1927 . . .	- 16.000
1915 . . .	- 9.000	1928 . . .	- 14.000
1916 . . .	- 9.000	1929 . . .	- 14.000
1917 . . .	- 10.000	1930 . . .	- 16.000
1918 . . .	- 10.000	1931 . . .	- 16.000
1919 . . .	- 24.000	1932 . . .	- 20.000
1920 . . .	- 14.000	1933 . . .	- 16.000
1921 . . .	- 17.000	1934 . . .	- 15.000
1922 . . .	- 14.000	1935 . . .	- 15.000
1923 . . .	- 11.000	1936 . . .	- 18.000
1924 . . .	- 12.000	1937 . . .	- 17.000
1925 . . .	- 13.000	1938 . . .	- 19.000

19. *Marktvergunningen.*

Met betrekking tot het marktwezen werd bij Verordening van 22 Maart 1929 (G.B. No. 59) een regeling getroffen; bij Besluit van 11 November 1929 (G.B. No. 87) werden de marktplaatsen aangewezen.

Er zijn thans 5 overdekte markten en enkele andere open marktplaatsen.

De opbrengst bedroeg (in duizendtallen) in:

1913 . . .	*f* 7.000	1926 . . .	*f* 14.000
1914 . . .	- 7.000	1927 . . .	- 15.000
1915 . . .	- 7.000	1928 . . .	- 15.000
1916 . . .	- 8.000	1929 . . .	- 16.000
1917 . . .	- 8.000	1930 . . .	- 15.000
1918 . . .	- 8.000	1931 . . .	- 15.000
1919 . . .	- 10.000	1932 . . .	- 18.000
1920 . . .	- 10.000	1933 . . .	- 19.000
1921 . . .	- 10.000	1934 . . .	- 19.000
1922 . . .	- 11.000	1935 . . .	- 20.000
1923 . . .	- 11.000	1936 . . .	- 20.000
1924 . . .	- 13.000	1937 . . .	- 21.000
1925 . . .	- 14.000	1938 . . .	- 22.000

20. *Begrafenisrechten.*

In 1913 werd de algemeene begraafplaats ,,Willem Jacobus Rust" gesloten, nadat het jaar te voren de nieuwe algemeene begraafplaats ,,Veldrust" was aangelegd; voor het begraven van een lijk op deze begraafplaats werd het recht vastgesteld op *f* 5.— (Verordening van 25 Mei 1912 G.B. No. 46).

Bij Verordening van 23 Augustus 1926 (G.B. No. 117) werden de begrafenisrechten opnieuw geregeld; het begrafenisrecht werd toen vastgesteld

a. voor Paramaribo

op de begraafplaats Nieuwe Oranjetuin, daaronder begrepen het z.g. Nieuwe Kerkhof op *f* 100.—;

op een andere algemeene begraafplaats op *f* 10.—;

b. voor Nieuw-Nickerie op *f* 10.—;

c. voor de overige districten op *f* 5.—.

Voor het vervoeren van een lijk uit Suriname wordt een recht van *f* 100.— geheven.

Het begrafenisrecht heeft opgebracht in

1913 . . .	*f* 1050.—	1926 . . .	*f* 1976.—
1914 . . .	- 856.—	1927 . . .	- 2183.—
1915 . . .	- 881.—	1928 . . .	- 1853.—
1916 . . .	- 1205.—	1929 . . .	- 2341.—
1917 . . .	- 1508.—	1930 . . .	- 1574.—
1918 . . .	- 1698.—	1931 . . .	- 1758.—
1919 . . .	- 1323.—	1932 . . .	- 1136.—
1920 . . .	- 1712.—	1933 . . .	- 1568.—
1921 . . .	- 2106.—	1934 . . .	- 1366.—
1922 . . .	- 1837.—	1935 . . .	- 904.—
1923 . . .	- 2319.—	1936 . . .	- 1449.—
1924 . . .	- 1953.—	1937 . . .	- 1175.—
1925 . . .	- 2078.—	1938 . . .	- 1213.—

21. *Opbrengst schoolgelden.*

Op de gouvernementsschool te Nieuw-Nickerie wordt van af 1 Januari 1913 schoolgeld geheven en wel voor elken leerling *f* 1.— per maand, voor twee of meer kinderen uit één gezin is voor elk het schoolgeld *f* 0.25 per maand minder (ook over vacantiemaanden is schoolgeld verschuldigd (Besluit van 22 November 1912 (G.B. No. 92).

Aan de van Sypesteynschool te Paramaribo werd van af 1 November 1915 een 8e klasse toegevoegd en het schoolgeld van deze klasse bepaald op *f* 5.— per maand per leerling (Besluit van 29 September 1915 G.B. No. 63).

Vanaf 1 November 1929 wordt ingevolge Besluit van 16 October 1929 (G.B. No. 77) schoolgeld geheven:

A. op de *Hendrikschool*:

1°. van ouders of verzorgers met een jaarlijksch inkomen van

f 1500.— of minder	in de 1e en 2e kl.	*f* 5.—	per maand
	„ „ 3e en 4e kl.	- 6.—	„ „
	„ „ 5e en 6e kl.	*f* 7.—	„ „
	„ „ 7e en 8e kl.	- 8.—	„ „

2°. van ouders of verzorgers met een jaarlijksch inkomen van

f 1501— t/m. *f* 3000.—	in de 1e kl.	*f* 6.—	per maand
	„ „ 2e en 3e kl.	- 7.—	„ „
	„ „ 4e en 5e kl.	- 8.—	„ „
	„ „ 6e en 7e kl.	- 10.—	„ „
	„ „ 8e kl.	- 12.—	„ „

3°. van ouders of verzorgers met een jaarlijksch inkomen van

ƒ 3001.— en hooger	in de 1e kl.	ƒ 8.—	per maand
	,, ,, 2e en 3d kl.	- 9.—	,, ,,
	,, ,, 4e en 5e kl.	- 10.—	,, ,,
	,, ,, 6e en 7e kl.	- 12.—	,, ,,
	,, ,, 8e kl.	- 14.—	,, ,,

B. op de *van Sypesteynschool*

1°. van ouders en verzorgers met een jaarlijksch inkomen van ƒ 1000.— en minder

in de 1e, 2e en 3e kl.. . . . . ƒ 3.— per maand
,, ,, 4e 5e, 6e, 7e en 8e kl. . . . . - 4.— ,, ,,

2°. van ouders of verzorgers met een jaarlijksch inkomen van ƒ 1001.— t/m. ƒ 2000.—

in de 1e, 2e en 3e kl.. . . . . ƒ 4.— per maand
,, ,, 4e, 5e, 6e, 7e en 8e kl. . . . . . . - 5.— ,, ,,

3°. van ouders of verzorgers met een jaarlijksch inkomen van ƒ 2001.— en hooger

in de 1e, 2e en 3e kl.. . . . . ƒ 5.— per maand
,, ,, 4e, 5e, 6e, 7e en 8e kl. . . . . . . - 6.— ,, ,,

Voor 2 of meer kinderen is zoowel op de Hendrikschool als op de van Sypesteynschool het schoolgeld voor elk hunner ƒ 1.— per maand minder voor de onder *A* 1° en *B* 1° genoemde; ƒ 1.50 voor de onder *A* 2° en *B* 2° genoemde en ƒ 2.— voor de onder *A* 3° en *B* 3° genoemde.

Bij Publicatie van 2 Juli 1929 (G.B. No. 39) werd afgekondigd de Wet van 26 Maart 1920 Stbl. No. 130 waarbij, tengevolge van een wijziging van het 2e lid van art. 159 van het Regeerings-Reglement het bijzonder en openbaar onderwijs in Suriname werden gelijkgesteld.

Het kort daarop gevolgde Koninkl. Besluit van 4 December 1925 No. 23 in zake uitkeeringen uit 's Lands kas aan besturen van bijzondere scholen voor Lager Onderwijs in Suriname werd afgekondigd bij Publicatie van 7 December 1925 (G.B. No. 93).

De storting in 's Lands kas van het op de ondersteunde scholen voor uitgebreid en meer uitgebreid lager onderwijs geheven schoolgeld werd geregeld bij Besluit van 7 Februari 1930 (G.B. No. 15); volgens deze regeling moet het schoolgeld uiterlijk den 15en van elke maand over de afgeloopen maand worden gestort.

Bij Verordening van 23 December 1930 (G.B. No. 96) werd bepaald dat het lager onderwijs *kosteloos* verkrijgbaar wordt gesteld voor kinderen wier ouders, voogden of verzorgers niet in de inkomstenbelasting zijn aangeslagen.

Bij Besluit van 15 Februari 1932 (G.B. No. 17) kwam een

regeling tot stand, waarbij bepaald werd dat op de openbare scholen voor gewoon lager onderwijs van de ouders of verzorgers, die in de inkomsten belasting zijn aangeslagen en een kind op die scholen hebben, een schoolgeld van 10 cent per kalenderweek wordt geheven; voor twee of meer kinderen bedraagt het schoolgeld voor den tweeden hunner 5 cent; terwijl voor de overigen geen schoolgeld is verschuldigd.

In verband met de tijdsomstandigheden werd voor de jaren 1933 t/m. 1939 de heffing van schoolgeld op de openbare scholen geschorst. (Verordeningen van 7 December 1932 No. 114 e.a.).

De opbrengst van schoolgelden bedroeg (in duizendtallen afgerond) in:

1913 . . .	*f* 55.000	1926. . .	*f* 129.000
1914 . . .	- 57.000	1927. . .	- 125.000
1915 . . .	- 60.000	1928. . .	- 77.000
1916 . . .	- 64.000	1929. . .	- 71.000
1917 . . .	- 65.000	1930. . .	- 150.000
1918 . . .	- 73.000	1931. . .	- 162.000
1919 . . .	- 72.000	1932. . .	- 163.000
1920 . . .	- 70.000	1933. . .	- 155.000
1921 - . .	- 73.000	1934. . .	- 152.000
1922 . . .	- 76.000	1935. . .	- 148.000
1923 . . .	- 81.000	1936. . .	- 148.000
1924 . . .	- 82.000	1937. . .	- 143.000
1925 . . .	- 83.000	1938. . .	- 140.000

22. *Examengelden.*

Bij Verordening van 26 Mei 1917 G.B. No. 36 werden bepalingen vastgesteld tot het afleggen van het examen ter verkrijging van een akte landbouwkunde; het examengeld werd vastgesteld op *f* 10.—.

De opbrengst bedroeg in:

1912 . . .	*f* 510.—	1926 . . .	*f* 925.—
1913 . . .	- 650.—	1927 . . .	- 1.105.—
1914 . . .	- 530.—	1928 . . .	- 1.335.—
1915 . . .	- 645.—	1929 . . .	- 2.705.—
1916 . . .	- 825.—	1930 . . .	- 2.835.—
1917 . . .	- 995.—	1931 . . .	- 4.210.—
1918 . . .	- 1.040.—	1932 . . .	- 3.020.—
1919 . . .	- 1.020.—	1933 . . .	- 7.252.—
1920 . . .	- 1.090.—	1934 . . .	- 4.715.—

1921 . . .	*f* 1.210.—	1935 . . .	*f* 4.760.—
1922 . . .	- 1.165.—	1936 . . .	- 4.315.—
1923 . . .	- 1.265.—	1937 . . .	- 3.877.—
1924 . . .	- 1.310.—	1938 . . .	- 4.133.—
1925 . . .	- 1.265.—		

23. *Griffierechten, leges en justeerloonen.*

De griffierechten, welke in 1872 werden vastgesteld en tot de minder belangrijke middelen van inkomsten worden gerekend brachten van 1913 t/m. 1935 jaarlijks ± *f* 2.000.— op.

De bepalingen omtrent de onder de benaming leges, ter Gouvernements-Secretarie te heffen rechten werden bij Verordening van 31 December 1923 (G.B. No. 19) herzien; tevens werd een nieuw tarief vastgesteld dat op 1 Januari 1924 in werking trad.

De opbrengst was in:

1912 . . .	*f* 4.581.—	1926 . . .	*f* 10.604.—
1913 . . .	- 4.878.—	1927 . . .	- 10.394.—
1914 . . .	- 4.108.—	1928 . . .	- 12.019.—
1915 . . .	- 3.203.—	1929 . . .	- 11.009.—
1916 . . .	- 4.096.—	1930 . . .	- 10.295.—
1917 . . .	- 3.762.—	1931 . . .	- 8.207.—
1918 . . .	- 2.738.—	1932 . . .	- 7.475.—
1919 . . .	- 3.690.—	1933 . . .	- 7.130.—
1920 . . .	- 3.951.—	1934 . . .	- 7.484.—
1921 . . .	- 3.959.—	1935 . . .	- 9.404.—
1922 . . .	- 4.357.—	1936 . . .	- 8.917.—
1923 . . .	- 4.200.—	1937 . . .	- 8.633.—
1924 . . .	- 6.614.—	1938 . . .	- 7.811.—
1925 . . .	- 8.199.—		

Op 1 Januari 1922 trad in werking de Verordening van 30 December 1916 (G.B. 1917 No. 79) ook genaamd de „Maten- en Gewichten Verordening 1916"

Bij Besluit van 12 Mei 1921 (G.B. No. 38) werd het justeerloon voor gewichten opnieuw vastgesteld dat van af 1 Januari 1922 wordt geheven.

Dit middel dat tot de weinig belangrijke wordt gerekend, bracht op in:

1912 . . .	*f* 424.—	1926 . . .	*f* 642.—
1913 . . .	- 439.—	1927 . . .	- 735.—
1914 . . .	- 469.—	1928 . . .	- 777.—
1915 . . .	- 566.—	1929 . . .	- 834.—

1916 . . .	*f* 611.—	1930 . . .	*f* 717.—
1917 . . .	- 538.—	1931 . . .	- 594.—
1918 . . .	- 789.—	1932 . . .	- 741.—
1919 . . .	- 605.—	1933 . . .	- 629.—
1920 . . .	- 676.—	1934 . . .	- 703.—
1921 . . .	- 560.—	1935 . . .	- 646.—
1922 . . .	- 709.—	1936 . . .	- 627.—
1923 . . .	- 605.—	1937 . . .	- 382.—
1924 . . .	- 655.—	1938 . . .	- 643.—
1925 . . .	- 554.—		

Groep F. Heffingen van bijzonderen aard

24. *Geneeskundige belasting.*

De geldelijke toestand waarin de groot-landbouwbedrijven ten gevolge van de crisis verkeerden, maakte het in het jaar 1931 noodzakelijk dat aan deze bedrijven een verlichting van lasten werd verleend; bij Verordening van 18 Juli (G.B. No. 52) werd daarom de heffing van de geneeskundige belasting voor het jaar 1931 geschorst; om dezelfde reden werd ook de heffing voor 1932 geschorst bij Verordening van 12 Januari 1932 (G.B. No. 65).

In afwachting van een eventueele herziening van de grondslagen der belasting werd met het oog op de wenschelijkheid om den druk dezer heffing te verminderen, door gedeeltelijke verlaging van de toenmaals geheven wordende bedragen bepaald dat geheven zouden worden:

f 1.— (in plaats van *f* 1.50) per H.A. beplant met suikerriet en *f* 0.50 (inplaats van *f* 1.—) per H.A. beplant, met eenig ander landbouwproduct.

Voorts werd bepaald dat 1/4 % (in plaats van 1 %) van de opbrengst van het product verkregen op gronden welke met andere producten dan suikerriet zijn beplant, zal worden geheven.

De opbrengst bedroeg, afgerond, in:

1913 . . .	*f* 37.000.—	1926 . . .	*f* 73.000.—
1914 . . .	- 40.000.—	1927 . . .	- 63.000.—
1915 . . .	- 53.000.—	1928 . . .	- 75.000.—
1916 . . .	- 48.000.—	1929 . . .	- 72.000.—
1917 . . .	- 69.000.—	1930 . . .	- 58.000.—
1918 . . .	- 36.000.—	1931 . . .	- 16.000.—
1919 . . .	- 76.000.—	1932 . . .	nihil
1920 . . .	- 56.000.—	1933 . . .	nihil

1921	. . .	*f* 47.000.—	1934	. . .	*f* 16.000.—
1922	. . .	- 54.000.—	1935	. . .	- 20.000.—
1923	. . .	- 54.000.—	1936	. . .	- 39.000.—
1924	. . .	- 72.000.—	1937	. . .	- 15.000.—
1925	. . .	- 65.000.—	1938	. . .	- 21.000.—

25. *Belasting op enkele publieke vermakelijkheden.*

Krachtens de Verordening van 14 Maart 1917 (G.B. No. 16) wordt belasting geheven van de opbrengst van voor het publiek toegankelijke bioscoopvoorstellingen of voorstellingen of uitvoeringen, gegeven door of met medewerking van personen, die van het geven van dergelijke voorstellingen of uitvoeringen een beroep of doel maken.

De belasting is verschuldigd door den ondernemer en bedraagt 10 % van de verkoopwaarden der uitgegeven toegangsbewijzen.

Bij Verordening van 28 December 1920 (G.B. No. 116) is de belasting verhoogd tot 20 % van de verkoopwaarde der uitgegeven toegangsbewijzen.

De opbrengst bedroeg afgerond in:

1917	. . .	*f* 5.000.—	1928	. . .	*f* 15.000.—
1918	. . .	- 4.000.—	1929	. . .	- 14.000.—
1919	. . .	- 5.000.—	1930	. . .	- 15.000.—
1920	. . .	- 9.000.—	1931	. . .	- 17.000.—
1921	. . .	- 12.000.—	1932	. . .	- 15.000.—
1922	. . .	- 13.000.—	1933	. . .	- 12.000.—
1923	. . .	- 9.000.—	1934	. . .	- 13.000.—
1924	. . .	- 9.000.—	1935	. . .	- 17.000.—
1925	. . .	- 15.000.—	1936	. . .	- 15.000.—
1926	. . .	- 13.000.—	1937	. . .	- 16.000.—
1927	. . .	- 14.000.—	1938	. . .	- 17.000.—

26. *Loterijbelasting.*

Volgens de bepalingen van de Publicatie van 26 Augustus 1828 (G.B. No. 9) werd van de in Suriname gehouden verlotingen een belasting geheven, bedragende bij verloting van onroerende goederen 3 % van de waarde en van roerende goederen 10 %.

Tot versterking der middelen werd bij de Verordening van 27 December 1933 op de loterijbelasting (G.B. No. 103) — welke op 1 Januari 1934 in werking trad — de belasting op de loterijen opnieuw geregeld.

De belasting bedraagt:

a. 15 % van de volle waarde van de verloot wordende goederen of van het volle bedrag van het gezamenlijk aantal uitgegeven loten;

b. van het brutobedrag van elken getrokken geldprijs of van de volle waarde van elken getrokken goederenprijs 5 %, met dien verstande dat de prijzen, elk tot een bedrag van of met een waarde kleiner dan ƒ 5.— buiten deze heffing vallen.

Voor verloting van goederen en voor geldloterijen waarvan de opbrengst strekt uitsluitend voor een liefdadig doel, bedraagt de belasting nochtans 10 %.

De belasting is verschuldigd door den houder van de verloting of loterij.

27. *Hoofdgeld voor onder contract verbonden immigranten.*

Met het oog op de bevordering van den landbouw werd de heffing over de jaren 1927 en 1928 geschorst (Verordening van 17 October 1927 G.B. No. 72).

Genoemde termijn werd, in afwachting van voorzieningen betreffende de afschaffing van het hoofdgeld, voor 1929 en volgende jaren verlengd. (Verordening van 5 December 1928 G.B. No. 106).

De opbrengst bedroeg afgerond in:

1913 . . .	ƒ 39.000.—	1918 . . .	ƒ 35.000.—
1914 . . .	- 35.000.—	1919 . . .	- 35.000.—
1915 . . .	- 35.000.—	1920 . . .	- 46.000.—
1916 . . .	- 33.000.—	1921 . . .	- 39.000.—
1917 . . .	- 36.000.—	1922 . . .	- 43.000.—
		1923 . . .	- 40.000.—

28. *Akkergelden.*

Daar het wenschelijk bleek het vorderen van het akkergeld voor gronden van geringe oppervlakte achterwege te laten, werd bij Verordening van 22 Februari 1916 (G.B. No. 67) bepaald dat voor gronden waarvan de oppervlakte minder dan één Hectare bedraagt, geen akkergeld wordt gevorderd.

De opbrengst was, in duizendtallen afgerond, in:

1913 . . .	ƒ 11.000.—	1926 . . .	ƒ 8.000.—
1914 . . .	- 10.000.—	1927 . . .	- 9.000.—
1915 . . .	- 8.000.—	1928 . . .	- 10.000.—

1916 . . .	ƒ 11.000.—	1929 . . .	ƒ 9.000.—
1917 . . .	- 11.000.—	1930 . . .	- 9.000.—
1918 . . .	- 8.000.—	1931 . . .	- 9.000.—
1919 . . .	- 10.000.—	1932 . . .	- 8.000.—
1920 . . .	- 10.000.—	1933 . . .	- 7.000.—
1921 . . .	- 8.000.—	1934 . . .	- 9.000.—
1922 . . .	- 9.000.—	1935 . . .	- 8.000.—
1923 . . .	- 8.000.—	1936 . . .	- 9.000.—
1924 . . .	- 9.000.—	1937 . . .	- 8.000.—
1925 . . .	- 10.000.—	1938 . . .	- 9.000.—

Bronnen:

Verslagen van Bestuur en Staat van 1912 t/m. 1937.
Begrootingen van 1912 t/m. 1940.
Gouvernements-Bladen.

PAPIAMENTOE EN PORTUGEESCH

DOOR

MR. W. J. VAN BALEN

In den W.I. Gids van Juli-Augustus 1940 heeft M. D. Latour O. P. een zeer lezenswaardige beschouwing gewijd aan oorsprong en samenstelling van het Papiamentoe. Deze weetgierige en schrandere commentator bevond zich stellig reeds op den goeden weg naar de werkelijke verklaring van deze belangwekkende taal. Hem ontbrak nog slechts datgene, waarin ook alle andere auteurs over dit onderwerp tekort schoten: grondige kennis van het Portugeesch. Immers, de meeste overige commentatoren waren, de een meer, de ander minder, met Spaansch vertrouwd, doch niet met de andere Iberische taal; en deze eenzijdige orienteering heeft hen telkens weer opnieuw gedreven in de richting eener Spaansche afstamming van het Papiamentoe. Weliswaar heeft prof. Lenz (Chili) de waarheid reeds dicht benaderd door een sterken Portugeeschen inslag te erkennen, doch hij maakt zich aan een overigens vergefelijk romantisch uitstapje schuldig, wanneer hij meent, dat de negerslaven deze taal zouden hebben geleerd op de Portugeesche slavenschepen. Wanneer men zich nu even een voorstelling tracht te maken hoe het daar aan boord moet zijn toegegaan, dan zal men terstond inzien, dat de conversatie tusschen bemanning en lading wel uitermate summier gebleven zal zijn, en dat er althans van aanleeren eener taal geen sprake kan zijn geweest. De enkele onvermijdelijke bevelen en toeroepen zullen zich wel beperkt hebben tot de allerprimitiefste snauwen en scheldwoorden. Voor het overnemen van woorden voor begrippen als zakdoek of vlinder bestond in het ruim van een slavenhaler wel allerminst aanleiding.

En toch laat de uitvoerige woordenlijst, door Latour aangehaald, geen twijfel of dit alles is zuiver Portugeesch. Hoe valt dit dan te verklaren? Natuurlijk moet men daarbij uitsluitend denken aan de Portugeesche joden, die in den loop der 17e eeuw op

Curaçao gekomen zijn. Zij hebben aldaar een plaatselijk brabbeltaaltje van deels Spaansche, deels nog Indiaansche woorden aangetroffen, waaraan zij vervolgens een zooveel mogelijk Portugeesch cachet hebben verleend. Aldus is het overal toegegaan, waar de gevluchte Israelieten een nieuw milieu van geringere beschaving tot hun tweede vaderland kozen; het meest sprekende voorbeeld hiervan is gegeven door de zgn. Spagnolen van Saloniki, die het zachte Spaansch der Middellandsche Zeekust daarheen hebben overgebracht om het door alle eeuwen heen te handhaven, zij het ook gaandeweg onder den invloed van Levantijnsch Italiaansch. Daarentegen hebben de Sephardim te Amsterdam weldra hun taal verruild voor die der aldaar wonende bevolking, waaraan hun eigen taal en cultuur niet superieur was. Op Curaçao echter kwamen de Portugeesche joden onder een bevolking van lagere ontwikkeling terecht, en daarom bleven zij hun eigen taal spreken. De hieruit voortgevloeide lusitaniseering van het aanvankelijk Spaansch-Indiaansche Papiamentoe heeft zich, zooals Latour aantoont – en zooals trouwens ook door schrijver dezes in zijn boekje *Ons Gebiedsdeel Curaçao* reeds was opgemerkt – uitgestrekt over de klankvorming zoowel als over den woordenschat. De oe-klank van de slot-o en de sj voor x zijn daarvan typische voorbeelden. Voorts blijkt juist hier de ware beteekenis van vondsten zooals lenço voor zakdoek, zulks terwijl het Spaansche word pañuelo hiervoor nimmer gebezigd is. Al dergelijke begrippen leerde de creoolsche bevolking van de meer geciviliseerde klassen; dit hadden natuurlijk evengoed de Hollanders kunnen zijn, doch, gelijk bekend, hebben deze zich nimmer op de verbreiding van hun taal toegelegd, en zoodoende werden de Portugeesche Israelieten de „spraakmakende gemeente". Dat zij hun officieele taal lieten afzakken tot het verstandelijke peil der gekleurde bevolking, is niets ongewoons. Vgl. het „Afrikaans", dat de Boeren met hun Kaffers spraken. De aan den 17e-eeuwschen geestelijke Schabel ontleende vermoedens, als zoude het verschil tusschen Spaansch en Portugeesch destijds misschien niet zoo groot geweest zijn als tegenwoordig, e.d. hebben Latour even tot weifelen gebracht. Deze overweging mag echter gerust verwaarloosd worden. Lezing van Spaansche koloniale historieschrijvers zooals Herrera naast Portugeesche zooals João de Barros doet terstond zien, dat die talen ook toen reeds elk op zichzelf stonden, zoowel wat woord- als klankvorming betreft.

Bepaald op een verkeerd spoor begeeft Latour zich evenwel, wanneer hij meent dat „te Sevilla" in het Portugeesch „na Se-

villa" moet zijn. De woordjes no en na zijn in het Portugeesch samentrekkingen van em o resp. em a, geheel naar analogie van do resp. da (= de o, de a) en pelo resp. pela (por o, por a). Bij een plaatsnaam zegt de Portugees dan ook „em", evenals wij en alle andere volkeren, dus em Lisboa, em Sevilha. Doch wanneer de plaatsnaam feitelijk een zaaknaam is, dan zegt hij no Porto, no Rio de Janeiro en na Haya, evengoed als wijzelf zeggen: in „den" Haag. Het hieraan door Latour ontleende argument gaat dus slechts zeer gedeeltelijk op, en is daarom nagenoeg waardeloos.

Met meer recht mocht Latour zich richten naar den door hem geciteerden ir. P. Cohen Henriquez, die zich geheel ervan doordrongen voelt, dat het Papiamentoe voornamelijk door het Portugeesch wordt beheerscht.

De gang van zaken, chronologisch en philologisch gereconstrueerd, is dus onmiskenbaar de volgende geweest: 1. Aanvankelijk werd op Curaçao c.a. een Indiaansche taal gesproken; 2. deze is door de Spaansche ontdekkers grootendeels verspaanscht, doch bleef binnen hoogst primitieve perken; 3. de komst der Portugeesche Israelieten heeft dit mengsel verportugeescht, waarbij het zich tevens kon verheffen tot semi-cultuurtaal van vrij ruime capaciteit; 4. het hierop volgende isolement van den weinig talrijken Portugeeschen kring in een omgeving van Spaanschsprekende kusten heeft op het reeds geheel verportugeeschte Papiamentoe merkbare en nog steeds groeiende Spaansche invloeden uitgeoefend, welk proces tenslotte verhaast is, doordat ook de Curaçaosche Sephardim zelf hun Portugeesch hebben afgelegd ten gunste van het Papiamentoe voor binnenlandsch en van het Spaansch voor het internationale gebruik; 5. de Hollandsche (en andere Europeesche, met name Engelsche) invloeden zijn grootendeels van recenten datum, doch met een merkbare neiging tot krachtiger worden, als gevolg van de economische infiltratie sinds de komst van de olie-voorspoed.

Het zal nu opnieuw de vraag zijn of het Papiamentoe zich sterk genoeg zal toonen om zich, anders dan als volksdialect, te handhaven temidden van zulke krachtige mededingers als het verwante doch ontegenzeggelijk veel meer gezaghebbende Spaansch ter eene, en het officieele, op school onderwezen en in het bedrijf toegepaste Nederlandsch ter andere zijde. Voorzoover de bij-eilanden betreft, moet daarbij nog worden aangeteekend, dat op Aruba het Papiamentoe zich bovendien bedreigd ziet door het Engelsch als algemeene taal der oliebedrijven en tevens als omgangs- of hulpidioom der meeste geimporteerde werkkrachten.

Stem uit de Redactie. Onder verwijzing naar vroegere nummers van ons tijdschrift (XVII 199, XVIII 44 e.v., 235 e.v.) moge ik nog eens de volgende historische bijzonderheden onder de aandacht brengen van den schrijver — en van de lezers.

1°. De negerslaven waren afkomstig van de Westkust van Afrika, waar de Portugeezen sedert het midden der vijftiende eeuw hun taal ingevoerd hadden. Pieter de Marees (1602) kende niet genoeg Portugeesch om Portugeesche woorden in de negertalen ter Kuste te herkennen, zegt L'Honoré Naber, toch bevat onze oudste uitvoerige beschrijving van de kust van Guiné talrijke aldaar gangbare woorden welke als Portugeesche woorden moeten worden aangemerkt (*Gout Koninkcrijck*, Linschoten Ver. V, 1912). In 1611 kregen wij vasten voet aan de Kust, in 1637 veroverden wij Sam Jorze da Mina; Elmina bleef Nederlandsch tot 1872, was onze hoofdvestiging aan de Kust geweest en heeft slaven voor onze koloniën geleverd, zoolang wij aan den slavenhandel deelgenomen hebben. Evenals elders waar wij de Portugeezen opvolgden, maakten de onzen zich de Portugeesche taal eigen; alle Nederlandsche werken over Afrika, zoolang zij daar gevestigd waren, staan vol Portugeesche woorden.

2°. In 1630 nestelden wij ons in Brazilië, eveneens Portugeesch gebied; gedurende een dertigtal jaren hebben wij ons daar gehandhaafd. De betrekkingen tusschen Nieuw Holland (Nederlandsch Brazilië) en de Westkust van Afrika — ook ons gebied aan die kust — zijn bekend. Zelfs maakten Braziliaansche woorden den overtocht naar Afrika; de Braziliaansche Tapuyas (Zie de Laet, *Iaerl. Verhael*) vinden wij terug in de Afrikaansche Tapoeyers (Bosman, *Guinese goud- tand- en slaven-kust*, 1704).

3°. Dat de Spaansche „conquistadores" het Indiaansch der Curaçaosche inboorlingen verspaanscht zouden hebben, blijkt uit niets; de Spanjaarden hebben overal in de nieuwe wereld hun taal aan de inheemschen opgedrongen, zijn niet, met deze laatsten mede, een „brabbeltaaltje" gaan spreken (Negerengelsch, Negerhollandsch, Creoolfransch). Waar ergens is of wordt Creoolspaansch gesproken? Indianen van Curaçao en Bonaire, die in Venezuela rapport uitbrachten aangaande de komst der Hollanders in 1634, spraken goed Kastiliaansch, hoewel zij niet schrijven konden.

4°. Reeds sedert 1624 werden herhaaldelijk door de onzen slavenschepen buit gemaakt, op weg naar de Spaansche koloniën of naar Brazilië; met de ladingen (slaven van Portugeesch Afrika) wist men aanvankelijk geen raad en men liet hen meestal maar „drijven" (De Laet, diverse plaatsen). Toen wij echter eenmaal vaste punten bezet hadden in Portugeesch en Spaansch Amerika, vonden natuurlijk de kapers aldaar afzet voor hun levenden buit. Op Curaçao werden al spoedig na de „verovering" negerslaven aangevoerd, eerst door kapers, later door slavenhalers; eerst dienden zij tot het verrichten van werkzaamheden voor de installatie van den post. later vooral voor den verkoop. De eerste negers werden ongetwijfeld door de onzen op Curaçao aangevoerd; van de Curaçaosche Indianen (geen „Indios bravos", maar, volgens Van Walbeeck, „alsamen gansch paeps ende niet te vertrouwen"), waren er reeds in Augustus 1637 nog maar een handjevol op het eiland aanwezig. Zij zouden zeer spoedig in getal sterk

overtroffen worden door de Afrikanen, aangevoerd van dat deel van Afrika waar de Portugeesche taal alom gangbaar was. misschien ook wel ten deele van Brazilië, waar hetzelfde het geval was (medegebracht door kolonisten die naar Curaçao verhuisden).

5°. De bevelhebbers der schepen van de West-Indische Compagnie waren, door hun ervaringen in Afrika en Brazilië, aanvankelijk beter bekend met Portugeesch dan met Spaansch. Ook de eerste militaire officieren en burgerlijke gezagdragers op Curaçao waren in den Braziliaanschen dienst der Compagnie geschoold en wanneer zij een vreemde taal machtig waren, was dat Portugeesch. Zoozeer was het Curaçaosche avontuur verbonden met het Braziliaansche, dat in de kantoren der Compagnie in Nederland de rapporten uit Curaçao aanvankelijk bij de stukken uit Brazilië afgelegd werden.

6°. Reeds in 1651 trof de West-Indische Compagnie met een Portugeeschen Jood een overeenkomst voor het stichten eener kolonie op Curaçao (Hamelberg, *Nederlanders op de W.I. eilanden* I, D. 89); later kwamen er meer Joodsche kolonisten, uit Nederland of uit Brazilië. De uittocht uit Brazilië was toen reeds eenige jaren te voren aangevangen en het ligt voor de hand dat van daar eveneens afkomstig waren een deel der niet-Joodsche kolonisten die zich op Curaçao een nieuwe toekomst zochten. Ook zij waren natuurlijk met de Portugeesche taal bekend.

7°. Het personeel der slavenschepen, welke negers overbrachten van de Westkust van Afrika naar West-Indië, ook naar Nederlandsch West-Indië, moesten Portugeesch kennen, of althans dat Portugeesch hetwelk ter Kuste gangbaar was. Nog in het midden der achttiende eeuw was het geen regel dat men de slaven overnam van de Nederlandsche factorijen; zelfs toen nog negotieerden de slavenhalers wel zelf met de kooplieden en de tusschenpersonen aan de Kust (zie J. Hudig Dzn., *De scheepvaart op West-Afrika en West-Indie in de achttiende eeuw*). En dat voor deze negotie kennis vereischt werd van het Kustportugeesch, blijkt uit het verhaal van een Pommeraan, die omstreeks 1750 zijn eerste reis maakte op een Nederlandsch slavenschip en daarna ook als gezagvoerder van Nederlandsche schepen vele slaven naar Nederlandsch West Indië overgebracht heeft (Joachim Nettelbeck, *Seine Lebensbeschreibung*). Deze taal, zegt N., was een mengsel van Portugeesch, Engelsch en Afrikaansch; dat het Portugeesch overheerschte, lijdt geen twijfel.

8°. De slaven op Curaçao waren in den regel niet met Portugeesche schepen aangevoerd, al is er dan ook in het laatst der zeventiende en het begin der achttiende eeuw een Portugeesch „asiento" op het eiland gevestigd geweest en ook al bracht het monopolie der West-Indische Compagnie niet mede dat er uitsluitend met Nederlandsche schepen gevaren werd.

Wat onze nationale slavenhalers betreft, voor hen gold het verbod van „conversatie" met de onvrijwillige passagiers, doch dit verbod had betrekking op sexueel verkeer der bemanning met de slavinnen, hetgeen echter niet verhinderde, dat in de kajuit veelal een aantal jonge negerinnen in dienst waren (de „hofdames"); zoo althans vertelt Nettelbeck. Op een lange zeereis (toch al gauw een week of tien), voorafgegaan door een vaak nog langduriger verblijf op de Afrikaansche kust (het bijeenkrijgen van een „armazoen" ging niet vlug) was er derhalve

alle gelegenheid voor blanken en zwarten om elkander te leeren verstaan en het medium kan geen ander geweest zijn dan het reeds genoemde Kustportugeesch, dat ook de mindere schepelingen wel leerden, soms van negermatrozen, die zelf van de Kust afkomstig waren. Op onze Nederlandsche slavenschepen was het gewoonte zich veel met de zwarte passagiers te bemoeien, hen zooveel mogelijk te vermaken en in een goeden luim te houden, natuurlijk uit zuiver „commercieele" overwegingen; er waren kapiteins die daarin zoover gingen, dat zij zelf medededen aan de danspartijtjes welke bij mooi weder aan dek gehouden werden.

Een groot aantal slaven zal het niet noodig gehad hebben de kusttaal gedurende hun verblijf aan boord te leeren; zij kenden die reeds. Dat een neger, in het binnenland opgevangen, linea recta op een slavenschip terecht kwam, zal wel uitzondering geweest zijn. Het kustgebied der Golf van Guiné althans moet een groot aantal negers geherbergd hebben, die òf aldaar als slaven geboren waren, òf daar al lang als slaven vertoefd hadden, voordat zij eindelijk aan een Europeeschen slavenhaler verkocht werden.

9°. Aangenomen mag worden derhalve, dat vrijwel van den aanvang aan de negerslaven op Curaçao in een omgeving kwamen waar het Kustportugeesch, of wat zij daarvan hadden leeren terecht brengen, verstaan werd, en waar de blanken zich wisten te bedienen van een creooltaal, welke van dat Kustportugeesch niet al te veel afweek.

Konden de slaven zich dus gemakkelijk aanpassen wat de taal betreft, de omstandigheden leidden er toe, dat het Portugeesch karakter dier taal plaats maakte voor een Spaansch, niet omdat de blanke meesters door hun handelsrelaties Spaansch moesten kennen, maar omdat zij, die zich belastten met de kerstening der zwarten, de R.K. geestelijken, Spaansch sprekenden waren, althans grootendeels. Er mag niet veel bekend zijn van den aanvankelijken arbeid dezer geestelijken, uit den aard der zaak veelal uit de Spaansche koloniën afkomstig en met het missiewerk aldaar onder de Indianen bekend, vast staat dat zij reeds in 1669 bekend waren als geregeld Aruba bezoekend (Exquemelin, *De Americaensche Zee-roovers*) en op Curaçao waren zij in het laatste deel der zeventiende eeuw eveneens, zij het clandestien, werkzaam (Hamelberg, I, 100, D. No. 84).

10°. Dat de Portugeesche Joden op Curaçao hun aandeel gehad hebben in de wordingsgeschiedenis eener volkstaal, welke in de eerste plaats aan het Portugeesch ontleend was, zal wel niemand tegenspreken. Dat zij de „spraakmakende gemeente" waren, lijkt evenwel niet juist; daartoe waren hun aantal en aanvankelijk ook hun invloed, in een Nederlandsch gewest, waar Nederlandsch de officieele taal en de Nederduitsch Hervormde kerk de „dominate" was, niet groot genoeg.

Ook zal de oudere generatie der Sephardische Joden op Curaçao wel niet toegeven dat hun gemeente de echte Portugeesche taal heeft laten „afzakken tot het verstandelijk peil der gekleurde bevolking"; het is niet eens zoo heel lang geleden dat de synagogale registers op Curaçao nog in het Portugeesch gehouden werden. Wat betreft het gebruik maken van Papiamentoe in het intieme verkeer, hebben de Curaçaosche Joden zich niet anders gedragen dan de rest der blanke inheemschen van het eiland.

M.

JAARCIJFERS VAN SURINAME XIII

DOOR

L. C. PREY

MIDDELEN EN INKOMSTEN

Jaar	Inkomstenbelasting	Belasting op de huurwaarde	Paardengeld	Accijns op binnenlandsch gedistilleerd	Recht op verlofbewijzen tot verkoop van gedistilleerd	Invoerrechten[1])	Opcenten op de invoerrechten	Belasting op goud	Belasting op bauxiet	Belasting op lucifers	Zegelrechten	Geneeskundige belasting	Successie en overgangsrechten	Hondenbelasting
1920	191.367	100.767	125	249.442	28.788	1.263.367		33.953	5	17.284	100.647	56.729	7.139	4.043
1921	224.025	89.275	113	227.559	89.403	1.078.582		25.853	—	20.390	82.271	47.503	1.473	3.680
1922	112.323	83.639	125	188.626	87.171	1.090.439		26.910	3.250	19.012	106.878	54.494	6.824	4.008
1923	265.784	96.514	100	161.070	77.298	1.577.297		28.986	3.154	19.132	76.738	54.580	8.982	4.372
1924	439.368	90.144	75	202.581	69.853	1.516.745		23.838	14.334	15.999	80.992	72.239	10.290	4.551
1925	578.539	111.865	75	200.890	65.508	1.812.414		22.614	11.186	18.650	76.808	65.208	11.797	4.947
1926	563.540	110.002	212	191.117	68.209	1.757.968	34.886	19.353	5.589	19.000	98.789	73.632	21.750	5.409
1927	468.435	98.572	125	197.373	64.446	1.781.655	35.375	17.786	22.038	18.900	108.435	63.003	15.925	4.656
1928	484.939	104.504	100	202.794	61.961	1.843.802	36.625	13.189	25.846	21.939	107.732	75.238	4.674	4.441
1929	461.492	127.694	75	140.084	63.200	1.790.586	35.554	9.000	26.630	17.949	90.984	72.397	2.714	3.971
1930	447.284	115.678	50	156.974	60.950	1.792.670	35.579	11.638	33.222	20.100	83.908	58.642	2.339	3.768
1931	484.522	86.472	50	123.826	59.950	1.580.283	44.001	9.231	22.806	17.450	87.826	16.024	5.679	4.407
1932	368.755	112.795	75	62.282	52.625	1.421.376	[2]) 238.875	12.153	15.734	12.818	81.557	opgeschort	7.778	3.885
1933	286.265	104.494	75	78.491	40.825	1.326.571	328.040	16.423	13.683	12.750	66.013	opgeschort	7.089	4.494
1934	313.972	103.236	25	62.852	28.875	1.330.907	328.546	21.153	13.050	8.050	70.169	16.524	9.117	5.338
1935	284.596	107.942	75	50.184	24.403	1.329.812	328.938	26.441	15.994	5.250	83.843	20.786	10.962	4.849
1936	275.490	106.852	50	53.142	18.367	1.365.914	338.421	32.056	31.936	6.350	89.568	39.656	8.244	3.975
1937	406.527	123.225	—	57.622	18.325	1.433.843	354.693	28.845	47.387	9.175	80.517	15.635	1.741	4.676

[1]) De in de jaren 1920—1923 op dit middel geheven opcenten zijn voor 1923 e.v.j. in een vaste verhooging omgezet.
[2]) Aantal opcenten, in vorige jaren 2 bedragend, gebracht op 12 tot 3 Augustus en vervolgens op 25.

Jaar	Aandeel der eigenaren in district Commewyne in onderhoud weg Amsterdam—Spieringshoek [1]	Opbrengst van den telefoondienst	Vervoer- en vrachtgelden van den spoorweg	Vervoer- en vrachtgelden v. d. vaartuigendienst buiten de verrekeningsinkomsten	Vervoer- en vrachtgelden v. d. vaartuigendienst door verrekening met Afdeelingen van 's Lands dienst	Andere ontvangsten v. d. spoorweg- en v. d. vaartuigendienst [3]	Inkomsten ingevolge de havenverordening	Rente van kapitalen, afkomstig van het W.-I. pensioenfonds	Verschillende ontvangsten	Buitengewone heffingen	Uitkeering uit de opbrengst van de Nederl. oorlogswinstbelasting	Inkomsten uit landbouwveilingen
1920	2.785	29.838	173.387	365.591	—	7.394	5.480	1.185	20.358	965.917 [8])	—	—
1921	2.969	31.766	214.963	417.755	—	9.855	5.731	1.185	67.737	1.077.548 [9])	—	2.051
1922	1.942	40.090	175.532	358.126	—	9.151	6.541	1.185	39.118	845.455 [10])	—	3.416
1923	2.826	32.785	168.255	306.127	113.903	7.729	6.491	1.185	121.386 [4])	15.674 [11])	261.330	1.627
1924	2.441	49.864	134.951	291.132	124.297	—	6.250	1.185	43.618	20.180 [12])	15.116	972
1925	4.075	43.033	140.216	338.712	134.938	—	5.704	1.185	34.216	8.432 [13])	4.900	796
1926	2.998	45.457	109.643	334.174	115.881	—	5.584	1.185	283.095 [5])	49.061 [14])	980	—
1927	2.997	44.709	113.125	326.238	110.173	17.079	5.234	1.185	46.912	—	—	—
1928	2.852	47.619	115.597	329.339	121.903	17.980	5.821	1.185	36.040	—	—	—
1929	3.295	47.737	112.913	327 313	120.072	30.020	5.033	1.185	76.689	—	—	—
1930	2.897	45.584	101.744	298.914	124.462	16.959	5.323	1.185	75.003	—	—	—
1931	2.999	43.715	84.890	250.202	124.000	16.358	5.940	1.185	67.982	—	—	—
1932	897	42.169	97.533	202.030	117.203	17.859	6.389	1.185	142.064 [6])	—	—	—
1933	904	41.436	73.550	183.167	93.815	15.288	4.520	1.185	101.359	—	—	—
1934	1.421	41.341	66.031	180.554	78.350	16.028	5.437	1.173	78.541	—	—	—
1935	1.378	41.171	75.025	153.802	76.198	15.046	4.927	1.161	145.644 [7])	—	—	—
1936	1.684	39.940	99.407	112.485	59.249	17.935	6.772	1.161	92.441	—	—	—
1937	1.372	40.175	114.031	[2])	[2])	16.342	7.991	1.161	131.214	—	—	—

1) Middel heet na 1936: Bijdragen voor onderhoud van verkeerswegen in de districten.
2) Geen ontvangsten meer wegens overdracht van den vaartuigendienst aan: Gemengd bedrijf vaartuigendienst Suriname N.V.
3) Na 1936 ontvangsten uitsluitend van den spoorwegdienst (zie noot 2).
4) Hierin *f* 75.325 wegens terugbetaling door de Norsk Aluminum Cy. te Christiania wegens gemaakte kosten voor onderzoek bauxiet.
5) Hierin *f* 247.997 wegens verrekering van bijdragen der opgezetenen van den Corantynpolder in de kosten der polderwerken.
6) Salariskorting *f* 88.499, andere ontvangsten *f* 63.718.
7) Hierin *f* 69.728 wegens nader geo-hydrologisch onderzoek ten behoeve der Waterleidingmaatschappij.
8) T.w. opcenten accijns gedistilleerd, opcenten invoerrechten, opcenten inkomstenbelasting en opcenten buitengewone inkomstenbelasting.
9) t.w. opcenten alsboven.
10) t.w. opcenten alsboven.
11) Opcenten inkomstenbelasting en buitengewone inkomstenbelasting.
12) Opcenten inkomstenbelasting.
13) Opcenten inkomstenbelasting en buitengewone inkomstenbelasting.
14) Buitengewone inkomstenbelasting.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN ENZ.

Het Vaderland. 25 October 1940 Avondblad A. Onze toekomstige arbeid in de West en de luchtvaart naar en in dat gebied, door K.

Echo's uit de Missies. 25 September 1940, no. 10. Sterrenkunde bij de Karaiben II., door Kalienja.

Idem. 25 Oct. 1940. no. 11. Sterrenkunde bij de Karaiben. III, door Kalienja.

De Week in Beeld. 6 September 1940, no. 25. Het bagno van Cayenne.

Idem. 13 September 1940, no. 26. Werd Saba ontdekt door Columbus?

Ons Suriname. October 1940, no. 10. Uit de Jaarverslagen. Nickerie en omstreken; Het leprozengesticht te Bethesda.

Economisch-Statistische Berichten. 2 October 1940, no. 1289. Vestiging van meer industrieën op de eilanden Curaçao, Aruba en Bonaire, door dr. ir. W. C. Klein.

St. Dominicus penning. October 1940. Afl. 136. Tuberculosebestrijding op Curaçao, door Pastoor Latour O.P.

Chem. Ind. 63ste Jrg. no. 33 (1940). Jamaica: Ausfuhr 1939.

De Indische Mercuur. 2 Oct. 1940. no. 40. Houtvergassing in de Tropen in het bijzonder met het oog op Ned.-Indië en Suriname, door ir. W. Spoon.

Proceedings. Ned. Akademie van Wetenschappen. 43ste Jrg. no. 7 (1940). New data on the smaller islands North of Venezuela, door L. Rutten.

Dank U. Orgaan van het kwartaals-kwartje voor Suriname. October 1940. no. 4. Met zuster Nelly de Borst op reis.

Morks Magazijn. October 1940. Negerspreekwoorden, door dr. C. J. Wynaendts Francken.

De Indische Gids .October 1940, no. 10. De hulpverleening van „Oost en West" aan hen, die h.t.l. in financieele moeilijkheden geraakten door het verbreken van de verbinding met beide Indiën, door F. H. von Meyenfeldt.

Idem. October en November 1940, no. 10 en 11. Economische exploratie van Suriname's verre binnenland. Resultaten van recente onderzoekingen in Britsch- en Venezolaansch Guyana, door dr. ir. W. C. Klein.

World Trade Notes Chem. Allied Prod. 14de Jrg., no. 28 (1940). Barbados; potassium muriate use increasing.

Idem. no. 30. Netherlands West Indies; aloës harvest completed.

Zeitschrift Weltforstwirtsch. 7de Jrg., no. 9 (1940). Forstwirtschaft in Jamaica, Trinidad and Tobago en St. Lucia.

Toeristen Kampioen. 26 Oct., 1940, no. 41. De Negers van Suriname, door D. Prauw.

